Magda Szabó

Yavru Ceylan

ROMAN

Çeviren: Yasemin Pichler

Yapı Kredi Yayınları

Magda Szabo'nun 1959'da yayımladığı ikinci romanı *Yavru Ceylan*, kırsal Macaristan'ın acımasız koşullarında yoksul düşmüş seçkin bir ailenin çocuğu olarak yetişen ünlü bir aktrisin, Eszter Encsy'nin Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlayıp komünist rejimin ilk yıllarına uzanan hikâyesi. Kahraman hayatını yoksulluk ve aşağılanmayı tanıdığı çocukluk yıllarından başlayarak, kronolojik olmayan bir dizi iç monologla anlatır. Ayakta kalmak için verdiği sürekli ve sert mücadele onu kararlı, kendine güvenen bir kadın yapmış, ama içini bütün hayatına öldürücü bir zehir gibi bulaşan bir hınçla doldurmuştur. Bu hınç nihayet bulduğu sevgiyi de gölgeleyecektir.

"Geceleri ceylan rüyalarıma giriyordu. Sen, bir şeyi tüm benliğinle kıskanmanın ne kadar acı verdiğini bilemezsin. Ayakkabı, elbise ve yemek yokluğundan sadece öfke duyuyordum ya da hırçınca utanıyordum. Portakal yemeyi çok isterdim ama Angela'dan bir dilim kabul etmektense boğulurum daha iyiydi. Evlerini, Angela'nın odasındaki masal resimlerini, küçük kütüphanesini, hiçbirini kıskanmıyordum; beni sadece yavru ceylan ilgilendiriyordu. O günlerde sık sık ağlayarak uykuya dalıyordum."

Kapak fotoğrafı: Nahide Dikel

ISBN 978-975-08-2606-1
18 TL
9 789750 826061

YAVRU CEYLAN

Magda Szabó (1917-2007) Debrecen doğumlu. Macaristan'ın önde gelen yazarlarından. Latin ve Macar edebiyatı eğitiminin ardından öğretmenlik yaptı ve Kültür Bakanlığı'nda çalıştı. Yazmaya şiirle başladı. 1949'da Baumgarten Ödülü'ne layık görüldüyse de ödül, verildiği gün, politik nedenlerden geri alındı. Aynı yıl bakanlıktaki işinden kovuldu. 1949-1958 yılları arasında sakıncalı yazar olarak bir ilkokulda öğretmenlik yapmaya zorlandı. 1958'de yayımlanan ve büyük başarı kazanan ilk romanı *Fresco*'yla bu zorunlu sessizliği kırdı. Bu tarihten sonra ulusal ve uluslararası ün kazandı, ödüller birbirini kovalamaya başladı.
Otobiyografik unsurlar taşıyan *Kapı* 2003 yılında Szabó'ya Fransa'nın saygın ödüllerinden olan Femina Ödülü'nü kazandırdı.
Yapıtları otuzdan fazla dile çevrilmiş olan yazarın *Yavru Ceylan* adlı romanı 1972'de E Yayınları'nca, *Iza'nın Şarkısı* ise 2008'de Kanat Yayınları'nca yayımlanmışdı.
Kapı 2007'de, *Katalin Sokağı* ise 2009'da YKY'den çıktı.

Yasemin Pichler 1973 yılında Macar bir annenin ve Türk bir babanın tek çocuğu olarak İstanbul'da doğdu. İstanbul İtalyan Lisesinden sonra eğitimine Viyana'da devam etti. Viyana Üniversitesinde sahne bilimleri, romanistik ve Almanca-İtalyanca-Macarca dil üçgeninde Mütercim Tercümanlık okudu.
1993 yılından itibaren çeşitli atölyelerde resim çalışmaları yaparken, 2004 yılında tesadüfen başladığı ve büyük bir heyecanla sürdürdüğü çevirmenlik mesleğinin yanı sıra, halen "Çok kültürlülük" ve "Uluslararası komünikasyon" konusunda eğitim projelerine imza atmaktadır.
Yasemin Pichler kendisini dünya vatandaşı olarak görüyor, hayatını Viyana-Budapeşte-İstanbul üçgeninde sürdürüyor.

Magda Szabó'nun
YKY'deki kitapları:

Kapı *(2007)*
Katalin Sokağı *(2009)*
Yavru Ceylan *(2013)*

MAGDA SZABÓ

Yavru Ceylan

Çeviren:
Yasemin Pichler

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 3949
Edebiyat - 1113

Yavru Ceylan/ Magda Szabó
Özgün adı: Az oz
Çeviren: Yasemin Pichler

Editör: Tamer Erdoğan
Düzelti: Zerrin Özalp Öztarhan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 77
Sertifika No: 12027

Çeviriye temel alınan baskı: Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1975
1. baskı: İstanbul, Ağustos 2013
ISBN 978-975-08-2606-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2013
Sertifika No: 12334
© Az Oz, Magda Szabó, 1959
Bu kitabın telif hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

YAVRU CEYLAN

1.

Daha önce gelmek istiyordum, ama Gyurica'yı beklemek zorunda kaldım. Sen de bilirsin ki her zaman, her yere geç kalır. Saat 9'da geleceğini söylemişti, dış kapıdan girdiğini gördüğümde ise saat 11'i geçiyordu. Gyurica'yı herkes, elindeki doktor çantasına rağmen, eğitmen ya da dergi satıcısı sanırdı. Avlunun ortasında durdu, gözlerini kırpıştırarak onu çağırdığımız 39 numarayı aradı. Kadınlar onu gördüklerinde, koridorda kaçışıp kapılarını kapattılar. Numarayı bulduğunda derin bir soluk alarak alnını kuruladı, Gizike'den bir bardak su istedi. Ayağıma gelince az yürümemi ve kompres yapmamı, önemli bir şey olmadığını söyledi. Yine de yarın akşama kadar ağaçtan aşağı atlayabilecek kadar iyileşmesi imkânsız. *Yukarıdan aşağıya, yukarıdan aşağıya, taşıyorum onları yukarıdan aşağıya.*

Gyurica, senden hiç bahsetmedi. Saygısından değil, artık konuşacak bir şey olmadığından. Ne diyebilirdi ki? Yuvarlak masanın yanında dimdik oturmuş, ellerini bir ev kadını edasıyla kucağında birleştirmiş Gizike'den gözlerini ayırmıyordu. Gyurica kalktığında Gizike, leğene su döküp temiz bir havlu çıkardı.

Yatağı düzeltmiştik ancak ortalıktaki eldivenlerimle çantamdan geceyi burada geçirdiğim belliydi. Józsi'nin basto-

nuyla kapüşonlu yağmurluğu kancada asılı, tıraş fırçasıyla sabunu da lavabonun üzerindeki raftaydı. Ben, Gizike'nin büyük çiçek desenli sabahlığıyla otururken Gizike çoktan siyah elbisesini giyinmiş, Gyurica geldiğinde önlüğünü ve başlığını ütülemekteydi. Ayağımı muayene ederken Gizike'nin üç renkli büyük kedisi, avludan içeri zıpladı ve pantolonunda tüyler bırakarak Gyurica'nın bacaklarına süründü. Gyurica gittikten sonra Gizike, leğeni sanki bulaşıcı bir şey varmış gibi kuvvetle fırçaladı.

Aslında gece Margit Adası'nda kalmaya niyetliydim. Juli ikindi ayinine gittiğinden evde yalnızdım. Büyük Otel'e gideceğimi bildiren bir not yazıp, çantamı hazırladım ve bir taksi çağırdım. Açıkhava Tiyatrosu'nun önünde arabayı durdurup parasını ödedim. Tam içinden müzik sesleri yükselen otele girecekken masaların üzerindeki mavi tenteleri toplamaya başladılar: Güneş batmıştı. Önümde çevirdikleri kollarla mavi tente yavaşça toplanmaya, onu tutan madenî çerçeve katlanmaya başlamıştı. O anda gözüm, döşemecinin karşımızda yaptığı yamaya takıldığında tenteyi yırtan fırtınanın kokusunu duydum ve kendimi seninle birlikte kalın camların ardından yağmurun yağışını, şimşeklerin çakışını seyrettiğimiz o restoranda hissettim.

Şehir merkezine geri döndüm. Eve geldiğimde Gizike merdivenin tepesine oturmuş, eteğini özenle dizlerine örtmüş beni bekliyordu. O gün izinliydi ve gece kendisinde kalmam için beni almaya gelmişti. Olanlardan çok fazla bahsetmedik. Gizike başkentin, bütün evlerinin kapıları ortak bir avluya açılan çirkin konutlarından birinde oturuyordu ve evinin kapı numarası 39'du, ancak çatıya çıkan merdivenin yanında 60 numara da vardı. Neredeyse her kapının yanında çengele asılı bir kuş kafesi bulunur, çocukların avludan bağrışmaları gelir, pencerelerden yemek kokuları yayılır ve ortak tuvaletlerin kapısı hiç kapanmazdı.

Gizike'nin evine girerken kapının önündeki çöp tenekesine ayağım takıldı ve yarım saate kalmadan bileğim şişti. Gizike taze kaymaklı çörek yapmıştı, yemeğimi yatakta yedim. Odadaki iki yataktan sadece kendisininkini açmıştı ve orada Juszti'nin çok genç, elinde bir mersin buketi tutan, gözlerini yere dikmiş gelinlik fotoğrafının altında beraber uyuduk. Gizike'nin Jozsi'yi nereye gönderdiğini sormak istemedim.

Gece neredeyse hiç uyumadık, ayağım ağrıyordu. Gizike kompresi değiştirmek için sık sık kalktı. Sabah doktora telefon etmek için bakkala indi, gerisini sen de biliyorsun. Gyurica gidince, Gizike bir taksi çağırdı, kendisini Hattyú'ya yüz metre kala meydanda bıraktıktan sonra devam ettim. Giriş kapısının önünde oturan çiçekçiler, bana seslendi ama sonra rahat bıraktılar. Tuhafiyeciden bir düzine firkete satın aldım; benimkileri yine etrafa saçıp kaybetmiştim. Kapıdan içeri süzülecekken bahçe duvarını arsızca aşan çiçekli bir ağacı görüp girmekten vazgeçtim. Dün ya fark etmemiş ya da dikkatle bakmamış olacaktım ki, kan kırmızısı çiçeklerle yüklü boruçiçeği sarmaşığını ilk defa bugün gördüm.

Boruçiçeği sarmaşığının ne olduğunu biliyor musun?

Babam olsa bunun botanikteki adını söylerdi, ben de biliyordum bir zamanlar, bir ara aklıma gelir. Köves Sokağı civarından geçmiş olsaydın çiçekleri küçük bir gramofon borusuna benzeyen, şekilsiz ama inatçı, hep yukarılara tırmanan bir sarmaşık olduğunu sen de bilirdin. Angela'ya ilk gittiğim gün, tek eliyle parmaklıklara tutunmuş, dudaklarının arasında kırmızı bir boruçiçeği, dikkatle gelişimi bekliyordu.

Her neyse, giriş kapısından girmeyip şapele doğru yürümeye devam ettim. Biraz topallıyordum ama ayağımda Gizike'nin ayakkabıları vardı; ayağı benimkinden büyük olmasına rağmen yine de sıkıyor, parmaklarım zonkluyordu. Şapele girer girmez ayakkabıyı çıkarıp, ayaklarımı dua sırasının altına soktum, taşın soğukluğu iyi gelmişti. Benden başka içeride

Aziz Antal* heykelinin önünde diz çökmüş, dudakları kıpırdayan yaşlı bir adam vardı ve ellerini, Pipi'nin *Jan Dark*'ta** yaptığı gibi birleştirmişti: Gözle görülür bir içtenlikle dua ediyordu. Duasını bitirdikten sonra kumbaraya bronz bir 20 *fillér* attı. Kiliseden çıkmasıyla ağlamaya başlamam bir oldu.

Vanya en çok uzun ahenkli hıçkırıklarla ağlayışımı sever. Nasıl ağladığımı ve inlediğimi asıl şimdi duymalıydı. Beni ağlatan neydi bilmiyorum ama sen değildin, sanırım şapelin loş ortamıydı; en son ne zaman kiliseye gitmiştim hatırlamıyorum bile. Mihrabın kandili titriyordu, Meryem Ana sunağında iri taçyapraklı sarı güller vardı. Kilisede olmak çok güzeldi, tarif edilemeyecek kadar güzel. Eğer Tanrı'ya ya da herhangi bir şeye inanıyor olsaydım, kendimi bu kadar iyi hissetmeyecektim. Çünkü o zaman O'ndan bir şeyler ister, şikâyet eder ve yalvarır, hatta karşılığında vaatlerde bulunurdum. İnanmayınca hiçbir karşılık beklemeden doyasıya ağlayabilirdim, yardımın gelmeyeceğini biliyordum, gelmesini dilemiyordum da; dua etme yeteneğim olsa bile boşuna zahmet; bu durumda bundan sonra nasıl daha iyi bir insan olacağımı, neden yalan söylemeye mecbur kaldığımı, üzerimdeki tüm yükü göklere havale ettiğimden dışarı kızarmış bir burunla ama hafiflemiş bir şekilde çıkmayı düşünmem gerekmiyordu. Hayır, tüm yüküm içimde kaldı, sadece bir anlığına gevşemiştim ama sonrasında her şey daha da ağırlaşmıştı. Yine de orada bulunmaktan neden bu kadar zevk aldığımı açıklayamıyordum.

Kalkmak istediğim zaman Gizike'nin ayakkabılarını ayağıma çok zor geçirebildim; bağlarını bağlayamamıştım ama şişliğinden dolayı sandaletin bantları ayağımı o kadar iyi kavramıştı ki, çıkma korkusu kalmamıştı. Boruçiçeği sarmaşığının yanından geçmemek için büyük kapıyı dolanıp, yan

*Padovalı Aziz Antonio. (ed. n.)

** G. B. Shaw'un *Saint Joan* (*Jan Dark*) adlı oyunu (ed. n.)

kapıdan girdim. Umarım tanıdıklarımdan kimse buradan geçmez. Ayakkabılarımı tekrar çıkarıp yalınayak yere oturuyorum. Yaprakları dallarında çok az kıpırdatacak kadar hafif bir rüzgâr esiyor. Yanımdan bir böcek geçiyor, ayak parmağıma tırmanıyor, güzel, narin, mavi kanatlı bir böcek. Babam olsaydı şimdi, bunun bir *Calosoma sycophanta* olduğunu söyler, yolunun üstündeki şeftali çekirdeğini çeker ve ciddi bir ifadeyle, "Sağlıcakla git, yolcu!" derdi.

Babamı kesin severdin. Sana ondan hiç bahsetmedim; çünkü eğer mümkünse ben ne sana ne de kimseye hiçbir şey anlatmam. Çocukluğumda o kadar uzun süre sustum ki, daha sonra konuşmasını öğrenemedim; ben ya yalan söylemesini ya da susmasını bilirim. Özgeçmişimde yazanların tümü yalan. Hakkımda söylenenlerin hepsi yalan. Yalan söylemeyi hayatımı bununla idame ettirebilecek kadar iyi becerirm. Sana bile gerçekleri söyleyemediğimde artık bundan bir kurtuluşum olmadığını anladım.

Ama babamın şimdi bu böceğe, "Sağlıcakla git, yolcu!" diyeceği doğrudur. Hatta yanına bile çömelebilirdi. Gariptir, ne zaman babamı düşünsem, onu hep çömelmiş, seyrelmiş dağınık sarı saçları çıkık ama biçimli alnına düşmüş, gözlüklerinin arkasında bir çiçeği ya da böceği incelerken hatırlarım. Alnına çiy taneleri düşmüş gibidir, babamın alnı hep boncuk boncuk terli olurdu ama tiksindirecek şekilde değil, birisinin ağzından çıkan sıcak bir soluğun soğuk cama bıraktığı ve sonsuza kadar korunacak bir buğu gibi. Öldüğünde bu çiy tenine oturmuştu, avcumun içiyle sildim; çünkü mendilleri akşam yıkamıştım ama kurumamışlardı, kıştı, yeni yıkanmış çamaşırlar tavan arasında kaskatı kesilmişti. Irma Teyze'den kalan mendiller en inceleriydi, annemin gözyaşlarını silebilmesi için onları ütüyle kuruttum. Sana Irma Teyze'den de hiç söz etmedim, oysa ayakkabılarını iki yıl boyunca giymiştim.

Plajda sudan çıkar çıkmaz hemen terliklerimi ayağıma geçirmem hiç dikkatini çekmedi mi? İskeleye sadece sol ayağımla basar, sağ ayağımı ise hemen plaj terliğime sokardım. Szolnok'tayken, odalarımıza çıktığımızda ve benim odama geldiğinde yatakta ayaklarımı uzatmış bir şekilde değil de ayaklarımı altıma almış, topuklarımın üzerinde oturuyordum. Şafak vakti odamdan çıktığında gülmüştün ve, "Utangaçsın," demiştin; çünkü saatini ve cüzdanını almak için ışığı yaktığında örtüyü üzerime çekip ayağımın altına kıvırmıştım.

Pipi hiç de utangaç olmadığımı söyleyebilirdi. Elimde olsaydı sıcak havalarda çıplak dolaşırdım. Ama Pipi sağ ayağımda iki nasır olduğunu ve ne yaparsam yapayım, hatta ısmarlama ayakkabıyla bile bir türlü geçmediklerini bilir. Szurdusz'a, hani şu bantlı kırmızı ayakkabıları denemeye, benimle gelmene izin vermediğim için ne kadar da kızmıştın. Sağ ayağımı görmeni istemedim. Sana Irma Teyze'yi anlatmak istemedim.

Dün sağ ayağım şiştiğinde Gyurica'ya pantuflayla uzattım. Şimdi de Gizike'nin ayakkabılarının içinde küçük ayaklı Irma Teyze'nin verdiği ayakkabıları giydiğimdekine benzer keskin bir acı duyuyorum, kendisi bir çocuğunki gibi küçücük ayakları olmasından şaşılacak derecede gurur duyardı. Ortaokul birinci sınıftaydım, yazın sandaletimi yırtmıştım, akşam kunduracı Ambrus'a gidip, dikmek için ip istedim. Ambrus ipi verdi ama benim dikmeme izin vermeyip yırtılan üst bölümü tabana kendisi tutturdu. "Karşılığında ne yapayım?" diye sorduğumda, domuzlara yem vermemi söyledi; bulamaç halindeki yemle dolu iki kovayı o kocaman hayvanlara taşıyıncaya ve çitin üzerinden yemliklerine dökünceye kadar canım çıktı; içeri girip yanlarına yaklaştığımda beni yere devireceklerinden tek çarem çitin üzerinden yem vermekti. Ambrus'un pazar günleri meyve bahçesine giderken

giydiği mavi renkli pantolonuna yama da yapınca ödeşmiş olduk. Bence o uyduruk ipliğin karşılığını bana fazlasıyla ödetmişti. Elimde sandaletlerim, yalınayak eve geldiğimde babam bahçede oturuyordu. "Ayakkabıya ihtiyacı var," dedi; annem iç çekerek, "Doğru," diye cevap verdi. Ben sadece mutfağa girip, yemekte ne olduğuna baktım. Ayakkabıya ihtiyaç var. Tabii ki ayakkabıya ihtiyaç var. Ama bu öğretim yılını bir şekilde böyle geçireceğim. Ayakkabı yok.

O akşam Irma Teyze bize geldi. Babam yatmıştı. Annem de babama yasak olan vişne likörünü çıkarmıştı; kendisi de içmez, bardağa sadece dudaklarını değdirir ve misafiri gittikten sonra dokunulmamış likörü dikkatlice damla damla gümüş kaplamalı likör şişesine boşaltırdı. Irma Teyze beni çok sever, kucağına alır, okşar, şekerler verir, ben ise bu kucaklamalara küçük bir sürtük gibi katlanır, tatlı bakışlarla para verecek mi, diye beklerdim. Neredeyse hiç para vermezdi ya da çok seyrek verirdi; genelde hep hediye getirirdi. Şimdi de tek sıra kırmızı boncuklu bir kolye getirmişti, çünkü artık ortaokula giden kocaman bir kızdım; boynuma kendisi takıp beni öpücüklere boğdu. Şaşkınlıkla baktım. Kuyumcuya satacak olsak, Irma Teyze vitrinde görüp tanırdı. Bir kolye! Benim düzgün bir eteğim bile yoktu. Kucağından aşağı kaydım, sanırım bu akşam mıncıklamalarına katlanamayacaktım.

Masanın yanında durdum, önlüğümün alt kısmına bulamaç bulaşmıştı, çırpı bacaklarım çıplaktı ama boynumda parıldayan bir mercan vardı. Irma Teyze beni baştan aşağı süzerek okulun açılış törenine ne giyeceğimi sordu. Annem iç geçirdi, okul üç tip formayı zorunlu kılmıştı ama bende bunlardan bir tane bile yoktu. Soruya cevap vermemek için ağzının içinde bir şeyler geveledi. Irma Teyze'nin bir aptal gibi bakan küçük gözleri parladı. Sevinçle ayağını öne uzattı, benim çıplak ayağımla ölçtü, saçaklı masa örtüsünün altında ayakkabısını çıkartıp benim sandaletimi denedi. Kendisine

biraz büyük bile gelmesinden mutluluk duymuş gibiydi. Anneme dediklerinden alınmamasını, akraba ve birinci dereceden kuzin olduklarını, beni kendi çocuğu gibi sevdiğini, şans eseri ayak numaralarımızın aynı olduğunu söyledi ve bana okul açılış töreni için kendi ayakkabılarından birini göndermek için izin istedi, nasılsa kendisininkilerden çok çabuk bıkıyor, devamlı yenilerini yaptırıyor, eskileri ise dolapta heba oluyorlardı. Ayağına baktım: Yumuşak deriden kısa topuklu sarı bir ayakkabı vardı. Bir oyuncak kadar ufak ve şirindi. Annem gözlerini yere indirdi.

Ertesi gün yanlarında düğmeleri olan, gri süet süslemeli bir çift siyah ayakkabım oldu. Okulun açılış törenine beyaz bir elbise giyerek gitmiştim, oysa yağmurlu geçeceğe benzeyen bir eylül sabahıydı. Sınıf arkadaşlarım lacivert okul formalarına bürünmüşler, buna rağmen üşüdükleri için paltolarının önlerini iliklemişlerdi. Ben bu duruma bir ayı yavrusu gibi alışıktım, grubun içerisinde yüzüm asık, düğmeli lanet olası ayakkabılarımla salınarak yürüyordum. Sınıf öğretmenim beni kenara çekip bana böyle büyüklere uygun, gösterişli ayakkabılar yerine, kız çocuklarına uygun şeyler giydirmesi gerektiğini anneme iletmemi söyledi. Ayaklarımdakinin yerine okulun bana başka bir ayakkabı verip veremeyeceğini öğrenmek istedim; bunun üzerine adımı sordu ve duyduğu zaman kıpkırmızı kesildi, ondan sonra bir daha da ayakkabı konusunu açmadı. Bu okulu dedemin dedesi kurmuştu, adını da ondan almıştı: Mozes Encsy Lisesi. Kuruculara ayrılan kontenjanda, ayağımda düğmeli ayakkabılarımla yer almıştım.

Bir yıl sonra Irma Teyze'nin sağ ayağının sol ayağından bir numara küçük olduğu ortaya çıktı. Başta sadece yürürken acı veriyordu, daha sonra topallamaya başladım, en sonunda artık yürüyemeyecek duruma gelmiştim. Akşamları ayaklarımı yıkarken, annem şişmiş ve çarpılmış parmaklarımı gördükçe ağlıyordu. O zamanlar birbirinden muhteşem

ve birbirinden küçük dört çift ayakkabım vardı. Teyze öldüğü zaman, ilk önce bir hafifleme hissetmiştim: Artık bana ayakkabı vermeyecekti. Annem her şeyini bana miras bırakacağından emindi – ve bu her şey bir ev, elbiseleri ve mobilyalarıydı- ancak vasiyetnamesi olmadığından, erkek kardeşi bizim yerimize hepsini toplayıp götürdü.

Ambrus'a gidip ayakkabımın önünü kestirdim. O zamanlar önü açık ayakkabı moda değildi. Eve, önünden yamalı çorabımla parmaklarım çıkmış, kesik ayakkabıyla gelince babamın rengi soldu. Bir süre okula böyle gittim, fakat daha sonra sınıf öğretmenim kilise yardım derneğinden bir ayakkabı buldu ve ayinden sonra bana verdi. Elini öpüp karşılığında ne yapmam gerektiğini sordum. O andan itibaren yatılı okul kısmına girip üçüncü sınıf öğrencilerine derslerinde yardım edebilecektim.

Dün tencere fabrikasındaki etüt saati iptal olmuştu. İptal edilmeseydi de, benim için hiç fark etmiyordu. Burada işimiz çok uzun sürmedi, eve yaya döndüm, Pipi de benimle beraber tiyatroya kadar gelmişti. Çok sakin bir halde vitrinlere bakarak yürüdüm, ana caddede bir külah dondurma yedim. Eve geldiğimde Juli yoktu, aslında yeniden dışarı çıkmayı hiç istemiyordum, elime bir kitap aldım. Uzandım ama sonra kahve yapmak için zorla kalktım. Kahveyi çekerken burnuma çarpan kokusuyla birden tüm hevesim kaçtı; çünkü mutfak sandalyesine oturmuş, kahve çekerken gülen halinle gözümün önünde belirmiştin ve Pécs'te iki gün oynadığım, oraya vardığımda karlara batarak isteksizce taksi durağına gittiğim kışı hatırladım. Seni gün doğumundan beri görmemiştim ve sen yakınımda olmadığın zamanlarda sahneye çıkmaktan nefret ediyordum. Arabaların yanına vardığımda seni sıra olmuş taksilerin önünde ay çöreği yiyip, ayakta beklerken gördüm, arabada yanıma oturdun ve aslında bir kahve içmemiz gerektiğini söyledin.

Mutfaktan içeri geçtim ve özgeçmişimi yazmak için masanın başına oturdum. Bu tiyatroda çalışmaya başladığımdan beri dokuzuncu kez isteyişleriydi. Adımı ve soyadımı yazdıktan sonra kâğıda bir şeyler karalamaya başladım, kaz ve balık resmi çizdim. Elbise dolabına doğru gittim, çünkü burnumu silmem gerekiyordu. Üç mendil çıkardım, ayrıca ilaç çekmecesini de açtım, çünkü bu arada dolap kapısının zor açılan kilidi parmağımı sıyırmıştı. İşte o sırada ilaç kutuları ve gazlı bezlerin arasında, oraya ne zaman sakladığını bilmediğim ve üzerine "Aspirin" yazdığın bir kutu vişne likörlü çikolatayı buldum. Bunun üzerine hemen giyinip, Margit Adası'na doğru yola çıktım.

Özgeçmişimi tiyatroya bugün götürmem gerekiyordu; yeni personel müdürü bugüne istemişti. Özgeçmişim olmadan da kendisine hakkımda tüm bilgi verilmiştir zaten. O da soruşturmuştur. "Dezsö Encsy," diyecekti, "demek babanız avukattı". Acaba kelimenin tam anlamıyla avukat sayılmazdı desem ne tepki verirdi? Koca bir yalancı olduğumu düşünür! Kuşkusuz babam avukattı, annem ise tüm gün piyanosunun başında oturur, nota defterlerinin sayfalarını çevirirdi. Bizim evde sabahtan akşama kadar müzik çalınır, çalışma odasının çifte pencereleri arasında egzotik bitkiler yetişir, babam Epiphyllum'un* koyu kırmızı çiçeklerine bakarak düşüncelere dalardı... Annemin soyadının önünde asil soyunu belirten üçlü bir ad dizisi vardı: Ércsiki, Tápi ve Szentmartoni Katalin Márton. Piyanonun nota tahtasının ortasında parıldayan porselen bir biblo bulunurdu: Küçük peruğu ve gök mavisi kıyafetiyle çocuk Mozart. Bir gün bir köylüden yumurta çaldım.

Oturduğumuz ev bombardımanda yıkıldı. Sana orayı hep göstermek istedim, tabii ki benim oralarda bir yerlerde yaşadığımı sezdirmeyecektim. Görögök Meydanı'ndan sazlığa doğru saptığında yüzünün ifadesini görmeyi ve yorumunu

* Atlas çiçeği (ed. n.)

duymayı isterdim. Bizim sokağın adı bile yoktu, "Taş Bent" derlerdi. Şehrin dışında, sel yatağında saz kamışı kesenler sesler çıkararak ilerlerler ve topladıklarını demetleyerek sırtlarında taşırlardı. Bentin biçimsiz taşlarını 1803 yılındaki büyük selden sonra belediye getirmiş, en tehlikeli yerlere üst üste yerleştirip üzerlerini düzleştirmişti. Yan taraftaki çukur bölgelere ve yukarılara yapılan evler birer kuş yuvasını andırıyordu. Taşların arasında yabani otlar, şehvetli bitkiler, arsız yabani çiçekler yetişiyordu. Bentin tepesinde sağlam kalan bir ev, sazlığın karşısında dimdik dururken bir diğeri, çökmüş taşların arasına bir ahır gibi sinmişti. Bizim ev bentin kıvrımına yerleşmişti; o koca taşlar, avlumuzun duvar taşları oluyordu ve hep onların arasından siperdeymişcesine etrafı gözetlerdim. Doğumumdan çok önce bu ev, babama miras kalmıştı ve Templom Sokağı'ndan taşınmamız gerektiğinde bizi buraya getirmişti.

Avlumuz üçgen şeklindeydi, pencerelerimiz sokağa, avlumuz ise sazlığa açılırdı. Dış kapımız sokağa bakıyordu, bahçeden eve giriş mutfaktandı, sol taraf bizim odamıza, sağ taraf ise babamın çalışma odasına açılırdı. Annem bulaşık leğeninin ve ocağın görünmesini engellemek için mutfağı eflatun bir perdeyle ikiye bölmüştü, ocakta yemek piştiğinde eflatun perdenin üstünden, arkasından, yanlarından dumanlar yükselirdi. Üç elma ağacımız vardı; bentin önüne çömelmişcesine yerleşmiş cüce Japon bitkileri ve yaseminler leylaklar, tarhlarda siyah lalelerle güzel kokulu çiçekler, birkaç yaşlı gül fidanı. İlkbahardan sonbahara kadar akşamları ve gün doğumunda çiçeklerin kokusu, insanın burnuna çarpardı.

Sol yan komşumuz kunduracı Ambros'tu, sağ yanımız ise düzleştirilmiş bahçesini bölmelere ayırıp renkli şemsiyeli masalar yerleştirmiş olan pastacı Kárász Anne'nindi. Dallar örttüğü için onun bahçesinden bizimki görünmezdi. Akşamları yaseminin artık ağaca dönüşmüş yaşlı gövdesine

tırmanarak duvarın üzerine oturur, Kárász Anne'nin müşterilerinin öpüşmelerini gözetlerdim. Kapımızın yan tarafında ipi çekilerek çalınan bir çıngırak ve duvarda bir tabela asılıydı: *Dezsö Encsy – Hukuk Doktoru, Avukat.* En son bentin oraya gittiğimde Ambrus'un dükkânında tanımadığım bir aile yaşıyordu, Kárász Anne'nin pastanesinin lokantaya dönüştürülen bahçesinde ise sesi sonuna kadar açılmış bir radyo çalıyor, insanlar bira ve sodalı şarap içiyorlardı, salçalı paça yemeğinin dışında et yemeği yoktu. Bizim bahçedeki yıkıntılar ortadan kalkmış, Kárász Anne'yle ortak duvarımız yıkılmış, çiçek tarhları taşınmış, bahçede sadece bir elma ağacı ve birkaç ağaççık kalmıştı, yeşil boyalı bir parmaklık bahçeyi sokaktan ayırıyordu. Tanıdığım kimse yoktu. Omlet yiyip bir bardak bira içtim ve oradan ayrıldım.

Gece Gizike, Emil'den haberim olup olmadığını sordu. Sormadan önce bir hayli sıkıntı çekmiş, yatakta dönüp durmuş, boğazını temizlemişti. Karanlıktı, avluya açılan pencereyi açık bırakmıştık, ev sessizdi, sadece arada sırada sokaktan geçen tramvayın gürültüsü duyuluyordu. Józsi'yi nereye gönderdiğini sormaya cesaret edemedim, soluğunu yakınımda duymayı isterdim, çünkü geceyi evde Juli'yle geçirmektense Józsi'yle geçirseydim, kendimi daha rahat hissederdim. O zaman aklıma, senin Emil'i hiç tanımadığın geldi ve gözümde onun davul çalan, devamlı büyük bir hızla dolaştığı motosikletiyle, beyaz yüzüne düşen katran karası perçemiyle bir çocukluk resmi canlandı.

Gizike'nin Emil'i sevdiğini hiç bilmiyordum. Emil'in hikâyesini anlattığımda, arkasını döndü, dar yatakta ince geceliğinin üzerinden bana değen sırtının şeklini hissettim. Bir süre ağladı, sonra kalkıp tespihini eline aldı. Yatakta sigara

içerken Gizike'yi, Emil'in karısı olarak düşündüm; Ilu Teyze her zamanki gibi iki eliyle şakaklarını tutarak çığlık atıyor, Domi Amca ise telefona koşarak Józsi'ye Gizike'yi villadan uzaklaştırmak için ne kadar para istediğini soruyordu. Gizike, tespihin sonuna gelince, kompresimi değiştirdi, tekrar yatağa girip yanıma sokuldu ve elimi tuttu. Parmakları sudan dolayı soğuktu. Gizike, Emil'in aslında ölmediğine, kutsanmış olanların neşeli şarkılar söyledikleri güzel bir yerde bulunduğuna ve zamanı geldiğinde ona kavuşup, bir daha hiç ayrılmayacaklarına inanıyordu. Gizike'nin şimdiye kadar neden evlenmediğine akıl sır erdirememiştim.

Özgeçmişimi isterken, yanında şeytanın bile şaşıracağı uzunlukta bir soru listesi vermişlerdi. Soruların birinde yurtdışında, mülteci kampında ya da cezaevinde bir akrabam ve yakınım olup olmadığını soruyorlardı. Sırf buna cevap vermek için bile ek bir sayfaya ihtiyacım vardı: Çünkü Gyurka Pálmay'ı sınırda yakalamışlardı, Évi Dolhay mayına basıp iki bacağını birden kaybetmişti, Béla dayımı köşkünün merdivenlerinden aşağı yuvarladılar, Alexandra yıllardır hapiste. Şehir ve eyaletlerde yüksek düzeyde olan diğer akrabalarımı Kövár ve Kutasi arasında bulunan çiftlik ve köylere sürgüne yolladılar, sadece Juditciğimiz Amerika'ya gitmeyi başarabildi. Formu doldurduktan sonra şunu yazabilirdim: Eszter Encsy Szenpáli, Lenvay Tiyatrosu oyuncusu, Kossuth Ödülü* sahibi. Dün bir ara Veronka Teyze aklıma geldi; personel müdürüne bir şekilde, kocası mahkeme başkanı olduğu halde, düzenli olarak aldığı emekli aylığını iptal etmeleri gerektiğini, elinde küçük siyah bastonu ve köpeğiyle bütün gün dolaşmaktan başka bir işe yaramadığını söylemeliydim. Ama müdür, dediklerimin bir kelimesini bile ciddiye almayacağı gibi, alçakca yaranma çabasında olduğuma inanırdı. Oysa ben tüm akrabalarımdan nefret ediyordum.

* Macaristan'nın en büyük bilim ve sanat ödülü (ç. n.)

Surlarda ilk kahve içtiğimizde bana, "Seni bir leylek getirdi," demiştin. Keyifsizce "Tabii ki," diye cevap vermiştim. "Siyah bir leylek." Karşı duvardaki vitrinde duran boncuk işlemeli tütün kesesine, eski tabancalara, berelere, yelpazelere bakıyordum. Biz evimizde, bu Biedermayer stili boncuk işlemeli tütün keselerine yünlerimizi koyardık. Babam hep üşüdüğünden, ona sıcak iç çamaşırları örerdik. Babamı deli gibi severdim.

Ben, şehrin en önde gelen semtinde, Súgar Caddesi'ndeki evde doğduğumda, annemle babam bunu, tüm akrabalara üzerinde ortak armaları bulunan kartlara benim ufak kartımı iliştirerek duyurmuşlardı. Annem loğusalık döneminden, hayatının en mutlu günleri, diye bahsederdi. Dantelli sabahlığının içerisinde, on dokuz yaşın verdiği güzellikle etrafına neşe saçarak yatarken, yanındaki sepette ben, doğuştan gelen bir terbiyeyle sessizce uyuyormuşum. Evimizde hizmetçimiz, aşçımız ve babamın çalışma odasında yeni mobilyalar varmış. Anneannem bize ilk o zaman gelmiş, babamı sanki kızıyla ya da torunuyla hiçbir ilgisi yokmuş gibi sadece başıyla selamlamış ama buna karşılık beni bağrına basmış, dakikalarca öpüp koklamış ve tenimi çizdiğinde yaygarayı bastığım biraz yaşlı işi, antika mücevheri boynuma takmış.

Anneannem, belediyede ya da başka bir devlet merciinde bir memuriyet almayıp Yahudiler gibi serbest avukat olarak çalışmayı seçmiş olduğu, bütün bunlar yetmiyormuş gibi annem, tüm yalvarmalara ve tehditlere aldırmayarak onunla evlendiği ve kendisinin neredeyse ahlaksızca saydığı, asla hissetmeyeceği tutkulu bir aşkla ona bağlı olduğu için babamdan nefret ederdi.

Babamın ölümünden sonraki zamanlarda, sonu gelmeyen tatsız uzun gecelerde annemle beraber oturur, o bir şeyler dikerken ben, ders çalışmaktan bezmiş bir şekilde kitaplarımı bir kenara iter, sıkça ailemiz ve babam hakkında konuşurduk.

Öyle sessiz sedasız dolaşır ve hareket ederdi ki, hayatı boyunca evdeki varlığı bile hissedilmezdi; çoğunlukla elinde bir kitapla uzanır ya da fidelerin arasında çömelmiş bir şekilde, sivri ufak çıtalarla narin bitkilerin asker gibi dizilmiş sıralarını düzeltirdi. Ölümünden sonra, onu içimizde yaşatan bu sessizlik olmuştu, hiçbir zaman bir gürültü çıkardığına ya da yüksek sesle konuştuğuna şahit olmamıştım. Annem, onun yetiştirdiği bitkileri büyük bir çabayla ve özenle yaşatmaya uğraştıysa da, yabancı bir elin bakımını hissetmişcesine yaşama arzularını kaybetmiş, birbiri ardına kurumuşlardı; bu da annemin, başlarında hıçkırarak ağlamasına neden olmuştu.

Bombardımanda evimiz tamamen yıkıldı. O sırada belediyenin odun deposundaydık, sirenler öttüğünde oraya sığınmıştık, Gámán teyzeler ise sinemadaydılar. Yarım saatlik hava bombardımanından sonra cesetler ve molozlar arasından bente doğru koştuk. Ambrusların ve Kárasz annelerin arsalarının arasında bulunan evimiz yel alıp götürmüşcesine kaybolmuş, yerinde derin bir çukur oluşmuştu. Eşyalarla mobilya parçaları öylesine etrafa savrulmuştu ki, kamış kesiciler tencerelerimizin bazılarını sazlıktan toplayıp getirmişlerdi. Annem hiç ağlamadı, hatta rengi bile atmadı. Gece, aynı felakete uğrayanlarla beraber, okulumuzun büyük salonunda deliksiz bir uyku çektik. Ülkenin sevgilisi haline geldiğimi hissediyordum, herkes bizim bakımımızla ilgileniyor bütün şehir, yaşam savaşımızı paylaşıyordu; ayrıca artık hiçbir şeyimiz kalmadığından, bundan sonraki bombardımanda kaybedeceklerimiz için tasalanmayacaktık. Piyanoyu da kaybetmiştik, böylelikle zaten babamın ölümüyle çoktan bitmiş bir iş kesinlikle sona ermişti.

Babam küçük yaşta yetim kalmıştı, ancak vasisinin işlettiği dedemden kalan topraklar sahibine çok bir kazanç sağlamasa da yurtdışı gezilerini ve üniversite eğitimini karşılamaya yetmişti. Evlendiğinde bu toprakları satıp evini güzelce

döşemiş, yarım düzine takım elbise diktirmiş, buna karşılık annem eve hiçbir şey getirmediği gibi kilisedeki nikâha Márton'daki ailesinden Irma Teyze dışında katılan da olmamıştı. Dedemle anneannem bu olaydan sonra şehirden ayrılıp Márton'daki çiftliklerine dönmüşlerdi. Annem daha okullu ve balolara katılan genç bir kızken şehirdeki evlerinde oturur, sadece yazları Márton'daki evlerine giderlermiş. Hani bir gün Lovaskút ve Márton arasında patlayan lastiği değiştirmiştik. Sen şoförle beraber uğraşırken, ben yol kenarındaki çimenlere uzanmış; yüzüme, yanmasın diye krem sürmüştüm. O sırada bana uzaktaki bir şatoyu gösterip Macar barok stilinde güzel bir yapı olduğunu söylemiştin. Kendi kendime bir şeyler mırıldanarak bayrak direğinin altındaki orak-çekiçli armaya baktım ve giriş merdivenleri çevresinde oynaşan Koreli çocukları gördüm. İçimden gelen bir kahkahayı duyunca "Neden gülüyorsun?" diyerek bana döndün. Orası annemin doğduğu yerdi ve köylüler, Béla dayımı o şatonun merdivenlerinden aşağıya yuvarlamışlardı.

Babam kibar, hoş, alışılmadık genel kültürünün yanı sıra etkileyici yakışıklılıkta, akıllı bir adamdı. Sarışındı, mavi gözleri, biçimli burun ve dudakları vardı; annem ise siyah saçları ve çarpıcı güzelliğiyle onun yanında için için yanan bir kor parçası gibiydi. Bu kadar güzel iki insandan, nasıl benim gibi biri doğduğuna şaşırıyorum. Benim çehrem yok, hatlarım da yok, makyaj yapmadığım zamanlarda hatlarım birbirlerine karışıyor; başım yok, sadece maskelerim var. Sabah başka biriyim, öğlen başka, gece bambaşka. Dün gece Gizike kalkıp ışığı yaktığında tesadüfen kendimi aynada gördüm. Tam bir kâbustum.

Yumurtayı, babama akşam yemeği veremeyecek kadar yoksullaştığımız bir zamanda çalmıştım. Evde kuru fasulye ve nohuttan başka bir şey yoktu, onları da sindiremiyordu. O

gün bize tesadüfen bir köylü kadın gelmişti. Tesadüfen diyorum, çünkü müvekkiller bize başka türlü gelmiyorlardı. Davasında haklı olduğunu babama da inandırmak için getirdiği yumurta dolu sepeti mutfakta bırakmıştı. İçinden beşini yürüttüm. Tabii ki babam davayı üstlenmedi ve kadın gitti. Akşam yumurtaları çıkardım. Annem ağladı ama yine de omlet yaptı. Babama tapıyorduk. Márton'dakiler ilk zamanlar bizimle hiç ilgilenmemiş, ancak yoksulluğumuz her halimizden belli olduğunda da asla kabul edilemeyecek bir şekilde yardım etmeyi denemişlerdi. Béla dayım bir iş getirmiş ama babam onu evden kovmuştu. Dayımın ne iş yaptığını bilmiyordum, bundan hiç bahsedilmiyordu ama il merkezinde, valinin bürosunda memurdu ve bir yolsuzluk davası getirmiş olmalıydı. Babam güven telkin etmeyen, doğruluğuna emin olmadığı davaları üstlenmezdi; bu yüzden de hiç para kazanamıyordu. Sugár Caddesi'nde takriben bir yıl oturduk, sonrasında Deák Ferenc Sokağı'na taşındık.

Taşralarda taşınmak büyük ayıp sayılır, yük arabalarının izinden felaketlerin, mal kayıplarının, boşanmaların ve skandalların geldiğine inanılırdı. Misafirimiz yok denecek kadar azdı, bunlar da genelde şehirli ya da civardan beyefendiler olur ama asla ziyaretlerini yinelemezlerdi. Babam, konumu gereği Büyük Şehir Kulübü'ne ve baroya üyeydi ancak üyeleri sıkıcı bulduğu için gitmezdi; ayrıca hasta ciğerlerinden ötürü de içki ve sigara kullanması yasaktı.

Deák Ferenc Sokağı'ndan Muzsaly Sokağı'na taşındık, oradan Templomkert bölgesine geçtik, en sonunda da Taş Bent'e geldik. Her evde arkamızdan bir şeyler bırakıyorduk; ilk önce hizmetçimizi, sonra aşçı kadını, daha sonra mobilyaların bir kısmını, en sonuncusunda da mutfak gereçlerimizi bırakmıştık; çünkü Taş Bent'teki evimize ancak kendimiz sığıyorduk, zaten çok da fazla eşyamız kalmamıştı. Babam, dinlendirilmiş suyla suladığı çiçeklerinin ve devamlı karıştır-

dığı büyük botanik kitaplarının bulunduğu evden çok seyrek çıkıyordu. Sokaktan geçenler, çalışma odasının penceresinden görünen tropikal bitkilere bakmak için dururlardı. Bazen ender bir çiçek tomurcuk verince babam, doğum yapan bir kadının yanında bulunan doktor gibi başından ayrılmaz, tomurcuk açmaya başladığında ise onu övgülere boğardı. Hatırlıyorum, bir kış Epiphylium, Noel arifesinde açmış, ince bir porselen pürüzsüzlüğündeki çiçekleri ateşten bir şelale gibi dökülmüştü. Babam bütün akşam, çiçeğin yanından ayrılmamış, gözlerini ayırmadan ona şarkılar mırıldanmıştı. Onun yüzünden alay konusu olmamız beni hiç rahatsız etmiyordu. Şehirde adımız, "deli avukatlar"a çıkmıştı. Babamın barodaki tanıdıkları, onun üzerine fıkralar anlatıyorlardı. Kapının zili çaldığında, yüreğim ağzımda kimin geldiğine dikkat kesilir, müvekkilin ağız dolu konuşmasını duyduktan sonra, umutsuzca omuz silkerdim. Babamın sesinin tonundan yine bedava hukuk danışmanlığı yaptığını ve bu davanın kazanılmayacağını söyleyerek, geleni kibarca yolladığını anlardım. Davayı getirenin, "Yine de denemek istemez misiniz?" diyen şaşıran sesini duyduğumda ise, yanında getirdiği sepette ayakları bağlı bir şekilde kaderine razı, uslu uslu oturan kaz ya da horozu düşünerek karamsarlıktan bağırmak gelirdi içimden. Ancak daha sonra babamın bahçeye çıkıp karıncalara ekmek doğrarken, gittikçe zayıflayan ve süzülen yüzündeki aydınlığı ve sevinci gördüğümde horoz umrumda olmaz, sadece içimi çekerek mutfağa geri dönerdim. Öldüğünde bir an bile olsun babamı kaybetmişim gibi hissetmedim. Kalbim paramparça, bir ana acısıyla tabutunun başında dururken, sanki yavrumu koparmışlardı benden.

Bir gün beni Pècs'te, Eric Villmer'in konuk sanatçı olarak Beethoven ve Bártok parçalarını çalacağı konsere götürmek istemiştin; gitmeyince de alıngan bir tavırla, "Neden müzik

sevmiyorsun?" diye sormuştun. Müzik kulağımın iyi olmadığını belirtmiş ve bilerek yanlış bir şekilde "Szózat"ı* söylemiştim. İşte o zaman çok sinirlendin. Sanırım o anda, müzik kulağı olmayan ve müziğin iyisinden anlamayan birini sevdiğin için kendine de kızmıştın.

Bütün özgeçmişlerimde annem için *"ev kadını"* ibaresi yer almaktaydı. Ancak annem personel bölümünün anlayacağı tarzda bir ev hanımı değildi. Annem sabahtan akşama kadar bir ırgat gibi çalışırdı. Bir keresinde bana, Mozart'ın hayatını konu alan bir kitap getirmiştin; ilk sayfasında çok güzel bir rokoko gravür vardı. En az üç kere bir bakmak için sana geri vermemi istemiştin, çünkü sanırım sen de daha okumamıştın. Nerede olduğunu bilmediğimi, belki de Juli'nin bir yere koyduğunu ya da plajda unuttuğumu söylemiştim. Yine çok kızmış ama sonra gülmüştün. Benim bir sorumsuzluğumu ya da işi hafife alışımı yakaladığında, sanırım bundan hoşlanıyordun. Böyle zamanlarda beni dikkatsiz, vurdumduymaz ve kendini salan biri olarak görürdün.

"Mozart" kaybolmamıştı, Shakespeare dizisinin arkasında duruyor ama içindeki gravür eksik, kopardıktan sonra mutfakta yaktım. Kitabını geri istediğinde, o gravürü hatırlıyor muydun? Azize Cecilia gözlerini gökyüzünde bile yukarı kaldırmış, bir cennet orgunun başında otururken, çevresindeki melekler ilahi bir güzellik içerisinde, tombul elleriyle keman çalıyor, gülen yüzleriyle çalgı çalıp şarkı söylüyorlardı; Azize'nin sarı saçları topuklarına kadar dökülmüştü. Gravürden sanki melodiler yükseliyor, her yana yayılıyordu ve bu dayanılır gibi değildi. Azize Cecilia'yı, bizi ekmeğimizden ettiği için çocukluğumdan beri sevmemişimdir.

Çevrenin ağzına sakız olduğumuzu söylemiştim. Babamın geçimimizi sağlayamayacağı anlaşılınca annem, pencereye, piyano dersleri verildiğine dair bir kâğıt yapıştırdı. Ba-

* Macaristan'da çok ünlü bir marş (ç. n.)

bam, anneme, düğün hediyesi olarak baba evinde bıraktığının yerine yeni bir piyano almıştı. Antika, güzel, hele tuşlarındaki minyatürlerle az bulunur bir parçaydı ve Taş Bent'teki evimize taşınırken sığmadığından babamın kapı çerçevesini kırdırması pahasına bile piyanodan vazgeçilmemişti. Müzik annemin tutkusuydu. Rüyalarıma girdiğinde hiç yüzünü görmem, sadece piyanoda Mozart, Handel çalışını duyarım; Handel'in müziği berraktır, kendine güveni vardır, her şeyi düzenli ve eksiksizdir. Chopin'e gelince yakınmazsa kızar, gürülder. Piyanoda "Etütler"i çalışan ve babama gülümsemekten asla bıkmayan annemin cesaretine rüyalarımda bile hayran olurum.

İlk başlarda ilanımıza pek rağbet olmasa da, sonrasında ufak bir çevre oluştu. Çocukluğumda şehrimizde hiç müzik okulu yoktu, anneler çocuklarını evde kalmış geçkin kızlara gönderir, bunlar da çocukların müzik kulaklarını bozar ve yanlış ritimlere alıştırırlardı. Sanırım annemin ilahi bir üstün yeteneği vardı. Annemin ailesi, yokluk içerisindeki çırpınışımızı utançla uzaktan izlerken, verdiğimiz ilandan haberleri oldu. Sándor dayım ziyaretimize geldiğinde, annem henüz ilk ve tek öğrencisi olan, Kárász Anne'nin sosis parmaklı, aptal bakışlarıyla annemin ellerini hayranlık ve umutsuzlukla izleyen oğluna ders veriyordu. Annem, Sándor dayıma gülümseyerek, ilanı kaldırmayacağını söyledi ve bunun üzerine ertesi gün akrabalarımızdan birinin Alman mürebbiyesi Gréti, eline Czerny-Chovan metotunu tutan Judit'ciği derse getirdi. Altı ay içerisinde annem, neredeyse bütün akrabalarımızın çocuklarına, normal ücretinin çok altında piyano dersi verir olmuştu. Bir anda çok popüler olmuştuk, Alman ve Fransız mürebbiyeler yazın bahçedeki leylakların altında kitap okuyarak, kışın ise sıkıştıkları odada sanki kirliymiş gibi koltuğun ucuna ilişerek çocukların acemi vuruşlarını dinlerlerdi. Babamın kusursuz güzel Fransızcasıyla matmazellere

iltifatlar ederken ya da Alman mürebbiyelerle şakalaşırken saçtığı ışıltılı büyüye kimse karşı koyamazdı. Onlar da birbirlerinden duydukları ya da aileleriyle ilgili havadisleri babama anlatır, dedikodularını yaparlardı; benim ise babamın onlarla gülüşmelerini dinleyecek pek vaktim olmazdı ama bir keresinde tertemiz mutfağımızda boş otururken kulak kabartmıştım. İşte Elza adını ilk kez o zaman duydum.

Bana göre evli çiftler, anne ve babam gibi yaşıyor olmasalar bile, ayrılmaz bir bütündüler. Bir erkeğin bir metresi olması gibi şeyleri ancak kitaplarda okumuştum ama sevgilisine evinde yaşamaya izin vermesini, karısının bundan haberi olmasını ve bunu kabullenmesini, hatta misafir kabul etmelerini ve çocuklarını beraber büyütmelerini, çevredekilerin hiçbir şey olmamış gibi davranmasını, inanılmaz ve anlamsız buluyordum. Bütün akşam bunu düşündüm.

İlanı verdikten altı ay sonra, Taş Bent'e gelmek pahasına bile olsa, annemden piyano dersi almak moda olmuştu; çünkü ne de olsa Márton ailesinin kızıydı ve ondan ders almak, akraba çocukları dışındakilere de bir asalet katmış oluyordu. Evin idaresini ben üstlenmiştim. On iki yaşındaydım ve orta ikiye geçmiştim. Cemiyet hayatımız Irma Teyze'nin ziyaretleriyle kısıtlıydı, kendisi acemi ve evde kalmış geçkin kız haliyle babama birazcık da olsa âşık sayılırdı. Béla dayıma ise delikanlılığında yaptığı bir densizlik yüzünden, çocukluğundan beri kızgındı. Alışverişleri ben yapıyor, yemeği hazırlıyor, odunları kırıyor ve çamaşırları yıkıyordum; annemin ellerine dikkat etmesi gerekiyordu. Akşam ve ertesi gün yenecek yemekleri hep öğleden sonraları pişirir, çömleklere koyar, sıçanlar devirmesin diye kapaklarını tuğlayla destekler, mahzenin girişine, serin bir yere yerleştirirdim. Pazar alışverişlerini, öğleden sonra okuldan çıkınca yapıyordum; çünkü o saatlerde satıcı kadınlar ürünlerini kaldırmaya başlar ve kalan malları ucuza satarlardı. Eti seyrek alırdık, o zaman da az yerdik; ba-

bam daha çok süt ürünleriyle beslenirdi. Eve gittiğimde annem öğle yemeğini verirdi, ardından bulaşıkları yıkardım ve hemen ardından annemin öğleden sonra öğrencileri gelmeye başlardı.

Ders çalışırken, yemek pişirirken, ateş yakarken ve çamaşır yıkarken devamlı Czerny-Chovan dinlerdim. Annem, günün son dersini akşam altı ve yedi arası verirdi, ardından akşam yemeğimizi yerdik. Babam yemekten hemen sonra yatar, ben ise ya ödevlerimi yapar ya da kitap okurdum. Müzikten nefret ediyordum. Bazen ödevlerim çok olduğunda annemin son dersinin bitiminden önce çalışmaya başlar, ama o müziğin sesi yine de kulağıma tıkadığım pamuktan beynime sızardı. Ama geçimimizi müzikten sağlıyorduk; öyle ki eğer açlıktan ölmüyorsak, vergilerimizi verebiliyorsak, babamın ilaçlarını ve sütünü alabiliyorsak, evi doktorun dediği gibi iyice ısıtabiliyorsak ve bütün bunları hiç kimseye borçlanmadan yapabiliyorsak, hepsi onun sayesindeydi. Üniversiteye de en son derslerin parasıyla yazılmıştım, zira şehirdeki müzik okulunun yapımı tamamlanmış ve annem öğrencisiz kalmıştı. Hatta askerlik çağına gelinceye kadar piyano derslerini bırakmayan, pek ilerleme gösteremeyen ama yine de her pazar bize iki dilim kremalı pasta getirmeyi ihmal etmeyen Kárász Anne'nin oğlu da gelmez olmuştu.

Müzik okulunun verdiği ilk konsere, annemin ısrarıyla birlikte gittik. Konser, pazar öğleden önce büyük tören salonunda ve ücretsizdi. Büyük mermer merdivenlerden çıktık, yarımay şeklindeki salona girip, en arkalarda bir yere oturduk. Annem, koyu gür saçları ve uzun kirpikli gözleriyle göz kamaştırıyordu. Duvarlarda küçük aplikler, tavanda büyük bir avize ışık saçıyordu ve Fransız tarzı pencerelerin tahta panjurları kapatılmış, gün ışığının içeri girmesi engellenmişti. Tavanda, tam tepemizde dev bir fresk vardı: eğri boynu, buğday teni, safran sarısı elbisesiyle, omuzlarına dökülen sarı

saçlarıyla, tombul bir Cecilia. Kış arifesinde öğrencisiz kalmıştık. Annem gözlerini kapatıp çalan müziğin acemiliğine bakmaksızın kendini dinlemeye verdi. Sıra kendi yetiştirdiği öğrencilere geldiğinde, yerinde heyecanla dikkat kesiliyor, alkışlar kopunca da sevinçten kıpkırmızı oluyordu. Ben dinleyicileri, kadınların elbiselerini, sahnedeki lüle saçlı kızları, boyunları papyonlu erkek çocuklarını görmek istemediğimden Cecilia'yı seyrediyordum. Tepemdeki Cecilia, kendinden geçmiş bir ineği andırıyordu.

Angela, annemin akrabalarımız dışındaki öğrencilerinin ikincisiydi. Emil, annemle çok kibar bir şekilde konuşmuş, ağızlarından parayla ilgili hiçbir kelime çıkmamış ama yine de ücret konusunda anlaşmışlardı. Gününü dahi hatırlıyordum, eylüldeydik, Angela daha kente inmemişti, her an Ilu Teyze ve mürebbiyesiyle eve geri dönmesi bekleniyordu. O günlerde babam neredeyse tüm günü yatakta geçiriyordu; ben de daha kolay ulaşabilsin diye çiçekleri mutfağın pervazına yanaştırmıştım. Orta bire geçmiştim, henüz okulun verdiği ayakkabılarım yoktu, dışarıda Irma teyzenin ayakkabılarıyla, evde ise pantuflayla geziyordum. Angela'lar Peşte'den bizim bölgeye o yaz taşınmıştı ve bir defasında diğer adliye memurlarının oturdukları Köves Sokağı'ndaki villalarının önünden geçmiştim ama evleri daha boştu. Domi Amca'yı daha tanımıyordum ama yargıç olduğunu biliyordum, Emil ise büyük şehirde hukuk öğrencisiydi. Angela'nın kaydını benim sınıfıma yaptırdılar, eylül başında yeri uzun süre boş kaldı, her sabah yoklamasında, "Angéla Graff eksik," derdik.

Üzerimden ilk çıkardığın elbise eflatundu, leylak renginde; hani evimizde ocağı gizleyen mutfak perdesiyle aynı renkte. Sessizce uzanıp bekledim. Uzun zaman aramızda olan o derin çekimden olmalı, soyunmanı sonuna kadar bekleyemeyecek gibiydim. Ne ondan önce ne de ondan son-

ra içinde yaşadığım bir evi o kadar sevmedim ve yukarıda, şehrin en yüksek yerinde, rüzgâr, yağmur ve fırtınaların arasında kalmış olmanın o dayanılmaz zevkini o geceden başka hiçbir zaman hissetmedim. Baş başa kaldığımızda ilk sözlerini ve nihayet karşılıklı konuştuğumuzda, birbirlerinin hal hatırını soran iki devriye görevlisi gibi değil de, gerçek cümlelerimizin ne olacağını haftalar boyu düşünüp durmuştum. Beni ne sanıyordun? Hakkımda ne biliyordun? Sana olan aşkım, seni bile beni şaşırttığı kadar şaşırtamazdı. Bunu fark ettiğimde, içimi korku sarmıştı. Sahnede o kadar çok acılı aşk sözleri söyledim ki, günlük hayatımda net ve kuru cümleleri severim, ayrıca biliyorsun banyo dışında evimin hiçbir yerinde ayna yoktur. Yüzümü ve hareketlerimi hiç merak etmem.

"Sana ne anlatacağım?" diye kafa patlatırken, balkon kapısının açık duran mavi, köşeli kanadını ve yıldızları seyrediyordum. Kartal Dağı'ndan keskin bir ayaz esiyordu. Benim anlatmama gerek kalmadan, senin kendi çabanla hakkımdaki her şeyi bulmanı istiyordum ama diğer yandan da içimde, derinlerde bir yerlerde, paslanmış bir takım sözler, gürültüyle taşıp sana, Taş Bent'i, babamı, geçirdiğim tüm olayları, Ambrus Usta'yı, Irma Teyze'nin ayakkabılarını anlatırken, ağlamaktan korkuyordum, oysa şimdi ağlamanın hiçbir anlamı yoktu, çünkü şimdi hayatımda hiç olmadığım kadar mutluydum.

Bana öylesine uzak oturuyordun ki, göremiyor ama hissediyordum ve artık çıplak olduğunu da hissedemedim. Çakırkeyif ama aynı zamanda yorgun ve şimdi dinlenecek birine benziyordum. Öylesine içimdeydin ki, gözlerimi kapattığımda bile, istediğim an bu karanlıkta, beynimin içinde seni görebiliyordum: yeşile çalan kahverengi gözlerin, hassas dudakların, uzun ve kaslı bacakların. El yordamıyla sigaranı aradın ama bulamadın, çünkü tabakan sırtımın altındaydı ve ben hiç kıpırdamadım, şimdi sigara içmeni istemiyordum.

Birden hacılarla beraber Mariabesnyö'ye giden Juli'yi düşündüm. Şimdi benim için ve herkes için dua ediyordur ve aniden geri dönüp, içeriye girip, ışığı yaktığında bizi bu halde görse ne diyeceğini sordum kendime.

"Angela'yı sevdiğini biliyorum," dedin. Daha fazla bir şey söylemedin, ne beni sevdiğini, ne benim seni sevdiğimi bildiğini, hatta haftalardan beri süren ve artık inkâr edilemeyecek aşkımızı da belirtmeye gerek duymadın. Bunları düşündüğümde, sırtımı hafifçe kaldırdım, sigaranı yakabilmen için tabakanı çıkardım. Yarısına kadar içip, izmariti balkondan aşağı attın. Gözlerim açık, içimde kuşkularla, kollarında hareket etmeden yatıyordum, sen uyuyakalınca öylece yalınayak ve çırılçıplak balkona çıktım. Balkonla duvarın kesiştiği köşeye büzülüp gizlendim; soğuk, tenimi dağlıyordu. Dağdaki gecenin ayazında, dişlerim birbirine vurarak durdum ve Peşte'yi, çevremizdeki diğer tepeleri, ileride köprü başında yanan lambayı seyrettikten sonra yeniden yatağa dönüp, yanına sokuldum. Küçük yastığımı alıp, boynunun altına kıvırmıştın, çekip de seni rahatsız etmek istemedim çünkü ben ister taşta, ister toprakta, nerede olursa olsun uyuyabilirdim. Başımı koluma yasladım.

Ve o zaman yine Taş Bent, sanki hiç savaş olmamışcasına gözlerimin önünde canlandı. Babam, çiçeklerinin arasında öksürüyor, annemin öğrencisi Juditka'nın gam çalışmalarının sesi dışarı süzülüyor, ben ise bulaşıklarla uğraşıyorum. Babamın çok bal yemesi gerektiğinden ve ancak herhangi bir turtanın içinde yiyebildiğinden, annem öğleden önce ballı turta yapmıştı. Tepsinin dibi tutmuştu ve onu ovup çıkartacağım derken neredeyse avuçlarımın derisi soyuluyordu. Daha çok ışık gelsin diye leylak rengi perdeyi aralamıştım, mutfak taşları ve ben su içerisindeydik, kollarımdan, önlüğüme, bacaklarıma kadar bulaşık suyu sıçramıştı. Tepsiyi kumla ovalamama rağmen yine de temizlenmiyordu. O sırada kapının çıngırağı çalındı ve mutfak kapısının küçük penceresi bir an için

karardı. Kapıyı çaldılar. Dışarıya seslenerek girebileceklerini söyledim, alnıma dökülmüş saçlarımı dirseklerimle geriye doğru ittim. O sırada kapı açıldı ve Angela içeri girdi, bir an durakladı, mutfak taşından ona doğru bulaşık suyu ufak bir yol yapmış, akmaktaydı. Deniz güneşinden yanmış sağlıklı haliyle, ne yapacağını bilmeden öylece duruyordu. Sol elindeki muhteşem güzellikte, gök mavisi, yaldızlı halkalarla süslü bir topa sıkıca sarılmış, minicik beyaz eldivenli sağ eliyle ise kenarları kırmızı deri, içi rugan nota çantasını tutuyordu. Arkasında duran Elza, beni, "İyi günler!" diyerek selamladı.

Kımıldadın, sanki çeyrek saat değil de, bütün gece uyumuş gibi uyanıktın. Başımı kendi başının yanına yastığa çektin, bir şiirden bir dize okudun ve buklelerimden birini avcuna alarak yine uykuya daldın. O zaman seni uyandırmalı, sana açıkça, kendisini ilk gördüğüm o günden bugüne, uyurken, uyanıkken, ölümümden sonra bile –ki eğer süren bir şey varsa– Angela'dan nefret ettiğimi, edeceğimi söyleyip içimi boşaltmalıydım.

2

Burada kertenkele de var.

Hayvanları hep sevmişimdir. Ambrus'un domuzlarını da severdim, kestiklerinde ağlar, bize gönderdikleri tadımlık etlerden, nefis kokmalarına rağmen, ağzıma bir lokma bile koymazdım. Babam süt, yumurta, yağ ve balla beslenerek yaşıyordu, biz ise ne bulursak onu yiyorduk, yemek artığımız olmadığından, hiç köpek de besleyemedik. Bir ara ipekböceklerim olmuştu, daha sonra okulda doğa bilgisi ders malzemelerini korumakla görevlendirildiğimde, eski ve artık kullanılmayan bir akvaryum vermişler, birbiri ardına ölüp tükeninceye kadar ufak balıklar beslemiştim. Angela'nın ceylanı vardı ve bir gün sırf o ceylanı görmek için, öğleden sonraki işlerim biter bitmez onlara gitmiştim.

Angela artık güzel değil. Yüzünün o eşsiz ovalliği kaybolmuş. Dün annesinin yanındayken karşımda iki Ilu Teyze duruyor gibiydi, sadece biri diğerinden daha zayıf ve hastalıklı. Kendisiyle konuşulduğu zaman hiç cevap vermiyor, başını kaldırıyor ama konuşulanlardan hiçbir şey anlamadığı gözlerinden okunuyor; hatta konuşanın kim olduğunu bile çıkartamıyordu. Büyük bir ihtimalle Elza ona sinir haplarını dayamıştı. Dün onu iyice inceleyecek fırsatım oldu. Daha ne kadar yaşayabileceğini düşündüm, artık dünyayla ilgisi olan

birine benzemiyordu. Güzelliğin, vücuda ve yüze yansıyan güvenin bir gün gelip de böyle kaybolacağına hiç inanmazdım. Angela bu güzelliği bir kalkan gibi taşırdı. Çoğu kez, bir derdi olduğunda, kendisini çaresiz hissettiğinde, korktuğunda, aynanın karşısına geçip kendisine bakarak eski cesaretini yeniden kazanıyor olmalıydı.

Ben Angela'yı Emil'le, annesiyle, Domi Amca'yla, Elza'nın elinden tutmuş haliyle ve seninle de gördüm. Her zaman bir koruyucusu, elinden tutanı, seveni, kolay yolu göstereni mutlaka olmuştur. Yalnız olduğu zamanlarda da, ister alışverişte, ister elinde bir kitapla bahçede, o güzelliğinin verdiği özgüvenle, gene de yalnız bırakılmadığını hissetmişimdir. Dün düşündüğüm şeylerden biri de, Angela'nın parayla ilgili hiçbir şey bilmediği, hayatında bir resmi belge bile doldurmadığı, hiç çalışmadığı, hiçbir işten anlamadığı, yetimhanenin raporlarını, yıl sonu hesaplarını bile onun yerine senin yaptığındı. Hayatı boyunca iyilikseverliği ve artık elden giden güzelliği dışında hiçbir şeyi kalmadı, ayrıca eline geçen bütün para parmaklarının arasından akıp gidecek, çok geçmeden fakirleşecek, ölüp toprak olacak, kendisiyle ilgili bütün hatıralar yok olacak, bir süre sonra adı bile hafızalardan silinecek ve geriye sadece bir hiç kalacak. Benim ise adım tiyatro tarihine geçecek, hayatımı filme çekecekler, heykelimi Taş Bent'e diktiklerinde lokantanın bahçesinden, sazlıkları seyredeceğim.

Dün karşısında dururken, bir kere olsun gözlerini kaldırıp bana bakmadı, beni görmeye bile katlanamıyordu. Gülmemek için kendimi zor tuttum. Kendisine herkes gibi, benim de hayatım boyunca bu âna hazırlandığımı, korunmasız ve çaresiz ölüme gidişini sabırsızlıkla beklediğimi söylesem ne diyeceği geçmişti aklımdan. Hayatımın en güzel gününün bugün olması da ne gülünçtü.

Angela beni severdi. Annemleri, evimizi, her şeyi, mutfaktaki leylak rengi perdemizi, bir gün öğleden sonra isteyip de denediği burunsuz ayakkabılarımı bile. Angela için bizimkisi egzotik bir dünyaydı. Ben bütün benliğimle ondan ne kadar nefret ediyorsam, o da bana bütün benliğiyle öylesine bağlıydı. Angela'nın sana benimle ya da bizimle ilgili hangi ayrıntıları anlattığını sormadım. Taş Bent'te, mutfaktan girilen bir evde oturduğumuzu, çok yoksulluk çektiğimizi belli edecek bir şey söylemediğine eminim. Hatta beni neredeyse kıskandığını düşündüğüm zamanlar bile oldu. Bir mayıs günü, okulla çıktığımız gezide, elinde pembe, kâğıt gibi ince jambonlu ekmeğiyle mutsuzca dolaşıyor, bir akşam önceden kalma kavrulmuş irmiği kazıdığım sefer tasıma bakıyordu. Bir fundanın arkasına saklanmış, bir an önce bitmesi için büyük lokmalarla yemeye çalışıyordum. İrmikten tatmak karşılığında jambonlu ekmeğini uzattı, ben kabaca homurdanınca kızardı ve gözleri doldu. Sınıfta Angela'yı herkes severdi, eli açıktı ve severek yardım ederdi. Bir gün Gizike'nin Latince çevirisi ödevini yapmıştı ve ben onu sırf bu davranışından dolayı bile öldürebilirdim; çünkü Gizike'nin Latinceden sınıfta kalma ihtimali vardı, son yazılıdan geçtiği takdirde, öğretmene ihtiyacı kalmayacak, ben de işimden olacaktım. Angela'nın bir portakalı bile yalnız başına yediğini görmemiştim, oysa her gün okulda yemek için getirir, ancak soyduktan sonra herkese dağıtırdı.

Ağız tadına ne kadar düşkün olduğumu senden başka kimse bilmedi. Babam ve annem hayatlarının sonuna kadar, yediğim hiçbir şeyin benim için önemi olmadığını düşünmüşlerdir. Mönüde karidesli salatayı gördüğüm zaman, ne denli heyecanlandığımı bir tek sen bildin, benim için aldığın hurmaların yirmi tanesini birden, daha apartmanın merdivenlerini çıkarken nasıl yediğimi de. Boğazıma düşkünlüğümü ve yemeği beklerkenki huzursuzluğumu bir tek sen bilir-

din. Annem, hayatının son günlerinde, yatağının yanından ayrılmayıp yemeğimi oraya götürdüğümde, iştahım karşısında beni şaşkınlıkla izler, gülümsemekten kendini alamazdı. O zamanlar daha yeni para kazanmaya başlamıştım ve tıka basa yiyordum. Şimdi yine yemeği düşünemiyorum. Birlikte geçirdiğimiz yıllarda, birçok şeyime olduğu gibi, yemeğime de sen anlam katmıştın. Benim için yemek, aynı sofraya oturman, kadehini kaldırman ya da tabağımı önüne alıp son kalan lokmaları yemen demekti. Dün öğle yemeğinde çay yapıp yanında kızarmış ekmek yedim.

Kertenkele taşta güneşleniyor. Biraz önce ayağımı kaydırdığımda, korkmadı, olduğu yerde kaldı. Hayvanlar benden korkmaz. Ceylan da korkmamıştı, elimi koklamış, hatta yalamıştı, evden çıkmadan önce kepek kardığım için elim tuzluydu. Ambrus, o gün domuzlarını yine bana doyurtmuştu. Sen bizim oralara hiç gelmedin, sadece trenle geçerken şehrin kıyısındaki ormanı görmüştün. Ufak bir kızken oralarda ağaçların arasında geyik ve ceylan bulunurdu; avcılar bir sürü tavşan avlarlardı. Kışlar sert geçtiğinde yabani hayvanlar, ormanın kenarına kadar gelirlerdi. Ceylanı, Angela'ya Emil getirmişti, hep çok hızlı sürdüğü motosikletiyle dolaşırdı ve Angela'nın ailesinden hoşlandığım tek kişiydi. Domi Amca'dan, Ilu Teyze'den ve Elza'dan nefret eder, içlerinde bir tek Angela'yı severdi. Eğer yaşasaydı şimdi yanında olur, yatağına yatırır, ona bakar, öyküler anlatırdı. Ölmüş olması büyük şans.

Civar gazetesinin haftalarca yazıp övdüğü, kentin gurur kaynağı asfaltlanmış yeni yol, ormanın yanından geçer. Emil istemeden ceylana çarpmıştı, bilirsin, motosikletin kuvvetli ışığı gözlerine vurunca kıpırdayamamış. Yavru ceylan, ölen anasının etrafında onu kokluyormuş. Emil onu bağlayıp eve getirmiş. Günlerce sınıfta herkes kendinden geçmişcesine sadece bundan konuştu: "Graff'ın yavru ceylanı var." Öğle tatili

zili çaldığında Angela bir an önce eve gitmek için merdivenlerden uçarcasına iniyordu, bir gün müzik öğretmeni kendisini yakaladı, yeniden üst kata çıkardı ve oradan uygun bir şekilde yeniden inmek zorunda kaldı. O utancından ağlarken ben sevincimden şarkılar söyleyerek eve gittim ve pazardan bir demet sarmısak çaldım. Aslında ihtiyacımız yoktu ama sevincimden yapmıştım. Eve vardığımda, annem başıyla akvaryumu işaret etti, iki balığım da karınları yukarı dönmüş, suyun üzerinde yüzüyorlardı, alıp çöpe attım. Akvaryumu boşaltıp yıkadım, çakılları çıkartarak, bitkileri söktüm, babam, belki kedi beslemelisin, gibilerinden bir şeyler mırıldandı, ben sadece hayır anlamında başımı sallamakla yetindim. Ambrus'un bahçesinde bütün gün güvercinler gezinirlerdi, bir kedi asla olmazdı, ben Ambrus'suz yapamazdım, o da güvercinlerine zarar verirler diye kedilerden nefret ederdi.

Angela hep evine davet ediyordu, sınıfın yarısını konuk etmişti, ben kaçtıkça daha da üzerime düştü. Balıklarım öldükten sonra artık daha fazla karşı koyamadım, ceylanı görmeyi çok istiyordum. O pazar evlerine vardığımda Angela, bahçenin parmaklıklarının arasından, boruçiçeği sarmaşığına tutunmuş yolumu gözlüyordu, uzaktan el salladı. Beni gördüğünde ağzındaki kırmızı çiçeği attı. Elza bahçede kitap okuyordu, öylesine selamlaştık; çünkü Angela'yı piyano dersine hep Elza getirirdi ve beni ya çamaşır yıkarken ya da bulaşıkları ovarken gördüğü için gözünde bir değerim yoktu, bunun yanı sıra ben Angela'dan başka herkesin, en çok da Ilu Teyze'yle Emil'in bildikleri şeyi, Elza'nın Domi Amca'nın metresi olduğunu biliyordum ve bu yüzden onu her gördüğümde suratımı asardım. Çocukların nasıl olduklarını bilirsin, aşkların mezara kadar süreceğini sanırlar ve bunu bozanları kızgın katrana batırmak isterler.

Angela, sana villanın fotoğrafını mutlaka göstermiştir. Arka taraftaki meyve ve sebze bahçesinde –bizde o zaman-

lar sebze bahçesiz ev olmazdı– Domi Amca, ceylan için küçük bir baraka yaptırmıştı. Onu gördüğümde kalbim sıkıştı. Artık Angela'yı tanıyor, yulafı ve kıyılmış lahanayı elinden yiyor, sırtını okşamasına ve kulağına dokunmasına izin veriyordu. Uzun bir süre sesimi çıkartamadım. Angela mutluluktan ışıldıyordu. Yavruya doğru eğilip, incecik küçük boynuna sarıldı ve burnundan öptü. Kulübenin duvarına asılı yemlikten saman çıkartıp vermeyi denedim ama ürkerek başını çekti ve geriye kaçtı. Angela, "Senden korkuyor," dedi ama sonra beni avutarak, başta kendisinden de ürktüğünü söyledi. Alışacaktı.

İkindi kahvaltısında kremalı kakao vardı. Masa, Angela'nın odasına kurulmuştu, kıskançlıktan iştahsızca ve çok az yedim. Kahvaltının sonlarına doğru, Ilu Teyze hızla odaya girdi, burnu kıpkırmızıydı, benim orada olduğumu bile fark etmeyerek Angela'yı öpmeye başladı, bir şeyler söylüyor ama söyledikleri anlaşılmıyordu, daha sonra Domi Amca da hızla içeri girdi ve ikisi beraber dışarı çıktılar. Angela'ya baktım: Yiyordu. Elza yavaşça odadan geçti, yüzü kızarmıştı. Angela fincanına yeniden krema koydu. Az sonra, pencereden dışarı baktığımda bahçede Ilu Teyze'yi kafasına havlu sarmış, sigara içip gezinirken gördüm. Domi Amca, çakıltaşlı yoldan elinde şapkası, bastonu ve eldiveni, koşarcasına geçti. Ilu Teyze'ye selam bile vermeden kapıdan çıktı. Angela "Annem sinirli," dedi ve içten bakışlarıyla annesinin çiçek tomurcuklarının arasında, yorulmadan gidip gelmesini acıyarak izledi.

Geceleri ceylan rüyalarıma giriyordu. Sen, bir şeyi tüm benliğinle kıskanmanın ne kadar acı verdiğini bilemezsin. Ayakkabı, elbise ve yemek yokluğundan sadece öfke duyuyordum ya da hırçınca utanıyordum. Portakal yemeyi çok isterdim ama Angela'dan bir dilim kabul etmektense boğulurum daha iyiydi. Evlerini, Angela'nın odasındaki masal resimlerini, küçük kütüphanesini, hiçbirini kıskanmıyordum;

beni sadece yavru ceylan ilgilendiriyordu. O günlerde sık sık ağlayarak uykuya dalıyordum.

Önceleri, onu çalıp eve getirmeyi düşündüm. Bu konuyu tüm ayrıntılarıyla planlamıştım, tabii ki ona evimizde bakmayıp Ambrus'un ona bir yer ayıracağını, kendisinin de bütün gün çamaşır ve bulaşığını yıkamam karşılığında kimseye bir şey söylemeyeceğini umuyordum. Ambrus'ta her zaman saman bulunurdu ve ceylan yazın bile saman yerdi. Bir sabah bahçe duvarına tırmanıp, domuz ahırına baktım, ancak orada ceylana ayırabilecek bir yer olmadığını gördüm, hem de böyle bir şeyi Ambrus'un tasvip etmeyeceğini de hissediyordum. Er ya da geç bu olay meydana çıkardı ve bu da okuldan atılmama neden olurdu – ki ülkede büyük dedemin kurduğu başka bir okul olmadığı için burstan da yararlanamaz ve okul masraflarını karşılayamazdım. Derslerime yeniden yoğunlaşabilmek için kendimi zorlamalıydım. Çok başarılı bir öğrenciydim, ancak derslere hiçbir ilgim ya da hevesim yoktu, sadece çok iyi bir hafızam vardı, ezberim iyiydi ve bir kez duyup da aklıma kazınan hiçbir şeyi unutmazdım. Anlatılan dersleri pür dikkat dinlerdim; çünkü yıl sonunda otuz *pengő* değerinde bir başarı ödülü verilirdi ve bu ödülü her yıl ben alırdım.

Evimde, geceliklerin arasına, şekerliklerin içine, kitapların arasına, ayakkabılarımın burnuna saklanmış paraları gördükçe benimle nasıl da dalga geçerdin. Paskalyada bütün bir gün benimle olduğunda, saklı paralarımın hepsini bulacağına dair iddiaya girmiştin ve her yeri ararken ben gülmekten yerlere yatmıştım. Sadece kornişin üzerine sakladığımı bulamadın, daha sonra bir gün anlam veremediğim büyük bir temizlik hevesine kapılan Juli, saplı süpürgeyle orayı silerken, yüzlüklerle dolu sigara tabakası önüne düşüvermişti. Bunu duyduğunda bana, "Tarla faresi," dedin ve gülmekten oturmak zorunda kaldın. "Sen parasını gömen bir tarla faresisin

Eszti!" Avcuma iki *forint* sıkıştırdın ve ben teşekkür etmek için eğildiğimde beni öptün. Parmaklarım gevşedi ve avcumdaki paralar yere düşüp yatağın altına yuvarlandı. Hakkımda ne biliyordun? On üç yaşımdayken Emil'in ceylanı getirdiği sıralarda, biri çıkıp para karşılığı onun olmamı isteseydi, bundan derin utanç duyardım ama yine de hiç tereddüt etmeden yatağına girerdim.

O günden sonra düzenli olarak Angela'lara gitmeye başladım. Bir süre sonra ceylan, benim elimden de yemeye alıştı, hatta tasmasından tutup ağılından çıkarabiliyordum, sokakta yanımdan yürür, sadece Köves Sokağı'ndan gürültüyle bir arabanın geçtiğini duyduğunda, elimden kurtulur, göğsü titreyerek geri kaçardı. Angela, benimle beraberken değişik bir hediye almış gibi mutluydu. Arada sırada ona matematik çalıştırırdım, bu dersten ne Emil ne de Elza anlardı. Aldığı "pekiyi"ler ise öylesine verilmiş notlardı; çünkü Ilu Teyze her karne zamanında okula gelir ve sadece "iyi" almaması için olay çıkartır, öğretmenler de ondan kurtulmak için "pekiyi" yi verir, böylece rahat ederlerdi. Ayrıca okul müdürü, karısıyla her ay bir kez Angela'larda akşam yemeği yerdi. Gizike, bir şekilde, matematikten sadece "iyi" aldığı için Angela'yı sevmezdi. Gizike'nin Latince notu için ilk dönemin sonunda Juszti de okula gidip konuşmak istemiş, ancak kendisini geri çevirmişlerdi, oysa Gizike okula, Jozsi'nin okula şapel yaptırması karşılığında alınmıştı.

Irma Teyze hastalandığında kendisine annemle beraber baktık; ben gündüzleri, annem ise geceleri. Yatağının yanında otuyor, sabırsızlıkla daha ne kadar yaşayabileceğini hesaplıyordum. Daha yaşayabilirdi ancak işlerimden geri kalmıştım ve her gün bir telaşlı koşuşturma içerisinde geçiyordu, geceleri hasta bakmanın annemi yıpratacağını biliyordum. Gündüzleri öğrencilerle, geceleri ise uykusuz geçtiğinden, Juditka ve diğerleri gam çalışırlarken piyanonun yanında sersem bir şekil-

de onları dinlerdi. Babam, annemle beraber piyanonun olduğu büyük odada, ben de tek başıma çalışma odasında yatardım. Irma Teyze'nin hastalığı boyunca, geceleri en az beş kez babamı yoklar, bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sorardım. Annemle nöbet değiştirdikten sonra, eve dönerken hep bir dakikalığına ceylanı görmek için Angela'ya uğruyordum. Sıra dışı akıllı bir hayvandı, kapının dilini burnuyla kaldırmayı öğrenmişti ve biz bunun farkına varıncaya kadar çoktan bahçeye zıplayıp çam sürgünlerini koparark yerdi. Domi Amca artık ceylandan bıkmıştı, kurtulmak istiyordu ama tabii ki hiçbir şey yapamıyordu; çünkü Angela hayvana tapıyordu.

Şimdi taşradaki hayat nasıldır bilmiyorum, herhalde benim çocukluğumdan çok farklıdır; o zamanlar herkes erken yatardı, saat 9'dan sonra sokakta pek kimse olmazdı. Tiyatro yazın sadece çadırda olur, sinemalarda son seans saat 10'da biterdi, ancak onun da çok seyircisi olmazdı, gidenler ise çıktıktan sonra hızla evlerine dönerlerdi. Şehir merkezinde ve Taş Bent'te saat 8'den sonra in cin top oynardı, sadece tabakhane civarında, Kokan Geçit ve Tabaklama Sokağı'nda, gece vardiyalarından dolayı hayat olurdu. Üç Huszár Meyhanesi'nden gece yarısından sonra da şarkı sesleri gelirdi, ancak oraları güvenli yerler değildi, Gizike şarkı söyleyenlerin gürültüsünden korktuğundan, tespihini bileğine dolayıp öyle uyurdu. Yavru ceylanı öldürmek istememiştim.

Domi Amcaların villasında hizmetçiler bodrum katında uyurlardı, bahçenin sadece üç duvarı taştandı, arka taraftaki dördüncü ise, civardaki her evde olduğu gibi sebze bahçesinin uzandığı sık çalılardan oluşuyordu. Sebze bahçesi göz alabildiğine uzanıyordu ve çalıların oluşturduğu çit de duvar görevi görüyordu, ancak hafif aralandığında rahatlıkla geçilebilirdi. Bahçeye girmek isteyen, taşların üzerine dikilmiş yüksek parmaklıklardan da atlayabilirdi. Bizim oralar-

da, herkesin bahçesinde kendisine yetecek kadar sebze yetişirdi, bu yüzden bir çuval patates ya da birkaç mısır koçanı için hırsızlık yapmaya değmezdi. Hırsızlık yapmak isteyen, daha değerli şeylere gözünü dikerdi, ama bu durumda bile gece gündüz polisin nöbet tuttuğu Köves Sokağı'nı ve Domi Amcaların evini seçmezdi. Yeni İstasyon, Köves Sokağı'nın biraz ilerisinde bulunurdu, ancak bizim seviyemizdeki ailelerin trenden orada inmeleri yakışık almazdı. Kimse Yeni İstasyon'u önemsemiyordu ve trenle gelenler, yolu uzatıp, eski istasyonda inmeyi tercih ederlerdi, çünkü bu daha kibarca, daha seçkin bir âdetti. Bu gece Gizike ayağımdaki kompresi değiştirirken yük trenlerinin istasyonundan bir tren düdük çaldı ve raylarda çıkardığı ses bize kadar geldi. Aniden yeni istasyon, sıra sıra rayları ve içinden satıcılarla dışarıdan gelen işçilerin indiği sarsıntılı trenleriyle gözümün önüne geldi.

Babam, saat 8'de yatar, 9'da ise uyumuş olurdu. Son zamanlarına kadar, hiçbir zaman herhangi bir şey için çalışma odasına seslenmemişti. Annem, Irma Teyze'ye bakıyordu, çalışma odasının penceresinden sokağa süzüldüğümde gecenin 11'i olmalıydı. Pencereyi çok az aralık bırakarak kapattım. Öğretim yılının sonuna denk gelen, aysız bir mayıs gecesiydi. Etrafımızda her evin ya bahçesi ya da avlusu vardı; yoğun kokan akasya ve zeytin ağaçları arasında yürümeye koyuldum. Ambrus'un evini geçip, Bent'e doğru saptım. Aşağıdaki sazlık gözükmüyor, sadece hissediliyordu, hafif ve ılık bir gece esintisi vardı. Sen hiç sazlar hareket ettiğinde birbirlerine sürterek çıkardıkları hışırtıyı duydun mu? Köpekler havladı, ancak köpek olduklarını ispatlamak için bir havlamaydı bu, evlerin önünden teker teker geçtim, her yer kapkaranlıktı. Memleketimi hatırladıkça, sanki oradaki gökyüzü başka yerlerdekinden daha alçakmış gibi gelir. O gece de aynısını hissetmiştim, gündüzün dümdüz, ışıklı gökyüzü yerine, şimdi tepemde kalın ve yumuşak bir kubbe vardı.

Aklımdan çeşitli düşünceler geçiyordu. Acaba Irma Teyze bu gece ölür müydü, ertesi gün matematikten yazılı vardı ve Angela'nın gelmeyeceği kesindi; çünkü Ilu Teyze yazılıdan kırık not alıp da sözlüden aldığı "pekiyi" boşa gideceği için, onun boğazını sarar yatağa sokardı. Gizike'yi de düşündüm, belki de Latinceden sınıfta kalırdı, yine de ona çok acıdığımı hissettim ama kendisinin bütünlemeye kalması ve benim onu çalıştırmam tek kurtuluşumdu; ayrıca Angela'ya matematikten yardım etme ama Gizike'ye yanlış kopya verip yardım etmeme kararım da vicdanımı sızlatıyordu. Yürürken aklımdan birçok şey geçti, içimde korku yoktu ve hiç acele etmiyordum, zamanı bol biri gibi yürüyordum. Parmaklıklardan birinin üzerinden leylaklar sarkmıştı, bir dalını kopardım. Ceylanı, orman yoluna salmak niyetindeydim ve bunun için kendisiyle Köves Sokağı'nın sonundan dolanmam gerekecekti. Bazen insan karar verdiği bir şeyi başaracağından adı gibi emin oluyor. Biri beni görürse ne yalan uyduracağımı da aklımdan geçirmiyordum, hem nasıl görsün ki? Annem daha eve gelmezdi, hele ki Irma Teyze ölmüşse o zaman hiç dönmezdi; çünkü ölüler hizmetçilerle yalnız bırakılmazdı, bize göre hizmetçiler her şeyi çalar, hatta ölüyü bile soyarlardı. Bu geç saatte sadece bir sarhoşla karşılaşabilirdim, o da sendelediği için koşamazdı bile.

Sık çalıların meydana getirdiği çitin dallarının en ince olduğunu bildiğim yerden kendime bir yol açtım. Sebze bahçesinin arasındaki çakıl döşenmiş yeri baştan sona geçtim, bu yola çakıl döşemelerinin nedeni, yağmurlu havalarda bitkiler arasında kolayca ilerleyebilmekti. Yalınayaktım ve çakıllar ayağıma çok kötü batıyorlardı. Kulübeye yaklaşınca ceylan tepinip gürültü çıkardı, derin derin soluyordu ama elimi uzatınca tanıdı. Neredeyse hiç görmüyor ama hissediyordum. Sürmesini kaldırarak kapıyı açtığı belli olduğundan beri onu duvara bağlıyorlardı, ancak tasmasının halkasını

duvardaki çividen kurtarmak hiç güç olmadı. Kapı gıcırdadığında bir anlığına korkup beni gittikçe artan bir tedirginlikle koklayan ceylanın yanına çömeldim; ama doğrulup onu dışarı çıkarırken yanımda uslu uslu yürüdü, neredeyse hiçbir şey görmüyor ama onun da benim gibi sevinç dolu olduğunu hissediyordum. Muhteşem bir geceydi. Ceylanı bahçenin çitinden zorlukla geçirebildim, önce geçmeye yanaşmadı ama ben dalları yana yatırıp onun geçebileceği bir gedik açtım ve tasmasını bileğime geçirdim.

Szolnok'tayken akşam yemeğinden sonra sahile inmiştik. Yağmur yağmak üzereydi, nehir pırıltısızdı, boz ve bulanık akıyordu. Aşağıda Tisza Nehri'nin kıyısındaydık, ben sırtımı sana yaslamıştım, arkamızdan, uzaktan gürültüler geliyor, ayaklarımızın dibinde kurbağalar vıraklıyor, suyun, balıkların ve çiçeklerin kokusu geliyordu. Başkentte değil de, taşrada olduğumu fark edince uzun zamandan beri kendimi ilk defa doğayla iç içe hissettim. Yıllardır başkentte hep şaşkınlık ve yadırgama içerisinde gürültüyü, tozu, insanları, vitrinleri ve her şeyi isteksizce, zoraki izlemiştim. Şimdi her şey gülünç ve tatsız geliyordu.

O zaman, sana dayanmış otururken ne düşündüğümü sorduğunda, sana akşam yemeğini düşündüğümü söylemiştim ama yemeği düşünmüyordum. Bu akşamın Angela'nın ceylanını çaldığım, peşimden Köves Sokağı'ndan istasyona doğru götürdüğüm o yumuşak geceye ne kadar benzediğini düşünüyordum. Yavru ceylanı saldıktan sonra onu bir daha göremeyeceğimi biliyordum ama bırakan "ben" olacaktım, ormana geri dönüp mutlu olacaktı. Angela'nın yeni bir ceylanı daha olmayacaktı çünkü Domi Amca'nın ben bunu saldıktan sonra yeni bir tane daha almaya parası yetmezdi. Ormanın sık ağaçlarının arasında ince narin bacaklarıyla karanlıkta kaybolmasını görmek için sabırsızlanıyordum.

Yağmur yağmaya, saçlarıma iri damlalar düşmeye başlamıştı. Ceylan huzursuzlanmaya başlamıştı, elimi ısırmaya çalışıyordu, zor zaptediyordum. Ters tarafa, şehre doğru gitmeye alışık olduğundan, bu civarların yabancısıydı, hoş ben bile yabancısıydım buraların; tüm gücümle tutmam gerekiyordu. Kayış bileğimi kesiyor, hayvan beni bir o yana bir bu yana çekiştiriyordu, en sonunda ben onu değil o beni götürmeye başlamıştı. Tam Viola Geçidi'ne sapacakken, yolun ormana açıldığı yere geldiğimizde, yeni istasyondan bir yük treni hareket etti ve yavru ceylan elimden kurtulup raylara doğru koştu.

Ertesi sabah Angela yine de okula geldi ve ağlayarak boynuma sarıldı ve ceylanın gece kaçtığını, yeni istasyon görevlisi Sokoro Amca'nın ölüsünü bulduğunu anlattı. Matematik yazılımız vardı. Yirmi dakika içerisinde bitirip müsvedde kâğıdına bir şeyler karaladım. Yavru ceylanın kepek koklayan burnunu avcumda bir kez daha hissetmek, gözlerini gözlerimde görmek için inanılmaz bir istek duydum. Gizike'nin yardım isteyen bakışlarını hissedince gözlerimi kaçırdım. Matematikten de sınıfta kalır mı diye, derin derin düşündüm. Angela önümde oturuyordu, sırtının titremesinden ağladığını fark ettim.

3

Öğle oldu, yakında bir fabrikanın düdüğü ötüyor. Bizim oralarda deri fabrikasında üç vardiya halinde çalışıldığı için, sabahları gün ağarırken, öğlen ve akşamları fabrikanın düdüğü öterdi. Bölgemizde en çok mısır yetişirdi, bütün zanaatkârların kızları arasında, bizim gibi liseye alınmadıkları ve sadece ortaokula devam ettikleri halde en havalıları tabakların kızlarıydı. Okul bahçemiz aynı olduğundan, bu kızlar aramıza karışırlar, fısıldaşıp gülüşürler, ancak bizimle "siz"li konuşurlardı, ben onların bu davranışında hafif bir alay sezerdim. Biz liseliler bahriyeli forması giyerdik, onların üzerinde ise köylü motifleriyle işlenmiş lacivert elbiseler, yazları da benekli pamuklu entariler olurdu. Erken gelişen, körpe vücutları mavi yün dokumaların üzerine işlenmiş laleleri gergin hale getirirdi. Tabakhane Geçidi'nde, ayrı bir sokakta otururlardı, nerede olduğu kokudan kolayca anlaşılırdı, zira o tarafa gidince şap ve kül karışımı tabaklama suyunun kokusu insanın burnunun direğini kırardı.

Halk, Tabakhane Geçidi'ne "Kokan Geçit" adını takmıştı, ama bu adı kimse okulda ağzına almazdı; çünkü tabakhane kızlarından biri bunu duyarsa bizi döverlerdi. Gizike bu kızlardan, babasının meyhanesine gelen müşterilerden dolayı çok korkardı; deri fabrikasının işçileri oraya içmeye gidiyor

ve fabrika kurulduğundan beri tabaklardan nefret ediyorlardı. Şehrimizde deri fabrikası işçileri dışında başka işçi yoktu, daha yoksul olanlar tarlada çalışırlardı. Ambrus'un kardeşi de deri fabrikasında çalışıyordu ve Ambrus'u ziyaret ettiğini üzerinden saatler geçse bile anlardım; çünkü o burnumun direğini sızlatan keskin ağır kokusu atölyesine sinerdi.

İlk zamanlar deri fabrikası işçileri ile tabaklar arasındaki farkın ne olduğunu bilmiyordum, daha sonra Ambrus bana açıklamıştı. Konuşmaktan hoşlanmazdı ama tabakhanedekilere duyduğu tiksinti, sessizlik huyuna baskın çıkmıştı. Ustanın, çırağın, fabrikatörün ve işçinin ne olduğunu ondan öğrendim. O güne kadar, tabakhane kızlarıyla aramızdaki tek farkın, onların liseye alınmamaları olduğunu sanıyordum. Ne kadar zengin olduklarını duyunca çok şaşırmıştım. Tabakhane Geçidi'ndeki ortalama bir usta, sınıf arkadaşlarımın arasında, babası en varlıklı olandan bile daha zengindi. Deri fabrikasındakiler onlardan öylesine nefret ederlerdi ki, onların yanında çalışmaktansa fabrikada işçi olmayı tercih ederlerdi; öyle ki, tabakhanedekiler kendilerine civar kasabalardan çırak bulmak zorunda kalmışlardı.

İlkbaharda bana, "İlk aşkın kimdi?" diye sormuştun. Kinli ve kuşkulu bakışlarını üzerime dikmiştin, o zamanlar bu gibi anlamsız sorularla kendimize işkence ediyorduk. "Deri fabrikasından bir işçi" dedim ve sahnede yaptığım gibi altdudağımı ileri sarkıttım. Bunu duyunca hemen kafeden dışarı fırladın ve ben senin, benim rol yaptığımı ve yalan söylediğimi sandığın için orada yalnız öfkeden kudurmanı büyük bir zevkle izledim. Oysa ilk aşkım, Ambrus'un kardeşi Karoly'du ve ona umutsuzca âşıktım.

Karoly beni hiç sevmedi. Ambrus da sevmezdi ama kendisine yararım dokunduğu için katlanıyordu, hatta bel ağrıları dayanılmaz bir hal aldığında, bana sevimli görünmek için kendini zorlamıştı bile; çünkü artık odunları ben kırıyordum,

ancak Karoly nefretini gizlemeye hiç gerek duymadı. O sıralar bunun nedenini anlayamamıştım ama şimdi anlıyorum. Daha küçük bir kızken Karoly'un, Ambrus'un dükkânına neden gündüzleri değil de, akşam karanlık çöktükten sonra arkadaşlarıyla beraber geldiğini anlayamazdım. Onlara bir şey götürmek ya da istemek bahanesiyle gittiğimde de beni oraya kimsenin çağırmadığını, evimde kalmam gerektiğini söyleyip bağırırdı. Onu çok beğeniyordum, çünkü iki yanında gamzesi vardı ve çok seyrek de olsa gülümsediğinde çocuksu, aydınlık, saf yüzü, fırtınalı bir gökyüzünde, aralanan bulutlardan süzülen güneş ışığına benzerdi.

Uzun bir süre Karoly'la evlenirsem nasıl olacağını düşünmüş ama en çok Ambrus'un domuzlarının hayalini kurmuştum, çünkü kestiğinde bize artık tadımlık daha büyük parçalar gönderir ve annemler hepsini yerdi. İlk zamanlar, bana kaba davranmasının nedenini, sevgisine yoruyordum. Bir akşam tavan arasında, yüzükoyun uzanmış bir şekilde, serpilmiş mısır taneleri bacağıma batarak dinlediğim konuşmaları beni şaşkına çevirmişti. Beni orada yakaladığında, nasıl dövdüğünü evdekilere anlatmadım. Elinden Ambrus kurtardı, küfürler savuruyor, başını sallıyordu. Ben o kadar korkmuştum ki, ağlayamamıştım bile. Beni neden o kadar çok dövmüştü? Söylediklerini, sonsuza kadar dinleyebilirdim. Hella'nın derslerde konuşması, üzerinde çalıştığımız metni etkileyici bir sesle canlandırışı, ya da Pipi'nin yakınmaları, bana hep Karoly'u, onun yavaş mırıldanmalarıyla bu dünyada neden yoksulluk ve fakirlik olduğu konusundaki konuşmalarını hatırlatır. Böyle zamanlarda yine o anlardaki gibi mısır tanelerinin bacağıma batışlarını hisseder, değişik bir mutluluk ve umudun karıştığı bir anı tazelenir, tavan arasındaki düşüncelerim tekrar canlanırdı: Yoksullar zenginlerin bütün mallarını ellerinden alacak ve insanlar arasında bir fark kalmayacaktı.

Karoly, eli nereye rastladıysa oraya vurmuştu. Evde morlukların nedeninin, tavan arasından yuvarlanmam olduğunu söylemiştim. Döverken babama da küfrediyordu, onu neyle suçladığını anlamamıştım ama o zaman ağlamaya başladım; babama kötü söz söylenmesine dayanamazdım. Karoly nihayet beni bıraktığında, "Küçük hanım!" diye bağırdı. Bunu söyledikten sonra Ambrus atılıp, "Haydi oradan! Dilencinin teki bu, küçük hanım değil!" dedi.

Karoly, attığı dayakla sadece içimdeki aşkı değil, başka şeyleri de koparıp almıştı. Orada karşısında, çıplak ayaklarım, lekeli önlüğüm, ev işlerinden nasırlaşmış, çatlak tırnaklı ellerimle durduğumda, ağzımı açabilseydim eğer, ona, onu ne kadar sevdiğimi, nasıl aç olduğumu, evlenirsek hayatımızın ne kadar kolaylaşacağını söylerdim. Oysa o zaman anladım ki, kendi geleceğini kurarken bana orada yer vermemişti; çünkü ben Encsy ailesinin kızıydım, babam bir avukattı, işte bu konu Karoly'un gözüne evimizin dökülen sıvasından ya da bitip tükenmeyen piyano derslerinin gürültüsünden daha çok batıyordu. Ambrus'un tavan arasından duyduklarımı, şimdiye kadar kimseye anlatmadım.

Karoly bir daha gelmedi, ben de neden öyle olduğunu sormaya cesaret edemedim. Söylediklerini bugün gibi hatırlıyorum, yattığım zamanlar, uyumadan önce, sokaktaki gaz lambalarının ışığına dalarak, birkaç defa bunları aklımdan geçirmiştim; ışık, babamın kitaplıktaki, deri kaplı hukuk kitaplarının yaldızlarında parlıyordu. Uzun zaman deri fabrikasındaki işçilerin, Domi Amca'yı Köves Sokağı'ndaki evlerinden kovacakları hayaliyle uykuya daldım. Angela çığlık çığlığa koşarken ayakkabılarını kaybetmiş; ben, Irma Teyze'ninkileri ona giydiriyorum, Köves Sokağı'ndaki eve taşınıyorum, bütün yoksullar bundan böyle villada yaşayacaklar, Ilu teyze çalışmak zorunda kalacak, gün boyu çapa vuracak ya da beton harcı taşıyacak. Anneannem bana eski piyanoda,

piyano dersi verecek, çünkü torunları arasında, annem zamanı olmadığından öğretemediği için piyano çalmasını bilmeyen bir tek ben vardım. Ağlamak istemiyordum ama biraz önce bir fabrika düdüğü bahçe duvarının arkasından ötmeye başladı.

Gizike de fabrika düdüğünün sesini sever, dinlerken düşüncelere dalar, yatak odasının penceresinden dışarı bakardı. Ben de zaman kaybettiğimiz için kalem kutusuyla eline vururdum, çünkü karanlık bastığında oturdukları sokaktan eve dönmeye korkardım, aslında Karoly'dan korkuyordum ama onunla bir daha karşılaşmadım. Düdük sesi o kadar kuvvetliydi ki, üç Çingene kemancının çalışını ve Juszti'nin çıngıraklı kahkahasını bile bastırırdı. Gizike'nin kafası, Latincedeki isimlerin cins uyumlarını bir türlü almıyordu. Üç Huszár Meyhanesi hâlâ duruyor ama şimdi adını Gül Bahçesi olarak değiştirdiler. Jozsi, dün gece kendisini nasıl da yanımda evde istediğimi, sadece orada yatmasına ve sessizce soluk almasına bile razı olduğumu hiç bilmeyecek.

Dün Juli'ye yazdığım notu, terazinin üzerine bırakmak için mutfağa girdiğimde, gözüm takvime takıldı ve ayın yirmi yedisinin işaretlenmiş olduğunu gördüm. Kalemin izine bakıp kıpırdayamadım, o günün doğum günün olduğunu hatırladım. O gün Juli, akşam yemeğini kendi elleriyle hazırlamak istemiş ve akşam dışarı çıkmamamızı rica etmişti. Dönüp mutfaktan çıktım, duvara bakıp durmanın artık hiçbir anlamı yoktu.

Takvim yüzünden bana ne kadar da kızmıştın! Juli'ye başka bir takvim almadığıma, kenarında saçma sapan resimlerin olduğu koca çarşaf gibi şeyin mutfak duvarıma çivilenmesine göz yummama kızmıştın. Takvimi, Juli'nin değil de uzun ve yorucu aramalardan sonra benim bulup aldığımı sana söylemeye cesaret edemedim, hatta her mutfağa girişimde bu içinde elinde çiçeklerle dans eden domuz yavrusu, par-

lak dişli baca temizleyicileri resimlerinin bulunduğu takvime bakarak dalar giderdim.

Yılbaşlarında kasaptan ve baca temizleyicisinden hediye takvim gelmediğinde insanların nasıl utandığını sen bilemezsin. Gizike'lerin evindeki takvimin kenarına gümüş parıltılı beyaz bir toz serpiştirilmişti, üzerinde kızak kayan kız ve erkek çocukları, tarihin altında pembe gövdeli, boynuna kalp şeklinde bir sucuk asılmış, gülen domuz resmi vardı. Gizike'yi çoğunlukla bu takvimin altında çalıştırırdım, bir yerde takılınca bir aziz resminden yardım istercesine yaldızlı çerçeveli bu resme bakıyordu. Odaya kızartma yağının ve biberli yemeklerin iştah açıcı kokusu yayılırdı. Gizike'yi çalıştırmak keyifliydi, çünkü Juszti bana bir tabak yemek verirdi, ders çalışırken yerdim. Gizike istemezdi, her yere sinen ve sürekli duyulan yemek kokusu iştahını tıkardı.

Beni hiç rahatsız etmez, tabağa yumulurdum. Gizike bazen bize gelir, her gelişinde annemin elini öper, babamı kekeleyerek selamlar, hayranlık ve sevinç dolu gözlerle kitaplarımıza ve o mutfaktaki sefil leylak rengi perdeye bakıp öylece oturur, annemin öğrencilerinden biri Mozart'ı katletmeye başladığında ise dudakları aralanır, kendisini rahatsız etmemem için elini kaldırırdı. Orada öyle oturmuş, küçük güzel başını hafifçe yana eğmiş, o berbat müziği dinlerken bize imrendiği kanısına kapılır, kızartmalar ve biberli soslar arasında yaşayan, babası bir boğa gibi sağlıklı birinin, benim gibi önü kesik ayakkabılı ve hayatı bitmez tükenmez piyano gürültüsü içerisinde geçen birini kıskanmasına kahkahalarla gülmek isterdim.

Gizike'lere gitmeye başladığım sıralarda, iki amcası da lokantadaki işlerini devretmişlerdi; ancak meyhanenin tabelasında, sadece Gizike'nin babası Jozsi değil, hâlâ ellerindeki mataralarla neşeli bir şekilde poz vermiş üç Huszár gözüküyordu. Biliyorsun, radyo, paramızı hemen vermediğinde,

ya da başka bir yerden param yarım gün bile gecikse hemen bağırıp çağırmaya başlarım. Ücretimi, ısrarlı ricalarım karşılığında vermesini istediğim tek kişi Jozsi olmuştur.

Onunla ortak bir oyunumuz vardı. Her aybaşında, Jozsi alnını kırıştırır, başını sallayarak ve dizlerini döverek battığına, önümüzdeki ay meyhaneyi kapatmak zorunda kalacağına yemin eder, zaten yediğim akşam yemekleriyle Gizike'ye verdiğim derslerin ücretini çoktan ödediğini söylerdi. Ben parmaklarımı ovuşturarak ağlamaya başlar, gözlerimden masaya iri damlalar akıtır, oradan parasız ayrılacak olursam, kederimden öleceğimi haykırır, Joszi gömleğinin düğmelerini çözüp, yüzü kahkaha atmaktan morarmış bir şekilde yanıma oturuncaya kadar hıçkırıklarımı sürdürürdüm. Benim bir oyuncu olduğumu ilk anlayan kişi Jozsi olmuştur. Bu oyunun bir bölümünde de paramı almak için meyhane kısmına giderdim, çok eğlenceli olmasına rağmen bunu evdekilere hiç anlatmamıştım; çünkü sarhoşlar eteklerimden çekiştirirlerdi ve Juszti bu oyundan hiç hoşlanmaz, bira musluklarının ardında başını sallardı. Jozsi orada paramı kuruşu kuruşuna avcuma sayar –her zaman hak ettiğimden daha fazlasını verir– saçımı çeker, kıçıma bir şaplak atarak beni kapıdan dışarı iteklerdi. Benim Üç Huszar'a gidip ders verdiğimden babamın haberi yoktu, sadece anneme söylemiştim. Juszti'nin akşam yemeklerinden iyice semirmiştim.

Angela, Gizike'lere gitmezdi; ama Emil eve dönerken motorunu sık sık meyhanenin önünde durdururdu. Şehrimizde üniversite yoktu, 28 kilometre uzaklıktaki eyalet merkezindeydi; oraya da öğrenciler trenle ya da bisikletle gidip gelirlerdi. Emil, hiç oturmaz, tezgâhın yanında ayakta durur, sodalı şarabını içerdi. Hep aynı saatte gelirdi: Cuma akşamları saat 7'den biraz sonra. Angela bir keresinde, Emil'in bu saatlerde hukuk tarihi dersinden döndüğünü söylemişti. Saat 7'ye doğru, Juszti'nin, üzerinde tombul küçük ellerinde tut-

tukları gül demetlerini sokağa doğru uzatan meleklerin işli olduğu, güzelim perdesini yana çekerdik. *"Ad rivum eundem,"* diyerek Gizike kekeler, ben vurguyu düzeltir, ezbere yeniden başlatırdım. Pazar Meydanı'ndan kalkan toz bulutu, bize doğru gelen sürünün yaklaştığını belli eder, kilisenin çanları çalmaya başlardı. *Ad rivum eundem...* Gizike olur olmaz, isim çekimlerinde *"um"* ekini eklerdi. Ben tırnaklarına vurunca rengi solar, yeniden başlardı: *"Ad riv eundem..."* Akşamın hafif rüzgârı, perdenin meleklerini hareketlendirmişti. İnekler önümüzden ağır ağır geçiyor, her biri kendi evini tanıyıp buluyor, hendeğin üzerindeki tahtadan yürüyor, kadınlar açıncaya kadar kapıyı boynuzlayıp böğürüyorlardı. Juszti de biçimli güzel bacaklarıyla ve terlikleriyle ses çıkartarak kapıya doğru koştu. İnekleri Rózsi, Juszti'nin kolunu yalayıp ahıra doğru gidiyor. Fesleğen ve papatya kokusuyla karışık sütün kokusu, çalıştığımız masaya kadar geliyor.

Sürünün kaldırdığı toz dağıldıktan sonra, Emil'in kornasının sesi duyulurdu. Gizike'nin yüzü kızarır, kelimeleri kekeleyerek söylerdi. Bir keresinde Emil, yanında bir kız getirmişti ama meyhaneye girmediler; kızı dışarıda meyhanenin önünde bekletti, girip ona bir bardak bira getirdi. Gizike o zaman perdeyi kapattı ve bütün akşam boyunca çok üzgün göründü.

Odanın camlı kapısının perdesi aralanınca lokantanın içini görebiliyorduk. Emil'in ne yaptığına bakardım hep, içimden içkiyi fazla kaçırmasını, kavga çıkarmasını, adının sarhoşa çıkmasını dilerdim; Angela, ağabeyini taparcasına severdi. Ama hiç olağanüstü bir şey olmazdı. Sodalı şarabını içer, hesabını öder, selamını verip motoruyla hızla oradan uzaklaşırdı. Emil'i gözetlerken kafam Angela'yla o kadar meşguldü ki, düne kadar Gizike'nin Emil'e âşık olduğunu anlayamamıştım. Şimdi artık, sürü, motosiklet, sodalı şarap, Juszti'nin salınan melekleri, Rózsi'nin fesleğen ve süt kokulu

memeleri, Emil'in kendisi bile birer hikâye olmuşlardı. Eğer Emil, Üç Huszar'a gelmemiş olsaydı, Juszti'nin Jozsi'yi aldattığını asla fark etmeyecektim.

Gizike'yi çok kez gördün, annesinin neredeyse tıpkısı olduğu halde yine de Juszti'yi gözünün önüne getiremezsin. Juszti de Gizike gibi sarışındı, ancak o, kızı gibi narin soluk bir sarışın değildi, daha çok kızıla çalıyordu. Gizike'nin mavi gözleri, ince biçimli kaşlarının altında, yeşile çalan çekik kedi gözlerine benzer. Gizike sessiz, utangaç ve kibardı. Hattyú'da senin ilk kez dikkatini çektiğinde, biz kendisiyle daha önce karşılaşmış ve konuşmuştuk; ama yine de beni tanıdığını hiçbir davranışıyla belli etmedi. Sen paprika soslu tavuk ısmarladığında, benim porsiyonumun yanında *galuska** değil de patates getirmişti. "Ne akıllı bir kız!" diyerek güldün, o ise bu sözlerini ellerini önlüğünün altında kavuşturmuş öylece durarak dinlemişti; bir gülümseme izi görünmeyen yüzünde herhangi bir tepki de yoktu. Bana soda getirdi, bunu da gülerek karşıladın, bu kızın böyle şeyleri bilmesini ilahi güçleri olduğuna yordun ama o seninle gülmedi. Mesafeli, hüzünlü bakışlarla bana bakıyordu, kendisine sarılmamamı, orada fark edilmememizi, mümkünse selamlaşmamızı istiyordu, ben de bunu kabullenip patatesimi yiyip sodamı içtim. Sen birden ciddileşip buraya garson kızın bile *galuska*'dan nefret ettiğimi, alkol içmediğimi bilecek kadar sıklıkla kiminle geldiğimi soran sözlerinle bana işkence etmeye başladın.

Tavuğumun göğüs kısmını çatalımla didiklerken, "Bundan sana ne?" diye sordum, sen de düşmanca bir tavırla Gizike'yi inceliyordun. Onu, hayatımın ağzıma alamayacağım kadar nefret uyandıran bir ilişkisinin tanığı sanıyordun, kendisine bize yıllarca masamıza yemek getirmesine rağmen hiç ısınamadın, hatta bazen senin takılmalarına kahkahayla

* Galuska: Hamurdan yapılan bir yan yemek. (ç. n.)

güldüğü olurdu, ancak sonra hemen utanır kızarırdı. Sen, Hattyú'dan içeri adımını atınca Gizike çok sevinir, bizi telaşla karşılayıp en son bölmede yer ayarladığında ise suratını asardın. Ben bütün bunlara omuz silkerdim, acı çekmen hoşuma giderdi, aklıma o sıralarda Jozsi'nin gür sesle gülmesi, Juszti'nin güzelliği, ayak bileklerinin biçimli inceliği, bira bardaklarından taşan köpükleri silmesi ya da bir müşteriye içki götüren, azıcık şarap kokan, ince küçük çukurlu parmakları gelirdi. Jozsi bir ayıya benziyordu, Juszti ise bir denizkızına. O zamanlarda çok az kadın uzun saçlıydı, ama Juszti'nin bir topuzu vardı ve bakır renkli saçlarını, parlak taşlarla süslü beyaz tarağıyla tepesinde toplar, akşam bir şey için odaya girdiğinde saçlarını ayırdığı yeri tarar, bir yandan da şarkı söylerdi. Juszti çok az kahkaha atardı ama yine de hep gülümserdi. Beni o Fransız oyununda Anna rolünde seyretmiş miydin? Tabii ki seyretmiştin. İşte Juszti tam öyle bir kadındı.

Hep bakkal Bay Trnka'nın lokantaya sık sık gelmesinin nedenini Gizike'nin bilmediğini sanıyordum, oysa bu kaçamağın gelişmesini odadaki kapının arkasından birlikte izlemiştik. Üzerine meyve motifi işlenmiş kapı camının, kayısılar, elmalar ve üzüm salkımlarından arta kalan düz kısmından, Bay Trnka'nın, nasıl içeri girdiğini, selam verdiğini ve içki isteyişini görebiliyorduk. Önceleri Juszti, adamın şarabını Jozsi'yle gönderdi ama daha sonra kendisi götürmeye başladı. Jozsi, Bay Trnka'ya önem veriyordu, seyahat eden insanlara karşı saygı duyardı ve Bay Trnka'nın Prag'da yaşayan akrabaları vardı. Genelde birbirleriyle politika konuşurlardı. Bir pazar günü, öğleden sonra büyükbabam Encsy'nin mezarını temizlemek için mezarlığa gittiğimde, Juszti'yle Bay Trnka'yı mezar taşlarının arasında önümde yürürken gördüm, Juszti'nin saçında sahte taşlı tokası parlıyordu.

Jozsi kilo vermeye başlamıştı. Bay Trnka da gelmiyordu artık, Gizike de ondan hiç bahsetmiyordu, bir keresinde ne-

den artık gelmediğini sorduğumda, alnını kırıştırıp sustu. *Fame coacta vulpes alta in vinea.* Bir keresinde Juszti ile Trnka, Taş Bent'e gezmeye geldiler, Kárász Anne'nin pastanesine dondurma yemek için girdiler, ben bahçe duvarının üzerinden onları gözetlediğimde, içimden epey güldüm.

Jozsi'nin durumu hiç iyi değildi, her yere vuruyor, Juszti'ye bağırıyordu; tabii ki bunun Trnka yüzünden olduğunu söylemiyor, ya bardağın temizliğinde kusur buluyor, ya da masa örtülerinin çok çabuk eskidiğine sinirleniyordu. Juszti ise bütün bunların karşısında gülümsüyor ve omuz silkiyordu. Aşçıları Terez Teyze bu durum karşısında istifa etmiş ama sonra vazgeçmişti. Huzursuz bir ilkbahar olmuştu.

Bizim buralarda çocukluğumda her üç ayda bir panayır kurulurdu –sen bir tek Peşte'deki dini bayramlardaki panayırı bilirsin– orada bile her şeyi almamak için kendini zorlardın. Senin evvelki yaz aldığın seramik pipoya ya da tahta çıngırağa ne ihtiyacın olabilirdi ki? Büyük panayırlar benim için bir işkenceden farklı değildi, satıcılar yere serdikleri hasırlarına otururlar, daha iyi konumdakiler ise çadır kurarlardı. Çadırlar, panayırdan bir gece önce kurulurdu, komedyenler de gelmiş olurlardı. Derme çatma kurulan çapraz ayaklı tezgâhlarda, karpit lambaları yanar, işe yaramayacak bir sürü ıvır zıvır satılırdı, renkli şekerler, bebek şeklinde ballı çörekler, parası olan beğendiği şeyi hemen alabilirdi. Oyuncak bebek, incik boncuk, ahşap kuş, bunlar sadece 24 *fillér*'di; ancak benim hiç 24 *fillér*'im olmamıştı. Yine de her seferinde panayıra gidip içinde gösteri yapılan kulübelere dışardan bakardım. Kuvvet gösterileri yapan adamın balyozla yaptığı hareketlere göz kırpmadan bakar, kılıç yutanı şaşkınlıkla izler, kızgın demiri ağzına alıp emen adamı beğeniyle seyrederdim. Büyük etler ve lokmalar pişirilirdi, atlıkarınca da vardı, ayrıca kloş etek biçiminde, üzerinde bir alçalıp bir yükselinen, kendi etrafında dönen gemiye benzer dev bir salıncakta da sallanı-

lırdı. Bir keresinde beni Lunaparka götürmüştün, patlamış mısır ve arpa şekeri almıştın, gondola da binmiştik, korku tünelinde beni öpmüştün. Yüzüme dokunduğunda sırılsıklam olduğunu hissettin ama neden olduğunu anlayamadın, ben ise bu tür eğlencelerin benim için çok geç olduğunu, çünkü Pamuk Prenses'in yüz ifadesini ne kadar aptalca bulduğumu sana söyleyemedim, ayrıca arpa şekerini sevmiyordum, çünkü boya tadı midemi kaldırıyordu.

O yıl panayır, Paskalya'dan önceki haftaya rastlamıştı ve kutsal çiçek gününde açıldı. Cumartesi akşamı Gizike'lerden dönerken çadırların kuruluşunu görmek için Kuyu Sokağı'ndan geçtim. Sirk çadırı kurulmuş, sirk arabalarının arkasında, güzel ve uysal atlar saman yiyorlardı. Kuyu Sokağı civarı iyi bir yer sayılmaz, sana eski Peşte'deki Neşe Sokağı gibi dersem, anlarsın, işte üzerinde sekiz pencereli bir otel bulunan Eğri Sokak oraya doğru kıvrılır. Tabii ki o otel, Pazar Meydanı'ndaki Turul Oteli gibi bir otel değildi, kibarca oraya otel diyorlardı. O yaşlarda, gerçek işlevlerini anlamakla birlikte "genelev"lerle ya da "randevuevleri"yle ilgili çok şey bilmezdim, ama Eğri Sokak'tan hızlı adımlarla geçerek panayırcıların arasına karışan Juszti'yi ve sokağın öbür tarafından sapan Bay Trnka'yı görünce nerede ve neden orada olduklarını, ne yaptıklarını kesinlikle anlamıştım. Juszti'nin arkasından baktım, sonra birden kalbim sıkıştı, çünkü ne Juszti'nin ne de Bay Trnka'nın görmedikleri bir şey görmüştüm: Jozsi, abacıların arkasında, karaltıların arasına sinmiş, duruyordu. Cumartesi akşamıydı ve Üç Huszar'da işlerin nasıl yürüdüğünü tahmin bile edemedim. Pazartesi Gizike, babasının, bir gün önce meyhanesinde öğle yemeği yiyen bir serseriyi tespit etmek için karakola çağrıldığını, annesinin de kalp krizi geçirdiği için haber gönderen Mariska Teyze'ye gitmek zorunda kaldığını, bu yüzden dükkândaki müşterilere servis yapmak için

bütün gece aşçı kadınla ikisinin mutfak ve lokanta arasında dört döndüğünü anlatmıştı.

Bütün bunların dışında, panayırda Angela'yı da görmüştüm. Ilu Teyze onun öğleden önceki kalabalığın içine girmesine izin vermediği için, kurulan çadırları görmeye akşam vaktinde gelmişti. Elza yanında yürüyor, elinden tutuyordu. Para çantası Angela'daydı, Elza'nın elinde ise bir sepet vardı ve gezerlerken Angela beğendiği şeyleri eliyle gösteriyor, parasını ödüyor, Elza da aldıklarını sepete koyuyordu. Deri fabrikasındakiler de oradaydı, kızlı erkekli, yorgun, sebepsiz kahkahalar atıyorlardı, onları görmesem bile elbiselerinin üzerine sinen keskin kokudan nerede çalıştıklarını bilebilirdim. Angela sirke girmek istedi ama Elza izin vermedi, karpit lambasının ışığında Angela'nın yüzü o kadar hüzünlü ve çaresiz bir hal aldı ki, içim sevinçle doldu ve eve şarkı söyleyerek gittim. Ambrus evinin önündeki bankta otururken, yarın kutsal çiçek günü olduğunu, çenemi kapatmamı, illa şarkı söylemek istiyorsam ilahiler okuyabileceğimi söyleyerek beni azarladı. Bunu ciddi bir şekilde söylememişti ve laflarına kendisi de güldü, azizlerle arası çok iyi değildi. "Dut Ağacı" şarkısını söylemeye başladım, Ambrus da mırıldanarak bana eşlik etti ve akşam bulaşıklarını yıkamaya koyuldum.

Aybaşı kutsal yortu haftasına rastladı. Paskalyada olduğumuz için okul yoktu, tatil için ödev de verilmemişti ama ben yine akşam yemeği verdiklerinden, görev aşkıyla her gün Üç Huszár'a gidiyordum. Kutsal Cuma günü meyhane kapalıydı, bahçe kapısından içeri girmeyi düşündüğüm için evin etrafını dolandım. Tam oraya vardığımda, Gizike kapıyı açtı ve elindeki anahtarla kapatarak kilitledi. Elinde dua kitabı, saç örgülerinde mavi kurdeleler vardı, annesiyle babası kiliseye gönderiyorlardı. Canım sıkılmıştı. Gizike birlikte gitmemizi teklif etti, dua ettikten sonra dönerdik, zaten akşam yemeği de henüz hazır değildi, babası Terez Teyze'yi bağa yollamış-

tı, gece dönecekti, hatta belki bugün hiç dönmeyebilirdi de. Bugün müşteri gelmeyeceği için dönmesine de gerek yoktu, annesi dördümüz için bir şeyler pişirebilirdi. Sesimizi duyan Jozsi, pencereden dışarı baktı, hemen pencerenin altına gidip, aybaşının geldiğini, paramı istediğimi söyledim ama birden keyfim kaçtı; çünkü her zamanki oyunumuzu oynamadığını fark etmiştim, parayı verip vermemek umrunda bile değildi, başımızın üzerinden boşluğa bakıyordu ve dediklerimi belki de hiç duymamıştı. Juszti görünürlerde yoktu. Paramı vermelerini çok istiyordum ama bu konuda ısrar edersem, akşam yemeği hakkımı kaybederim diye çekinip, konuyu kapattım. Ben de mecburen Gizike ile beraber kiliseye gittim. Gizike, her haliyle kiliseye gitmek için hazırlanmış örnek bir küçük kızdı; elinde fildişi kabıyla dua kitabı, kenarları kıvrılmış şapkasının altından dökülen örgülü saçları vardı, ben ise çorapsız giydiğim ayakkabılarım ve önlüğümle her zamanki halimleydim. Umrumda değildi, bebek İsa, annesinin kucağında neredeyse çırılçıplak yatıyordu ve sunaklar da siyah örtülerle bezenmişti. Kutsal Cuma'da kiliseye gitmekten nefret ederdim, ben renkli, büyük törenleri seviyordum. Rengârenk, alacalı ve gösterişli, teatral olan her şeyi sevdiğimden, Kutsal Cuma'nın matemli havası içimi karartırdı.

Eve dönerken hiç konuşmadık, kilisenin loşluğu, siyah rengin bolluğu içimizi karartmıştı, ama sonra birden keyfimiz yerine geldi, gülüşerek, el ele tutuşup koşmaya başladık, Gizike güzel dua kitabını yere düşürünce, Török Sokağı'nın köşesindeki artezyen kuyusunda, kemikten kabı silip, temizledik. Juszti'nin oruç akşamında pişireceği yemeğin tadını damağımda hissettim, midem de çoktan yemek yemeğe hazırlıklıydı. Para alacağım için de şimdiden seviniyordum, eğer Józsi iki *pengő* daha fazla verirse, kendime bir çift çorap alabilecektim.

Eve yaklaştığımızda, içeride alışılmışın dışında bir sessizlik vardı. Başka zaman olsa uzaktan Çigan müziğinin sesi

uzaktan duyulur, evin her tarafında lambalar yanar, bahçeden insan sesleri gelirdi. Şimdi ise gerçekten Kutsal Cuma, gökyüzünde yoğun bulutlar ve tenhalaşmış sokaklarla kendisini hissettiriyordu. Emil'i düşündüm; çünkü bugün Cuma'ydı, sürü de alacakaranlıkta belirmişti, fakat bugün Emil gelmeyecekti, çünkü üniversite tatildi ve burada bir işi yoktu. Rózsi de gelmişti, Gizike kapıyı açmaları için pencereye seslendi, ses çıkmayınca arkaya koştuk, Gizike sürgüyü çekti, ben de Rózsi'yi ahıra götürdüm. Şarkı söylemeye başladım, ancak korkarak yarıda kestim, Józsi de Gizike gibi çok dindardı. Şimdi Józsi'yle her aybaşında para için oynadığımız oyunumuza başlayacaktık. Eğer onu biraz da güldürebilirsem, belki üç *pengő* daha fazla verirdi. Acaba onu daha fazla güldürmek için ne yapmalıydım. Gizike, bahçe kapısını kapattıktan sonra, hafifçe alnını kırıştırdı. Dikkatli yüzü incelmişti ve suratında bir endişe belirdi. Yüz ifadesinde ne vardı bilmiyorum ama o şey, bahçedeki durgunluk, çan sesi olmayan şehir ve boş bahçe içime bir korku düşürdü. "Param!" dedim Gizike'ye nedenini bilmediğim bir fısıltıyla. "Józsi Amca'ya, paramı istediğimi söyle!" Gizike sadece orada durup içeriyi dikkatle dinledi, hiç ses çıkmıyordu. Şapkasıyla dua kitabını bahçedeki masalardan birine koydu, merdivenlerin başında içeriye kulak kabartıyorduk. Hava hızla kararmıştı. Rózsi de sağılma zamanı geldiği için, ahırda tepinmeye başlamıştı. Juszti halleder, diye düşündüm ama o sırada kendimi çok garip hissettim, sanki yüksek sesle düşünmüş gibiydim, aniden Gizike'ye baktım. El ele tutuşup merdivenlerden yukarı çıktık. Lokanta kapkaranlıktı. Gizike ışığı yaktığında, boşu boşuna kuşkulandığım için gülmek, dans etmek ve deminki adsız endişem için, kendi sıkıntımı alaya almak istedim, çünkü her şey yolundaydı, sadece Józsi, dindar Jószi, yanında bir *Palinka** şişesiyle, masalardan birinde, ceketsiz, İsa'nın acı

* Yüksek alkollü, rakıya benzer bir macar içkisi (ç. n.)

çektiği günde acısından sarhoş olmuş, sızıp kalmıştı. İçimdeki sıkıntıyı bir kahkahayla atıverdim, Gizike'ye baktım ama o gülmüyordu, az önceki soluk rengi yerini kırmızıya bırakmıştı, aniden bir tokat yemiş gibiydi, ince saydam şakaklarında atan damar belli oluyordu. Babasının sarhoşluğundan utandığını düşündüm. Józsi'nin yanında gidip sarsarak paramı istedim. Józsi kıpırdamadı bile, horlayarak, hiçbir şekilde uyanmayacakmış gibi uyumaya devam etti. Mutfak kapısını açıp, içeri sessizce, "Anneciğim!" diye seslenen Gizike'ye baktım; ama kimse karşılık vermedi, ocak soğuktu, burnumuza ne balığın ne de haşhaşlı hamurun kokusu geliyordu. Akşam yemeğine ne olmuştu? Peki ya param? Gizike'ye "Bana para lazım," dedim yine fısıldayarak.

Gizike sadece ayakta dikiliyordu. Şu Juszti de nereye kaybolmuştu? Mutfakta, bahçede ve ahırda kimse yoktu. Büyük bir ihtimalle içeride, odada uyuyordu. Juszti'den para istemekten hiç hoşlanmıyordum, çünkü anlaştığımız ücretten bir *fillér* bile daha fazla vermezdi, ama ondan istemeye karar verdim. Nasıl olsa akşam yemeğinde bir şey olmayacağı belliydi, olsa bile hafif bir şeyler yiyecektik, bunlar bizden daha dindardı, belki bugün hiç yemek pişirmemişlerdi, belki de oruç tutuyorlardı. Lanet olsun akşam yemeğinize! Kapıya doğru yürümeye başladım, ama Gizike benden önce davrandı. Bakışları öylesine dehşet doluydu ki, ardından gitmeye cesaret edemedim. İçeride bir an kaldıktan sonra, hemen geri döndü ve düşünceli bir şekilde kapıyı kapattı. Yüzü bembeyazdı, o kadar beyazdı ki, korkudan çığlık atmak istedim ama henüz neler olup bittiğini anlayabilmiş değildim. Gizike bana bakmadan kasaya gidip, çekmeceyi açtı.

Kasanın çekmecesini açarken, her zaman çalan o küçük çınlama, sessizliği öyle deldi ki, duyduğumda neredeyse birden bağırıverecektim. Józsi'ye doğru, hareket edip etmediğine baktım, başka zaman olsa gözlerini hemen bir vaşak gibi

açardı. Gizike elini çekmeceye sokup bir avuç dolusu, hak ettiğimden kat kat fazla, hatta beş kat fazla para çıkardı. Avcuma bastırıp bir uyurgezer gibi önümden geçerek, bahçeye çıktı. Parayı sıkıca tutuyordum, sessizce arkasından gittim. Gizike küçük bahçe kapısını açarak, arkasını döndü, göz göze geldik, gözlerinin altında mor halkalar oluşmuştu. "Evine git, Eszti!" dedi sessizce, bunun üzerine paraları iyice buruşturarak, önlüğümün cebine soktum, düşürmemek için üzerine bir elimle sıkıca bastırdım ve geldiğim gibi dönüp bahçeden lokantaya, oradan da doğruca odaya koştum. Jozsi horluyordu, cam kapıyı tüm gücümle açtım ve işte o zaman yerde yüzüstü uzanmış Juszti'yi gördüm. Beyaz tarağının dişleri arasından dökülen kızıl buklelerinin altından boynuna saplanmış bir balta görünüyordu. Parayı tuttum. Gizike yanımda duruyordu, elimi tuttu, kapıyı kapattı. Sokak kapısının önünde bir kez daha, "Git!" dedi ve yanağını yanağıma bir anlığına yapıştırdı, öptü. Ben ağlıyordum ama o daha ağlamıyordu. Hızla koşmaya başladım, Török Sokağı'nın köşesine varınca arkama dönüp baktım. Gizike eşiğe oturmuştu, bayram giysileri karanlıkta parlıyordu, başını dizlerine dayamış, bir köpek yavrusu gibi ağlıyordu.

Angela, Juszti'nin ölümünden etkilenip yataklara düştü. Cenaze töreninden sonra Gizike'yi iki dayısının Peşte'ye götürdüklerini ve Jószi'nin davasına Domi Amca'nın baktığını, 15 yıl hapis cezasına çarptırıldığını da yine kendisinden öğrendik. Bütün bunları titreyerek, gözyaşları arasında anlatırken ben Elza'ya bakıyordum. Elza, Angela'nın beyaz kısa çoraplarına yama yapıyordu, başını önüne eğdi.

4

Yumuşak kumda çıplak ayağımın bıraktığı iz görünüyor. Keskin ve derin olan topuğumunki, diğer beş tane, hafif ve küçük olanlar ise ayak parmaklarım. Güneşte ya da ay ışığında yürürken gölgemizi seyretmeyi severdim: Kol kola girmiş, bazen uzayıp bazen kısalan gölgelerimiz, zaman zaman arkamıza saklanarak bizi izler, ya da titreşerek önümüzden giderlerdi. Tek ayağımın izi bana öyle yalnız gelmişti ki, öyle kalmasın diye tabanımı tekrar yanına bastım. Şimdi bir çift oluyorlar, tıpkı ikiz gibi ama hemen siliyorum; çünkü bir canavarın ayakları gibi anlamsız ve korkunç görünüyorlar. Benim ayağımın yanında seninkiler de giderdi; yağmurlu günlerde eve döndüğümüzde Juli, çamurlu ayakkabılarımızın evin girişindeki muşamba döşemede bıraktığı izleri silerdi. "İki at ayaklı!" diye söylenirdi hep. Bir kez olsun dönüp baksaydın, bıraktığımız izlerin başına diz çökmüş, elinde yer beziyle onları silerken nasıl duraksadığını görebilirdin. Juli seni severdi.

Beni sevmezdi, bana sadece hizmet ederdi, ben de aramızdaki insani ilişkinin oluşması için bonkörce davranır, karşılığını da her zaman fazlasıyla isterdim. Hayatım boyunca o kadar çok çalıştım ki, başkasının çalışmasını övecek sabrı kendimde bulamıyordum. Juli bana çok iyi bakıyordu; çünkü

ben de onun hacı olma tutkusuna ve odasındaki komodinin üzerinde oluşturduğu, alçıdan aziz heykelcikleri müzesine göz yummuşumdur. Oysa sen olsan parasız da hizmet ederdi, mutfakta onun yanında, taburede otururken köyünden konuşurdunuz, hatta bir keresinde sen küçük bir öğrenciyken birinin sana Getsemani'den* getirdiği ve kitap arasında kuruttuğu çiçeği ona vermiştin.

Juli, bildiği bütün işleri benim de bilmemi kuşkuyla karşılardı, taşları fırçalamayı, yoksul mutfağı yemeklerini pişirmeyi bilirdim, ayrıca kendisinden daha kuvvetliydim, büyük temizlik sırasında en ağır halıyı bile çabucak yuvarlar, omzuma alırdım. Juli, Angela'dan nefret eder, bana ise kuşkuyla yaklaşırdı. Aslında neden bir hizmetçi tuttuğumu anlamıyordu, temizlikte kendisi kadar iyiydim, elim onunkinden daha çabuktu, ayrıca ondan daha kuvvetliydim, zamanında çok yokluk çekmiş olmalıydım ki, fakirlere özgü birçok şeyi biliyordum. Bazen kahvaltımı yatağıma getirdiğinde, haline içimden gülmek gelirdi, üstünde krema, kahve ve kızarmış ekmek dilimleri olan gümüş tepsiyi komodinin üzerine yanıma koyduğunda beni öyle sert bakışlarla süzerdi ki, şimdi buradan çıkıp kırmızı taşlarla süslü edepli geceliğimle, kuştüyü yorganlı yatağıma yatacağım, sen de kalkacaksın ve bana kahvemi getireceksin, ben de yatakta kahvaltı etmenin ne olduğunu göreceğim, der gibiydi. O buraya bana kahve getiriyorsa ben de ona götürebilirdim, en azından daha edepli giyinmiş olacaktı, benim gibi yatakta çırılçıplak yatmayacaktı. Mesleğimden de tiksinirdi, tiyatronun ahlaksızca ve aptalca olduğunu düşünür, sinemaya ve sirke de gitmezdi. Tiyatroda beni giydirirken mümkün olduğu kadar sağa sola bakmaz, kuaför içeri girdiğinde de başını çevirir, dua kitabının sayfalarını karıştırırdı. Juli'nin ağladığını hiç görmedim, bir tek senin için ağlamıştı.

* Hz. İsa'nın Çarmıha Geriliş öncesinde yakalandığı gece dua ettiği Zeytin Dağı'ndaki bahçe. (ed.n.)

Beni sevip sevmediğiyle hiç ilgilenmiyordum, beni sevmesi için hiçbir neden yoktu, zaten beni senden başka kimse sevmedi. Memleketime en son gidişimde, babamla annemin mezarlarını ziyaret ettim, fakat kabirleri o kadar boş ve sinir bozucuydu ki, arkamı dönüp, hemen oradan uzaklaştım. Babamı yalvara yakara kabul ettirdiğimiz, üzerinde diz çökmüş, birbirine kavuşturduğu ellerinin arasında bir servi dalı tutan soğuk görünüşlü bir melek heykelinin olduğu, Márton aile mezarlığına bakmaya dayanamadım. Babama, tam kendisine uygun, meşe ağacının gölgesinde bir mezar yeri seçmiştim. Oraya neler dikeceğimi bile planlamıştım, çok sevdiği çiçeklerin kökleri ve soğanları arasında huzur içinde uyuyacaktı. Fakat oranın parasını ödeyemedim, çünkü annem yanındaki yeri kendisi için istemişti, bu durumda çaresiz Bèla dayıma gidip babamı aile mezarlığına kabul etmeleri için yalvarmak zorunda kaldım. Mezarın kapağını açıp aralarında tek ahşap tabut olan, babamın tabutunu mezara indirirken, Márton'lar da etrafında daire oluşturmuşlardı, âdet yerini bulsun diye siyahlara bürünmüşlerdi, hatta anneannem şapkasına ufak bir peçe bile tutturmuştu. Kendisine tiksintimden bakamadım.

Annem hep babamın yanına gömülmeyi istediğinden öldüğünde onu da oraya gömdürdüm. Mezar taşının üzerindeki meleği görünce, orada artık bizden kimsenin olmadığını hissettim ve geri dönmek için yola koyuldum. Buraya gelmemin büyük saçmalık olduğunu düşündüm. Uçakta yol boyunca, nehirleri, tepeleri, yeşil ve boz renkli ekili tarlaları seyrederken annemle babamı düşündüm, orada melek heykelinin altında ne diri ne de ölü yüzlerinin hali hayalimde canlanamamıştı. Artık çok uzaktaydılar ve birden bana ne kadar yabancı olduklarını anladım, silkindim, uçağa atlayıp da bir ibadethaneye gider gibi buraya gelmeme neyin sebep olduğunu düşündüm. Mezarlıktan çıkarken bir anlığına Juszti'nin mezarının yanında durdum. Benim ölülerimden daha gerçek

gibiydi. Şehir ben görmeyeli çok değişmişti, halkı bir başkalaşmış, yeni yapılar yükselmişti, ana caddedeki kavşakta bir kadın polis trafiği yönlendiriyordu, taşıtlar da artmıştı. Hiç kimseyi tanımıyordum.

Köves Sokağı'nın yakınından bile geçmedim ama Taş Bent'e kadar gittim, lokantada bir bira içtim, eski evimizden geriye birkaç meyve ağacından başka hiçbir şey kalmamıştı. Orada radyodan gelen yüksek sesli müziğin arasında, en sonunda babamın hayali gözümde canlandı, fidanlar arasında çömelmiş, iyi gelişmemiş birkaç cılız fideye destek koyuyordu. Birden yorgun bileklerini ovuşturan annemin hayali de babamınkinin yanında beliriverdi. O kadar diri ve canlıydılar ki, kendimi mahremiyetlerine giriyormuş gibi hissettim, hesabı ödeyip oradan ayrıldım; çünkü ölümlerinde bile birbirlerine bu kadar bağlı olan insanlara yoğun düşüncelerimle yük oluyormuş gibiydim ve buradan onları gözetlemenin bir anlamı yoktu.

Babam öldüğünde sadece kuşkulanmıştım ama annem de ölünce artık, hayatlarında sadece birbirlerine önem verdiklerini, benim ise onlar için önemsiz bir ayrıntı olduğumu kesinlikle biliyordum. Her ne kadar şiirleri ve şarkıları düzgün okumaya çaba göstersem de, binbir güçlükle her türlü marifetimi sergileyip ilgilerini üzerime çekmeyi denemiş olsam da, bunu sadece bir anlığına başarabiliyordum; kendileri dışında herhangi bir konuya ilgi duymuyorlardı, birbirlerine olan duygularını kimseyle, hatta benimle bile paylaşmıyorlardı.

Annem isteseydi daha yaşayabilirdi, yurtdışında ne kadar yeni ilaç varsa getirttim, Kútvölgyi Kliniği'nde, özel bir odada tedavi ettirdim. Günlerce refakat ettim, yemeğimi yanında yedim, tiyatroda büyük alkış alan oyunun bir sahnesini özel olarak onun için oynadım; ben, orada ilgisini çekmek için çırpınırken bile, beni kibarlığından kırmak istemediğini,

ama aslında yaptıklarımın onu hiç ilgilendirmediğini anladım. Ona istediği her şeyi sağlayabilecek güçte olmamın, en sevdiği yiyecekleri yiyebilmesinin, eski piyanosundan daha güzeline sahip olabilmesinin, dünyanın en önemli müzisyenlerinin çağırdığım takdirde, gelip ona piyano ya da keman çalmasının bile bir değeri yoktu. Annemin hiçbir şey istemediğini söylemesine gerek kalmadan, ben biliyordum. O sadece yıllar önce ölmüş babamı isterdi ve önden babamın yürüdüğü, şimdi arkasından onu takip edeceği yolun hayalini kuruyordu.

Şu karınca da, altıncı kez yine yarım şeftaliye dadandı. Aptal yaratık! Onu götüremeyeceğini çoktan anlamalıydı ama yeniden deniyor. Tıpkı "Juliet" rolünü kendisine vermesi için Ványa'ya ısrar eden Erzsi Csóka gibi. Tiyatroya her gelişinde Ványa bana haber yollar, birlikte dinleriz, onu bu işten vazgeçirmeye ve hayatını bunun üzerine kurmaması için ikna etmeye çalışırız ama bir türlü kabul etmez. "Ben asla daktilo olmak istemedim," diye mırıldanırken, tatlı temiz yüzü bir anda karamsarlık ve hüzünle gölgelenir. Hep sahne, illa ki sahne... Metni okumaya başladığında, gözlerimi kapar, mısraların ahenkli dalgaları, Erzsi'nin kazık gibi bacaklarını ve zavallı biçimsiz kollarını unutturur diye umarım. "*Gel, kara gözlü, aşk dolu güzel gece, bana yüreğin temiz ve suçsuz oyununda yitirsem de kazancımın ne olacağını öğret.*" Bir yararı yok, Erzsi'nin ağzında hepsi ölüyor. Böyle günlerde en güzel elbiselerini giyer, çalıştığı yerden izin alır ve saçlarının yeni yapılmışlığından ve sertliğinden, daha önce berbere gittiği belli olurdu. Okuması bittikten sonra, umut dolu bakışlarıyla, solgun yüzünü bize çevirir, güzel bayramlık elbisesini düzeltip, dururdu. Böyle zamanlarda hep üzerimde tek bir gecelik, mutfaktaki taşların üzerinde durduğum günü hatırlıyorum. O gün babamın isim günüydü ve Kárász Anne; bana günün şerefine bir şiir ezber-

letmişti. Bir mayıs ayının gün doğumuydu, uyanıp uyanmadıklarını anlamak için kulağım yatak odasının kapısındaydı. Ayaklarım soğuk taşların üzerinde üşüyor, içeride fısıldaşmalar var ama girmeye cesaret edemeyip orada dikiliyorum, geceliğime sıkıca sarınıyorum. En sonunda kapı açılıp annem beliriyor, yanaklarını al basmış, saçları darmadağınık, çok genç ve bir peri kızı güzelliğinde. İçeri giriyoruz, babam yatakta doğruluyor, ben de odanın ortasında durup var gücümle okumaya başlıyorum. "Öten narin bir kırmızı kuşum, /Kızıl şafakta uyanmışım, /Dezsö'nün isim günü bugün, /Tanrı Dezsö'ye uzun ömür versin, /O da kızı Eszter'i çok sevsin!" Babam başıma bir öpücük konduruyor, beni hiç yüzümden öpmemiştir, birden ciddileşiyor ve şiiri bir daha okumamı istiyor. Beş yaşındayım, belki de altı, yine coşkuyla okuyorum, bitince geceliğimin eteklerinden tutup reverans yapıyorum. Babamla annem bakışıyorlar, babam soruyor, "Katinka, sizin ailede hiç tiyatro sanatçısı var mıydı?"

Erzsi Csóka, bir keresinde evime gelmiş, hediye olarak getirdiği emaye bir leğen ile süzgeci Juli'ye vermişti. Mutfak eşyaları fabrikasında çalıştığı için böyle şeyleri daha ucuza alabiliyordu. Juli kızgınlığından neredeyse patlayacaktı, getirdiklerini mutfak dolabının içine attı. Bunlar, seni içeri almadığım sırada oluyordu, zile boşuna basmış, öfkeden çılgına dönmüştün. Telefon ettiğinde de açmadım, ertesi gün gelmedin, Pipi'nin bende olduğunu düşünüyordun, ben ise kıskandığın için sevinç duyuyordum. Odamda o sırada Erzsi vardı, karşımda oturuyor, ikram ettiğim konyağı usulca yudumluyordu. Bu ziyaret için tırnaklarına kırmızı oje sürmüştü, eteği ise neredeyse kıçında yırtılacak kadar dardı, taze güzel tenine pembe ucuz bir krem sürmüştü. Eski taşra yosmalarına benziyordu, oysa zavallıcık gerçekten çok namusluydu. Ben ise karşısında, altımda gri pantolonum, üzerinde siyah kazak, iki sıra örgülü saçlarım, rahat yürüyebilmek için

giydiğim düz topuklu ayakkabılarımla, makyajsız oturuyor, onu seyredip sigara içiyordum. Kitaplarıma, tiyatro oyunları koleksiyonuma baktı, senin hediyen olan bakır komedi maskemi, çivisinden çıkartıp yüzüne götürerek denedi ve güldü. Cılız bir sesle, "Ben hep tiyatro sanatçısı olmak istedim" dedi. Kapının zili deli gibi çalıyordu, Juli odadan içeri başını uzattı, ben hayır anlamında başımı sallayınca dudaklarını ısırdı ve arkasından kapıyı şiddetle çarparak kapattı. "Hep..." dedi Erzsi içini çekerek. Ben böyle bir şey hiç istememiştim, aklıma bile gelmemişti.

İlk kez üçümüz bir araya geldiğimizde, Angela ilk olarak benim bütün okul törenlerinde öne çıktığımı hayranlıkla anlatmıştı. Sınav dönemleri öncesinde edilen duaları hep ben okurdum, bir keresinde de Millî Eğitim bakanının okulumuzu ziyareti sırasında, tüm okul öğrencileri adına konuşmayı ben yapmıştım. Vaftiz yenileme töreninde başpiskoposu ben karşılamış, okuldaki büyük ses yarışması kutlamasında Zoltan Kodály'i selamlamış, okul müdürüne yine ben teşekkürlerimizi sunmuştum. Bütün bunlardan dolayı kimse beni çekemezdi. Kötü bir sınıf arkadaşıydım, huysuzdum, çabuk sinirlenirdim ve kıskançtım. Ne kopya vererek ne de başka türlü kimseye bir yardımım dokunurdu; lise bitirme ödevlerini de para karşılığı yaptım, önce avcuma parayı bastırırlar, sonra kâğıtları onlara verirdim. Ne öğretmenler ne de öğrenciler tarafından sevilirdim, arkadaş canlısı değildim, cana yakın da değildim, hele Gizike de şehirden ayrıldıktan sonra iyice suratsız olmuştum. Ama bir temsil söz konusu olduğunda hep beni çıkartırlardı. Sahne korkusu nedir bilmezdim, hiçbir şeyi unutmaz, düzyazı, şiir, şarkı, ne olursa hemen hafızama kazırdım, kimsenin bana sahnede elimi ayağımı nasıl hareket ettireceğimi öğretmesine gerek yoktu, rolüm acıklıysa gözyaşlarımı akıtarak ağlar, eğer komedi oy-

nuyorsam kahkahalar atar, seyirciye de bulaştırır, karınlarını tutarak gülmelerine neden olurdum. Kahramanlık şiirleri ve dini şiirler okurdum, törenlerde yapılacak konuşmalara ben çıkardım, aslında öyle çok ilginç bir repertuvarım yoktu. Bana hep özel bir kostüm gerekmeyen ya da kolaylıkla sağlanabilen roller verilirdi. Köylü de olurdum, ihtiyar bir kadın da, hizmetçi de, benim için kadın veya erkeği, genci ya da ihtiyarı oynamak hiç fark etmezdi; verilen rol, gerçek kişiliğimden ne kadar uzak olursa o kadar eğlenceliydi. O zaman Angela sana, yetişkinlerin okuldaki temsillere benim için geldiklerini söylemişti, gerçekten de öyleydi, bir oyun dışında hiç başrol oynamamıştım ama yine de seyirciler beni sahneden indirmezlerdi.

Paskalya pazarının öğleden sonrasında, Juszti'nin öldürüldüğü cumadan sonraki pazar gününde oynanacak "Yiğit János" oyununda ben, kötü üvey anneyi oynayacaktım. Angela, Iluska rolündeydi, takma saç örgüleriyle, güzel, tatlı ama yeteneksiz, sahnede ne oynamasını ne de durmasını bilen, metinini utanarak, kekeleyerek okuyan bir Iluska. Angela'ya devamlı başrol verilirdi; çünkü sıra dışı bir güzelliği vardı ve Domi Amca, adliyedeki tüm memurları bu gösterilere gelmeye zorlardı; bu yüzden de oyunun geliri hep yüksek olurdu. Ama o gün Angela, Gizike'nin başına gelenlerden dolayı üzüntüden hastalanmıştı, titreme nöbetleri geçiriyor, ateşler içerisinde yanıyor, bir türlü ağlamayı kesemiyordu. Onu ziyarete gittiğimde, yüzü ağlamaktan kızarmış, yatağında yatıyordu, Elza da yanına oturmuş, ona Grimm'den Almanca masallar okuyordu.

Gelişime o kadar sevinmişti ki, boynuma sarılıp Elza'yı dışarı yolladı, kulağıma hep Gizike'nin annesinin cesedinin gözünün önüne geldiğini söylüyordu, oysa gerçek hayatta kadınla bir kez bile olsun karşılaşmamıştı. Hiç ilgilenmediğim için saçma sapan sözlerini dikkate almadım. Ben oraya

elbisesini almak için gelmiştim, üvey anne rolünü lise ikinci sınıftan bir kıza vermişler, ben de "Iluska" rolünü Angela'dan devralmıştım. Ilu Teyze, ekşimiş bir suratla Iluska'nın minik tacını, peri elbisesini, ufacık kırmızı terliklerini teker teker bana verdi. Olağanüstü bir başarı sergiledim, tanımadığım insanlar sahneye çıkıp beni kutladılar ve büfeden getirdikleri çikolataları verdiler. Gizike'yi unutmayı başarabildiğim ilk akşamdı, devamlı aklımdaydılar ama cesedini görmüş olmama rağmen gözümün önüne Juszti değil, kapı eşiğinin üzerine çökmüş, ağlarken benden yüzünü gizleyen Gizike geliyordu.

Uyandığında, "Haydi bir şeyler söyle!" derdin. Öyle zamanlarda şiirler okurdum, bu ya Shakespeare'den bir şeyler olurdu ya da *Toldi*'nin* ikinci ezgisi, bu sonuncusunu çok severdin. Beni oynarken görmenin sana verdiği mutluluğu öğrendikten sonra benim için tiyatro ve roller bambaşka bir anlam kazanmıştı. Bir keresinde yeni doğmuş bir köpek yavrusuna benzememi istediğini, halının üzerinde topuklarımın üzerine çöktüğümü, bütün değerleri kafamdan çıkarmış bir şekilde sana tam bir yavru köpek gibi boş, masum ve hayranlık dolu bakışlarla baktığımı, havlayıp inlediğimi, sonra da burnuma bir şey kaçtığı için hapşırdığımı hatırlıyor musun? Noel'de de bir melek olmuştum, kanatları tiyatrodan aşırmam epey zor olmuştu. Szalay Amca, onları yan kapıdan kaçırıp taksiye yerleştirmişti, omuz askılarını uzatmaya bile vaktim olmamıştı, etime batmıştı ama yine de gerçek, çok güzel bir melek olmuştum; ama en güzeli üzerinde durduğum buluttu, ayak bileklerime kadar yükselen, senin üzerine izler yaptığın, koca bir leğen dolusu kremadan oluşan bir bulut. Masanın üzerinde, Noel ağacının yanında, krema dolu leğenin içinde kıpırdamadan, gözlerim kapalı dururken, devamlı

* Macaristan'ın ünlü epik şairi János Arany'nin 1847'de yazdığı ünlü destan. (ed.n.)

Márton aile mezarlığındaki meleği düşündüm ve bu halde, içimde bir şey olmadan, sadece beyaz bir örtüye bürünmüş bir şekilde dururken beni görseydi babamın neler diyeceği geçti aklımdan. Noel ağacı pırıl pırıl yanarken ve sen piyanoda Noel şarkıları çalarken, ona sağlığında ihtiyacı olan kaymaklı süt yerine, kaymağı alınmış uyduruk süt almak zorunda kalan ben, şimdi bileklerime kadar halis kremadan bir bulut içinde duruyordum. Peki annem ne derdi, az sonra kanatlarımı ve üzerimdeki örtüyü sıyırıp çıkartacaksın. Juli, kilisede ve gece yarısını orada geçirecek, ben ise sana bakmaya bile cesaret edemiyorum; çünkü seni görünce leğenden çıkıp bir yere kaçacakmışım gibi geliyor. Teninin yakınlığını hissetmek için nasıl sabırsızlandığımı sana belli etmek istemiyorum, sen o sırada benim içimden geçenleri bilmiyorsun, omzuma dökülen saçlarımla, meleklerin o zaman kavramından uzak gülümsemesiyle gülümsüyorum. Bakire, cinsiyetsiz ve ciddiyim, tatlı bir melek değil, sert ve gerçekten göklere ait bir melek. Bir *angelos,* Mesih'in doğumunu haber vermek için, çobanların arasına inen bir elçi gibi. O gece neredeyse sana annemle babamın gömüldüğü yeri söyleyecektim ama, yine ağzımı açıp konuşamadım.

Kar yağmadığından gerçek bir Noel olmamıştı, sadece sert rüzgârlar esiyor, dalları koparıyordu. Yatakta sana sokuldum, kanatlarımı elbise dolabına saklamıştım; çünkü Juli'nin onları gördüğü takdirde, işi bırakmasından korkuyordum. Bir defa da balık olmuştum, yaz mevsimindeydik, hatta yüzer gibi yapıp gözlerime donuk bir ifade vermiştim, yüzgeçlerimi hareket ettirdim; ama sen gülmedin, beni ciddi ifadenle seyrederek, bütün dünyanın benim yeteneğime tanıklık etmesi gerektiğini söyleyip, genç yaşta ölen Avusturyalı aktris Reiner'den bahsettin. O zaman halının üzerinde, yavaşça sırtüstü döndüm, yüzüme yeniden gerçek ifadesini verdim, yüzgeçlerim kayboldu. Şimdiye kadar hiç deniz görmediğimi

düşündüm, büyük şehirlerin hiçbirini tanımıyordum, ama sen dünyanın yarısını gezmiştin, senin de kafanın içi benimki gibi anılarla doluydu ama seninkiler farklıydı. O zaman yine gözümde Angela canlanıverdi, bahçelerinde yerde oturuyor, küçük eleğiyle kum eliyordu, kocaman kız olmasına rağmen böyle kum, kürek gibi çocuksu oyuncaklardan vazgeçmemişti. Gülüp cıvıldarken, Viyana'nın çok eğlenceli bir şehir olduğunu, büyük dönme dolaptan neredeyse Macaristan'ın görüldüğünü, babasının tiyatroya gittiğini ve Reiner adındaki meşhur aktrisi izlediğini anlatıyordu.

Kalkıp oturdum ve sigaramı aramaya başladım. Bana bakıp güldün. Yüzümdeki ifadenin yine silindiğini ve bir ölüye benzediğimi söyledin.

5

Şimdi de karıncanın yuvasını aramam gerekiyordu. Karınca, yardım çağırmıştı ama ellisi bile taşıyamayınca, lanet olası şeftaliyi ayağımla itekleyerek yuvaya ben götürdüm. Bir süre ne olacak diye bekledim, üzerine tırmanan karıncalardan simsiyah olunca onları orada bırakıp buraya geri döndüm. İyi ki ortalıkta pek kimse yoktu, o sırada ayakkabılarım çalınsaydı, yalınayak eve dönmek zorunda kalacaktım.

Acaba okullarda neden, "Hiçbir iyilik karşılıksız kalmaz," diye öğretirler ki? İnsan bunu ciddiye alıyor, yerine getiriyor, ümit ediyor ama sonra eline hiçbir şey geçmiyor. Hâlâ çocuk olsaydım, izci günlüğüme karıncalara yardım ettiğimi yazabilirdim. Saçmalık! Hayatım boyunca Béla'yı kurtarmanın dışında kimseye yardım edecek, ne vaktim ne de fırsatım oldu. Arvai için yaptıklarıma gelince, onu değil seni sevindirmek istemiştim. Her cumartesi, iyilik günlüğüme yazacak bir şey buluncaya kadar, dolmakalemimin arkasını kemirip dururdum. Yetişkinlerin de inanacağı, en önemlisi parayla sağlanmayacak, fakirlerin de yapabileceği iyilikler bulmak inanılmaz zordu. Bunun sıkıntısıyla bacaklarımı tırmalayıp dururdum. Sen, her gün için masrafsız ve inandırıcı bir iyilik bulmanın ne kadar zor bir şey olduğunu bilir misin? *Bir teyzenin bohçasını sırtına yüklemesine yardım ettim. Kör bir amcayı*

yolun karşına geçirdim. Angela telli iyilik defterini rehberlik öğretmenine her verdiğinde azar işitirdi, Angela her zaman, her şeyini paylaşırdı, mümkün olduğunca herkese yardım ederdi, onun için vermek ve karşılığında hiçbir şey beklememek, hepimize karşı son derece kibar ve özenli davranmak o kadar doğaldı ki, bütün yaptıklarını unutur, ondan başka herkes, en başta ben ve Ágnes Kovácsi, hafta boyunca ne kadar iyi bir insan olduğumuzu ispatladığımızda o utanarak yerinde otururdu. Kovácsi iyilik bulmakta sıkıntıya düştüğünde kendisine ben yazdırırdım. İyilik başına 20 *fillér* alırdım.

İyi insanlardan hep kuşkulanmışımdır. Çocukluğum dahil, hiçbir zaman iyiliğin doğal bir şey olduğuna inanmadım. Yapılan bütün iyiliklerin arkasından, hep bir bedel ödenmesi gerektiğini hissetmişimdir ya da her iyilik geleceğe bir yatırımdır. Ambrus'un bana iyi davranması, ayakkabıma pençe yapması, bize tadımlık et göndermesinin ardında, domuzlarının yem kovalarını kaldırırken belimin incinmesi yatıyordu, ayrıca pazar günleri bize gönderilen turtalar, Béla'nın müzik açısından odun kafasına ve sosis parmaklarına dayanmamızın bir ödülüydü. Anneannem, boynuma altın bir kolye takmıştı; kimsenin Márton'ların torununun tek bir altın zinciri bile yok, demesini istemiyordu. Boynuma mücevher takmak, babama yardım etmekten çok daha kolaydı; çünkü para, babamın ömrünü uzatabilirdi. Sen benimle *ilgilenirken*, neyi istediğimi değil, gizli arzularımın neler olduğunu öğrenmeye çalışırken, seni dikkatle inceliyordum. Herkes gibi senin de böyle davranarak hangi rezaleti üzerinden attığının ortaya çıkmasını bekliyor, benden istediğin bir şey olduğu için, karşılığını önden ödediğini düşünüyor, bir suçunun karşılığını böyle ödediğini sanıyordum. İlk armağanlarını, hani o gözlerim dolarak heyecandan sesim titreyerek teşekkür ettiğim armağanların hepsini çöpe attım. Bana sisli dağları göstermek istediğin için, beni almaya geldiğin o yağmurlu gecede, kale

burçlarının üzerindeki gezi yolunda ilerlerken, senin önümden gitmene izin vermiştim, ben ise arkadan ağır adımlarla geliyordum, sana dilimi çıkartıp yüzümü *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'ndaki Puck gibi buruşturdum. Senden nefret ediyordum.

Hatırlıyorum da –bir keresinde hayatımda ilk defa– grip olmuştum ve sen de eve bir profesör hekim arkadaşını yollamıştın, üzerime bir önlük geçirip, saçıma mavi bantlar takmış, yalınayak, ellerimi kurulayarak kendisine kapıyı açmıştım. Ateşten yüzüm kızarmıştı, al yanaklı, küçük bir köylü hizmetçi olmuştum, kendisine sanatçı hanımımın gezmeye çıktığını, evde hasta kimsenin olmadığını, boşuna zahmet ettiğini söyledim. Sonra ayaklarımı yıkayıp, tekrar yatağa girdim, iki ağrı kesici alıp yattığım yerden yeni bir roman okumaya başladım. Sen, Szalay Amca'yla konuşurken, seni izlerdim, kapıcı kulübesine girip onunla oturur, torunlarını övmesini, yaptıklarını tekrar tekrar dinler, Szalay Amca iyi bir fotoğrafçı olmadığından herkesin kocaman gözlü, güneşe dönük çıktığı, kötü fotoğraflara bakardın. Balkonda oynayan çocukların kaçan toplarını geri atışını, bir *fillér* bile geri vermeyeceğini bildiğin halde Pipi'ye borç verişini dikkatle izlerdim. Başlarda seninle içimden alay etmiştim, kapıyı kapatıp çıktıktan sonra, iyi bir insan olduğun için arkandan çeşitli surat ifadeleri yapardım, bence sen de öbürleri gibi bir şeylerin karşılığını ya önden, ya da sonradan ödüyordun, ödeşiyordun. İyilikseverliğin ya da özenin beni ilgilendirmiyordu, senden beklentilerim başkaydı, bana da iyi davranman gerekmiyordu, beni büyük bir aşkla sevmeni de beklemiyordum, konu bambaşkaydı.

Daha sonra bir gün üniversiteye dersini dinlemeye gittim, *Hamlet* konusunu işleyeceğin için sen davet etmiştin, provam, var diye gelemeyeceğimi söyledim ama aslında içten içe Angela'yla karşılaşmak istemiyordum. Körút'ta amaçsızca dolaştım, vitrinlere bakıp ne alabileceğimi düşündüm, böyle durumlarda kendimi hep ya çocuk oyuncakları ya yünlü

elbiseler ya da notalara bakarken bulurdum. Batı rüzgârları esiyor, yağmura bakan akşamın alacakaranlığında çevreye nem kokusu yayılıyordu, ilan tabelalarında renkli yumurtalar arasında sarı civcivler göze çarpıyordu, aklıma Paskalyada dolabıma hep çikolata, porselen yumurta gibi şeyler sakladığın geldi ve içimi birden bir sinir kapladı, hırsımdan ayağımı asfalta vurdum. Uzun süre yürüdüm, sonunda Üniversite Sokağı'na saptım ve o zaman dersini dinlemeye karar verdim. Salon tıka basa doluydu, kapıdan içeriye ustaca süzülmem gerekiyordu. Biliyorsun, beni sahne dışında görenler tanımazlar; içeri girdiğimde kendime yer açmak için biraz itişince homurdananlar oldu. Bulunduğum yere baktın, göz göze geldik ve ben, senin beni tanıdığını anladım. Sesin bir anda değişti, seçtiğin metinleri başka bir tonda okudun, ben ise sırtımı duvara yaslayıp seni öyle dinlemeye başladım. Gözlerimi kapattım, çevremdeki yüzler bana sıkıntı veriyordu, yalnız senin sesini, okuduklarını ve Shakespeare'i duymak istedim. Orada on dakika bile kalamadığımdan, gene büyük bir zorlukla koridora çıktım, Eflatun'un kel kafasını, çelengiyle Tasso'yu, duvarın girintisinde gök mavisi tonozun üzerinde yaldızlı Lenin'i ve Stalin'i bir süre seyredip zaman geçirmek için sınıfların arasında anlamsızca dolaşırken odanı arayıp buldum ve içeri girerken orada olduğumu anlaman için otobüs biletimi büyük bakır anahtar deliğine soktum. Sokağa geri döndüm, gözlerim dalarak Közért'in* vitrinlerine baktım, dükkânın kapısında foks cinsi bir köpek bağlıydı, yanına çömeldiğimde, eğilirken enseme rüzgâr doldu. Köpek beni kokladı, göğsünü iki defa okşadım, ama sonra hızla yanından kalkınca hayvan korktu ve havlamaya başladı. Yan sokaklardan birinin içine girerek koşmaya başladım, bir yandan da, "Uyansana uykucu, güneş böğrüne vuruyor,"** diye

* Komünizm döneminde ev ihtiyaç malzemelerinin satıldığı büyük dükkânlar. (ç. n.)

** Fransız besteci Charles Gounod'nun (1818-1893) ünlü operası "Faust"tan bir dize. (ed.n.)

şarkı söylüyordum, sonra aniden durdum, birden ağlamaya başladım, gözyaşlarım yanaklarımdan aşağı süzülüyordu. Evlerden birinin demir kapısı vardı, yuvarlak bir kalkanın ortasına kondurulan bir aslan kabartmasıyla süslüydü ve aslanın ağzında bir halka asılıydı. O âna kadar seni ne kadar sevdiğimi anlayamamıştım ve senin de beni kendine özgü bir sevgiyle sevdiğini, bir zamanlar babamın anneme baktığı gibi aynı bakışlarla bana baktığını fark etmemiştim. İçimden öyle bir duygu seli boşaldı ki, tokmağa sökercesine asılıp, çekmeye başladım, sıkıca tutuyor, sarsıyor ve hüngür hüngür ağlıyordum. Sokak karanlıktı, karşı kaldırımdan yürüyen tek bir yaya dışında aslan kabartması ve ben yapayalnızdık. Meydandaki dükkânlardan birinin vitrininden bulunduğum yere sarı, mor ve ateş kırmızısı ışık vuruyordu, tam da tavşancığa yakışır bir ışıktı, yavru tavşan, vitrinin camının arkasında duruyordu, bir çocuk büyüklüğündeydi, Paskalyanın simgesi kuzunun yerini aldığından beri, kurnaz, esrarengiz yüzü her yerde ilanların üzerindeydi, çocukluğumun, o iyi niyetli, yumuşak kalpli, yumuşak hatlı tavşanı yerini dalgacı, kendinden geçmiş, hatta biraz sarhoş bir tavşana bırakmıştı.

Deli gibiydim. Yeniden meydana döndüğümde, niyetim tekrar üniversiteye gitmekti. Pipi'nin ikinci perdedeki ses tonuyla, "Hey, hey, beygirin kamçısı nereye kayboldu?" dedim. İhtiyar bir adam durup, "Buyurun?" dedi. Üniversitenin pencerelerinden ışık süzülüyordu, bir süre gözlerimi dikip baktım, daha sonra otobüse binip eve gittim. Evde, yağda kızarmış yumurtalı ekmek yaptım, telefon çaldığında, yağ içinde kalmıştım. "Merhaba!" dedin, "Merhaba!" diye karşılık verdiğimde, tekrar gözyaşlarım akmaya başladı, ahize elimde, ekmek dilimini kemiriyordum. "Yemek mi yiyorsun?" diye sordun, ben sadece, "Hımın," diye ses çıkarmakla yetindim, yüzüm, ağzımın çevresi yağ ve ekmek yanığı içindeydi. "Gelebilir miyim?" diye sordun, ben ise sadece susmakla yetinip

ekmeğin kabuğunu çıtırdatıyordum. Tekrar sordun "Tamam mı?" Ben ise hiçbir şey demeden telefonu kapattım ve karanlık odada pencerenin kenarına oturdum. Yalnız sokaktaki lambalardan gelen ışık vardı, uzaktan bir taksiyi evimin sokağına saparken gördüm. *Hamlet* notlarınla evrak çantan hâlâ yanındaydı, doğrudan üniversiteden geliyordun.

Seni içeri aldım, sonra odaya dönüp sobanın önüne, yere oturdum, közleri karıştırdım, ilkbahar soğuk geçiyordu, hâlâ soba yakmak gerekiyordu. Yanıma geldin, sırt sırta oturduk, kitaplıklardaki seramik kitap dayanaklarına benziyorduk. Aylardan beri bana ufak hediyeler getiriyordun, hep sağ cebinden çıkarırdın, ben de elini cebine daldırıp oradan bir şeyler çıkarmana kaçamak bakışlar atar, "Teşekkür ederim!" der, gözlerimi kaçırırdım. Şimdi de, halının üzerinde sırt sırta otururken kolumu arkaya uzatıp, ceketini yoklayarak, elimi cebine soktum. Belini doğrulttun. Cebinde üç tane turfanda domates vardı; sert, sarımsı kırmızı ışıldayan toplar. Birini silip yarısını ısırdım, diğer yarısını senin ağzına verdim. Birbirimize bakmıyorduk. Ateş, sesler çıkartarak yanıyordu.

Evimizde, sonbaharın başından yaza kadar devamlı, gürül gürül ateş yanardı. Babam kışın, en keskin soğuklarda bile, cam açık yattığından bütün paramızı yakacağa verirdik. Gündüzleri, annemin öğrencilerinin olduğu saatlerde, büro olarak kullandığımız odada yatar, sadece akşamları, her şey için kullandığımız, içinde masa, piyano ve yatakların olduğu, annemle beraber yattıkları oturma odasına geçerdi. Ocağın ızgarasında patates pişirir, elma kızartırdık, o zaman akşam yemeğinden sonra annemle babam, sanki tüm günü aynı çatı altında geçirmemişler de uzaklardan yeni gelmişler, henüz kavuşmuşlar gibi heyecan ve sevinçle, ayrı kaldıkları süre içerisinde başlarına gelen ilginç olayları birbirlerine anlatmanın sabırsızlığıyla birbirlerine yaklaşırlardı. Annem, "Haydi sohbet edelim!"

diye dikişini çıkartır, babam da gözleriyle iğnenin parlayışını seyrederek anneme sokulurdu. Benim ise onların ayaklarına dolaşan asık suratlı bir hizmetçiden hiçbir farkım yoktu; su taşırdım, odun çıkarmak için bodruma inerdim, işim olmadığı zamanlarda da bir köşeye çekilir, keder ve kıskançlıkla onları izlerdim. Aralarında gereksiz bir varlık olmama rağmen, bensiz yapamayacaklarını biliyordum, iki elime, güçlü ve çabuk ayaklarıma ihtiyaçları vardı. Yanlarında ekşi suratlı bir lamba cini, aynı zamanda da onları birbirlerine bağlayan, hiç kopmayan, sarsılmayan tutkularının gözlemcisi, en büyük tanığıydım. Evlilik deyince aklıma annemle babam gelir, gerek sahnede, gerek filmlerde beni taçlı, uzun, tülden bir duvak altında gelin olarak gördünse eğer, o kesinlikle ben değil, ipek kâğıtlara sarılı gelinlik tacını arada sırada çıkarıp başına takarken içten ve hülyalı gülümseyen annemdi.

Elza ile Domi Amca'nın arasındaki ilişki bambaşka bir aşktı, onların birbirlerine olan duygularında bir huzursuzluk, bir tuhaflık ve tehlike seziliyordu. Ayinlerde karşımda otururlarken onları incelerdim, Ilu Teyze'nin, Domi Amca'nın, Elza'nın ve iki çocuğun bir araya geldiği tek yer kiliseydi. Babam kiliseye, yazın bile soğuk olduğu için gitmezdi, annem de pek meraklı değildi, sadece okul zorunlu kıldığı için benim orada olmam gerekiyordu. Kilisede Angela yanımızda değil de, ailesiyle beraber otururdu, biz öğrenciler de, yan kubbenin altında oturur, tam karşımızda diğerleri yerlerini alır, anne babalar ise ön sıralarda otururlardı.

Juszti'nin cenaze töreninden sonra, Domi Amca gözümde idama mahkûm birinden farksızdı; Ilu Teyze bir gün yapması gereken şeyin farkına varacak ve bir gece baltayı kaptığı gibi Domi Amca'yı öldürecek, diye geçiriyordum aklımdan. Juszti suçunu en azından evinin dışında işlemişti ama Domi Amcalarda hepsi aynı çatı altında yaşıyorlardı. Evde yattığım

çalışma odasında kafamda bunun senaryosunu kurarken baltadan vazgeçip zehri seçtim. Ilu Teyze baltayla adam öldürecek birine benzemiyordu, gevşek ve şişman vücudunda güç diye bir şey yoktu. O sırada okulda Juszti'den başka hiçbir şey konuşulmuyordu, devamlı onun dedikodusunu yapıyorduk. Józsi'ye hak veriyordum, yerde cansız yatan Juszti'nin görüntüsü ne kadar korkunç bir manzara olsa da, yine de bunu hak ettiğini düşünüyordum.

Ayin sırasında, gözlerim dua kitabımda onların tarafına kaçamak bakışlar atar, hâlâ olayların patlak vermemesine şaşırırdım. Ilu Teyze, başına sardığı ıslak soğuk türbanıyla dolaşıyor, Elza sofrayı kuruyor, alışverişe gidiyor, Angela'ya ders çalıştırıyor, dişçiye götürüyor, Emil üniversiteye gidiyor, Domi Amca da adliyede davalara bakıyor, kararlar veriyordu. Her pazar ayinde olurlardı. Karıkoca kiliseden kol kola çıkar, Elza, Angela'yla beraber önlerinden yürür, en arkadan Emil gelirdi. Aileyi herkes, ciddi ve nazik bir ifadeyle, saygıyla selamlardı. Eğer arkalarından dönüp bakan olursa bunun nedeni, Angela ve onun eşsiz güzelliğiydi.

Ben, hayvanat bahçesinde parmaklıkların arasındaki bir hayvanı inceler gibi Angela'yı iyice inceler ve onun neden bu kadar güzel olduğunu anlamaya çalışırdım. Yüzü, saçı, dolgun üst dudağı değildi güzel olan, o her şeyiyle, uyum içerisinde, kusursuz bir güzelliğe sahipti, vücudunu taşıyışıydı etkileyici olan. Angela ergenlik çağında bile ahmak ve hantal olmamıştı, elini kolunu nereye koyacağını bilmeyen hareketleri ve çıkık kemikli dizleri de yoktu. Çocukluğunda olduğu gibi, genç kızlığında da o ışıldayan güzelliği, kollarında, bacaklarında, ince belinde, uzun boynunda, parlak omuzlarında, kendine güvenen bir olgunluğa dönüştü ve bütün bunlar kusursuzluğunu perçinledi. Bir gün piyano dersi sonrasında Elza, pazara gidip dönmediği için, bahçede yalnız kaldığımızda, ailesiyle ilgili dedikodular hakkında bir şey bilip bilmediğini öğrenmeye çalıştım.

Mürver ağacının altında yere çökmüş, papatyalardan taç örüyorduk ve ben pembe çiçeklerin arasından, ağzından çıkacak sözleri sabırsızlıkla bekliyordum. Ama Angela'nın hiçbir şeyden haberi yoktu. Sorularımdan hiçbir şey anlamamıştı ama sözlerimden bir sır öğrenmek istediğimi fark etti ve buna çok sevindi. Ailesini, evdeki hayatlarını merak ettiğime göre, bundan sonra daha yakın arkadaş olacağımız sonucunu çıkarmıştı. Çiçeklerden örülmüş, yarı yarıya hazır tacı muhteşem güzellikteki dizlerine yayıp bana iyice sokularak, vücudunu neredeyse benimkine yapıştırdı ve bahçede ikimizden ya da vızıldayan arılardan başka birinin bulunmasından çekinircesine fısıldayarak, kısaca Emil'le problemleri olduğunu söyledi.

Mürver yaprağını tükürdüm. Emil'le ilgilenen kimdi? Benim merak ettiğim, ben içeride bulaşık yıkarken açık bıraktığım kapıdan duyduğum, Alman mürebbiyelerin, bahçede bankta otururken yaptıkları dedikodulardı ve eğer söyledikleri doğruysa Józsi, karısını böyle bir nedenden öldürdüğüne göre, neden Ilu Teyze de kendisini mürebbiyeyle aldatan Domi Amca'yı öldürmüyordu? İçeride Juditka gam çalışmalarını binbir sancıyla bitirdikten sonra hatalarla dolu ve kötü bir ritimle ninni çalmaya başladığında annem, metronomu kurdu. Angela sorduğum şeyler konusunda o kadar bilgisizdi ki, hayal kırıklığına uğrayıp belki de hepsinin boş bir dedikodu olduğunu düşündüm. Kuş cıvıltılarına benzer bir sesle Emil hakkında konuşurken ona kulak vermekte zorlandım. Emil derslerine çalışmıyor, sınavlara hazırlanmıyor, evden gitmekten bahsediyor, saçma sapan konuşuyormuş, babası ise sinirlenip bir yargıç oğlu olduğunu unutmamasını, ailenin onurunun söz konusu olduğunu, arkadaşlarını daha özenli seçmesi gerektiğini söyleyerek bağırıp çağırıyormuş. Juditka tuşlara peşi sıra vururken Angela bana daha da yaklaşıp boynuma sarıldı. Hâlâ fısıltıyla Emil'den bahsediyordu,

başımı doğrultup kendisine, gözlerimde büyük bir şaşkınlıkla bakınca hemen yaptığının farkına varıp, kollarını gevşetti. Sustu, ben ise ağzımın içinde bir şeyler geveledim. Bahçe kapısı açıldı ve Elza, elinde turta yapmak için aldığı olgun elmalarla dolu sepetiyle içeri girdi. Onu inceden inceye inceledim ve çok yaşlı buldum, aslında hiç yaşlı değildi ama her çocuk otuz beşine varmış kadınları yaşlı bulurdu. Aslında pek genç de değildi, dimdik, esmer, sert ağızlı bir kızdı. İspanyol portrelerini andıran yüzü, tüm İspanyol cilvesinden yoksundu, o daha çok kendine hâkim olan tiplerdendi. Ona Eboli'ninki gibi yakası fırfırlı, şarap rengi kadifeden bir elbise yakışırdı. Angela ayağa kalkıp elbisesini eliyle sıvazladı, veda edip, yarı örülmüş çiçekten tacını aldı. Elza, Angela'yı elinden tutarak kapıdan çıkardı, tutuşunda bir şefkat ve sevgi vardı ama yine de o el ele tutuşup gitmelerinde doğal olmayan bir şey hissediliyordu, bakışlarımı Elza'ya kaydırdığımda, hakkında söylenenlerin tümünün doğru olduğunu sezdim. Elza mutsuzdu ve bu dünyada bir yer edinememişti, Angela ise mutluydu, yoluna çıkan çakıltaşlarını temizleyen bile olurdu, evleri canlı bir tablo gibiydi, tüm sakinleri kıpırtısız ve kaskatı, yeter ki Angela bir şey anlamasındı.

O gece uykuya dalmadan önce kafamda Elza'yı oynadım, sonra oyunu yarıda kesip düşünmeye başladım ve annemin, Ilu Teyze'nin kızı için katlandığı böyle bir duruma benim için katlanıp katlanmayacağını sordum, aklıma bunlar gelince yatağımda doğruldum ve kalbim hızla çarpmaya başladı, çünkü hiç kimse eşini kendine bağlamak ya da geri kazanmak için acı çekmeme ses çıkarmaz, gideni yolundan çevirirken bana acımazdı. Sadece Mozart'tan konuşmayı seven, zaman zaman başına gelinlik tacını takan, piyano çalmaktan kolları bir erkeğinki gibi sertleşmiş annem, babamın kendisini aldattığını sezerse hiç tereddüt etmeden baltayı kapar, babamın kafasını dağıtır, sonra da kendi işini bitirirdi.

Dışarıya kulak kabarttım, sadece damlayan musluğun sesi duyuluyordu. Kapıyı açtım ve içimde annemle babama karşı bir özlem belirdi. Mutfağın eşiğinde durup, içeriyi dinledim. Derin bir sessizlik hâkimdi, böyle geç saatlerde odalarından evin her yanına yayılan, anlamlı, garip, çok kez duyup da anlamadığım bir sessizlikti bu. Kapıyı kapattım. İçeride neler yaptıklarını görmüşüm gibi bir utanmıştım.

Ambrus'un penceresinde bir mum yanıyordu, sokaktaki gaz lambası da tam penceremin altındaydı, yatakta bir şeyler okumak istediğimde, ışığı yakmam gerekmiyordu. Hukuk kitaplarını karıştırmayı çok severdim, özellikle bir tanesini, içinde *lictor*'lar* ve *latin tesser*'lerin**, Büyük Theodosius'un, yün minderler üzerine kurulmuş İngiliz yargıçlarının renkli resimleri olan Fransızca yazılmış bir hukuk tarihi kitabıydı bu. Kitabı alıp yatağa götürdüm, yattığımda hayalimden yargıç olduğum ve Angela'yı idam cezasına çarptırdığım bir oyun geçti. Bunun üzerine, bugünkü ikindinin yemek ve diğer ev uğraşlarıyla unuttuğum en büyük keşfini hatırladım. Angela, "Emil, hep, 'Bu ne biçim bir dünya,' diyor. Babam gibilerinin yargıçlık yapabildiği bir dünyanın nasıl bir dünya olduğunu, neden kendisini de yargılamayıp hep başkalarını yargıladığını soruyor. İşte böyle şeyler söylüyor," diye fısıldamıştı. "Sonra okumak istemediğini de söylüyor, üstelik seviyesiz arkadaşları varmış, babama her şeyin çökeceğini, bir gün gelip her şeyi düzene sokacaklarını söylüyormuş." Yatakta doğruldum, kitap dizlerimden aşağı kaydı, çok dik oturuyordum, duvarda, yatağımın karşısında Ambros'un mumunun ışığı oynaşıyordu. Ambros, odada yürümeye başlayınca ışık da onunla beraber hareket etti, bir anlığına duvarda başının gölgesi ve şamdan tutan elinin hatları göründü. O zaman

* (Lat.) Eski Roma'da yüksek devlet görevlilerine eşlik eden ve hizmetinde oldukları devlet görevlisinin *fasces*'ini (kırmızı bir şeritle demet yapılmış karaağaç ya da huşağacı dallarının arasından yükselen bir balta) taşıyan muhafız. (ç. n.)

** Romalılarda tablet şeklinde evrak, resmi kâğıt (ç. n.)

bacaklarıma batan sert mısırları yeniden hissettim, tavan arasında duyduğum fısıltılar aklıma geldi, Angela'nın söyledikleri Karoly'unkilerle sanki Üç Huszar'ların önünde her cuma akşamı anayoldan gelen Emil'in sürdüğü motorun kaldırdığı tozlar gibi birbirine karışmıştı, Juszti'lerin camlarındaki perde hareket ediyordu. Emil, meyhaneye girmiş, sonra hızla sokağa geri dönmüş ve soluk yüzü kızarmıştı. Aniden, kendimi çok zorlamadan aklıma bir kızın yüzü de geldi, motosikletin üzerinde oturuyordu, üstünde kırmızı bir etek vardı, Emil devamlı bacaklarını okşuyordu, içeri girmemiş, Emil'in dışarı getirdiği birayı içmişti. O gece, aynı zamanda, o kızı başka nerede gördüğümü de hatırladım ama o zaman çok dikkatimi çekmemişti; çünkü dikkatimi başka bir şeye vermiştim. Juszti'yle Bay Trnka, Eğri Sokak'tan dönerlerken panayırda eğlenen deri fabrikası işçilerinin arasında o kız da vardı.

Bir gün saçımı okşarken, "Bahtsız bir aile," demiştin. Bir kaplan bakıcısının okşayışıyla okşuyordun beni. "Taparcasına sevdiği babası artık yaşamıyor, annesi bir palyaçoya benziyor, Elza'nın ruhu yaralarla dolu, kendisine yardım edebilecek tek kişi, ağabeyi de savaşta ölmüş." Gözlerimi kaldırıp sana baktım, üzgündün ve acısını paylaşıyordun. Bir şey demeden gözlerimi kapadım, okşayan avcun sımsıcak olmuştu, o gece daha uysal ve anlayışlı olmamı bekledin. Ben sadece orada gözlerim kapalı, kucağında yatarken, Köves Sokağı'ndaki ev, bozulmuş bahçesi, artık olmayan yavru ceylanın boş ve işe yaramayan barakası hayalimde canlandı. Emil'i gördüm, verandada kalkıyor, geriniyor, Angela'yı öpüyor, geçerken Almanca dilbilgisi kitabımıza çarpıp düşürüyor. Kendisini bir daha göremeyeceğimiz, o zaman kimsenin, ne Angela'nın ne de benim aklıma gelirdi, yedek çamaşır bile almadan, evden koşarcasına çıkıp, ilk önce tütün dükkânına gitmiş, oradan da istasyona geçmişti, polisler kendisini boşuna aramışlardı,

evde Domi Amca, Ilu Teyze, Elza ve Angela'dan başka kimseyi bulamamışlardı. Peşte'ye giden, ancak daha sonra orada yakalanan Emil, üniversite kilisesindeki anıtın sendeleyen, o güzel, genç askeri gibi savaş alanında şehit düşmemişti. Emil, bir bütün olarak havaya uçmuş; aralarında bulunduğu cezalılar bölüğünün çalıştığı mayın tarlasındaki patlama, vücudunun tüm parçalarını etrafa saçmıştı. Aklıma Karoly geldiğinde gülmeye başladım, sen de elini alnımdan çektin, Emil'e güldüğümü sanmıştın ama belki benim yerime tavan arasına saklanıp, aşağıyı dinleyen Emil olsaydı, Karoly yakasına yapışarak, onu hırpalasa ve kulağına, "Küçük bey!" diye bağırsaydı, belki de bugün sağ olurdu.

6

Yakınlarda bir yerlerde biberiye var, göremiyorum ama kokusunu alıyorum. Yaşlı bir kadın geçerken bana baktı, belli ki miyoptu, bakarken bakışları kayıyordu, yerde oturmamı garip karşıladığına dair hiçbir işaret yoktu. Arkasından elimde bir demet biberiyeyle koşup, oradaki küme küme mezar çiçeklerinin yanında kendisine yetişebilir ve, *"Buyrun bu biberiye çiçeklerini, hatıram olsun, aşkı ve hatırlanmayı isteyin. Bakın bu da bir hüzün çiçeği olan yaban menekşesi,"* diyebilirdim. Beni kesin deli sanırdı. Ama istesem de koşamazdım, ayak bileğim ağrıyordu. Duyacağını bilsem, şarkı da söylerdim. *"Hangisi senin aşkın, nesinden tanıyayım onu? /Bastonundan, bağlı sandaletinden, yuvarlak başlığından..."* O da, Hella'nın yaptığı gibi şarkının anlamını sorardı. Boğazım ağrıyor, demin bir çığlık attım ama küçük ve alçak bir çığlık, tıpkı mikrofondayken yapılan gibi; sesim kısılmış olabilir miydi ya da konuşmayı mı beceremiyordum. Fakat, hayır, sesim berraktı. Sadece kuruntu yapıyordum.

Çamurdan bir çörek yaptım, çok güzel bir çörek olmuştu, şuracıkta oturduğum yerde, sabah sulamasından kalan ıslak bir toprak parçası vardı. Örgü şeklinde bir çörek yapmıştım, marifetli ellerim vardı. O zamana kadar yağmur yağıp bozmazsa yarın buradan geçen biri, bu çöreği görüp şaşırabilir-

di. Her zaman Kárász Anne veya Ambrus gibi bir zanaatkâr olmak istemişimdir. Kafamda ortaokulu bitirdikten sonra bir yere çırak olarak girmeyi, özgür olmayı, bir iş bulmayı, böylece ders vereceğim öğrenci peşinde koşmaktan kurtulmayı kuruyordum. Annem, bu fikrimi duyunca ağladı. Üniversitede, okul kurucularına ayrılan burstan dolayı yerim hazırdı, Encsy babamız bütün parasını okullara harcamıştı. Anneme göre, çalışan insanlar arasında en rahat ve toplumun gözünde en itibarlı meslek öğretmenlikti. Gerçekten de öğretmen olup bütün bildiklerimi çocuklara aktarsam hayatım nasıl olurdu? Annem derin bir içtenlikle, "Diploma!" dedi, babam da sakince başıyla onayladı. Bense babamın duvarda, Encsy ailesinin çerçevelenmiş armasının altında asılı duran diplomasına öfkeyle bakarak, Kanatlı Elçi'nin Iabars'ın* kulağına ne dediğini ve Anna'nın teyzesine nasıl yalvardığını çalışmak için dersimin başına döndüm.

Yapacak başka işlerim vardı ve bunlar beni hiç ilgilendirmiyordu. Ahmak öğretmenimiz, bize bir de "Fama"nın resimlerini çizdirir, bizi de kendisi gibi, kitabı okuduktan sonra hikâyeyi hayal edemeyecek kadar kafasız sanırdı. Her şeyi kâğıda resmetmemiz gerekiyordu, ancak o zaman konuyu anladığımıza inanırdı.

Resim kâğıdına kocaman gözleri, her an yutacakmış gibi bir ağzı, uzun kepçe kulakları olan, tüylü, bir kulenin tepesine tünemiş çok çirkin bir canavar çizdim, en başta beni eğlendiriyordu ama sonra çirkinliğinden ben bile tiksindim, ortalıkta bırakmaya cesaret edemeyip, resim dosyama koydum, böylece ben de görmekten kurtuldum. . *İnterea magnas... İnterea Fama... İnterea Lybiae magnas it Fama per urbes***... Gördün mü, hâlâ aklımda, oysa bunu öğreneli ne kadar çok olmuştu. Angela şehirden ayrıldıktan sonra öğrenmiştik bunları ama,

* Roma mitolojisinde Gaetulia kralı. Kartaca'nın kurucusu prenses Dida'ya âşık olur. (ed. n.)

** Vergilius'un *Aeneis*'inden alıntı. (ed. n.)

o derste de yine onu düşünmüştüm. Aklımın hâlâ onda olmasından dolayı kendime kızıyor, artık unutmak istiyordum. Senin anıların kim bilir ne kadar farklıydı. Sen başkentte, büyük bir kentte doğmuştun, orada tanıdık olsun olmasın, biraz önce pazarda duyduğu dedikoduyu yetiştirmek için pencereni tıklayan yoktur.

Çalışma odasının penceresini hiç tanımadığım yabancı bir kadın tıkırdatmıştı, açtığımda beni selamlayıp, "Yargıç gidiyormuş!" deyip, Bent'e doğru devam etmişti. Acaba, Ambrus'a da uğrayıp söyleyecek mi, diye arkasından baktım ama atölyesine seslenmedi, onun yerine yanından geçen bir saz kesicisine, bana söylediklerinin aynısını, Domi Amcaların taşınacaklarını söyledi.

Haber babamı üzmüştü, buna ayrıca kırılmıştım. Olup bitenleri anlayan tek kişiydi babam, ben ise suçsuz bir insanın, sırf çocuğu aranıyor, diye neden işinden istifa etmesi gerektiğine bir anlam veremiyordum. Babam üzgünce başını sallayarak, "Anlamazsın," dedi, "sen bunu anlayamazsın." Anlamamıştım. Peşte'ye taşınmalarını çok olağan buluyordum, bu kente güçlü bağlarla bağlı olmayan herkes, burada doğmayanlar, "göçebeler", er ya da geç oraya geri dönerlerdi. Domi Amcalar da burada doğmadıkları için, "göçebe"lerdi. Taşınmaları gerekiyordu, burada daha fazla kalamazlardı, lakin kalırlarsa herkes onları, tıpkı tren geçidinin oralarda gezinip dilenen koca kafalı Jóska ve onun *palinka* kokan annesine yaptıkları gibi parmakla gösterirlerdi. Angela da okulda aramızda olmayacaktı, bunu anlıyordum ama Domi Amca'nın neden başka bir yerde de olsa artık yargıçlık yapamayacağını kafam bir türlü almıyordu. Akşam yemeğinden sonra babam, onun Peşte'de ne iş yapabileceği konusunda tahminler yürütmeye başladı, Peşte'de bir büro açacağını, şimdikinden de daha fazla kazanacağını düşünüyordu. Latince ödevimi hazırlarken başımı salladım. Domi Amca, avukatlık yapacak

adam değildi. Haydi oradan! O koşuşturmayı, dava kovalamayı, kurnazlık yapmayı beceremez, bundan da utanç duyardı. Aniden irkilip ilacını karıştıran, daha sonra ışığa tutup, damlaların iyice karışıp karışmadığını kontrol eden babama baktım. Babamla Domi Amca'nın arasında bir benzerlik olabileceği düşüncesi içimde garip bir his uyandırdı. Ama bu saçma bir düşünceydi çünkü birbirlerinden çok farklılardı: Babam sarışın, Domi Amca esmer, babam hasta, o sağlıklı, babam beceriksiz, o ise becerikliydi ama yine de sanki bir benzerlik vardı. Avukatlık, ikisine de uygun bir meslek değildi, bunu bilmeme rağmen nedeni açıklayamazdım. Tabii artık nedenini biliyorum.

Kitabımı yerine koyup öğrencilere verdiğim dersleri not ettiğim defteri çıkararak, Angela'nın ne kadar borcu olduğuna baktım. Sekiz saatlik, yani yirmi dört *pengő*'lük borcu vardı. Saate baktığımda akşamın yedi buçuğu olduğunu gördüm, biraz geçti ama Köves Sokağı'na gidilemeyecek kadar değildi. Angela'lar saat 8'den önce yemeğe oturmazlardı, sadece bizim evde babam vakitlice yatmak istediğinden günler erken biterdi. Önlüğümü çıkarıp, aceleyle saçlarımı taradım ve evdekilere, yarın yola çıkmaları ihtimaline karşın, ücretimi şimdi almaya gideceğimi söyledim. Babam bana hiç o akşamki gibi davranmamıştı.

Çalışma odasına yatmak için çekildiğimde, ağlamıştım. Beni azarladığı için değil, ömründe beni azarlamamıştı, hırsımdan ağlıyordum. 24 *pengő*'yü onlara bırakmak delilikten başka bir şey değildi, çünkü o paranın yirmi dört ayrı yeri vardı, doktorun parasını nasıl ödeyecek, ilaçları nasıl alacaktım? Bütün bu olanları anlamak mümkün değildi, bu para onları fakirleştirmezdi. Yakışık almazmış. Ama hasta olmak yakışık alırdı. Para kazanmamak yakışık alırdı. Bütün gün piyano dersi vermek yakışık alırdı. Küçük bir çocuğun yemek pişirip bulaşık yıkaması ve döşemeleri ovması yakışık alırdı.

Bütün her şey yakışık alırken alacağımızı istemek mi yakışık almıyordu? Açık pencerenin kenarına oturup, hırsımdan ağladım, bir yandan çerçevenin sürgüsünü gıcırdatıyordum. Anneme de kızmıştım, neden karşı çıkmamıştı, en azından onun biraz aklı olsaydı. Angela'nın borcunun yerini nasıl dolduracağımı, şu 24 *pengő*'yü nereden bulabileceğimi düşünüp durdum. Aklıma hiçbir şey gelmiyordu. Hukuk tarihi kitabını alıp yatağa götürdüm, gözyaşlarımı bulaştırdım, sonra ne kadar yargıç resmi bulduysam onların gözlerini firketeyle oyup uyuyakaldım.

Ertesi gün Elza bize geldi. Babam, kendisini şimdiye kadar göstermediği bir kibarlıkla karşıladı. Elza'nın Domi Amca'larla aralarında nereden olduğu belirsiz bir akrabalığı bulunduğu halde, onunla hep "siz"li konuşan annem o gün kapıya gidip, elini uzattığında, "Hoşgeldin," dedi. Elza kızardı, gözleri doldu. Bunun da nedenini anlamamıştım, sıkıntı içerisinde orada dikilirken Elza'nın, anneme içinde para olduğu belli zarfı uzattığını gördüğümde birden açıldım. İçerisinde 24 *pengő*'nün olduğunu varsayarken, açılınca piyano derslerinin tüm aylık ücreti olan 36 *pengő* olduğu ortaya çıktı. Keyfim yerine gelmişti. Elza gittikten sonra annem, Angela'ların öbür gün yola çıkacaklarını, benimle vedalaşmak için Elza'yla haber gönderdiğini, onlara gidersem arkadaşımın çok mutlu olacağını söyledi. Sabah altıdaki hızlı trenle gideceklerdi. Ödevlerimin çok olduğu gibi, birkaç bahane sıraladım ama babam bana gözlerini dikerek, keskin bir tonda, gitmem gerektiğini, son günlerde davranışlarıma anlam veremediğini, Angela'ların başına gelenlerin çok acıklı olduğunu, bunu artık anlamamı ve Emil yüzünden Angela ile Domi Amca'yı kınamamızın doğru olmayacağını söyledi. Oraya gitmem gerekiyordu, yakışık alan buydu. Gideceğimi söyledim. Yemek hazırlamak için dışarı çıktım. Domi Amcalar buraya şehrimize taşındıklarında bize ziyarete gelmemiş, adliye memur-

larına ve birkaç avukata verdikleri davetlere annemleri hiç çağırmamışlardı. Ama benim gitmem gerekiyordu, babamın isteği böyleydi. Bu da anlamadığım bir konuydu.

Ertesi gün öğleden sonra, pazar günleri giydiğim elbisemi giyip özenle tarandım. Annem beni saat 5'te Angela'lara yolladı, orada sadece yarım saat kalmamı, terbiyeli olmamı tembihleyip, Ilu Teyze'ye götürmem için duvarımızdaki kokusuz kırmızı sarmaşık güllerinden güzel bir demet yapıp yanıma verdi. Gülleri, Bent'teki bahçelerden birine atıp sazlığa doğru saptım. Saz kesicilerin kullandıkları, ince patikaya doğru gittim. Sazlıkta kare şeklinde düzlükler vardı. Bu küçük düzlükler, insana tıraş edilmiş baş izlenimi veriyordu. Düzlüklerin birinde eteklerimi dikkatlice kaldırarak oturdum ve ıslık çalmaya başladım. Aziz Antal Sokağı'ndaki, sazlığın üzerinden görünen kilisenin saat kulesine bakıyor, akreple yelkovanın yavaş yavaş hareket edişini izliyordum. Etraf sivrisineklerle doluydu, kovalamaya yetişemiyordum. Sazlıkta kimseler kalmamıştı, kesiciler evlerine dönmüşlerdi, orada ana caddedeki asker anıtının yanında otururmuşcasına rahatlıkla oturuyor, hiç korkmuyordum. Saat 6'yı gösterince, biraz daha bekleyip, eve gittim, ama bu sefer geldiğim yoldan değil Gát Sokağı'na çıkıp, oradan yürüdüm. Evdekilere, Ilu Teyze'nin öpücükler gönderdiğini, Domi Amca'nın selam söylediğini, her yanda sandıkların bulunduğunu, herkesin koşuşturduğunu, benden başka misafirin olmadığını, Ilu Teyze'nin gülleri görünce gözyaşlarını tutamadığını söyledim.

Akşam yemeğimizi yiyip bulaşıkları yıkadıktan sonra, çalışma odasına çekilip artık yattığımda annem arkamdan gelip oradaki havanın nasıl olduğunu, çok mu üzgün olduklarını sorduğunda, hepsinin ölü gibi solgun olduklarını, ağızlarını bıçak açmadığını söyledim. Annem odadan çıktıktan sonra, Ambrus'u pencerenin altından geçerken gördüm, er-

tesi gün çamaşır yıkamak istediğimi, beni erkenden uyandırmasını söyledim. "Saat 5'te mi?" diye homurdandı. "5'te" dedim. Fakat ertesi gün, uyandırmasını istediğim başka zamanlarda olduğu gibi, açık olan pencereyi hafifçe iterek ses çıkarmasına gerek kalmamıştı; çünkü zaten uyanıktım.

Geceyi huzursuz geçirmiştim, saat 4'te uyanmıştım ama kalkıp yıkanamamıştım, mutfakta yıkanırken su sesiyle annemi uyandırırım, diye korkmuştum. Ayaklarımın ucuna basarak bahçeye çıkıp, ayakkabılarımı da kapıda giydim. Domuzların çıkardığı seslerden ve avludaki gürültüden Ambrus'un dışarıda gezindiğini anladım, ancak beni yüksek duvarın üzerinden göremiyordu. Tan ağarıyordu. Sazlığın üzerinde gök hâlâ gri renkte, kilise kulesinin arkasında yeşile çalıyordu, benim önümde ise doğudan yükselen şafağın ince çizgisi alev rengindeydi. Sokaktan geçenlerin sesi gelmeye başlamıştı, inekleri dışarı çıkarıyorlar, bazı yerlerde hayvanlara su veriyorlardı. Ben şehrin merkezine yaklaştıkça evler sessizleşiyordu. Şehrin yeni kısmına doğru yöneldiğimde, içimden bir neşe yükseldi ki, şarkı söylemeye başladım. Karşıdan bir hizmetçi kız, kolunda testiyle geliyordu, beni görünce güldü, aniden şarkıyı kesince de arkamdan baktı. Köves Sokağı'nın ağzında polis vardı, nara atmak için çok erken bir saatti. Tramvay, Köves Sokağı'ndan değil, onu kesen Güvercin Sokağı'ndan geçerdi. Bizim duraklarımız camlı değildi, sacdan yapılmışlardı ve duvarları, yapıştırılan ilanlarla doluydu. Durak kulübesi paslanmıştı, Angela'yla çoğu kez burada oynardık. Köves Sokağı'na bakan tarafında bir delik vardı, oradan ip geçirir telefonculuk oynardık. Köşeye saklanıp delikten gözetlemeye başladım. Angela'ların evinin önünde atlı bir araba duruyordu, ama bu iki iri beyaz atın çektiği, şehirde herkesin tanıdığı yargıcın makam arabası değil, hiçbir özelliği olmayan kiralık bir faytondu. Bahçe bomboştu, pencerelerin panjurları açıktı ve bundan başka evde herhangi bir hayat

belirtisi yoktu. Arabacı yüzü bana dönük, piposunu tüttürerek bekliyordu.

Duraktaki ilanları okudum, "Olga Schön Gözlükçü", altında da "Korda Dini Eşyalar" yazılmıştı. İlanların üzerine tebeşirle yazılmış, ağza alınmayacak sözler de vardı. Trafik işlemeye başlamıştı, yanımda ihtiyar bir adamla bir sokak serserisi durdu ve tramvay gelip de bindiklerinde, benim neden binmediğime, bunun yerine ilanları okuyup delikten gözetlediğime dikkatlice baktılar. Eve çok yakındım, yirmi metre kadar ötesindeydim. Verandanın kapısı açılıp da, Elza arkasında iki hizmetçiyle dışarı çıkınca, kalbim öylesine atmaya başladı ki, oradan bile duyulacağını sandım. Bavulları getirip ön tarafa, arabacının yanına yerleştirdiler. Görünüşe bakılırsa Elza daha bir müddet kalacaktı; çünkü gözlerine mendil bastıran Ilu Teyze'yle öpüştüklerini görmüştüm. Yüzünün tamamını görmeyi çok istiyordum ama gözükmüyordu. Domi Amca elinde şapkası dimdik duruyordu, Elza'nın elini sıktı, fakat hemen arabaya binmeyip bekledi. Konuşuyorlardı ama ne söylediklerini duyamadım. Evden en son Angela çıktı.

Bir gün önce, bütün gün Angela'nın nasıl olacağını düşünüp durmuştum. Kırmızı bir burunla evden sendeleyerek çıkışını, fundaların her dalını okşayışını, her halinden belli olan acı çekişini gözümün önüne getirmiştim. Onu acı çekerken görme arzusuyla yanıp tutuşuyordum. Gözlerini, şafağın ışıklarının yeniden doğduğu gökyüzüne kaldırdı ve uzun bir süre baktı. Şapkasını, mantosunu giymiş, eldivenlerini takmıştı, muhteşem saçları yine her zamanki gibi özenle taranmış, maşayla bukleler yapılmıştı, Elinde şimdiye kadar onlarda hiç görmediğim, süslü parmaklıklı, lir şeklinde, içinde yeşil tüylü garip bir kuşun, salıncağında tünediği bir kuş kafesi tutuyordu. Angela, bakışlarını gökyüzünden kuşa çevirip gülümsedi.

Elza onu öpüp cebine bir şey koydu, Szerencsi çikolatasının sarı ambalajını ve üzerindeki kakao rengi harfleri, ya-

rıktan bile seçebilmiştim. Domi Amca, Angela'yı kaldırıp artık elinde mendil tutmayan Ilu Teyze'nin yanına oturttu. Angela, dizlerinin üzerine kafesi yerleştirip bir şeyler söyledi, belki de kuşla konuşuyordu, sonra tekrar gökyüzüne baktı, gizleyemediği bir tasasızlık ve haz içerisindeydi. Hayatında hiç bu kadar erken kalkmak zorunda kalmamış, yola çıkılacağında bile, onu tatlı uykusundan koparmamak için günün hep daha makul saatlerini seçtikleri bu kızın, şimdi orada aptal aptal oturmuş, serin sabahın yarattığı güzel tan vaktini seyre dalışını, aslında kafa yorması gereken şeyleri, kendini bu manzaraya kaptırarak unutuşunu görünce kıskançlıktan kalbim sıkıştı. Şu aptal kuş, şu dizinin üzerinde tuttuğu, renkli kafesteki papağan, yakın zamana kadar yoktu; belli ki Emil'in kaçışından sonra yeni oyuncağıyla oyalansın, ailenin üzerindeki felaketi fark etmesin, diye yeni alınmıştı. Belki de kardeşinin başına gelenlerden haberi bile yoktu, kendisine bir yalan uydurmuşlardı, acı çekmeden, bu olanları sıradan bir taşınma sanıyordu.

Angela, iyice yorgun ve çökmüş görünen Domi Amca'nın elinden tutarak göğü gösterdi ve babasına bir şeyler söyledi. Her şey bir bakır parçası gibi, pırıl pırıl parlıyordu. Şafak vakti, hareketsiz dallara, kımıldamayan yapraklara vuran ışıklarıyla öylesine güzeldi ki, Angela'nın ağzı bu güzellik karşısında açık kaldı, sonra bu hazdan başı dönmüş bir şekilde, tatlı bir kahkaha atarak güldü.

Bağırdım. Durağa az önce gelip yanımda duran bir kadın, omzumdan tutup sarstı, alnıma düşen saçlarımı kaldırdı, yüzüm gözyaşlarından sırılsıklam olmuştu. Bir şeyler sordu ama cevap vermedim. Tramvay gürültü çıkarıyordu, ben ağlıyordum, kadının elini ittim. Faytonun, bulunduğum Güvercin Sokağı'ndan Ana Meydana doğru yönelmeyip Köves Sokağı'ndan koruluğa doğru, saygıdeğer insanların kullanmadığı yeni istasyon tarafına yalpalayarak ilerlediğini

görünce ağlamam birden kesildi. O zaman bu manzaranın tek bir saniyesini bile kaçırmamak için durağın küçük kulübesinden çıktım. Araba köşeden döndüğünde geriye sadece bir polis, tıngırdayarak giden tramvay, gözyaşlarımın parlattığı ve acıtarak yaktığı kızarmış yüzüme vuran sabahın ilk ışıkları kalmıştı.

7

Güneş yakıyor.

Soyunup çırılçıplak yere uzanmak, yağmur bardaktan boşanırcasına yağıncaya kadar orada kalmak en iyisi olabilirdi. Tepemde yapraklar hışırdıyor, daha rüzgâr çıkmadı ama yaklaşıyor, her funda, her çalı, her çiçek tek bir iç çekişle, bir damla havaya hasret gibiler. Keşke şimdi, kavak ağaçlarını köklerinden sökecek şiddette bir fırtına kopsa şehrin üzerinde şakırdayıp gümbürdese!

Bizim oralarda nehir yönünden sert poyrazlar ovayı süpürür, yazın toz toprak yüklü, kışın ise neredeyse insanın burnunu, kulağını düşürecek derecede acı bir keskinlikle eser. İlkbaharda ve sonbaharda şehir kocaman bir sabun köpüğü gibidir: Rüzgârda derme çatma evlerin çatıları ve bacaları sallanır, kapı ve pencereler iyi kapatılmazsa içerideki eşyalar titrerdi. Angela rüzgârdan korkar, heyecanlanır, yüzünü saklar, fırtına çıktığında gök gürlerken elleriyle kulaklarını kapatır, haç çıkarırdı. Ben ise rüzgârı, yağmuru, hatta çamuru nasıl da severdim! Balkona her çıkışımda, altımda uzanan şehri görünce içimden gülmek gelir, aşağıda oturanlara alaylı çirkin sözler söyleyerek seslenmek isterdim: Böyle üst üste, şekilsiz evlerde, bu kalabalıkta nasıl yaşayabiliyorsunuz? Fırtına çıktığında, sokaklar boşalıp insanların kafelere ve evlerin

girişlerine sığındıklarını, kadınların eteklerini toplayıp, düşünceli bir şekilde sağanak yağmura bakıp, sonra da derin su birikintilerinin etrafından dolanmalarını gördüğüm zaman sevinçten çığlık atabilirdim. Yağmur beni evime yakın, dağ eteklerindeki yol başında yakaladığında, ayakkabılarımı çıkartır, çamurların içerisinden ve öbek öbek akan suların arasından yalınayak geçerdim. Bu şehrin yüksek binalarına ve dar avlularına bir türlü alışamadım. Sen, benim bunlarla barışmamı sağladın, gündüz çoğu kez sadece bir avuç gökyüzü görmeyi, dar sokakların boğucu havasını, insanların dışarıya sadece camların arkasından bakmasını, Şehir Tiyatrosu'nun önünde satılan buruşuk güllerden ve buzhanelerde korunan aslanağzı çiçeklerinden yapılmış demetleri kabullenebildim.

Başkenti, daimi yerim olarak asla benimseyemedim, sadece yağmur yağarken gökyüzü kararıp da, dağların üzerinde şimşekler çaktığında biraz kabullenir gibi olurum. Böyle havalarda doğanın oyunundan kaçan insanlara bakar, çirkin, benzin kokan sokakları boşalıp da, yağmur sularıyla temizlendiğinde kendimi iyi hissederdim; bunaltıcı sıcaklarda ise herkes perdelerini çeker, sıcaktan kesik kesik solur, soğuk bira ve sodalı şarap içmek için birbirleriyle yarışır, asfalt erir, ayakkabıların ince topukları arkalarında ince delikler bırakırlardı. O zaman gülerdim, hem kendimle hem de başkalarıyla dalga geçerdim, sonra bahçemdeki hasıra çırılçıplak uzanır, Juli yemeğe çağırınca omzumu koklar, cildimin ılıklığının, kuruluğunun, güneş kokan halinin tadını çıkartırdım. Artık bunu da istemiyorum, bana zevk vermiyor. Gök gürlüyor. Keşke Nuh'un tufanındaki gibi patlasa! Elza şimdi Angela'nın bütün pencerelerini kapatıp eliyle alnına bir haç çiziyordur. Işık gittikçe geri çekiliyor, gökyüzü ise ağzı gittikçe büzülen, yuvarlak bir keseye benziyor. Gök homurdanıp kabarıyor, yapraklar hışırdıyor, çiçekler siniyor.

Gök gürültüsü top atışına benziyor.

İyi ki babam savaşı görmemiş, top seslerini duymamıştı, canım benim, zavallı kim bilir nasıl korkardı. Duvardan fare tıkırtısı duyduğunda bile üzgün bakışlarla bakardı; hem üzgün hem de utangaç, fareden korktuğu için utanırdı. Eğer yaşasaydı, kim bilir bizi koruyamadığı için ne büyük bir utanç duyacaktı! Alev bombaları sazlığı tutuşturduğunda, babamı çoktan gömmüştük. Camın ardında korkudan titremeyip alevleri görmediğini bilmek rahatlatıcı bir duyguydu. O gece herkes dışarıda bentlerin üzerindeydi, ben ise hava saldırısı sırasında ders çalışıyordum. Annem uykusundan sıçrayarak uyandı, gecelikle avluya fırladı, alevler gözlerinin akına yansımıştı, bembeyaz geceliğine ateşin kızıllığı vurmuştu, aşağıda sazlık cayır cayır yanıyordu. Gámán Teyze, çalışma odamızda yere diz çökmüş, yüksek sesle dua ediyordu. Béla'yı evimizin tavan arasından kaçırdığım gece, o geceydi, çok da iyi yapmıştım, çünkü eğer o gece oradan çıkmasaydı, daha sonra evimiz bombardımanda yıkıldığında, kendisi de yıkıntıların arasında ölmüş olacaktı. Bahçe duvarımızın altındaki kuyular gıcırdamaya başlamıştı, kovalar doldurulyordu. Kárász Anne'nin yanındaki üç Alman, sazlıklara doğru koşup Bent'in taşlarına su dökmeye yardımcı oldular. Sazlığı belediyeden kiralayan Palla, Bent'in üst tarafında, ağlayarak koşuşturuyordu, elimde fonetik notlarımla dışarı çıkıp kendisini, "İyi akşamlar Palla Amca," diye selamladım, gözlerini dikerek bana baktı, beni aniden tanıyamamış, kim olduğumu bilmiyormuş gibiydi. Ben ise sadece ona baktım, daha rahat ağlayabilmesi için omzunu okşadım, ağlamıştı da, sonra ben de ağzımı büzüp ağlıyormuş gibi yaptım, bir yandan da gözucuyla aptal ve ablak suratının ne kadar kötü bir hal aldığını seyrediyordum.

Palla Amca, babamın sınıf arkadaşı ve hayattayken borç istediği tek kişiydi; parayı vermemiş, garantisi yok, diye geri çevirmişti. Bunları düşünürken, Palla Amca'nın omzunu ok-

şamaya devam edip, nasıl ağladığını seyrettim, sonra evimize koşup, *Dies irae* şarkısını, "Yanan Kulübe" şarkısının müziğine uydurarak söylemeye başladım, ellerimle eteklerimin kenarlarını tutarak dönerken, bir yandan da aynada yangının kızıl ışığında dans eden ve şarkı söyleyen halimi seyredip, ne kadar kendime özgü olduğumu düşündüm. *Solvet saeclum in...* Sonra aniden durup, yere çöktüm, yerden bakıldığında gökyüzü daha bir farklıydı.

Savaş çıktığında, henüz on beş yaşındaydım ama başkaları için korkunç, yıkıcı ve trajik olan bu durum, bizim için bir fark yaratmıyordu, belki de sonunda lehimize bile olabilirdi. Dayımın gümüş takımlarını gömmesi gerekecekti, Márton'ların elinden atlarını alacaklardı ve Angela çok korkacaktı. Birden aklıma sazlığın yandığı 1944 yazında, parmaklıkların üzerinden Macaristan için tarafsızlığın sonunun geldiğini söylediğinde Ambrus'a bakan aydınlanmış yüz ifadem geldi. Kuzenlerimin korkudan dizlerinin üzerine düşecekleri gün en sonunda gelmişti, ne mürebbiyeleri ne de babaları onları kurtarabilirdi artık, şimdi eczaneden Juditka'ya telefon açıp, piyanosunun başına oturmasını ve "Ateşin Büyüsü" parçasını çalmasını söylemek vardı. Bunu düşünürken gülmemek için elimi ağzıma sıkıca kapatmak zorunda kaldım. Annemin gözleri doldu, ağzında zavallı eviyle ilgili bir şeyler geveledi. Bir kâse meyve toplayıp, karneyle verilen ekmekten ince bir dilim keserek, aceleyle askerden kaçtığından beri bizim tavan aramıza saklanan Béla Kárász'a götürdüm, bir tahta kaşık, bir aşçı külahı ve bir paket Levente sigarası da götürdüm.

Annemin, Béla'nın bizim evde saklandığından haberi bile yoktu, patavatsız bir kadın olduğundan, evindeki Almanlara ağzından kaçırır, hiçbir şey yapmasa bile yemek gönderir, devamlı bize gelip gider, ağlayıp, telaş eder kendini ele verir diye korktuğumuzdan Kárász Anne'ye de bir şey söylememiştik. Béla, askeri üniformasını sazlığa gömmüş, Bent'in

taşlarından tırmanarak bahçemize girmişti. Kapının camını tıkırdatıp kendisini saklamamı istediğinde, ben daha yatmamış, mutfakta ders çalışıyordum. Don gömlek bir haldeydi, ona, babamın bahçıvan elbisesini giydirdiğimde, el ve ayak bilekleri açıkta kalmıştı. Kusursuz, bembeyaz elleri ağır işten kabalaşıp domuz toynaklarına benzemiş, sazlar her tarafını kesmişti.

Pastacıların ellerinin sütten ve tereyağından ne kadar beyaz, hamur yoğurmaktan ne kadar adaleli olduğuna hiç dikkat ettin mi? Meyveyi çabucak yiyip bitirdi, doymayıp biraz daha ekmek istedi ama daha fazlası yoktu, önlüğü beline bağladım, sonra yayları fırlamış koltukta yan yana sessizce oturduk. Pasif Korunma Komitesi'nin aşağı kilere indirttiği koltuğumuzu, Bèla için, babamın battaniyesiyle beraber yukarı taşımıştım. Tavan arasının penceresinden dışarıyı gözetliyorduk, ben arada bir Béla'ya bakıp dört yıllık askerliğin bile eritemediği haline, sıska babacığımın elbiselerinden taşan şişmanlığına bakıp gülüyordum. Daha bizde geçirdiği ilk gece benden nefret etmişti. Şişmanlığıyla dalga geçmemin öfkesi, onu kurtarmış olmama duyduğu minnettarlıktan baskın çıkmıştı. O güne kadar bana âşıktı.

Dün Árvai de oradaydı. Bir süre yanıma gelip gelemeyeceğini kestiremediğinden çevremde oyalandı, ancak ev anahtarlarını parmağımda çevirerek gayet rahat durduğumu görünce arkamdan yaklaşıp, işe alındığını fısıldadı ve aniden duygulanarak mendilini gözlerine bastırdı. Bir şey demeden, anladığımı belirtircesine başımı salladım ve aklımdan Árvai'nin işe alınması için bana nüfuzumu senin kullandırdığını, gerçekten de Müzik Yayınevi'nde düzeltme işinin ona, Opera'daki korrepetitörlükten daha uygun olduğunu geçirip parmağımdaki anahtarı döndüre döndüre ayakkabımın burnuna bakmaya devam ettim. Kulağıma konuşulan boş laflar geliyor, sesler bir türlü kelime halini alamıyordu, hiçbirinin bir değeri yoktu.

Kafamdan, Árvai'nin en son meslek geliştirme seminerinde cevaplayamadığı soruyu geçirip, karşısındaki konuşmacıya paralel olarak, onun vermesi gereken cevabı içimden bir dua gibi tekrarlamaya başladım: *Gevşemenin verdiği psikoloji, barışçı gelişim zamanının ardındaki durum... Gevşemenin verdiği psikoloji, barışçı gelişim... Gevşemenin verdiği psikoloji...* Yüksek sesle, "Gevşeme!" deyivermiştim, Pipi birden başını bana çevirip, fısıltıyla ne istediğimi sordu. "Gevşemenin verdiği psikoloji," dedim, Pipi donup kaldı, seminerde yanımda oturmuştu ve Árvai'nin beceriksiz gevelemelerini o da duymuştu. "Gevşemenin verdiği psikoloji," diye düşündüm. Daha cümlenin içindeki kelimelerin birbirleriyle bağlantısını anlamayan ve anlamını bile bilmeyen zavallı bir korrepetitöre niye böyle şeyler sorarlardı ki? Árvai "gevşeme" ne demek onu bile bilmezdi, ama en ufak hücrelerine kadar bir müzisyendi, müzikten bahsedildiğinde kendini bulur, zengin bir kelime haznesiyle konuşurdu. Árvai'nin işini halletmek için Kültür Bakanlığı'na gittiğim gün, neden orada o kadar uzun kalıp Hattyú'daki randevumuza geciktiğimi sana anlatmam gerekirdi.

Yağmur bastırdı. İleride solda, iki destek üzerinde basit bir çatısı olan korunağa benzer bir şey görüyorum. Mermer ılık olduğundan üşütmem, bacaklarımı dışarıda, yağmurda bırakıyorum, bileklerimin üzerinden akan yağmurun yararı bile olurdu. Ne gariptir ki, uzun süre güneşte kalan mermerin de ayrı bir kokusu vardır. Bu beyaz bir mermer değildi, daha çok sarımsı pembelikte bir mermerdi. Angela'nın teni de bu renkteydi. Bir gün çilekten alerji olmuş, el aynasında kabarcıkları ağlayarak incelemişti. Angela güzel olduğunu bilirdi, bunu bilmek tatlı, masum bir gurur verirdi ona. Dün burada dikilip, içimden, "Gevşemenin verdiği psikoloji," diye mırıldanırken, gözlerinin çevresinde ve boynunda kırışıklıklar gördüm. Árvai aynı zamanda onun da yakınlarında dolanı-

yordu, "meslek geliştirme seminerinde, gösterdiği kayıtsızlığından dolayı", işten atılmak yerine, başka bir işe atanmasında Angela'nın da bir rolü olduğunu düşünüyor olmalıydı. Angela onun için parmağını bile kıpırdatmamış, bir sağır gibi dinlemişti.

Bir gün, "Angela'ya âşıktım," dedin, ama bunu bir duygusallıkla değil de bir gerçeği rapor eder gibi söylemiştin, ben de her şeyi anladığım zamanlardaki gibi başımı sallayarak dediğini onayladım. Tabii ki öyleydi. Angela herkesi kendisine âşık edebilecek bütün özelliklere sahipti, gelişmeye başladığında etrafında pervane olan bir düzine ergenle gezerdi. Sen, bana bunu söylediğinde kakao içiyordum, birden tatlılığı içimi baydı, iştahsızca karıştırdım. O anda içimden, benim de sana nispet olsun diye anlatabileceğim en az beş sevgilim olmasını, şuna âşıktım, bunu sevdim diyebilmeyi, benim tadım böyle anlamsız ve haksız yere nasıl kaçmışsa senin de ağzında kötü bir tat bırakabilmeyi çok istedim. Ama ben senden başka kimseye âşık olmadım. Bana âşık olanların yüz ifadelerini ve hareketlerini incelerdim. Her türlü düşüncenin, duyguların hareketlere yansımasına, ağız ve dudak hareketlerine hep büyük bir ilgi duydum. Sözleri pek umursamazdım ama yüzler hiç dikkatimden kaçmazdı.

Béla, benden yaşça büyüktü, ben ortaokula geçtiğimde, o teknik liseye gidiyordu. Hiç kimse teknik lisenin öğretmenleri kadar şanslı değildi. Kárász Anne, Béla'nın aptallığını gönderdiği kremalı pastalarla örtbas etmeye çalışıyordu. Béla'yla aptallık konusunda kimse yarışamazdı. Ambrus'un domuzlarından bile çok daha ahmaktı.

Bana kur yaptığını babam da fark etmişti. Bir gün Béla konusunu açarak, onunla evlendiğim takdirde, pastacı karısı olacağımı, kutu kutu pastalar yiyebileceğimi, bana olan aşkının gözlerinden okunduğunu, bize geldiğinde elinde hep çiçek olduğunu, oysa o fideleri Kárász Anne'ye bizim verdiği-

mizi söyleyerek şakalaşmıştı. Akşam yemeğinden sonra ben çamaşırları ıslatırken annem ile babamın benim tutumumdan ve Béla'dan bahsederek gülüşmelerini hem dikkate almış hem de umursamamıştım.

Ama ertesi gün Béla, piyano dersine geldiğinde, bir sepet dolusu sökük çamaşırla odada kalıp şimdiye kadar hiç yapmadığım bir şeyi yapıp ona baktım. Babam bana kur yaptığını söylemişti, o zaman bu işin aslını öğrenmeliydim. *Sole mio* ve *Mia bella Napoli*'yi çalıyordu, annemin ona şarkılar öğretmesi gerekiyordu. Ona metot dersleri vermek isteyen annem, Czerny-Chovan'la başlamak istediyse de, Béla sadece *Sole mio*'yu ve neşeli Çigan müzikli Macar şarkılarını öğrenmek istemişti, bütün bu yılların sonunda ufak bir programa yetecek kadarını öğrenebilmişti. Müzik kulağından yoksun olduğu için zavallı annem, onu çalıştırırken kendini tutmakta zorlanır; ama *Santa Lucia*'yla, *Kavak Ağacını Kim Keser* şarkısını hatasız çaldığında da yüzünde sevinçten bir aydınlanma belirirdi. Ama pastacılık konusunda elleri sihirli gibiydi, öyle ince hamurlar açardı ki, annesi bir kez beraber açtıktan sonra bir daha bu işe girişmemiş, oğluna devretmişti. Okuldaki tarih dersinde önemli olayların tarihlerini, edebiyatta yazarların hayat hikâyelerini ne kadar zor aklında tutabiliyorsa, pasta yaparken kullanılacak malzemelerin, yağın ve şekerin miktarını da o kadar güçlü bir özgüvenle hemencecik söyleyebiliyordu. Orantısız ve çabuk gelişmiş, hantal, şişman, kıllı bir delikanlı olmuştu. Büyük panayırdan bana, ortasında ayna olan kalp şeklinde bir çörek getirmişti, paskalyada bizi ziyarete geldiğinde, kendisine teşekkür etmek için, yakasına nergis iliştirdiğimde kulaklarına kadar kıpkırmızı olmuştu. Béla'nın aklından geçenleri, sadece babam değil Kárász Anne de görüyor, çeyiz niyetine iki yastık kılıfı bile getiremeyeceğimi bildiği halde, karşı çıkmıyordu. Yazları ben, bahçede çamaşır yıkarken bazen bir bahaneyle bize gelir, çamaşır

tekneme yaslanır, koca memelerini sabun ve fırçanın arasına sokar, bir müddet sessizce beni izler, "Peki kızım, görüyorum ki pislik içerisinde yüzmeyeceksin, işten korkmuyorsun," der gibi başını sallayıp giderdi. Babamın ölümünden birkaç hafta sonra beni istemeye Béla değil, kendisi gelmişti, ben daha lise birinci sınıfa gidiyordum, Béla ise eğitimini bitirmiş bir kalfaydı. Şansıma benimle konuşmamışlardı; çünkü eğer haberim olsaydı hemen evet derdim, annem Kárász Anne'nin beni istediğini ama kendisinin kabul etmediğini aradan uzun zaman geçtikten sonra söyledi. Anneme kızmıştım, omuzlarımı kaldırıp kendi kendime homurdanıyordum; ama ben okullu bir öğrenciyken ve aile henüz matemdeyden Kárász Anne'nin neden beni istemek için illaki bu zamanı seçtiğini de anlayabiliyordum. Kentin müzik okulunun yapımına başlanmıştı ve benim iş yaparken canım çıkıyordu. Kárász Anne bu çırpınışlarımdan dolayı, bana annemden daha çok acıyordu ve ikimize de yardımcı olmak için fırsat kolluyordu. Pastanenin işleri çok iyiydi, orada hepimize bir iş düşerdi. Anneme göre bu kız isteme olayı oldukça küçük düşürücüydü ve her konusu açıldığında aile armamıza bakarak gözyaşlarını silerdi.

Şimdi öyle hızlı yağmaya başladı ki, seni bile göremiyorum. Hava hâlâ sıcak ama, su taşların arasından, bütün hızıyla, zorlayarak, gürül gürül akıyor. Şimdi iyiyim, sokaktakiler koşuşturuyor, evdekiler ise pencerelere koşup, kapatıyorlar. Acaba Béla ile evlenseydim ve seni hiç tanımamış olsaydım, şu anda hayatım nasıl olurdu? Askere gitmeden önceki son akşam, bahçe duvarımızdan atlayıp, beni öpüşünden başka bir öpücük bilmeseydim, senin dokunuşunu, saçının kokusunu, teninin daimi serinliğini hiç tanımamış olsaydım, nasıl olurdum? Béla'ya gönül rahatlığıyla askere gitmesini, annemi ikna edeceğimi, acelemiz olmadığını, tezkeresini aldıktan sonra her şeyin onun istediği gibi olacağını söyledim. Béla, un ve karamel kokuyordu; on sekiz yaşındaydım, gözlerimi

kapamadan beni öpmesine katlanırken, askerden ne zaman döneceğini ve evlerimizin arasındaki duvarı ne zaman yıkabileceğimizi hesaplıyordum. Bir yüzük takmasını da çok arzu ediyordum, anneannemin hediyesi olan mücevheri satalı çok olmuştu ve hiç değerli eşyam yoktu.

Zifiri karanlık, mehtapsız bir geceydi, karartma yapıldığından pencerelere kaplanan kâğıtlar sayesinde ne onlardan ne de bizim evden gören olmazdı. Rahatsız edilmeden öpüştük, Béla kesik kesik nefes alıyor, inler gibi sesler çıkartıyordu, birden bir şarkı mırıldanmaya başladı. Başım omzundaydı, kulağıma söylediği *Başaklar Olgunlaşıp, Boynunu Eğdi* adlı bir aşk şarkısıydı. Beni öptüğünde, Béla'nın bir değirmenci kedisi gibi un kokmasını bir anlığına unutturacak, tarif edemediğim bir heyecan duymuştum ama o sahte bir gıcırdamaya benzer sesiyle şarkı söylemeye başlayınca ürpererek yanından çekildim. O anda ondan tiksinmiştim ama bir yandan da kendimi yatıştırmaya çalışıyordum. Kárász Anne'nin geliri, oğlunun sesine katlanabilinecek düzeydeydi; bir yandan, canı söylemek istiyorsa söylesin, diye düşünürken diğer yandan da çıkardığı seslere dayanamadığımı fark ettim. Söylediklerine bakılırsa ben, annem, o ve annesi hep beraber yaşayacaktık, o savaş bitince pastaneyi büyütecek, bu zor dönemleri atlattıktan sonra, pastane için çalgı iznini de alacak, akşamları piyano çalarak, orayı Peşte'deki müzikli pastanelere benzetecekti. Elimde kremalı pastalar ve dondurmalarla masalar arasında koşuşturduğumu gözümde canlandırabiliyordum. Ama Béla nasıl piyano çalacaktı? Elimde olmadan gülümsedim.

Karanlığa rağmen fark etti ve garip şekilde huzursuz oldu. Avcunun terlemeye başladığını hissettim, artık içeri girmek istiyordum. Yeniden öpüştüğümüzde, Kárász Anne'nin Béla'yı çağıran sesi işitildi ve ben ardında nişanlısı olarak kalakaldım. Hemen eve girmedim, biraz daha dışarıda oyalandım, annem uyumuştu, aşağıda sazlığın hışırtısı geliyordu, bir süre onu

dinledim. Ambrus'un da artık domuzları yoktu, ne mısır ne de yulaf bulunuyordu, gittikçe yaşlanıyor ve aksileşiyordu, artık ona bir faydam dokunmadığı için selamı da kesmişti. Etrafımda tam bir sessizlik hâkimdi. Artık nişanlı bir kız sayıldığımı düşünerek, kendi kendime Gizike'nin Peşte'de nasıl bir hayat sürdüğünü sordum. Angela'nın da neler yaptığını düşündüm. Noel'i başkentte geçiren Juditka, bir pazar ayininden sonra beni durdurmuş, gittiği tiyatrolardan bahsederken birden Angela'nın yakında düğününün olacağını söylemişti. Aklımdan savaşta olduğumuzu, belki de nişanlısının vurulup ölebileceğini düşündüm. Birden aklıma nasıl bir ahmaklık yaptığım geldi, Béla'yı evlenmeden askere göndermemem gerekiyordu, acemi birliğinden sonra belki savaşa yollarlardı, belki de orada ölürdü. Eğer evlenmiş olsaydık, en azından miras hakkım olurdu. Birden telaşlanmıştım, bahçeden bir aşağı bir yukarı yürüyor, Béla'nın ne zaman askerden dönebileceğini hesaplıyor, onun ismini bile duymaya dayanamayan annemi nasıl ikna edeceğimi düşünüyordum. Müzik okulu açıldıktan sonra tek bir öğrencisi bile kalmayacağını anlatamıyordum ve eğer bir mucize olmazsa o zaman karneyle verilen şekeri ve ekmeği alacak paramız da olmayacaktı.

Árvai ile beraber esir düşmüşsünüz, yan yana yatarmışsınız, bir köpeğin sahibine baktığı gibi bakardı sana. Birine iyilik yapmış olmak garip bir histi, kimseye iyiliğim dokunmazdı, aklıma bile gelmezdi. Bunu benden isteyen sen olmasaydın, işten atılmasına sesimi çıkarmaz, bunu engellemek aklıma bile gelmezdi. Kargaların İlyas Peygamber'i besledikleri gibi ben de Béla'yı beslediysem bunun ardında yatan neden, eski duygularımızın canlanmasına ve bu evliliğin gerçekleşmesi ihtimaline olan inancımdı. Ruslar artık yakınımıza geldiklerinde, Béla'nın ırmağı yüzerek yanlarına gidebilme ihtimali belirdiğinde, birer pastacı külahı ve önlüğü dikmek için üç

çarşafımızdan birini feda ederek kestim. Sazlıkta yangının çıktığı gece, reçel karıştırmak için kullandığımız tahta kaşığı eline verip öyle gönderdim.

Tavan arasına sığındığı süre içerisinde, hiç beni öpmeye kalkışmadı, evlendiğimizde yapacağımız şeylerden de bahsetmedi. Don gömlek bahçemize gelip, penceremize vurduğu o gece, bütün korkuma rağmen yüzüne karşı ona gülmem, bana duyduğu bütün aşkı öldürmüştü. O zamana kadar birbirimize yazdığımız mektuplar da, az cümleli, kuru mektuplardı. Béla asker mektuplarının annemin eline geçmesinden çekiniyordu, mektupların kontrolden geçmesi de beni rahatsız ederdi, bütün bunların yanı sıra mektuplarının imla hatalarıyla dolu olması beni daha çok sinirlendiriyordu. O sıralar Encsy bursundan yararlanarak gittiğim üniversitede ikinci yılımdı. Görünüşe bakılırsa öğretmen, gerçek bir öğretmen olacaktım, kazancım da annemle yaşamama yetecek kadar olacaktı.

Pipi ile Peşte'ye doğru yola çıkmadan önce , vedalaşmak için Ambrus'tan sonra Kárász Anne'lere de uğramıştım. Kárász Anne bana çok iyi davranmıştı, yol için yanıma bir şeyler vermek istediğinden hemen dükkâna koştu. Béla'yı pastanenin imalathanesinde bozuk sesiyle şarkı söylerken buldum, beni görünce hemen sustu. Konuşacak bir şey bulamadık. Bana eski planlarımızla ilgili bir şeyler söyler, hatıraları canlandırır diye içimde bir korku belirdi. Ama tek kelime bile etmedi, öylece dikilip, beni içeriye davet bile etmedi, bir kâsede ne olduğunu anlayamadığım bir şeyi karıştırıyordu, kapıdan çıkarken başımı çevirip baktığımda, beni kuşku ve nefret dolu bakışlarla izlediğini gördüm. Kárász Anne'nin verdiği un torbalarını omzuma yerleştirirken, kendi kendime "Bunun derdi ne?" diye sormuştum. Haftalarca gizleyip, yedirmem mi batmıştı? Öküz. Birinde poğaça, öbüründe ekmeklik un ve ufak bir terazi bulunan küçük torbaları yüklenirken, Béla ile alay etmemin doğru olmadığını, şarkı söylememesini ve

sesinin dayanılmayacak kadar kötü olduğunu kendisine söylememem gerektiğini düşündüm. Pipi korna çalınca annemle beraber kamyonete atladık ve ben, Béla'yı unuttum.

Dün Árvai ağlıyordu. Çoğu insan ağlıyordu. Ben anahtarımı parmağımda çevirip Angela'yı seyrettim, sanırım yüzüm tamamen ifadesizdi. Árvai nasıl duracağını bilemez bir halde, gözlerinde yaş, duyduğu minnet ve kederin altında eziliyor gibiydi. Kültür Bakanlığı'nda ilk önce yukarı çıkmama izin vermediler; ama kimliğimi gösterdikten sonra nihayet beni tanıdılar ve etrafımda pervane olmaya başladılar. Hatta içlerinden biri operayla ilgili raporları kendisinin hazırladığını söylerken, benim ricacı olduğum konuda ellerinden bir şey gelmediğini, çünkü operada da bir düzen kurmaları gerektiğini, uygulanması mecburi olan kurs programına herkesin çalıştığını, bir çalışanın verilen metinleri öğrenmemesini mazur gösterecek bir neden bulunmadığını söylediler. Yaptıkları incelemenin sonucunda Árvai'nin bilinçli olarak bu eğitim programını sabote ettiğini, saçma sapan cevaplarla kursları gülünç hale soktuğunu tespit etmişler. Yeni gelen müdür de başka şeyler söylemeyecekti, ama mutlaka kendisiyle görüşmek istiyorsam kısa bir süre beklemeliydim.

Memur beni, yassı kafalı bir kadının oturduğu bir odaya götürdü ve onu, genel müdürün yeşil bir kapıdan girilen odasına gönderdi. Ben bir yandan sigara içiyor, diğer yandan ilgisiz bakışlarla Kalman Sokağı'nı ve duvardaki resimleri inceliyordum. Birinde bir işçi kan kırmızısı bir fırını yakıyordu. Mussorgski'nin, Borodin'in ve Erkel'in de resimleri vardı. Müzik Bölümü Genel Müdürlüğü. Keşke Máte Örs genel müdür olsaydı, zeki ve hoş bir adamdı, ama şimdi on gündür yerine yeni bir müdür gelmişti. Belki de ondan çekinmem gerekmiyordu; tiyatro dergisinde kendisiyle ilgili işçi olduğu-

na, çocukluğundan beri işçi eylemlerine katıldığına, Ruslarla beraber savaştığına, zor bir çocukluk geçirdiğine, kendisine yardım edecek bir ailesi bulunmadığına, şimdiki mevkiine kendi çabalarıyla geldiğine dair bir yazı okumuştum. Ailesinin desteğini almadan bir yerlere gelene, tanımasam bile güven duyardım. Büyük bir ihtimalle kafası çalışan biridir ve eğer gerçekten eski militanlardansa partiye gireli daha iki ay olmuş biri gibi kendini ispatlama sevdasında değildir, anlayış gösterebilir. Gösterecekti de. İşçilerle anlaşmayı hep becermişimdir, bu özelliğim Árvai'nin de işine yarayacak, müdürü onun aptalın teki olduğuna ama bunun yanında iyi niyetli olduğuna inandırabilecekti. Yassıkafa geri dönüp biraz beklememi rica etti, ben de bir sigara daha yaktım. Bir saat kadar bekledim, ama yine de bana tuhaf gelmişti, çünkü o sırada genel müdür kimseyi kabul etmiyordu, Yassıkafa bütün gelenleri geri çevirmişti. Oldukça şaşırmıştım. Şimdiye kadar adımı verdiğim hiçbir yerde bu kadar bekletilmemiştim. Zil, kuru sesiyle içeri alınmama izin verince bir anda yüzümü değiştirip güzelleştirdim, sevimli, tatlı, uysal, bir ifade takınıp, bakışlarıma ve dişlerime bir parlaklık kazandırdım, dik durup boynumu uzattım ve görünüşüme saflık verdim, akıllı bir peri kızına benzemiştim. Árvai. Ve sen. Ben, senin sevinmeni istiyordum. Bunu başarmak istiyordum. Àrvai sana esir kampında sigara vermiş, hastalandığında bakmış, geceleri senfoniler mırıldanmıştı.

Yassıkafa "Buyurun," diyerek kapıyı açtı. Bir peri kızı gibi içeri süzüldüm ama birden yüzümdeki ışık söndü. Her şey boşunaydı. Masanın başında Béla Kárász oturuyordu.

8

Tam karşımda bir heykel dikiliyor. Demin de fark etmiştim ama bardaktan boşanırcasına yağan yağmurda ancak silüetini seçebilmiştim, şimdi ise Michelangelo'nun eseri *Çarmıhtan İndiriliş*'in bir kopyası olduğunu görebiliyorum. Arimateali Yusuf'un kukuletasından sular akıyor, İsa'nın ıslak dizleri parlıyor. Bu heykeli çok sevmeme rağmen, görmeyeli uzun zaman olmuştu. Lisede iki yıl sanat tarihi okumuştum, edebiyatla müzik dışında ilgi duyduğum tek dersti. Akşamları kitabımı alır, çalışma odasında içindeki heykelleri ve resimleri kendi kendime canlandırır, yastık kılıflarından süslü başlıklar, çarşaftan ise çeşitli elbiseler yaratırdım. Bu heykeli de canlandırmış ve İsa rolüne girmiştim, Ona benzeyip benzemediğimi fark etmem çok zordu, bacaklarım kopacak gibiydi, Meryem Ana rolüne girecek bir arkadaşım olmadığından, küçük bir taburenin üzerine yalnız oturmam, kaslarımı iyice gevşetip başımı yana düşürerek canlandırmam gerekiyordu. Arimateali Yusuf'u canlandırmayı hiç istememiştim; çünkü çok kolay olurdu, kukuletalı peleriniyle, yas tutan, boy atmış bir cüceye benziyordu, buna karşılık İsa'nın ölü yüzü çok ilgimi çekiyordu. Göz, kapaklarımı aralayıp aynada yeterince bir ölüye benzeyip benzemediğimi inceliyordum.

Üniversitede okuyacağım dalı seçme olanağım olsaydı, sanat tarihini seçerdim ama ne yazık ki bu söz konusu bile olamazdı; çünkü bu bölüme girmeye cesaret edenler, yurtdışında, Alman ya da İtalyan üniversitelerinde en az iki yıl okumuş kişilerdi. Profesör Kázmér Cseh, bu konuda elinde yurtdışındaki bir üniversiteden tasdiknamesi olmayanların giriş sınavına katılma zahmetine bile katlanmazdı. Belgelerim arasında Macar ve Latin dilleri diplomamı gördüğünde, bana gülmüş, aynı zamanda da şaşırmıştın. "Neden özellikle bu bölümü seçtin Tanrı aşkına?" diye sorduğunda, bir zamanlar bu dala ilgi duyduğumu söyleyerek, diplomayı elinden kapmış, diğer belgelerin arasına atmıştım. Üniversiteye gitmeyi de, liseye gitmek kadar sevmiyordum.

Geçenlerde bir zamanlar üniversite öğrencilerinin, mezun oluncaya kadar, dört yıl boyunca balodan baloya koşarak ve içerek vakit geçirdiklerine dair uzun bir hikâye okumuş, okurken de tasdik edercesine başımı sallamıştım. Çünkü, öyleleri de vardı. Ama ben? Dekanın bizi kutlamaya geldiği gün, ortaokul ve lise yıllarında giydiğim bahriyeli kıyafetli halim gözümün önüne geldi, keyifsiz bir şekilde devamlı saati soruyordum; çünkü gidip yeni edindiğim bir öğrenciyi çalıştırmam gerekiyordu; erkek öğrenciler beni dikkatle süzmüş, gülüşmüş, sonra da öteki kızların yanına gitmişlerdi. En yoksul zamanlarımız o zamanlardı. Beni üstümde bana küçük gelen lacivert üniformayla, on sekiz yaşımda, asık suratımla dekanlığın kemerli pencere boşluğuna sinmiş, sinirden yerinde duramayan halimle tahmin edebiliyor musun? Sonra üniversiteye giriş belgemi alır almaz, okuldan hızla çıkıp öğrencime koştum, tabii ki yaya gidiyordum; çünkü tramvaya verecek param yoktu.

Ve Latince. Latince derslerinden nasıl da nefret ederdim! Macarca dersleri yine bir dereceydi, orada en azından

Comico Tragedia, Debreceni Disputa, Bánk Bán, Bornemisza'nin *Elektra*'sı ve Petőfi vardı. Ama o Latince! Girdiğim dersin ilk konusu "İmparatorluk zamanında Romalıların ordu sistemi" idi ve oradaki bütün dinleyicilerin deli olduklarını düşündüm. Dört yılımı gerçekten de, Romalıların savaş tekniğini nereden aldıklarını ve Doğululardan arkaya doğru ok atma sırlarını, onlara belli etmeden nasıl öğrendiklerini çalışarak mı geçirmem gerekiyordu? On üç yaşımdan beri fiil çekimlerini ve eklerini, öğrencilerimin kafalarına sokmaya çalışıyor ve günde üç-dört kere sınıfta kalacağı belli olan çocuklara edebi parçaları anlayabilecek düzeye gelinceye kadar öğleden akşama, "*İnteger vitae... Dulce ridentem lalagen*"i tekrarlatıyordum. Hele o aptal gülümsemesiyle Lalagen'den ne kadar da nefret etmiştim! Akşamları yorgun argın eve dönerken, nerede kalmıştı o gülümseme? O bile *dulcis* kelimesini yalın halinden "i" haline dönüştürürdü. Macar ve Latin dillerini seçmemin tek nedeni, dış ülkelerdeki üniversitelerde birkaç sömestr geçirme mecburiyetinin olmamasıydı.

Vanya, bize yönetmen olarak atandığından beri, Pipi'yle beraber Shakespeare'in parçaları üzerine yaptığı açıklamaları anlamıyormuş numarası yapıyorduk. Ben, Latince isimleri nasıl söyleyeceğim konusunda yardımını isterken Pipi, mahsustan çıkarttığı acemi ses tonuyla, öğrenmeye hevesli gibi görünür, örneğin Lethe ırmağının ününü nereden aldığını sorardı. Vanya'yı kızdırmaktan başka ona katlanabilmenin yolu yoktu; oldukça genç, kendini beğenmiş ve sert mizaçlıydı. Numaradan takındığımız saf yüz ifadelerimize ve aptalca sorularımıza dayanamadığında, sandalyesinden öfkeyle sıçrar, provalara ara verir, ofisine kapanırdı. Bir keresinde yine *Antonius ve Kleopatra*'nın sahnesinde benzer bir durum yarattığımızda, sen de oradaydın. Pipi, "Agrippa" diye mırıldandı: "Şu Agrippa kimdi?" Ben neredeyse boğuluyordum,

Pipi'nin yatak odasında Agrippa'nın bir büstü vardı. Verona'da yapılan Shakespeare festivaline katıldığında kendisine hediye olarak verilmişti ve ben de Agrippa'nın Octavianus'un yönetiminde, harita çizdirmekten, kanalizasyon ve sukemerleri inşa ettirmeye, sergiler düzenlemeye ve deniz savaşlarına kadar varan tutkulu ilgilerini Pipi'ye anlatmıştım. Vanya, yönetmenler için hazırlanmış Shakespeare'ini telaşla karıştırıp, Agrippa'nın kim olduğunu Pipi'ye açıkladı: bir halk çocuğu, büyük bir komutan ve devlet adamı.

Rahatça gülebilmek için kantine kendimi zor attım, Vanya'nın bu sözleri üzerine Pippi'nin başucundaki Agrippa, üstünde deniz mavisi bir tunik, ayağında *caliga*'lar yerine bir halk çocuğuna uygun bir biçimde gömlekli ve bol paça şalvarlı haliyle gözlerimin önünde canlanmıştı. Pipi'nin arkamdan gelmesi ile senin salondan çıkışın aynı âna rastladı, bize bakışın o anda içimdeki bütün neşeyi alıp götürdü, huzursuz edip üzdü. Pipi'nin de neşesi kaçmıştı, aklından geçenleri anlamıştı ama o anda ne sana ne de bana söyleyecek bir şey bulabildi.

O zaman yanına gidip sana yanıldığını söyleyip seni sarsmam gerekiyordu ama sustum ve birden eski neşeme kavuştum; çünkü Pipi yüzünden acı çektiğin ve kıskandığın aklıma geldi. İçimi bir sevinç dalgası ve şeytani bir mutluluk sardı, *Antonius ve Kleopatra*'dan bir şarkı tutturup, "Şarap kederimizi boğsun, salkımlar saçımıza taç olsun," diye bağırmaya başladığımda artık Pipi de yaptıklarıma bir anlam veremiyordu; seni ve beni anlayan bir tek ben vardım. Akşam gelmediğinde saatleri saymaktan ayrı bir sevinç duyarken, daha ne kadar dayanabileceğini düşünüyordum ama zil çaldığında bu duygu, yerini heyecandan ürpermeye bıraktı. O gece zilin sesi ele saplanan bir bıçak gibi beni kendime getirdi. İlk oyunumuzda Pipi seni seyirciler arasında gördüğünde, oyun sırasında bana dokunmaya bile çekindi. Lütfen bana kızma. Şu anda Pipi'yi düşünmek istemezdim.

Antik Çağ'ın gerek insanları, gerek kurumları hakkında çok derin bilgiye sahiptim. Tragedyanın kültürel olarak geçirdiği evrimi sana en ufak ayrıntısına kadar anlattığımdaki şaşkınlığını hatırlıyorsun değil mi? Ama diploma tezimi bu konuda yazdığım için bu kadar bilgili olmam doğaldı. İki yıl ve dört sömestr boyunca tam beş diploma tezi yazmıştım, geçimimizi bundan sağlıyordum. Ders vermekten daha kolaydı ama çok daha tehlikeliydi.

Üniversiteye giderken niye kimsenin bana kur yapmak istemediğini bir türlü anlayamıyordum. Ama niye kur yapsınlardı ki? Düzgün bir elbisem yoktu, burslu okuduğum için devamlı ders çalışıyordum ve paralı bir delikanlıyı gözüme kestirince yanına yaklaşıp tezini hazırlamasına yardım etmeyi teklif ederdim. Bu konuda kızlara hiç yanaşmazdım çünkü korkak olurlardı, tehlikeyi göze alamaz; sahtekârlıklarının ortaya çıkmasından çekinirlerdi. Şu savaşta ilk şehit düşen üniversite mezunlarından biri olan zavallı Karcsi Szike, Agrippa'sını yazıp, kendisine verdiğimde nasıl da mutlu olmuştu. Yazdıklarımı şöyle bir okuma zahmetine bile katlanmadan, bitirme sınavına girmiş, ben de sinirden parmaklarımı kıracak hale gelmiştim. Profesör teziyle ilgili bir soru sorarsa, aptal aptal bakmaktan başka bir şey yapamayacak ve bölümlerin başlığını bile söyleyemeyecekti.

Muhteşem tezler hazırladığımı düşünmeni istemem. Gerçek bir bilimsel çalışma nasıl olur haberim bile yoktu ama benden yardım isteyenler genelde en tembel öğrenciler olurdu ve ben de bu yüzden daha üniversitedeki ilk yılımda bile zayıf notlu bir son sınıf öğrencisine okul bitirtecek derecede bir tez yazabilecek duruma gelmiştim. Ders vermekten daha avantajlıydı ama çok az uyuyabiliyordum, çünkü gündüzleri kütüphanede araştırma yapıyor, yazma işini ise ancak geceleri, kimsenin görmemesi için banyoda yapabiliyordum. Saat

11'de bütün ışıklar söndürüldüğünden çalışabileceğim tek yer banyoydu. Üniversite hayatımı düşündüğümde gözümün önüne ana bina, kilise ya da sınıflar değil de, kurdeşenler döktüğüm, kaloriferle ısıtılan odanın kuru ve havasız sıcaklığı gelir. Her zaman kışın da sıcak olan banyoda çalışırdım, kapıyı içeriden kilitler, küveti iyice kurular, içine yerleşir, dosyamı dizlerimin üzerine koyarak yazardım. Pencereler karartıldığı için dışarıdan görülme tehlikem de yoktu. Öğrenci yurdunda kalmak, evde kalmaktan çok daha iyiydi. Şimdi evde üç değil de iki kişi olmamızı çok yadırgıyordum.

Bir gün öğrenci yurdunun önünden geçerken neden durup ikinci katın pencerelerine o kadar dikkatli baktığıma bir anlam verememiştin. Pipi ve Hella'yla beraber turneye çıkmış, oyunlarımıza üniversiteye gittiğim şehirde başlamıştık. Sen ilk defa orada bulunuyordun ve her yere hayretler içerisinde bakıyordun, ben ise ovaya kurulmuş küçük bir kentin ufaklığı karşısında duyduğun şaşkınlık karşısında oldukça eğleniyor, ilk geldiğimde burayı nasıl da büyük ve ışıltılı bulduğumu düşünüyordum. Doğduğum kasaba, nehrin karşı kıyısında, yaklaşık yirmi kilometre uzaklıktaydı ve orada bu şehirden üniversitesi, kliniği ve tiyatrosuyla bir metropol gibi bahsederdik. Lise bitirme sınavlarımdan sonra varımı yoğumu bir sepete doldurup iplerle bağlı bir bohçayla buraya geldiğimde, her köşe başında yükümü yere koyup üzerine oturarak, şaşkınlıktan ağzım bir karış açık yüksek binaları seyrediyordum. *Bánk Bán*'daki Melinda'yı oynadığım o gün, akşam yemeğinden sonra şehrin sokaklarında evlerin arasında dolaşırken, geçtiğimiz her pencerenin önünde parmak uçlarında yükselerek evlerin içine bakıyor, zevksiz avizeleri ve resimleri gösteriyordun. Öğrenci yurdunun önüne geldiğimizde ise şöyle bir bakıp, "öğrenci kışlası" demenin daha doğru olacağını söyledin ve Meçhul Asker Anıtı'nın önünde nöbet tutan iki askeri göstererek, ilginç bir yanlarının bu-

lunmadığını, bunlardan Peşte'de de olduğunu ekledin. Öyle olduğunu söyleyip, bakışlarımı bir zamanlar kaldığım yatak odasının pencerelerinden kaçırarak, önümdeki su birikintisine basmamak için etrafını dolandım. Parmağınla üniversiteyi işaret ederek, kemerlerin altına saptın, ben ise yürüşümü yavaşlatıp, şu anda birden değişsem, dizlerimin üzerine gelen mavi paltom, ütülenmekten parlamış pilili eteğimle, kitaplarımı koltuğumun altına sıkıştırmış bir şekilde, üniversitenin yemekhanesine koşturduğumu görsen ne derdin, diye düşündüm.

Üniversite yemekhanesine ne kadar da minnettardım! Artık yemeğimi kendim pişirmek zorunda değildim, her şey önüme geliyordu, her öğle ve her akşam başka yemek çıkıyor, bol kepçeden dağıtıyorlardı. Hepsinin tadını seviyor, hepsine seviniyordum. O günün akşamında, köprüye yakın meydandaki tenha balıkçı meyhanesinde yemek yemiştik. Sadece köşede kocaman beyaz sakallı, iri yapılı, tombul suratlı, yaşlı bir adam içkisini yudumluyor, Noel Baba'yı andırıyordu. Şarap bardağının üzerinden, "Noel Baba kafayı çekiyor," dedin, birden kendimi üzerimde kırmızı bir cüppeyle, beyaz tüylerden sakalımla, sırtımda torba, başımda piskopos külahıyla öğrenci yurdunun koridorunda buldum, beni gördüğünde kapıcının küçük kızının yüzü aydınlanmış, sevinç çığlığı atmıştı. İçerisi tıklım tıklım olan salondan kızların gürültüsü geliyordu, kapıya vurduğumda yurt müdürü kapıyı açtı. İhtiyar ve yorgun adımlarla, iyi kalpli bir piskopos edasıyla yavaşça içeri girdim, oradaki herkesi yaşlı bir erkek sesiyle selamladım. Yaşlı bir erkek sesiyle konuşmaktan zevk almıştım, ayrıca büründüğüm rolün sevgi dolu, düşünceli, kendi dünyasında yaşayan hali de hoşuma gitmişti. Kapıcının küçük kızı bir yandan incir yiyip, bir yandan da kucağıma tırmanarak kollarımın arasına yerleşti, kalın beyaz kaşlarımın ardından, aldatıp al-

datamadığımı anlamak için, çevresini kollayan bir hırsız gibi onu seyrediyordum, nitekim daha sonra amacıma ulaştığımı anlayarak gevşedim. Bu ufaklık her gün beni yakından görürdü, çünkü ona okuma yazma öğretiyordum. Harfleri bir türlü öğrenemediğinden, saatlerce defterin üzerine eğilir, kalem tutan elini, kâğıdın üzerinde ben hareket ettirirdim. Beni Noel Baba kıyafeti içerisinde çıkaramamış, sesimi ve dokunuşlarımı tanımamıştı. Torba boşaltılırken bana bir armağan veren olmadığı, üzerinde adım yazılı tek bir kırmızı paket bile çıkmadığı için üzüldüğümü sanma. Sana, beni kimsenin sevmediğini söylemiştim. Diğerleri, o kadar kibirli olmayıp da, çizme giymeye ve yüzlerine beyaz tüylerden sakal yapıştırmaya üşenmeselerdi Noel Baba olmayı da bana bırakmazlardı, ama maske çok gülünçtü ve işlerine gelmemişti, o yüzden oynamak bana kalmıştı. Ama öte yandan bu Noel Baba rolü bana "İphigeneia" rolünü kazandırmıştı. Sana neden her yıl 7 Ağustos'ta Pipi'den bir demet çiçek aldığımı açıklamam gerekirdi. Düşündüğün nedenden dolayı değil. Pipi'yle birbirimizi çok severdik ama bir aşk yaşamadık. Bunu anladın mı? Hayır, anlamadın. Artık bundan sonra hiç anlayamayacaksın. 7 Ağustos, *İphigeneia*'nın gala gecesinin tarihiydi.

Bir yerlerde hâlâ gök gürlemeye devam ediyor ama sağanak uzaklaşıyor. Sesi derinden gelen bir top atışı sesine benziyor. Cephedeyken sana en çok acı veren şeyin evdekileri düşünmek olduğunu söylemiş, şehirde yaşayanların bombalar yağarken ödleri kopmuş bir şekilde sığınaklara koşmalarına, saklanmalarına ve en çok da Angela'nın ilkyardım eğitimi gördüğü için bombardımandan sonra görevli olarak sokağa çıkmasına çok üzüldüğünü söylemiştin. Bunları anlatalı çok olmuştu ama ağzından çıkan Angela'yla ilgili her kelimenin, seni iğnelemem için bir tahrik unsuru oluşturduğunu fark edemedin, bu adı her söyleyişinde sanki seni yaralamam için bir işaret veriyordun, ben de yaralıyordum, hiçbir ayıp tanı-

madan sadece senin canını yakmaya uğraşıyordum. Neden olduğunu hiç düşündün mü? Utandığım için miydi? Vicdan azabından mıydı? Neden Angela'nın sadece ismini duymak bile beni delirtiyordu acaba?

Zavallı küçük Angela, o güzel elleriyle sargı bezlerini açıyor, zavallı küçük Angela, şefkatli bir hemşire olarak, o güzel gülümsemesiyle yaralıların üzerine eğilmiş, onlara gülümsüyordu. Zavallı küçük Angela, narin ayaklarıyla, korkunç yıkıntılar arasında dolaşırken öylesine çekingendi ki. Ve lanet olsun, bunları düşünmek sana şimdi bile acı veriyordu! Sence en kötü düşünce, evdekilerin üzerine bomba yağdığı düşüncesi miydi? Savaşın en güzel yanı buydu. Radyo alarm verirken bir av köpeği gibi dikkat kesilir, bekleyiş heyecanı içerisinde titrerdim. Benim neyim vardı? Öğrenci yurdunun penceresinde bekler, çevreyi gözetler, sırf Peşte'ye değil, buraya da bomba atmalarını isterdim. Buradaki zenginler de korkarlarsa annem evin çalışma odasını kiraya verebilirdi, ben nasılsa hep buradaydım, böylece yalnız kalmaktan kurtulurdu. Diğer evleri yakın olanlar gibi hafta sonları evci çıkmıyordum; çünkü bilet alacak param yoktu, canım da pek istemiyordu. Annemle birbirimizi gördüğümüzde ağlamaya başlayacaktık ama bu, babamı geri getirmeyecekti. Evde ne işim olabilirdi ki? Neden oraya gidecektim? Annem sadece piyano çalıyor, okuyor ve açlık çekiyordu, eksikliğine katlanabileceği ne varsa satmaya başlamıştı. Sadece uzun tatillerde, yurdu kapattıkları için eve giderdim. Bir kez anneme yalnız korkup korkmadığını sormuştum. Sadece gülümsemekle yetindi, ben de dönüp ayakkabımı fırçalamaya başladım. İnsan bazen ne kadar saçma sorular soruyor. Annem bundan sonra hiçbir şeyden korkmazdı. Babamın öldüğü gece, bütün korkularını yaşamış, daha sonrasında ise bu duyguyu kaybetmişti.

Zavallı küçük Angela, o minik elleri, ufak ilkyardım kutusuyla, nazlı yürüyüşüyle, sargı bezleri ve yara bantla-

rıyla, ne kadar da becerikli güzel pansumanlar yapıyordu. Hayatında herkes Angela'ya çok iyi davranmıştı ve büyük bir ihtimalle ölüm döşeğindeki ağır yaralılar, sırf onun elleri kirlenmesin diye iç kanama geçirip ölmüşlerdi. En sonunda bizim oraları da bombalamaya başladıklarında, ben üniversite binasındaydım. O gün öğleden önce dört yüze yakın kişi hayatını kaybetmişti. Evimizde, annemlerin orada henüz bir olay yoktu. Dershanedeki hadememiz Bolvari Amca, daha bombardımanın geçtiğini bildiren sirenler çalmadan, şehirde ne olup bittiğini öğrenmek için dışarı çıkmıştı. Ekşi suratlı, kırışmış bir müzmin bekârdı, para versen bile ağzından bir laf alamazdın, kapısında gözetleyici bulunmayan bodrum katından dışarı çıkmıştı, sivil savunma görevlileri ana kapıda duruyorlardı. Birbirimize anlam veremediğim bir şekilde bağlıydık, bazen bana kendi pişirdiği ev ekmeklerinden getirirdi, gençliğinde fırıncılık yapmıştı. Hademe üniformasını nehrin kıyısında, otların arasında uzaktan seçtiğimde, hemen soyunup kombinezonumla yaralarını sarmayı düşündüm. Ama artık çok geçti, kafası bir karpuz gibi ikiye yarılmıştı. Çok çirkin bir ölüydü. Cesedine bakarak ve acıyarak vakit kaybetmek istemedim, kiracı peşine düşmeliydim, en sonunda elime çalışma odasını kiraya verebilme fırsatı geçmişti. Aynı gün ikindi vakti, Éva Gámán'ın annesi, iki çocuğuyla beraber, bir atlı arabanın üzerinde yola koyulmuştu bile. Odayı çok pahalıya, ateş pahasına kiraya vermiştim.

Nasıl da gürlüyor. Bombaların çok kesin bir gürültüsü vardır, vızıldar, ıslık çalarak düşer ve patlar. Lisans sınavını üniversitenin bodrumunda vermiştim, Profesör Klement sigara içiyordu, elleri öylesine titriyordu ki, sigaranın külleri yere dökülüyordu. Yüksek Öğretmen Kurulu'nun sınav denetleyicisi Sztukics, söylediklerime dikkat etmiyor, odayı arşınlayıp duruyor, devamlı saatine bakıyor, şiddetli bir patlama

sonrasında ise dişlerinin arasından bir ıslık bırakıveriyordu. Vergilius'un eserinden, Tanrı Neptün'ün azgın dalgaları yatıştırdığı bölümden bir çeviri yapıyordum. *Solemque reducit...* Ahenkli okumak gerekiyordu: *Silent arectisque auribus adstant.* Böyle bir şeydi. Yatışan dalgaları konu alan, güzel, yuvarlak, huzur verici sözlerdi, bu sırada dışarıda bombardıman vardı. Klement beni pek dikkate almadan dinliyordu, Neptün'ün bulutları dağıtıp, gökyüzünü yeniden güneşe kavuşturduğu bölümü çevirirken bana baktı ve sinirden güldü. 1944 yılının Nisan ayıydı ve üç gün sonra üniversiteyi kapattılar. Bu çok kötü olmuştu; Almanlar, savaş hastanesi haline getirecekleri için öğrenci yurdunu iki saat içerisinde boşaltmamız gerekiyordu. Şehirde İphigeneia'yı oynadığım akşamın ertesi gününe kadar kaldım.

Kalacak yerim olmadığında Orestes'in ailesi beni, kendilerine çağırdılar. Orestes'in kız kardeşi Piroska Kapros'la üniversitede aynı dönemdendik. Aile beni konuk etme fikrine hiç sevinmese de, Kapros Teyze, oyun sayesinde oğlunun askere alınmasının birkaç hafta erteleneceği haberi karşısında o kadar sevindi ki, oyunun iptal edilmesindense beni evinde konuk etmeyi tercih etti. İphigeneia rolü ilk, Beáta Géc'e verilmişti; ancak Géc'ler ülkenin batısına kaçınca rolü Kata Tóth üstlendi. Kata'yla her şey yolunda gidiyordu ama Tóth Amca şehirdeki bombardımanlardan korkup ailece çiftliklerine taşınınca Kovács'ların ortanca kızıyla denediler. Ama onun da peltek bir konuşması vardı, provalarda Macarca profesörümüz Dozsa, parmaklarıyla kulaklarını tıkayıp, avaz avaz bağırınca gücenip rolü geri verdi. O sıralarda herkes korku içerisindeydi, kimi şehri terk edip uzaklara gidiyor, kimi de şehrin dışındaki bahçeli evlere taşınıyordu, böylece Dozsa, İphigeneia rolünü bana verdi.

Géza Kapros, Orestes rolüne bütün gücüyle sarıldı, Thoas ve Pylades'i oynayan gençler de aynı çabayı gösteriyorlardı,

çünkü Klement, oyun sahneye konulmadan bu erkeklerin askere çağırılmayacağını, üniversitenin bu süre içerisinde tecil ettirdiğini söylemişti. Kapros Teyze, beni Piroska'nın odasına yerleştirdi, onlarda kalmak hiç de fena değildi ama ailenin korkuları, postacının gelip gelmediğine, hava akınının olup olmayacağına ya da Piroska evde yalnızken bombardıman olursa ne yapacağına dair hiç bitmeyen merakları ve endişeleri çok canımı sıkıyordu. Piroska, nişanlısı için çok korkuyor, devamlı sızlanıyor, geceleri derin iç çekiyor, ışığı yakıp mektuplarını tekrar tekrar okuyordu. Bunların dışında beni rahat bırakıyorlardı, güzel yemekler yiyor, vaktimi bir sınava hazırlanıyormuşçasına, büyük bir titizlikle, rolümü ezberlemekle geçiriyordum. Oyunun seçimi ve sahneye koyulması, o yıl rektör olan Dozsa'ya aitti, belediye başkanı ve sosyal derneklerin tavsiyelerine kulak vererek bombardımandan zarar gören felaketzedelerin yararına bir oyun sahnelemeyi üstlenmiş, ancak bir kabare ya da seyirci istekleri gösterisi seçmek yerine Goethe'den bir parçayı daha uygun ve politik bulmuştu. Bolvári'nin anlattığına bakılırsa oyunun adı açıklandığında Üniversite Yönetim Kurulu'ndakiler, birbirlerine bakıp gülümsemişlerdi; Bolvári bunun nedenini anlayamamıştı ama ben çok iyi biliyordum. Dozsa ne Almanları ne de savaşı severdi. İki afiş yan yana asılmıştı: *İphigeneia Tauris'te,* Edebiyat fakültesi öğrencileri tarafından Yardımseverler Derneği yararına ve Başkent Sanatçılarının Misafir Gösterisi, *Seyirci İstekleri.* Afişlerin en üst sırasına Pipi'nin adı, iki santimlik harflerle yazılmıştı.

Gökyüzünün yüce efendileri, kaderin mutsuz ve şanssız bir yaşantıya mahkûm ettiği kişiye, hayat çekilmez hale geldiğinde, kendisine destek olsun diye, uzak bir kıyıda ya da yakın bir şehirde onu kurtarsın diye çok değerli bir dost verirler... Angela'ya da hep yardım eden vardı. Savaş süresince Elza yanından hiç ayrılmadı. Alnında ince bir kurdelesiyle Pylades daha bir güzeldi,

oyun sırasında onu çok sevdiğimi düşünmüştüm ama gerçek hayatımda onunla pek ilgilenmedim; yoksul bir delikanlıydı, tıpkı benim gibi, sahip olduğu her şey kendi başarısıydı, yardıma ihtiyacı yoktu. *Uzak kıyıda sevgili bir dost.* Artık ne Ilu Teyze'nin ne de Elza'nın ona yardım edeceği bir zamandaydık. Angela yetişkindi. Artık gök gürlemiyor. Yağmur durdu.

Bana kızma. Benim elimde olan bir şey değil, Pipi'nin de. Şimdi gökyüzü yeşil renkte. Fırtınadan sonra gökyüzü hep yeşil renkte olur. *Yeşil dallar, nemlenip canlandığında, ayna gibi yansıtırlar...* Bunlar benim değil, Géza Kapros'un replikleriydi. Pipi'nin, o Pipi olduğunu bilmiyordum, oyun sırasında onu görmemiştim, birinci perdenin sonunda, arada sahneye gelip de kimliğini açıklayınca, dalga geçtiğini sanıp onu ciddiye almadım. O güne kadar Pipi'yi sadece filmlerinden tanıyordum, gazetelerdeki resimlerde yakışıklı görünüyordu, oysa gerçekte kafasında iki tel saçı ve gözlerinin etrafında kırışıklıklar vardı. Ancak Dozsa, Pipi'nin ta kendisi olduğunu söylediğinde inanabilmiştim ama o akşam her şey çok karışıktı, sandaletimin bandı kopmuştu ve bu beni kaygılandırıyordu, çünkü tiyatrodan ödünç almıştık. Herkes çıldırmış gibiydi, seyirciler bağırıp, tepiniyorlardı, alkışlar susmak bilmiyordu. Akşam yemeğini üniversite vermişti, "*Paprikalı Piliç*" vardı ve lezzetine diyecek yoktu. Çok açım. Deliler gibi acıktım. Şu anda açlığımdan ağlıyorum. Sen ne derece acıktığımı bilirsin. Geçen ay yolda arabamız bozulmuştu ve yanımızda yiyecek hiçbir şey yoktu. Yakınlardaki bir köy evine gidip asma yaprağına sarılı süzme peynir almış, arabaya kadar getirmiştin. Angela süzme peynirden nefret eder.

Yemekte Pipi yanıma oturdu ve ben onun deli olduğunu düşünüp konuşması boyunca omuz silktim. Üzerimde hâlâ liseden kalma bahriyeli üniformam vardı, sadece o korkunç bluzun yakasını söküp çıkarmıştım, modası geçmiş şekilsiz yakasından köprücükkemiklerim olduğu gibi gözüküyordu.

Öbür yanıma Dosza oturmuştu ve ben, gözüne girip de öğretmen okulu için burs kapmak uğruna elimden geleni yapıyordum, bana gösterdiği aşırı nezaket ise beni biraz ürkütmüştü. Pipi'nin kahvesini şekersiz içmesine çok şaşırmıştım. Benden söz açılıncaya kadar konuştuklarına çok fazla kulak vermemiştim, Dozsa'yı kolluyor, bir fırsatını bulup gözüne girmeye uğraşıyordum. Pipi birden paradan bahsedince, sırtımı Dosza'ya dönüp onunla ilgilenmeye başladım.

Üç hafta sonra artık evimiz yoktu. Hava saldırısı sırasında annemle ikimiz tesadüfen belediyenin odun deposundaydık. Sirenler çaldığı sırada Gámán'lar sinemadaydılar. Gámán Teyze'nin bütün eşyaları çalışma odasıyla beraber havaya uçmuştu, onu kandırıp buraya getirdiğim için bana bağırıyor, lanetler yağdırıyordu, daha sonra iki kızını da yanına alıp bir araba aramaya çıktı, o gece sallana sallana şehre geri döndüler. Biz Homok Sokağı'ndaki okulda uyuduk, kalan eşyalarımız, Ambrus'un sazlıkta bulup getirdiği leğen de dahil olmak üzere iki yatak örtüsünün içine sığmıştı. Bize bol bol yiyecek verdiler. Öteki felaketzedeler bağrışarak bir o yana bir bu yana koşuşturuyorlardı, oysa bizim üstümüze örtecek bir yorganımız bile yoktu, Sivil Savunma'nın verdiği battaniyeyle, samanlardan yapılmış bir şiltede deliksiz bir uyku çektim.

Beni neden savaş sırasında yaşadığın yerde dolaşmaya çıkardın? Başkentin o semtini biraz da olsa severdim ama o günden beri her buraya yolum düştüğünde içim burkuluyor. Bir mayının kocaman bir delik açtığı, odanın bir duvarı yerle bir olan evini gösterip, mobilyalarının hangi renkte olduğunu, odandaki bitkilerin nasıl harap olduğunu, kitaplarından bazılarını komşu avludan nasıl topladığını anlatmıştın. Bense benimle bir ilgin olmadığı sıralarda Peşte'de bir evin olması, orada hizmetçinle, kedinle, telefonunla bensiz yaşayabilmen düşüncesine bile katlanamıyordum. Birlikte geçirdiğimiz yıl-

larda seni yalnızca bir kere, sen, Szent Anna Kilisesi'ni gösterip de, orada nasıl evlendiğini ve heyecandan nasıl titrediğini anlatırken, bütün bunları kaskatı bir şekilde dinledikten sonra aldattım. O zaman sana söylediğim gibi tiyatroya değil, Pipi'ye gittim. Pipi delirdiğimi sanmıştı. Beni istemedi, ağlamaklı oldu. Alkolden nasıl nefret ettiğimi, boğazımdan bile geçemediğini bilirsin. Pipi çaresizlikten bütün gece içmişti. Sabah küçük yastıklar bile konyak kokuyordu. Hayatımda seni, o gece sevdiğim kadar sevmedim.

Ruslar, okula ilk girdiğinde, silah aradılar. Bizim eşyalarımızı karıştırırlarken, orada ne aradıklarını, Bent'in kıyısında bulduğumuz büyük süzgeçten başka bir eşyamızın olmadığını düşündüm. Geçen yıl Elza, Angela'nın onlar geldiğinde ağlayarak ve bağırarak sokağa kaçtığını, kimsenin ona dokunmamasına rağmen evde çığlıklar attığını anlatmıştı. "Sinirleri çok zayıf," demişti. "Savaştan beri, hava kararınca sokakta yalnız başına yürümeye korkuyor." Buna çok sevinmiştim. Angela'nın kendilerinden korktuğunu düşündüğümde, neredeyse içimde Ruslara karşı bir sempati oluşmuştu. Annemle kaldığım otelin önünde Rus askerleri nöbet tutuyordu; Pipi, başkentin işgalinden sonra gelip bizi oradan aldığında, askerler bana sırıttılar, ben de onlara gülümsedim. Kendilerinden korkanlara karşı tepkiliydiler, yatıştırmak için daha fazla bağırıp çağırırlardı. Hayatımda ilk defa o zaman bir otelde konaklamıştım.

Szolnok'ta odama geldiğinde sana, her şeyin bundan ibaret olduğunu anlatmak istedim ama ağzımdan tek kelime çıkamadı. Oysa Budapeşte'ye doğru yola çıktığımızda, ilk geceyi annemle o otelde geçirmiştik, oradan Pipi bizi kamyonla alıp götürmüştü. Annem yol boyunca bir patates çuvalının tepesinde oturmuş, ben ayaklarının dibine çökmüştüm, Pipi ise üstü açık kamyonda üşütmemek için kulaklarını ve boğa-

zını büyük bir atkıyla sarmıştı. Peşte'ye geldiğimizde aylardan mayıstı ve ilk gördüğüm andan itibaren sonsuza dek oradan tiksindim. Tiyatro binası yer yer yıkılmıştı, müdür beni Pipi'nin evinde dinledi. *İphigeneia*'dan bir bölüm ve Vörösmárty'nin *Petike* adlı şiirini okudum, sonra *Desdemona*'yı okuttular, bu esnada karnım açlıktan gurulduyordu. Üç ay boyunca, Tiyatro Akademisi'nin öğretmenleri bir sürü özel derslerle canımı çıkardılar, eylül ayında kadrolu olarak kontratı imzaladığımda annem yanımda değildi. Kapıda Pipi'ye baktım. Bana Ambrus'u ve domuzların yiyeceğini verdikten sonraki halini hatırlattı, ıslık çalıyordu, popoma ufak bir şaplak attı. Durdum. Elimde sözleşmem vardı, keyifsizce Pipi, "Karşılığında ne istiyorsun?" diye sordum, cevap vermeden ıslık çalmaya devam etti. Liget Parkı yakınlarında oturuyordu, evi mucize eseri çok az zarar görmüştü, bol bol yiyeceği vardı, özellikle de Amerikan süt tozu. En son ne zaman süt içtiğimi hatırlamıyordum bile. Pipi beni öperken kendi kendime *Marcus Vipsanius Agrippa*... diye tekrarlıyordum. *Marcus Vipsanius Agrippa.* Yatağının üzerindeki rafta Agrippa'nın bir büstü vardı. En sonunda işini bitirdiğinde, Pipi kalktı, onun da keyfi kaçmıştı. "Hay aksi!" deyip bir sigara yaktı. Ben de bir tane içtim. Hiç sigara içmez, sonra sigaraya verecek para bulamazsam diye başlamaya korkardım. Akşam yemeğinde evdeydim.

Sana hep, vücudumu bana kazandıranın sen olduğunu söylemek istedim. Pipi'yle aramızda geçenleri bana bir kez bile sormuş olsaydın sana her şeyi tüm gerçeğiyle anlatırdım, böylece sonunda onun devamlı aramızda olmasından kurtulurduk ama sen sormadın, ben de konuyu açmadım. Bende ilk kaldığında ve Angela'yı sevdiğimi söylediğinde, vücudum sana cevap verecek durumda değildi. Mutsuz, aldatılmış ve kuşkuluydum. Ama Szolnok'ta, Irma Teyze'nin ayakkabıla-

rının bıraktığı izleri fark etmemen için ayaklarımın üzerine otururken, yağmurun ve toprak kokusunun açık pencereden içeri süzüldüğü sırada, Pipi'nin konyak kokusunu, sarı koltuğunu, bronz Agrippa büstünü, kitaplıkta dizili, ciltleri birbirinin tıpkısı olan kitaplarını, bana sarıldığında Shakespeare'in "Kral dramaları" serisinin okumaya çalıştığım siyah etiketlerini unutabildim. Szolnok'tayken başka bir şey görmemek için gözlerimi kapatıp seni parmak uçlarımla hissederek, hiç gitmediğim diyarlara yelken açmak istedim.

Pipi beni hiçbir zaman senin düşündüğün gibi sevmedi, ben de Pipi'yi hiç öyle sevmedim. Pipi bir şeyi yanlış anlamıştı, Ambrus olsaydı, böyle anlamazdı, sonra bunun ikimiz için de bir önemi kalmadı, ikimiz için de fark etmiyordu. Pipi bana sahneyle ilgili bildiği her şeyi öğretti, bunun karşılığında ödediğim bedeli de nazikçe kabul etti; ancak bu alışverişten ikimiz de bir zevk almıyorduk. Çok sonraları, altı aylık ilişkimizin bitiminden çok daha sonra, bunu karşılıklı açıkça konuşup sona ermiş olmasından duyduğumuz rahatlığa sevindik ve birbirimize çok daha normal bir ilişkiyle, birlikte çalışan iki sanatçının birbirine duyabileceği sevgiyle sonsuza kadar bağlanmış olmanın sevincini yaşadık. Seni, kendisiyle aldattığımda bana o kadar kızmıştı ki, neredeyse dövecekti. Ben ise yatağında yatıyor, kitaplara ve Agrippa'ya bakıyor, gözlerimden akan yaşlara engel olamıyordum. Tıpkı kendisiyle ilk seviştiğimiz gün dediği gibi, "Hay aksi!" dedi ve ağzıma bir sigara tutuşturdu: "Lörinc'le neden evlenmiyorsun?"

9

Yağmur dindi. Her yerden buhar yükseliyor, çiçekler tütüyor. Arkamdaki dağların tepesi hâlâ bulutlara gömülü ama tepemdeki gökyüzü pırıl pırıl. Şu yaptığım çöreği silip süpürdü, izi bile kalmadı. Örgülü çörek yapmayı Béla Kálász öğretmişti ama bir türlü onun verdiği şekli veremedim. Bir gün ufacık bir çörek yapıp getirmiş, içine de bir mektup gizlemişti, tabii ki onu benim yiyeceğimi sanmıştı ama bizde her iyi yiyeceğin babama verildiğini ve onun çöreği böleceğini hiç hesaba katmamıştı. Bir köşesinde öpüşen iki güvercinin olduğu mektup, böylece babamın eline geçmişti. Yukarıda, Kartal Tepesi'nin üzerindeki evimin bahçesinde güvercinler var, bana Ambrus'u anımsatıyorlar, onları seyretmeyi, kanat çırpışlarını, havayı yırtan güvenli uçuşlarını takip etmeyi severim. Bir gün bir güvercine çarpmıştık, hatırlıyor musun? İnip baktığımızda, onu arabanın yanında garip bir şekilde yatarken bulmuştuk, artık bir ölüydü. Onu orada bırakıp ayrılırken ben bir şarkı tutturdum, sen de mırıldanarak bana eşlik ettin ama ikimiz de kendimizi kötü hissediyorduk. Dün Elza'nın şapkasına siyah bir iğne iliştirilmişti, uzun süre izlediğimden biliyorum, ucunda kanatlarını açmış bir güvercin vardı. Elza'nın yüzü incelmiş, burnu sivrilmiş, artık gençliğindeki gibi değil, bir İspanyol'a benzemiyor, daha çok bir Kızılderi-

liyi andırıyor ve yıllar öncesine göre daha kendinden emin, daha oturaklı bir havası var, sadece bakışları diğerlerinkinden daha tedirgin. Her an karşısındakinin kendisine başka bir gözle bakmasını bekler gibi. Ilu Teyze'yle kol kola girmişlerdi, bu iki kadının birbirlerine destek olmalarını uzun bir süre seyrettim. Ilu Teyze'nin yumuşak, pelte gibi vücudunun yanında Elza'nınki sert ve parlaktı, yan yana gelmiş bıçak ve süngeri andırıyorlardı. Angela, yanlarında iki anneli gibiydi ama birine bile bakmıyordu. Aralarında ya da üstlerinde bir yerlerde, görünmeyen ama su götürmeyen varlığı hissedilen Domi Amca, aralarında en gerçek olanıydı, bunu düşününce hafifçe gülümsedim, çünkü Domi Amca öleli yıllar olmuştu.

Nasıl beklenmedik bir anda, Ilu Teyze'nin çığlıkları arasında çabucak ve kibarca öldüğünü ve Elza'nın kuru gözlerle telefona sarılıp doktora ulaşmaya çalıştığını da sen anlatmıştın. Şimdi uyumları mükemmel, geçen yıllar Elza'yı da biraz olsun eş konumuna getirmiş. Böylesi daha insancaydı, Ilu Teyze bağışlaması gereken şeyleri bağışlamıştı, Elza da boşa geçen hayatının hesabını sormuyordu. Ufak bir oyunun parçası olarak herkes birbirini seviyor, dinin gereklerini yerine getiriyor ve ellerini kavuşturarak, ölenle ölünmeyeceğini, anısına saygı ve sevgi dolu düşüncelerle eşlik etmek gerektiğini düşünüyorlardı. Domi Amca'nın dualarını ikisi birden ediyor, Ölüler Günü'nde ikisi birden ağlaşıyor, her gün hatıraları ortaya seriyor, birlikte çay içerken, kimin daha çok anısı var, diye yarışıyorlardı. İğrenç! Dün nasıl da ikisi bir arada otururken bakışlarını Angela'dan ayırmıyorlardı, tıpkı iki çilekeş *mater dolorosa** gibiydiler. Hangisinden daha çok tiksindiğimi bilemedim. Sanırım, yaşlandıkça uysallaşan ve namuslu geçinen Elza daha ağır bastı. Sadece Emil'in figürü eksikti aralarında, büyütülmüş fotoğrafı bir kilise sancağı üzerinde etrafı gül çe-

* (Lat.) Acılı ana. (ç. n.)

lengiyle bezenmiş bir şekilde duvarda asılıydı. Ailenin maddi kaynağı, evin azizi, hayattayken utanç duyulan ve saklanan, ama şimdi birdenbire geçmişinin tüm karşılığını toptan ödeyebilen, kemiğinin en küçük parçası bile para getiren şehit Emil.

Ilu Teyze'nin odasının, battaniyenin üzerinde yüzükoyun yatmış bir şekilde çıplak bebek Emil, çember çeviren Emil, beyaz milli kıyafetler içinde Emil, başında tüylü öğrenci şapkasıyla Emil fotoğraflarıyla neden boydan boya kaplı olduğunu ben biliyordum. 1945 yılında, bir provaya yetişmeye çalışırken Ilu Teyze, orada karşılaştığım ilk tanıdık oldu. Beni durdurup Angela'dan ve damadından bahsedip, Emil'in öldüğünü mırıldanarak kuşatmada evlerinin talan edildiğini söylemiş, Domi Amca'nın hastalandığından, bahtsız çocuğunun arzuladığı dünyanın, haydutlarla dolu yağma dünyası olduğundan yakınmıştı. Ama yıllar geçtikçe Emil gittikçe yüceldi, şimdi artık o bir şehit, bir aziz olmuştu. Bu akşam Angela'ya akşam yemeğinde ne pişirecekler acaba? Gizike'nin karşımızda, ayin süresince hep dizlerinin üzerinde olması, kimseye bakmaması, ne kadar da garipti, Protestanlarda diz çökme adetinin olup olmamasını pek umursamıyordu anlaşılan. Ne ilginçtir ki, seni ilk gördüğümde ben de diz çökmüş bir haldeydim.

"Efendim, ben sadece basit bir köylü kızıyım, ama seni yüce Tanrı tüm kutsamalarıyla ve zenginliklerle kuşatmış, yine de bana elinle dokunup kutsama lütfunda bulunur musun efendim?" Dizimin altındaki döşemede bir çıkıntı hissettim. Daha pantolon giymemiş ama sanki varmış gibi diz çökmüştüm. Sıra Mavi Sakal'a gelmişti ama cevap vermedi, yüzü salona dönüktü, benim arkam dönük olduğu için görmediğim şeyi, o çoktan görmüştü. Pipi'ye tekrar, *"Kutsama lütfunda bulunur musun, efendim?"* diye sordum ama Pipi, bana karşılık vermek yerine, sahne-

den koşarak indi, Vanya'dan önceki yönetmenimiz Pecsi bir çığlık attı, ayağa kalkıp, döndüm, kapıda duruyordun, herkes boynuna atlıyor, sarılıyor, öpüyordu. Pecsi'nin yerine oturup, keyifsizce provanın devam etmesini bekliyordum. Provalar esnasında rahatsız edilmekten hiç hoşlanmıyordum. Sonra beni, senin yanına götürdüler, herkes bir şeyler söylüyordu, en sonunda güçlükle senin o ünlü Shakespeare çevirmeni ve tiyatronun İngiliz edebiyatı danışmanı olduğunu anlayabildim. En sonunda provaya devam edebildik, sen de izleyip, arada sırada yorum yapıyordun; bu işe ses çıkarmamalarına çok sinirlenmiştim.

Kim olduğunu biliyordum, 1945'ten beri hep seni anıp sızlanıyorlardı, esir kampında tutsak olduğunu da biliyordum, tiyatrodakiler seni aratıp duruyorlardı, çünkü sensiz işler istenildiği gibi yürümüyordu, vazgeçilmezdin. *Romeo ve Jülyet*'in yeni versiyonunu, Shaw'ın oynadığımız bütün oyunlarını sen çevirmiştin, aynı zamanda üniversitenin İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde görevli olduğunu da duymuştum. Ayrıca evli olduğunu ve karının senin arkandan çok acı çektiğini, üzüntüden sokağa adım bile atmadığını söylüyorlardı. Aynı akşam seni ve duruşunu taklit ettim: Bir Noel ağacı gibi tüm oyuncular üzerine yapışmıştı, hafifçe gülümsüyor, oyun için konulmuş levhalara bakıyordun, levhaların birinde Paris'in Ortaçağ'daki haritası çiziliydi. Bakışlarını taklit ettim, oradakilerin başlarının üzerinden uzanan bakışlarını, kibirli bakışlar değildi bunlar ama seni sahne dışında hiçbir şey ilgilendirmiyordu. Bakışlarımı sana benzetmek için banyonun aynasının karşısında epey uğraşmam gerekti, bayağı alıştırma yaptım. Bir gün sana, bir şeyi dikkatle incelerkenki halini göstermiştim.

Şimdi yürümek daha kolaylaştı, ıslak yumuşak toprakta yürümek hoşuma gidiyor. Gizike'nin ayakkabılarını, merdive-

nin başındaki mermer saçağın altına bıraktım, buradan biri geçecek olursa eminim ki çok şaşıracak. Sarnıç, yeşil yosunlu suyla yarısına kadar dolmuş, yeni yağan yağmurun suları dipteki koyu renk tortuyla birbirlerine karışmış. Biraz önce sudaki yansımamı seyrettim, aklıma sahnede Pipi'ye Jan Dark'ın repliklerini söylerken, senin beni dikkatle incelediğin geldi. Her zamanki gibi görünüyorum, hatta başka zamanlarda olduğu gibi rengim soluk bile değil. Rujum biraz ağzımın kenarına yayılmış, sanırım kilisede ellerimle yüzümü kapayıp ağladığımda oldu. Dudaklarımı inceltip saçımı düzelttim, kulaklarımın arkasına topladım, tokaladım, seninkine benzettim, sonra senin bakışlarınla suya baktım, ama sadece bir anlığına, çok iyi becermiştim, daha fazla görmeye dayanamadım. Erkek kardeşine benzemiştim, hem gerçektim hem de değil, suyun üzerinde bir resimdim, sarnıcın ortasında, yuvarlak çerçeveli rengi solmuş bir portre gibiydim.

Ağlamak istemiyordum, o yüzden ıslık çalmaya başladım. *Baharın rüzgârı suları taşırıyor, çiçeğim, benim çiçeğim...* Juli, sana çiçek getirdi, mavi kurutulmuş çiçekler, oldukça uzun süre dayanırlar. Ben hiçbir şey getirmemiştim, elimde sadece evin anahtarlarını sımsıkı tutuyordum, Juli bunu fark edip beni ayıplayan bakışlarla süzdü. Juli'nin ne düşündüğü, davranışlarından hemen belli olurdu. Kafasına bir şey takılmışsa, düşüncelere dalmışsa parmağını dudaklarına götürür, eğer birini küçümser ya da ayıplarsa gözlerini kısarak onu alaylı bakışlarla süzerdi. Dün bana da öyle bakmıştı. Eğer onu sinirlendirmişsem, tiyatroda beni giydirirken kemerimi öyle bir sıkardı ki, neredeyse havasızlıktan morarırdım. Shaw'ın oyununda yakılırken giydiğim siyah asker kostümümü çok severdim. *Ben Jan Dark, günahkâr, ölümlü sefil, itiraf ediyorum ki ayaklanmada suçluyum...*

Personel müdürü beni bekliyordu, şu sıralarda tiyatroda olmam gerekiyordu. Bu da kendinden öncekiler gibi mi aca-

ba? İlk kez geçmişimi büyük bir titizlikle sorguladıklarında özgeçmişime her şeyi açıkça yazmıştım. Babamı, annemi, anneannemleri, bize destek olmayıp yalnız bıraktıklarını, Ambrus'u; hatta Irma Teyze'nin ayakkabılarını bile yazmıştım, tabii tam açıklığıyla değil ama anlaşılmayacak gibi değildi. Daha sonra müdür beni yanına çağırmış, parmağını dikkatlice yazdığım satırların üzerinde gezdirmişti. Gerçekleri saklamamamı tavsiye edip, her şeyin bir gün ortaya çıkacağını ve beni güç duruma sokabileceğini söylemişti. Benim iyiliğim için çalıştığına inanmamı istiyordu, her şeyi tüm açıklığıyla yazmamı öğütledi, bundan zararlı çıkmayacaktım. Daha önce 1945'te Margit Adası'nda yaptığım çalışmalarla değiştiğimi ispatlamıştım, çekinecek bir durum söz konusu değildi, gerçeği, sadece gerçeği yazmalıydım.

Dış görünüşüyle Peder Dobay'a hiç benzemiyordu, sarışınlığıyla, uzun boyu ve modernliğiyle daha çok Aziz Imre'nin* kırk yaşındaki hali gibiydi, yakışıklıydı, özenle giyinmişti ve sert görünüşlüydü. Yine de bana rahibi hatırlatmıştı, benden ne istediğini çabucak kavramıştım. Yarım saat sonra odasından çıktığımda, yüzünde güller açıyordu. İnsanları mutlu etmekten daha kolay bir şey yoktu. İlk büyük ödülümü onun sayesinde almıştım, ödülü teslim ederken defalarca elimi sıkmış, ağzında temennileriyle ilgili bir şeyler gevelemişti. Gerçekleri kabul etmiyorsa ve buna inanmak istemiyorsa kendisine bir masal uydurabilirdim. Tanrı'ya şükür, adı apartmana çıkan çok katlı evimizden bir taş bile kalmamıştı, babam ve annem çoktan mezardaydılar, kimse ve hiçbir şey özgeçmişimi yalanlayamazdı. Personel dairesindeki son danışmanım, "Ne çetin yollardan geçmişsiniz!" demişti bir keresinde. Tabii ki. Hem de çok. Nasıl bir rahatlık içinde büyüdüğümü, nasıl özenle yetiştirildiğimi, mürebbiyelerin bana nasıl baktıklarını, hele en sonuncu mü-

* İlk Macar kralı Aziz István'ın oğlu. (ç. n.)

rebbiyem Elza'nın üzerime nasıl titrediğini, hayatın bana nasıl tozpembe tanıtıldığını, acı olan her şeyden koruduklarını söylediğimde her danışman, sevincini saklayamaz hale geliyordu. Özgeçmişim gittikçe genişliyor ve zenginleşiyordu, en sonunda Szentmárton'daki çiftliğimizde kendime bir at bile edinmiştim, geniş kenarlı yumuşak şapkam ve beyaz kırbacımla, ovalarda at koşturuyordum. El arabasıyla moloz taşıdığımı gördükleri günden beri, zenginliğim onlara bir rahatsızlık vermiyordu.

Tiyatronun Peşte'deki Margit Adası üzerindeki dinlenme yerinde yediğimiz yılbaşı yemeğinden sonra, kırağı çökmüş ağaçları ve salınarak inen kar tanelerini seyretmek için balkona çıktığımızda beni güldüren şey, Hella'nın fıkraları değil, arkama baktığımda camlı kapının arkasında şık ve güvenli bir şekilde dans eden operacıların ve bizim tiyatrodakilerin, kuşatma sırasında çektiklerinin izlerini taşıyan kıyafetleriyle, ilk sendika toplantımızdan sonra hepimizi bir emirle yıkıntıları temizlemeye gönderdikleri zamanki hallerinin aklıma gelmesiydi. Dinlenme yerinin sadece bodrum kısmı sağlam kalmıştı, zemin ve birinci kat bodrumun içine çökmüştü. Binayı gördüğünde Hella'nın ağzından şaşkınlıktan bir kelime bile çıkamamıştı. Operacılar bir ağızdan tuğla taşımanın ve kazmanın seslerine zarar vereceğini söylemişler, Pipi romatizması olduğu için el arabası süremeyeceğini haykırmış, diğerleri kazık gibi dikilmişler, üstünkörü bir şeylere dokunmuşlar, kadınlar ise öksürmeye başlamışlardı. İlk önce bir yığının üzerine oturup, onları seyrederek güldüm ve artistlerin ağlamalarını seyrettim, daha sonra yıkıntının tepesine koşup, tuğlaları ve demir parçalarını aşağı doğru atmaya başladım. Artık 1945'lerdeki kadar güçlü değilim. O zamanlar odun kırmanın ve kepek karmanın verdiği kuvvet hâlâ bileklerimdeydi. Korodakilerden birkaçı çekinerek arkamdan geldi, sonra erkekler utanıp yıkıntının yanında bir şeyler yapmaya

çalıştılar ama kazma hiçbirinin eline yakışmıyordu. Pipi yakınıp *Kral Lear*'den bölümler okumaya başladı.

Parti sekreteri Kertész de benimle beraber çalışıyordu, bakışlarını üzerimde hissediyordum ama hiç konuşmuyorduk. Becerikli, eli çabuk, alçakgönüllü ve doğaldım, Dorottya Kanizsai gibi dalgın ve duygusal değildim, ayrıca devamlı replik ezberleyip provalara gitmekten sonra bu ağır iş hoşuma bile gitmişti. Kertész yıllar sonra Pipi'ye, özel dosyama, "Eskiden içinde yaşadığı çevreden ve geçmişinden kendini tamamen koparabilmiştir" kaydını geçmesine benim o günkü çalışmalarımın neden olduğunu açıklamıştı. Yılbaşında birlikte çıktığımız o balkonda harç bile kardığımızı duvar gazetesine de yazmışlardı. Ben şahsen, hiç hayal gücü geniş bir parti görevlisine rastlamamıştım. Peder Dobay da bu özellikten yoksundu.

En başta kendisine de gerçekleri açıklamak istemiştim; ama nedense hiç mümkün olmadı. Günah çıkarma kabininin kafesinin ardında, geçen haftadan beri hiç günah işlemediğimi üç kez arka arkaya fısıldadığımda sinirlenmiş ve beni müdürün odasına çağırtmıştı. Dik kafalı olduğumu ve İsa'yı sevmediğimi söylemişti. Yumurta çaldığımı, sarmısak demetini, Ambrus'un tavan arasında gizlice aşağıyı dinlediğimi, Kárász Anne'nin mutfağında yalnız kaldığım zamanlarda yarı hazır kremanın içine parmak daldırdığımı ne olursa olsun anlatmam gerektiğini o zaman anlamıştım. Ama yumurta kendim için değil, babam için gerekliydi, akşama yiyecek yemeğimiz yoktu ve köylünün sepetinde daha elli yumurta kalmıştı. Pazardan sarmısak çaldığımda, niyetim hırsızlık değildi, heyecan arıyordum, arkamdan kovalasınlar diye beklemiştim. Angela'yı azarladıkları için çok mutluydum. Kárász Anne'nin kreması hafif ve tatlıydı, evdeki tüm hafif yemekleri ve tatlıları babama verirdik, Kárász Anne'ye koca bir kâse dolusu vanilyalı krema kal-

mıştı. Gururumdan ve gerçeği söylemeye utandığımdan, babama taptığımdan ve hakkında kimsenin kötü söz söylemesini istemediğimden devamlı yalan söylüyordum. Küfür de ediyordum ama bizim orada ağır iş yapan herkes küfür ederdi, ben de ev işlerini yaparken elimi sıkıştırdığımda küfrü basardım, domuzların yem kovasını çitin üzerinden aşırtıp dökmek hiç de kolay değildi. Peder'e söyleyecek daha birçok günahım vardı ama ben bunları günahtan saymıyordum. Gizike'ye bile bile yanlış kopya fısıldamazsam sınıfı geçerdi ve benim onu çalıştırmama gerek kalmazdı, başkalarına ettiği yardımın her kuruşuna ihtiyacı olan ben, nasıl olurdu da bedavaya yardım ederdim.

Peder Dobay, vicdanımla haftalarca uğraşıp beni bunalttıktan sonra ben de baş eğip dediğini yapmaya karar verdim. Ben süngüleri indirdikçe beni imana getirdiğine ve Tanrı'nın yolunu izlememi sağladığına inanıp mutlu oldu. Ben de su gibi günah çıkarmaya başladım. Annem ile babamı üzdüğümü, doymak bilmeden yediğimi ve içtiğimi anlattım. Her hafta başka bir günah seçiyor, günah kafesinin ardında hıçkırarak ağlamaktan boğulur gibi oluyor, bu arada rahibin yüzünden duyduğu memnuniyeti okuyabiliyordum. Bütün öğretmenlerim arasında beni gerçekten seven tek kişi Peder olmuştu. Liseyi bitirdiğimde beni kutsamış, bana fildişinden bir Aziz Antal heykelciği vermiş, ben de onu hemen antikacı Bay Baum'a götürüp değer biçtirmiştim.

Sana armağan edilen Aziz Antal madalyonunu satmadım. Tuna'ya attım. Arkan bana dönüktü, çakıltaşı sandın, gerçekten de avcum çakıltaşlarıyla doluydu, suda sektiriyordum. O akşam çok neşeliydim, hatırlıyor musun? Çatalını bazen tabağın kenarına koyup beni seyrediyor, neşeme bir anlam veremiyordun. Ben ise sevincimden dans edip şarkı söylemek istiyordum, madalyonun nehrin dibindeydi ve sen soyunurken cebini boşalttığında artık gözüme çarpmayacak,

içime zehir akıtılmış gibi bir acı duymayacaktım. Madalyonun kaybolduğunu fark ettiğinde boşuna aramıştın, ben ise yatağın kenarına oturmuş, bacağımı sarkıtarak ıslık çalıyordum, o zaman bir derdim olduğunu anlamalıydın, ortak olmadığım anılarına katlanamıyordum. Cebinde küçücük bir delik olduğunu görüp bundan şüphelendin. Benden hiç kuşkulanmadın, olanların hepsi bu yüzdendi.

Biraz olsun, sadece birazcık benden kuşkulansaydın, bana ve davranışlarıma dikkat etmek aklına gelseydi, artık benden daha iyi tanıdığın vücuduma baktığın gibi yaptıklarımı inceleseydin, istemeden bana ne kadar acı çektirdiğinin, anılarınla ve onları her hatırlayışınla beni nasıl katlanılmaz acılar içerisine attığının belki farkına varırdın. Sen yeni evliyken oturduğun ya da misafirliğe gittiğin evleri gösterirken, iki yıldır evli olan arkadaşına saygıyla bakarken, onu şimdi nasıl ağırbaşlı ve bilge bir kişi gibi bulduğunu söylerken, adını bile bilmediğim yemekleri sayarken ben sonsuz ıstıraplar içerisinde yaşıyordum. Birlikte olduğumuz zamanlarda ağaçların dallarına zıplar, yapraklar koparır, komiklikler yapar, bana daha çok şey anlatmanı sağlardım, her şeyi söylemeni istiyordum. Bana gösterdiğin sokakların hiçbirinden bir daha geçmedim. Bunların acısını ise zavallı Pipi'den çıkarıyor, neredeyse ölümüne sebep oluyordum. Bazen saçlarını kurdeleyle bağlayıp, bebek gibi sallıyor, başı ağrıdığında ağrı kesiciyi yetiştiriyor, koluna girip şehrin merkezinde saatlerce dolaştırıyordum. Üniversiteden çıktıktan sonra bizimle karşılaşıp, bizi böyle dolaşırken gördüğünde, ayrılamadığımızı düşünmeni umuyordum. Pipi ise bu arada sızlanır, onu rahat bırakmam için bana yalvarır, küfreder, eve gitmesine izin vermemi söyler, üşütüp sesinin kısılacağından korkar, böyle bir tutsak gibi volta atmanın ne gereği olduğunu sorup dururdu. Seni seviyordum. Anneden daha çok. Hatta babamdan bile daha çok.

Yanımdan bir elinde sefertası, diğer elinde sulama kovasıyla ihtiyar bir adam geçti, buna ne gerek olduğunu anlamadım, yerler hâlâ su birikintileriyle doluydu. O da tanımadı beni, oysa kim olduğumu kesinlikle biliyordur. Şimdi arkasından koşmalı, sefertasını elinden kapmalı, ne onun ne de benim burada olmamızın bir anlamı olduğunu söyleyip hemen buradan çekip gitmemizi söylemeliydim. Kuşlar yine ötmeye başladı. Zavallı ihtiyar adam, aklımdan geçenleri bir bilse nasıl da kaçardı.

Sanırım *Jan Dark*'ın gala gecesinden üç gün önceydi, birlikte tiyatrodan çıkarken seni ikinci kez dikkatle incelemiştim, sen üniversiteye gidiyordun, ben ise Zuglo'daki bir okulun şiir yarışmasına jüri üyesi olarak davetliydim ve otobüs durağında *Jan Dark*'ın gala gecesine karınla beraber geleceğini söylemiştin. Akşam evde senin taklidini yaparken yüzümü yüzüne benzetince, beni dikkatle süzdüğünü fark ettim. Gözlemleyen, her şeyi tartmak isteyen, esrarlı bir şeyler arayan, gergin bir ifaden vardı. O akşam, bakışlarını ve alnını tekrar tekrar oynadım. Alnın düşüncelerini yansıtmıştı, dudakların ve gözlerin neredeyse bomboştu, yalnız alnındaki hafif çizgiler kaygılı olduğunun işaretleriydi. O zamanlar Pipi devamlı, senin tiyatroya bu kadar sık gelmenin nedeninin ben olduğunu söylemişti ama ben hiç umursamıyordum. Annem yeni ölmüştü, yorgun ve üzgündüm. Evin içinde amaçsızca dolanıp duruyordum, şehrin merkezindeydi, ne tarafa baksan önüne duvar çıkıyordu, daracık bir balkondan, ufacık bir gökyüzü görünüyordu. Çok para kazanıyordum ama bütün paramı, Juszti'nin yaptığı gibi küçük kilitli bir kasaya dolduruyordum. Duvar gazetesi'nde, benim hakkımda, giyinişimde lükse kaçmadığımı, sosyalist bir sanatçıya özgü sadeliğimi ve ciddiyetimi koruduğumu yazıyorlardı. Cimri olduğumu fark etmemişlerdi. Sen, bir tek sen, kendime bile para harcamayı sevmediğimi biliyordun.

Bir keresinde beni çileden çıkarmak için, pastanın kremasını banyonun fayanslarına sıvamıştın. Ağlayarak, kremayı yerden bıçakla kazıdığımı ve yemek istediğimi görünce de gülmekten katılmıştın.

Jan Dark'ı hiçbir zaman diğer rollerimi oynadığım gibi oynayamadım. Kendimi her zaman oynadığım karakterin hayatını yaşadığıma inandırmışımdır, Ophelia, Desdemona ya da Tünde. Daha sonra tekrar Jan Dark'ı oynadığımda da kendim olmaktan kurtulamadım, onu yalnız o gala gecesinde ilk ve son olarak yaşadım. Pipi oynarken her zaman salondakilere göz gezdirir, içlerindeki ünlüleri sayardı, ben ise salona hiç dikkat etmem, hiç ilgilenmem, hem vaktim de olmaz, ya delirmek üzereyimdir ya da beni bunalttıkları için kaçacak delik arıyorumdur. Sahnedeyken rol icabı bir kapıyı zorlayacaksam onu gerçekten açamayacağımdan eminimdir, bıçaklanmam ise müthiş bir duygudur, ellerim buz keser, öfkeyle üzerime saldırıldığında korkudan baygınlık geçiririm, sahne dekorunun her taşı benim için gerçek taştır. Ancak perde aralarında duvarların, çıtalarla tutturulmuş duvarlar; benim de kendim olduğu bilincine varırım, o zaman gülümseyerek seyircileri selamlar, her şeyi, alkışlayan elleri, kafaları, tezarühatları gülünç bulur, doyasıya gülebilmek için koşarak kaçmak isterim. Perde arası beni çok ilgilendirmez ama oynamayı çok ciddiye alırım. Birinci perdenin sonundaki arada, ağır perdenin önünden sağ tarafa sana baktım; Pipi, karınla ilk sıranın sağında oturduğunu söylemişti ve ben *Jan Dark*'ı nasıl bulduğunu merak ediyordum. O sırada alkış tufanı arasında seni gördüm, locada ayakta duruyordun, her zamanki gibi kollarını arkanda birleştirmiştin, salonda alkışlamayan tek kişiydin. Yanındaki kadın, eldivenli küçük elleriyle alkış tutuyordu, şapkalıydı, küçük rüküş şapkasının üstü pullarla süslüydü, bana gülümseyip, başını hareket ettirdiğinde avi-

zenin ışıkları, şapkasının pullarını ışıldatıyordu. Sen tepkisiz dururken birden şaşırıp halkı selamlamayı unuttum. Alkışların ardı arkası kesilmiyordu. Sen bana bakıyordun, ben de sana, yanında ise küçük elleriyle alkışlayan ve el sallayan Angela duruyordu.

10

İhtiyar sulama kovasını yere koyup sefertasını açtı. Bir banka oturup alüminyum kabı dizlerinin üzerine koydu, kırmızı bir yemek yiyor, arada gözlerini siliyordu, belli ki yemek soğuktu, dumanı tütmüyordu. Paprikalı patates. Böyle soğuk yendiğinde sabun gibi tadı olmalıydı. Salı günü hastaneden çıktıktan sonra, Hattyú'ya gittim, benim de önüme kırmızı bir şey koymuşlardı, ne olduğunu bilmiyorum, oysa birkaç lokma yemiştim ama şimdi sadece rengini hatırlıyorum; çünkü kırmızıydı. Gizike izinliydi, onun yerine Tera her müşteriye yetişmeye çalışıyordu, bir ara aptal sarışın suratıyla bölmenin içine eğilip, "Bekleyecek misiniz?" diye sordu. Saat altı buçuktu ve Hattyú'nun en tenha zamanıydı. Alışkanlık beni, hep seninle oturduğumuz bölmeye yönlendirdi, çevrede benim dışımda kimse yoktu. Ağzımda anlamsız bir şeyler geveledim ama Tera için fark etmiyordu, o hep bildiğini okuyor, gelir gelmez müşterinin önüne bir kahve koyuyor, mönüyü veriyor ve masaya iki bardakla beraber Parad şarabından getiriyordu. Mönüyü inceleyip kahvemi yudumladım, masa yeni fırçalanmış olmalıydı, tahta ve sabun kokuyordu. En son buraya geldiğimizde, provalar nedeniyle çok geç kalmış, seni epey bekletmiştim, sen de can sıkıntısından masanın üzerine tek ayak üzerinde beklerken sakalı uzamış bir şekilde ken-

dini resmetmiştin. O tarafa bakmaktan uzun süre çekindim ama sonra eğer masayı bugün fırçalamışlarsa resminin artık orada olmayacağını düşündüm ve o köşeye bir bakış attım. Gerçekten de orada resmi andıran bir iz yoktu ama belli ki orası sert bir şekilde fırçalanmıştı, masanın üzerindeki kıymıklar kalkmıştı. Tera, sabırlı bir inek edasıyla tekrar içeri baktı, madensuyu şişesini açıp, iki bardağı da doldurdu.

"Bugün sizi bekletti," dedi, işte o zaman, çenesini kapatmasını ima eden bakışlarla dik dik baktım ama ne kadar aptal olduğunu bilirsin, orada gözlerini bana dikmiş gülümsüyordu. Yanaklarımın kızarmış olduğunu, belli ki sıcakladığımı söyleyip vantilatörü çalıştırdı. Şimdi ne olduğunu hatırlamadığım bir yemeğin siparişini verdim; Tera, suratını asarak yemeği önüme koyduğunda, davranışımı onaylamadığını belirten bir ifadeyle omzunu silkti, rutinlerin dışına çıkmaktan nefret ederdi ve sensiz yemek yediğimi hiç görmemişti. İki lokma yedikten sonra çatalı bırakıp su içmeye başladım, önce bardağın birini, sonra da diğerini bitirdim. Tera devamlı bölmenin önünden geçiyordu, suratındaki ifadeden endişelendiği belliydi ama bunun yanında Gizike'nin yerinde olmaktan duyduğu sevinci de gizleyemiyordu, seni boşuna beklediğimi, yalnız yemek zorunda kaldığımı ve hesabı bile kendim ödediğimi zaman kaybetmeden Gizike'ye yetiştirecekti.

Ayrılırken, "Kendisine bir mesaj bırakmak ister misiniz?" diye sorduğunda, acı bir kahkaha attım ve aynı anda gözlerimden akan yaşlara engel olamadım. Bunun üzerine Tera'nın aklı iyice karıştı, geldiğimden beri alışılagelmiş hareketlerin tam tersini yapıyordum, bu sorduğu soru karşısında kahrolmam gerekiyordu. Söylediği şeyler çok komikti, o kadar komikti ki gülerken duvara yaslanmak zorunda kaldım ve asılan yüzünü seyrettim. Gözümün önüne yine de senin buraya geldiğini, içeri girdiğini, etrafa göz gezdirdiğini, mönüyü istediğini, masanın üzerine bir şeyler karaladığını, buradan

ayrıldığım ve bir daha gelmeyeceğim için üzüldüğünü getirdim. Daha sonra Tera'nın seni kanlı gömleğinin içinde burada gördüğünde haç çıkarmasını, heyecandan ve korkudan kusmaya başlamasını, koşarak kaçarken koca kıçında eteğin nasıl da uçuşacağını hayal ettim. Yine de sana eve gittiğimi, ertesi gün gelmeyeceğimi, bundan böyle burada ne öğle ne de akşam yemeği yiyeceğimi iletmesini söylediğimde, Tera kulaklarına kadar kızardı, nefes bile alamadan dudaklarını sessizce araladı, çünkü bu korkunç bir haberdi, tepkileri önceden hesap edilemeyecek kadar korkunçtu. Bu haberi sana ilettikten sonra tepkilerini ölçemeyecek ve patlak gözleriyle seni bekleyip durduğum yere doğru kaçamak bakışlar atacaktı. Etraf kızartma, bira ve salata kokuyordu, salı akşamı açık şarap tükenmiş, yalnızca şişe şarabı kalmıştı. Kapıdan çıkarken dönüp arkama bakmadım, sokaktan da bakmadım, onun yerine meydandaki kuleyi ve gökyüzünü seyrettim. Hava kararmak üzereydi.

Eve vardığımda içerisi karanlıktı, Juli'nin evde olmadığını düşündüm ama oradaydı, elinde dua kitabıyla mutfakta sessizce oturmuş, beni bekliyordu. Ben ışığı yakınca birden elini gözüne siper etti, kalkıp hemen yanıma geldi ve dikkatlice yüzüme baktı. Üzerimde yeşil elbisem vardı, bolerosunu çıkardıktan sonra altından çıplak sırtım gözüken, açık saçık yeşil elbisem. Juli, bu elbiseden nefret eder, yıkamasını istediğim zaman reddeder, iş yine başa düşerdi. Şimdi ise, elbiseme sıkıca yapışmış, beni uçurumun kenarından kurtarmak istercesine asılmıştı, aniden geri çekildim. Karşılıklı bakıştık, Juli'nin killi toprak rengi köylü yüzü, en az benimkisi kadar anlamsızdı.

Ocak soğuktu, ne bir tencere ne de yemek vardı, buzdolabını açtığımda, içinde buzdan başka bir şey yoktu. O gece Juli'nin ağzından duyduğum tek şey, yemeğin olmadığı, oruç tutmamız gerektiğiydi. İçeri gidip yattım. Az sonra Juli, arkam-

dan geldi, terliklerini çıkartıp koltuğun üzerine çıktı ve en üst raftan şamdanlarımı indirdi. Sadece bir tanesinde mum vardı, o da senin isim gününde yarısına kadar yaktığımız, mavi burmalı mumdu. Öbürlerine beyaz mutfak mumları koyarak, teker teker hepsini yaktı, pencerenin iç kenarına yerleştirip dışarı çıktı. Telefon çaldı, Juli açtı fakat, hemen kapattı, kablonun sesinden fişini çektiğini anladım. Gölgeler mum ışığında daha şefkatli ve yumuşaktı, boynumun altından yastığı çekip suratıma örttüm. Yine de gözlerimin önünde mum ışığı belirdi ve hayalimde iki sahne canlandı: Birinde ben mumla bir yürüyüş provası yapıyorum, öndeyim, arkamdan Pipi ile Hella geliyorlar, Peter Papp ile Suci sıranın sonundalar, boy atmış anaokulu çocukları gibi beceriksiz, her elimizde birer mum, yürüdükçe yürüyoruz. Vanya, sesini yükselterek direktifler veriyor, "Lütfen konsantre olun, çok rica ederim konsantrasyonunuzu bozmayın, yapmacık hareketlerden kaçının, doğal davranın, bir-iki, bir-iki, yavaş yavaş ama doğal..." Biz ise elimizde mumlar, dolap beygiri gibi dönmeye devam ediyoruz; Pipi, yaramaz çocuklar gibi arada sırada kulağıma açık saçık sözler fısıldıyor. Diğer sahnede gözümde Angela canlanıyor, evinizin kapısını açıp beni selamlıyor, girişteki kalorifer peteğinin üzerinde ve her yerde kırmızı mumlar yanıyor, evdeki dekor bir dua törenini, ya da büyük bir aile kutlamasını andırıyor, holde bile renkli yuvarlak mumlar yanıyor, sen hep gülümsüyorsun; bir anlığına kolunu, böyle hoş bir kızı olmasından gurur duyan bir baba edasıyla omzuna atıyorsun. Angela etrafımda dört dönüyor, sevinçle ellerini çırpıyor, masanın üzerinde bir sürü çiçek var, yumuşak gölgelerin arasından bir şey süzülerek geçiyor ve Angela'nın omzuna konuyor, mavi bir papağan. Kapısı açık olan kafesi fark ediyorum, yıllar önce sabahın köründe içinde yeşil papağanını götürdüğü süslü kafese benziyor.

Angela büyük bir sevgiyle, "canım", "tatlım" gibi laflar ediyor, alev gibi sıcacık eliyle elimi tutuyor ve kendisiyle be-

raber yürütüyor, karşı çıkmadan peşinden gidiyorum, yakın arkadaşlara benziyoruz, dudaklarımda genç kadınlara özgü taze, şen, pervasız kahkahalar yankılanıyor, her şeyi beğeniyorum, odayı, Angela'nın duvarda asılı portrelerini, balkonu, çiçeklerini, kapı tokmağına kadar her şeyi. Angela'nın zarif parmakları yanıyor, benim ellerim ise buz gibi, onlarla avcumun içini yoklasaydı, yara izini fark ederdi, elimi çamaşır teknesinin kenarı kestiğinde yanımdaydı. Angela ışıkları yakmıyor, yanında pembe patateslerin dizili olduğu büyük bir tabakta nefis kızarmış hindi geliyor, senin elinde gümüş servis bıçağı parlıyor. "Aman ne kadar güzel, çok lezzetli görünüyor, o kadar acıktım ki!" diye şen şakrak atılıyorum. Bana bakıyorsun, zamanının çoğunu sahnede bizlerin arasında geçiriyorsun, seslerdeki ton farklılığına kulağın yatkın olmasına rağmen seni de yanıltmayı başarıyorum ve keyfin yerine geliyor. O kadar içten ve mutlu görünüyorum ki, aldanmana şaşırmamak gerekiyor, daha rahat yiyebilmek için kollarımı sıvıyorum, büyük bir iştahla yerken, patatesin sosuyla Angela'ya ve kendime bıyık çiziyorum. Masadan kalkıp da, yemek için yerlere kadar eğilip teşekkür ettiğimde ve iki elimdeki şamdanları havaya kaldırdığımda, şu eğlence tam olsun ve etraf daha çok aydınlansın diye, birini yazı masasındaki kitaplarına, öbürünü ise Angela'nın suratına fırlatmak istediğimi aklından geçiremezdin.

Yemekten sonra Angela mutfakta şarkı mırıldanarak kahve pişiriyor ve bir ara içeri seslenip, *Yiğit Jànos*'u oynadığımız sırada, hasta olduğundan beni *Iluska* rolünde izleyemediğini söylüyor. Mutfağa fırlayarak ipe dizilmiş bütün mutfak bezlerini indirip, ikisini omuzlarıma alırken diğerini ise önlük gibi bağlayıp birden küçük bir köylü kızına dönüşüyorum. İkiniz de birden ciddileşiyorsunuz, beni rol yaparken kim görse ciddileşir, mavi Acem halısının kenarında diz çökmüş bir halde şarkıya başlıyorum, elimdeki dördüncü bezi de yı-

kayıp sıkıyorum. Angela beni şaşkınlıkla izliyor, ellerini kavuşturup seyrediyor, sonra kahkahalarla gülmeye başlıyor, öyle ki gözlerinden yaş geliyor, oracıkta diz çökmüş, halının mavi sularında çamaşır yıkayan ben değil, ufak bir çocuk, bu değişimi o kadar kusursuz canlandırıyorum ki, ellerini çırparak dans etmeye başlıyor, heyecanından sana sarılıp öpüyor, sen de gülüyorsun; çünkü odanızda küçük, ağırbaşlı ve sevimli bir kız, çamaşır yıkamakta, yeni gelişmekte olan sesiyle, şarkısında anasız ve babasız olduğundan, sevecek kimsesi olmadığından yakınıp acısını boynu bükük bir şekilde dillendiriyor. Ben ise şarkımı söylerken sadece tatsız irmik helvasını, yavru ceylanı, hayvan sürüsünü, Irma Teyze'nin ayakkabılarını, başka bir sürü şeyi düşünüyorum. Hatta gözümün önünde kenarları aşındığından şerit çekilmiş ceketiyle babam, yanında da annem beliriyor, babamı ve ceketini süzerek kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor, ama babam gülümsemekle yetiniyor. Bu gülümsemenin üzerine odunluğa kaçıp, kocaman kütüğün üzerine kapanıyorum, odunu hep kütüğün üzerinde keserdim. Cekete çekilen şeritler tam bir felaket, dikmeden bu kadar rezil görüneceği bilinemezdi. Babamın çok güzel dikiş diktiğim için beni öven sesi işitiliyor. "Nerede bu kız?" diye soruyor. Ya Ambrus'un ya da Kárász Anne'nin yanında olabileceğimi düşünürlerken ben yerde oturmuş nasır tutmuş parmaklarımla talaşa daireler çiziyorum.

Parçayı bitirip kalkıyorum, üzerimde Iluska'nın mutfak bezlerinden yapılmış kostümü ama yine eski benliğime geri dönüyorum. Gülüyorum, sizin de güldüğünüzü görüyorum, Angela çok eğlenmiş, burnunu siliyor. Onu öyle gülerken görünce içimi bir öfke sarıyor, kuş omzuna tünemiş, cıvıldıyor, turkuvaz tüyleri ile Angela'nın siyah bukleleri birbirine karışmış. Bu eğlencenin ücretini ödemeli bence. Bezleri üzerimden atıp, karşınızda duruyorum, ışıkların altında boynu-

mu uzatıp omuzlarımı dikleştiriyorum, hafifçe öne eğilmiş bir şekilde sol elimi cebime sokuyorum, çenemi topluyorum. Şimdi artık bir kadın değilim, erkek oldum. Angela gülmeyi kesip seyretmeye başlıyor. Üzerimde siyah takım elbisemin, boynumda sedef rengi kravatımın olduğunu görüyor, girişte boynumdan beyaz atkımı çıkardığım, kendi çocukluk haliyle odasından koşarak çıkıp beni karşıladığı gözlerinde canlanıyor. Ağzımdan benim olmayan, derin, ahenkli bir ses çıkıp, "Nasılsın Angi?" diyor. Angela birden elleriyle yüzünü kapatıyor, parmaklarının arasından gözyaşları akıyor. Sen mendilini çıkarıp ona veriyorsun ve güzel akşamın sonu geliyor, Angela ağlıyor. Domi Amca için ağlıyor, mumların neşeyle yanması boşuna, kızarmış hindinin ve kahvenin kokusu hâlâ üzerinde; ama ne yazık ki o şenlik havası yok artık. Bütün bu kokular ve mum ışıklarının ortasında, Domi Amca tüm ihtişamıyla duruyor, hem orada hem de değil gibi, ben ise orada onun yerinde dururken, Angela senin omzuna kapanmış ağlıyor: "Babacığım, canım babacığım."

Eve gitmek için hazırlandığım sırada, Angela'nın beni her zamankinden daha çok sevdiğini hissediyorum, çünkü ben bir bakışımla Domi Amca'yı buraya, bu odaya yeniden getirebilmiştim. Ellerimden tutuyor, ağlamaktan tükenmiş yüzünü, yüzüme dayayıp daha sık görüşmemiz gerektiğine dair bir şeyler geveliyor. Gözkapakları ve gözlerinin altı ağlamaktan şişmiş. "Ne güzel bir geceydi," deyip yemek için teşekkür ediyorum.

11

İhtiyar bulaşık yıkıyor. Sarnıca gidip yemek yediği kabı çalkaladı, rahatsız etmemek için görmemiş gibi davranıyorum. Gitmeye hazırlanıyor, yürürken kovasıyla sefertası her adımında birbirine çarpıp tıngırdıyor. Zavallı ihtiyarcığın ayakkabısının tabanında onu rahatsız eden bir şey olmalı, devamlı aksıyor. Sanırım en mutlu olduğum zaman beni, seninle ayakkabı almaya çağırdığın gündü.

Başlangıçta seni hiç incelemediğim yalandı. Her zaman her şeye, bir odaya, bir eşyaya, ya da bir insana en ince ayrıntısına kadar bakar, incelerdim. Hella ile Pipi de benim gibi her şeyi dikkatle incelerler. Yüzünü, vücudunun en ince ayrıntılarını, şu önümdeki kumla şekil verebilecek kadar iyi biliyorum. Caddede birbirimizden ayrılıp sen eve giderken, hep döner, arkandan adımlarını izlerdim. Daha ilk günlerde, bir keresinde soyunma odama gelmiştin, yeşil kravatında ufak bir leke vardı, bu yağ lekeciği seni öylesine rahatsız ediyordu ki, elinle devamlı örtme ihtiyacı duyuyordun; bir keresinde de takside başını çarpmıştın, alnına kan oturmuştu.

Tiyatroda, gelip gelmediğini görmek için gözüm hep kapıda olurdu. Dedikoduculukta dünya şampiyonu olan Hella, sana

âşık olduğumu itfaiyecisine kadar herkese anlatmıştı, oysa ben henüz seni sevmiyordum, o sıralarda seni inceliyor, ne zaman bana ilan-ı aşk edeceğini düşünüyordum. Akıllı, uslu bir kız kardeş gibi yanında durur, Angela'dan söz açıp onunla ilgili sorular sorardım, bir yandan da buraya geliş sebebinin bilinçaltında ben olduğumu sana fark ettirmeye çalışır, buna yardımcı olmayı denerdim. Kalbim bir yandan, tiyatroya gelmek için Angela'ya yalan uydurduğunun bilincinde sevinçle dolardı, diğer yandan da, onunla aynı yatakta uyuduğun, aynı bardaktan su içtiğin, aynı küvette yıkandığın için senden nefret ediyordum. Senden ayrıca evde onu yalnız ikinizin bildiği bir isimle çağırdığın için de nefret ediyordum ve bir gün vücutlarımız birbiriyle bütünleştiğinde, yanlışlıkla, mekanik bir tepkiyle bu isim dudaklarından dökülürse diye düşünüyor, içten içe seni ondan kopardığımı hissetmek için bunun olmasını arzuluyordum.

Angela'dan çok bahsederdik ve bu da duygularımı altüst ederdi. Angela'dan bahsetmekten ne kadar nefret ettiğimi anlamaman için, bütün gücümü toplamam gerekiyordu. Seni Angela'dan söz etmeye zorlamak, benim için tam bir çelişkiydi, onun gizli yönlerini merak ediyor, ondan bahsetmene seviniyordum, ne kadar çabuk üşüttüğünü, kulaklarına ne kadar dikkat etmesi gerektiğini, partinin kadın kollarında ne kadar çok çalıştığını ve yine de öğle yemeklerini kendisinin pişirdiğini anlatırken seni dikkatle dinliyordum. Bazen acele ettiğinde yemekleri bozduğunu, böyle zamanlarda sadece ağladığını, gözyaşlarının çorbaya damladığını, kırmızı kimonosuyla bir köşeye büzülüp üzgün üzgün baktığında, ona yardım etmek isteyen yüreğinin nasıl da şefkatle dolup kabardığını söylerdin. Ne kadar da cesur! Ne kadar da sadık! Çalışmaya alışık olmadığı halde, Emil'in mirası olan ağır görevleri, o narin omuzlarıyla nasıl da üstleniyor! Angela seminerler düzenliyor, gece gündüz yetimhanede çalışıyor,

kendini yetiştiriyor, Emil'den kalma Marx'la ilgili Almanca kitapları okumaktan gözleri kan çanağına dönüyor, politik, ekonomik ya da ideolojik yeni bir kitap çıktığında hemen satın alıyordu. İnsanlar, kasaplarda et bulamayıp elleri boş ayrıldığında, Angela'nın gözleri fal taşı gibi açılıyor, hemen gözyaşları akıyor ve evdeki büyük kitaplığa koşup kocaman bir kitap çekerek bu yokluğa, açıklayıcı bir gerekçe arıyordu.

Angela'nın bu hallerine gülerdik ama yine de bu sana dokunurdu, ben de dokunmuş gibi yapar, gözlerim nemli, çocukken de böylesine iyiliksever olduğunu söylerken kendimi gerçekten öyle olduğu düşüncesine inanmış bulurdum. Hep başkalarının problemlerini çözmeye uğraşır, olmayacak yüklerin altına girer, bunları taşıyabilmek için çaba harcardı ama gene de buna hem maddi gücü hem de zamanı olduğu ve iyiliksever olmaktan başka bir yükü üstlenmek zorunda olmadığı aklıma gelir, nefretim tekrar kendisini hissettirirdi. Bir keresinde de, senin için ne fedakârlıklara katlandığını, esir kampından kurtulman için çalmadık kapı bırakmadığını, içinde elyazması notlarının bulunduğu sandığı beraberinde sığınaklara taşıdığını, eviniz bombardımanda yıkıldığında yıkıntılar arasından yazı masası lambandan, annenin çocukluk fotoğraflarına kadar bütün değerli eşyalarını bulup çıkardığını anlatmıştın. Şimdi ise ağabeyinin hatıralarıyla yaşıyor, onun başladığı işi sürdürmeye çalışıyordu. Bunları söylerken sesin ciddi takdir dolu ve dokunaklıydı. "Tatlı şey!" diye fısıldarken boğazıma bir yumruk takıldı. Emil, ince, fidan boylu Emil, şimdi Domi Amca'nın yargıçlığının, Angela'nın kırmızı ojeli ellerinin, Ilu Teyze'nin boynundaki üç sıra altın zincirin hepsinden de daha ağır basıyordu. Angela'nın elinde gene bir kuş var; bu yeni oyuncağını sallayarak oynuyor ve muhteşem gülümsemesiyle yüzünü gökyüzüne çeviriyor. "Elini ver Angi!" diyor Emil, sonsuza dek susmuş olan Emil, "Sana yol göstereceğim." Ve Angela onu takip ediyor, eski hayatı bir top gibi ayaklarının al-

tından kayıp gittikten sonra, sırtını parti faaliyetlerine dayıyor, yardımseverler için düzenlenen çay partilerine katılmak yerine, ölen özgürlük savaşçılarının yetimlerinin fincanlarına süt dolduruyor. "Emil Graff'ın kız kardeşi. Emil Graff'ın kız kardeşi." Kimse artık onu Yargıç Graff'ın kızı olarak çağırmıyor.

1948 yılında bir gün, öğleden sonra tiyatrodan çıkarken kapıda, repliklerimin yazılı olduğu kâğıtları soyunma odasında unuttuğumu hatırlamıştım. Pipi, Hella ve Suci, parti toplantısına katılmışlar, ben yalnız ayrılmıştım. Üst kata koşarcasına çıktım, kâğıtları aldım, masamın üzerini toparladım, boş kremlikleri çantama attım, çünkü depozitoları vardı. Geri dönüp aşağı inerken 12 numaralı odadan gelen sesler kulağıma çalındı. Tanımadığım bir erkek sesi, "Herkes için kurmaya çalıştığımız yarınlar..." diyordu. Durdum. Yarın. Şimdiye kadar kimse benim yarınlarımı hazırlamak istememişti. Bedenim geçmişle o kadar çevriliydi ki, düşüncesi bile ürperti vericiydi. Gelecek günler... Kapı açıldı, içeriden Vanya çıktı, odadaki konuşma hâlâ devam ediyordu. Vanya soğuk bakışlarla beni süzdü, ben çantamı düzeltirken kızardığımı hissettim. "Bu halka açık bir toplantı değil, ancak parti üyeleri katılabilir. Burada birini mi bekliyorsunuz, yoldaş?" dedi. Merdivenlerden koşarak aşağı inerken çantamdaki boş krem kavanozları şıngırdıyordu.

İyi kalpli küçük Angela, artık her yere bizimle geliyor, tiyatroda, lokantalarda bizimle beraber oturuyordu, sen o sıralar hep bizimle gezerken yalnız benimle değil, diğer tiyatrocularla da yan yana oturmuş kahve içerken, Angela'dan bahsederdik. Büyüme çağındaki odasını, kitaplarını anlatırken, üzerimde gezinen bakışlarını dikkatle inceler, ne zaman bu saçma şeylerden konuşmayı kesip de, bana asıl duymak istediğim şeyleri söyleyeceğini merak ederdim. Bu esnada, beni bu raddeye getirdiğin için senden nefret ediyordum, se-

ninle yakınlaşmayı, ilişkimizin bir başka boyuta taşınmasını istiyordum, bence bu doğaldı fakat diğerleriyle beraber otururken gözlerini benden ayırmadan konuyu tekrar Angela'ya getirmene ancak tüm gücümü toplayarak dayanabiliyordum.

En sonunda açılıp da beni öpmen için çok beklemem gerekti. Senin üniversitedeki odanda, daktilonun başında *Kral Lear*'in ilk perdesinin son sayfasını bitirdiğinde kâğıdı makineden tüm gücümüzle çekip almıştık. Pipi tiyatroya koştu, ben orada kaldım. Akşamdı, oturduğum yerin tam karşısında, masanın üzerinde Angela'nın çerçeveli fotoğrafı duruyordu. O ânı katlanılabilir yapan tek şey, bana uzattığın eli görseydi eğer Angela'nın ne kadar acı çekeceğiydi. Gözlerini kapattın ve öperken kendini rahat bıraktın, ben ise seni seyrediyordum. Yüzün mutsuz, birleşen kirpiklerinin kavisi ihtirastan yoksun, sadece hüzünlüydü. Kıvranışın karşısında duyduğum nefret, boğazımda düğümlenmişti. Vicdan azabı çekiyordun, evine gidip ona, şimdiye kadar göstermediğin bir yakınlık gösterip nazik davranacaktın ve telafi etmek için kim bilir neler yapacaktın.

O gece Szolnok'ta ağlamaya başladığımda, bir anlam verememiş, korkmuştun. Ben ise beni ilk kez kollarının arasında tutup da öptüğünde, içine yayılan duygusallıktan ve sevgiden bahsedişin karşısında kendimi daha fazla tutamamıştım. İçin acımış, vicdan azabı da duymuşsun ama, "Sevgini hissetmek için, özlemle yanıp tutuşuyordum," demiştin. Yatakta yanında hıçkırarak ağlıyor, gözyaşlarım deli gibi akıyor, görünüşte gevşeyip kendimi kollarına bırakışımın ardında, Angela'yı kucaklarken nasıl bir duygu içerisinde olduğun düşüncesi kafamı meşgul ediyor, her kasımın sancılı, gergin ve soğuk olduğunu hissediyordum. Senden nefret ettim.

Elza'dan nefret etmedim. Elza'ya bir gün beklenmedik bir şekilde, beni ziyarete geldiği zamanki kadar hiçbir zaman

yakınlık duymadım. Bir pazar günü öğleden sonra gelmişti, Juli evde olmadığı için kapıyı ona ben açmıştım. Onu buraya getiren şeyin ne olduğunu hemen anlamıştım, mantosunu, eldivenlerini alıp içeri buyur ederken içimi vahşi bir sevinç doldurmuştu. Rastlantı sonucu senin her zaman oturduğun koltuğu seçip ucuna ilişti, duyduğu sıkıntıyı, yapmacık davranışlarıyla gizlemeye çalışıyordu. Uzun bir süre makina gibi konuştu, ben ise karmakarışık sözlerini büyük bir neşe içerisinde dinliyordum.

Bir gün tiyatroya giderken bana eşlik ediyordun, Rákoczi Caddesi'nin üzerinde, Corvin tarafından Angela'nın önümüze çıktığını hatırlıyor musun? Önümüzden yürüyor, üzerindeki bordo elbise, binaların arasından süzülen yaz güneşinin altında parlıyordu.

Yavaşladın, benim de yavaşlamamı bekledin ama ben tam tersine adımlarımı hızlandırdım. Önümüzde yürüyenin kim olduğunu anlamadığımı sanıp bileğimden tuttun. Silkinip kurtuldum. O anda, senden eskiden ettiğim gibi nefret etmiştim, arkama dönüp koşmaya başladım. Tiyatronun arkasından Megyer yönüne giden otobüs kalkmak üzereydi; çabucak ona bindim. Acaba daha sonraları, orada seninle birlikteyken amacımın Angela'ya yetişmek olduğunu anlamış mıydın? Oysa orada ben, onun şarap kırmızı elbisesi içinde renginin atmasını ve ne yapacağını bilmez bir halde bana bakmasını istemiştim.

Elza'ya çay yaptım, çayı sevdiğini, kahve içmediğini unutmamıştım. Sigara içerek yakınmasını dinledim. Birazcık da acıdım ona, çünkü Ilu Teyze'nin yaptığı düpedüz düşüncesizlikti, oraya kendisi gelmeliydi. Elza geçmişiyle ilgili her şeyi bildiğimin farkındaydı ve bu, durumu onun için daha da sıkıntılı bir hale sokuyordu.

Gözlerini çay fincanından ayırmadan, "Sen akıllı bir kızsın Eszter. Ben, seni sadece ileride karşılaşabileceğin prob-

lemlere karşı uyarmak istiyorum. Bu konu hakkında Lörinc'le sadece sen konuşabilirsin, ne Ilu Teyzen ne de ben bir şey söyleyebiliriz. Angela bütün bunların farkına varırsa çok kötü olur. Zavallımın hiçbir şeyden haberi yok."

Fincanını sehpaya koyup bana baktı. Ben de çayımı yerine koyarak gülümsedim, "O zaman ona söylemek gerek!" dedim.

Elza ellerini kavuşturarak, boş gözlerle bana baktı. Cevap veremedi. Bir anlığına da olsa, kinin açtığı delikten asıl yüzümü gören tek kişi oydu. Seninle olan ilişkim hakkında her şeyi Angela'ya tüm açıklığıyla anlatacak kişiyi ve ânı nasıl da beklediğimi, bundan sonra yapılacak en doğru şeyin susmak olduğunu anlayan tek kişi de yine Elza'ydı.

12

Artık biliyordu.

Benim istediğim şekilde ya da zamanda öğrenmedi ama bir şekilde artık biliyordu. Salı günü odandan çıkarken neredeyse çarpışıyorduk, kapının buzlucamının arkasına mümkün olduğunca yaklaşmıştı; fakat gölgesi camdan belli olmayacak, içeriyi dinlediği anlaşılmayacak şekilde bir mesafe bırakmıştı. Koridorlar loştu, duvarlardaki lambalar, kızıl haça benzer şekilleriyle yanıyorlardı. Odanın kapısını açmamla başucundaki gece lambasının ışığı koridoru aydınlatmıştı. Angela ansızın gelen güçlü ışıktan gözlerini korumak için ellerini siper etmişti. Yüzü nasıldı göremedim, avcuyla kapatmıştı. Elza ile Ilu Teyze kirli çamaşır sandığının yanında birbirlerine sarılarak ağlaştılar, sandığın üzerinde Péter'in kafesi duruyordu. Kuş, kafesinde sallanıyor, arada bir gagasıyla çıngırağına vuruyordu. Angela'nın pazar filesi eşikte duruyordu, çıkarken az kalsın ayağım takılacaktı.

Koridor geldiğim zamankinden daha kalabalıktı, hemşirelerden biri dışarıda duruyor, meşgulmüş gibi görünmek için çiçekleri düzeltiyordu, yanında bir doktor duruyor, arada bir başlarını birbirlerine eğip fısıldaşıyorlardı. Profesör, merdivenin başındaki boşlukta Gyurica'yla beraber duruyordu; çıkarken oda kapısının gıcırdamasıyla herkesin başını çevirip

bana bakması bir oldu, Ilu Teyze bakışlarını kaçırdı ve daha yüksek sesle hıçkırmaya başladı. Elza kalkmaya yeltense de, Ilu Teyze koluna sıkıca yapışarak buna engel oldu. Angela'nın kılı kıpırdamadı. Ben hiçbir şey demedim, kimseyi selamlamadım. Oturmak istiyordum ama orada oturamazdım, o yüzden dışarı çıktım. Merdivenlerin başında arkama dönüp baktım, Angela o sırada yanında profesörle odaya giriyordu. Ancak sırtını, bir de eşikten adım atarken Profesör Weltner'in ona belinden tutarak destek oluşunu görebilmiştim. Gyurica, beni asansörün yanında durdurduğunda doktorla hemşire bana bir hilkat garibesine bakar gibi bakıyorlardı, iki ihtiyar kadın ise sızlanıyorlardı. Gyurica, arabasının burada olduğunu, istersem beni eve bırakabileceğine dair bir şeyler geveledi ama işim olduğunu, gidemeyeceğimi söyledim. Bunun üzerine beni rahat bıraktı, ben de yalnız başıma aşağı inmeye başladım. Asansör garip sesler çıkarıyor, her yer alkol, eter ve klor kokuyordu. İkinci katta bir kız, merdivenleri silerken hastaları rahatsız etmemeye çalışarak ağzının içinde *Yuvarlak Ekmek* şarkısını mırıldanıyordu.

Bahçeye çıktığımda artık oturmam gerekiyordu. Fıskiyeli havuzun tarafına, kırmızı bankların olduğu yere gittiğimde hastalarla dolu olduğunu gördüm, hastane sabahlıklarının içerisinde sohbet ediyor, sigara içiyorlardı. Havuzun kenarına oturdum, fıskiyeden gelen damlacıklar boynumu serinletiyordu. Kolumu bileklerime kadar havuzun suyuna daldırdım. Biri, balıkları rahat bırakmam için beni uyardı, elimi çıkartıp dizlerimin üzerine koydum. İnsanlar gülüşüyordu. Güneş hâlâ ışıldıyordu. Başımı kaldırıp odanın penceresine baktım, dışarıda güneş olmasına rağmen, odada ışık yanması garip gelmişti bana. Aşağıdan yukarısını inceleyen, binanın çatısından bile yüksek ağaçlardan dolayı, oda ve koridorların ne kadar loş olduğunu tahmin edemezdi. Fıskiyenin etrafında küçük sinekler uçuşuyor, genç bir adam sigarasının du-

manını onlara doğru üflüyordu. Yanımda yakacak sigaram bile yoktu, hatta hiçbir şey yoktu, kimliğim bile. Elbisemin cebinde 50 forintten artan buruşmuş onluklardan başka bir şey yoktu. Çantamı da akşam taksi şoförü gelip eve bıraktı.

O semtten hiç yürüyerek geçmemiştim. Bir taşra kasabasına benziyordu, tahta çitlerle çevrili bahçeler, tek katlı evler arasında yürüdüm, pencerelerde işlenmiş kırlentler vardı, camların arkasında kediler uyuyordu. Hastanenin yüksek katları, bu meydanla pek alakaları yokmuş gibi, alçak binaların arasında havada asılı kalmıştı. Meydan da buraya yakışmıyordu, banliyö treninin gürültüsü ve otobüsün korna sesleri rahatsız ediciydi. Bilmediğim eğri büğrü sokaklardan yürüyebildiğim kadar yürüdüm, arkama bakmıyor, önümdeki tepeleri seyrediyordum, günün son ışıklarının verdiği bir durulukla evler seçiliyordu. Bol yeşilin ve kahverenginin arasında gözüme beyaz bir nokta ilişti, evim. Juli'yi düşündüm, yavaşladım, önümde bir çöp kamyonu ilerliyor, kapağının her açılışında bir toz bulutu yükseliyordu. Bir fırının kapısından ekmek kokusu yayıldı, dükkânın metal tabelasındaki resimlerde görünen şekilsiz ayçöreklerini ve dört köşe çörekleri çocukluğumdan beri görmemiştim. Köşelerden birinde gözüme bir fotoğrafçı ilişti, girişindeki vitrinine bakarak bir müddet oyalandım. Bizim memlekette Csoma Amca'nın dükkânında da buna benzer fotoğraflar vardı; anadan doğma bebekler, çapkın gülüşlü askerler. Fotoğrafçının çıkıp beni dikkatle incelemesine kadar orada durup resimlere bakındım, sonra yoluma devam ettim. Koşarak yanımdan geçen bir çocuk bana çarpınca, elindeki süt kabından birkaç damla süt ayakkabılarıma sıçradı. Ana caddeye çıktığımda geriye dönüp bakmak istedim ama başımı çevirmekten vazgeçtim. Gözyaşlarımın aktığını, sokaktakilerin bana dönüp bakmalarından anladım; bir kadın, kolumdan tutup bir şeyler sordu elini itip kurtuldum. Hattyú'ya vardığımda artık gözlerim kurumuştu. An-

gela büyük bir ihtimalle cüzdanındaki resmimi şimdiye kadar çoktan görmüştü.

Yanında başka bir resmimi taşımanı çoktandır sana söylemek istiyordum. Üç yıl önce göl kenarında çektiğin, masum, ışık ve gölge dolu o fotoğrafımı senden çalıp yırtmak için can atıyordum; ama hep sende kaldı. Filmi tabettirdiğin gün ne kadar mutlu olmuştun, bütün yaz mevsimi şu kâğıtcığa sığdırılmış bir şekilde önündeydi: Bir damla gökyüzü, gölden bir çizgi, bir sokak köpeğinin koca kafasının yanında kafam ona eğik, çömelmiş ben, yerde sepetim, içindeki elmalar bile görünüyor, iki örgü saçım boynumdan aşağı inmekte, hatta gülümsüyorum bile. Bu resmi çektiğinde Angela uyuyordu. Seninle ben erkenciydik. Tiyatronun dinlenme evine oda hizmetçisini gönderdiğinde saat 7'yi henüz geçmişti. Angela ile bir önceki akşam gelmiştiniz. Pipi ile ben, size bir oda ayarlamış; aynı akşam da Superisi'nde hep beraber akşam yemeği yemiştik. Ben seninle Pipi'nin arasında, Angela'nın karşısında oturuyor, yine yanımda olmanın verdiği mutluluğun sesime yansımasını fark edebilecek mi, diye onu inceliyordum. Masanın etrafında köpekler, kemik ve balık kafaları dileniyorlardı, beyaz, ekşice şarap Angela'nın hoşuna gitmişti. Hatta yıllardan beri dans etmediğini hatırlayıp canı dans etmeyi çekince, onu dansa bile kaldırdın. Pipi, yakınıp duruyordu, midesi ağrımıştı, kahvesinin yanında karbonat da istedi. Müziğin ağır ritmiyle beton pistte dans edişinizi ve diğer çiftleri seyrediyor, bir yandan da kahvemi içiyordum. Pipi yanımda susmak bilmiyordu, bu durumda ertesi gün Badacsony'a gidemeyeceğini söyledi. Angela'nın leylek rengi ceketi boş sandalyesinin üzerindeydi, sonradan sen getirmiştin, ceket taşımaktan nefret ederdi, okula giderken hep Elza taşırdı, şimdi de sen üstlenmiştin bu işi. Çabuk üşütürdü, göl kıyısında ise geceler serin oluyordu. Bu tatilin masraflarını karşılamak için altı hafta boyunca nasıl çalıştığını ben bili-

yordum, benimle konuşamadığın günler çalışamadığını da bildiğim gibi. Pipi'ye garsonu çağırmasını, hesabı ödememizi ve buradan kaçarak şunlara bir oyun oynamamızı teklif ettim. Pipi erkenden yatabileceği için memnun olmuştu, hesabı ödeyip aceleyle çıktık, dans sona erdiğinde ve orada olmadığımızı fark ettiğinizde biz çoktan parkı geçmiştik bile. Angela ertesi gün plajda, senin bizi orada bulamadığında ne kadar sinirlendiğini anlatmıştı. Pipi'yi yatırıp karnına sıcak bir tencere kapağı koydum, termoforumuz yoktu, daha sonra yeniden dışarı çıkıp dalgakırana doğru yürüdüm. Hava rüzgârsızdı, karşı kıyının ışıkları görünüyordu, sizi habersizce orada bırakıp kaçtığımız Superisi'nden müzik sesleri geliyordu. Kıyıdan geçen bir sandalın belli belirsiz sesi duyuluyordu. Sıcaktı, gökyüzü ve göl, yıldızlarla doluydu. O zamanlar seninle birlikte olmaya gittikçe daha zor katlanabiliyordum. Mümkün olduğunca aradığında telefonlarını karşılıksız bırakıyor, aynı masaya oturmaktan kaçınıyor, dudaklarımı sana teslim etmiyor ama yine de devamlı gülümseyerek seni görmediğim günlerin anlamsız olduğunu, beni izlemediğinde ise iyi oynayamadığımı söylüyordum. Angela'nın Elza'ya sinir olduğunu, Ilu Teyze'nin kızına laf geçiremediğini çok iyi biliyordum, sözünü dinlediği tek kişi sendin, sen söylediğinde şalını boğazına sarar, Emil'in adını taşıyan yetimhanedeki yetimlerle ilgilenmek için koşuştururken öğle yemeklerini atlamazdı.

Sabah, Manci'yi odama yolladığında, o kadar erkendi ki, daha banyodan çıkmamıştım, neşeli ve haşarı kız çocuğu hafifliğimle, saç örgülerim uçuşarak sana koşup akşam kaçtığımız için özür dilemiştim. Amaçsızca yürüyüş yaparken sana eşlik etmiş, yürüyerek göl kenarına, oradan da komşu köye kadar uzanmış, köyün papazından yanımda getirdiğim küçük sepetime doldurduğum elmaları satın almıştık. Yarım adım kadar önünde dans ederek yürüyor, yol boyunca şarkı-

lar söylüyordum, keçileri görünce seslerinin taklidini yaptım, arabaları kızdırıp, sonra da kornalarından korkuyormuş gibi davrandım. Yüzüme bir gülümseme yapışmıştı. Bir yandan da Angela'nın uyumakta olduğu, bir köy evinin modernize edilmiş odasında, şekilsiz iki kişilik yatağın başucundaki duvarda, rokoko stiline uygun giyinmiş bir kadının goblen işlemeli resminin yanındaki "Getsemani'deki İsa"nın, yatakta yatanları gözleri yarı kapalı gözetlemesini ve dün gece nasıl Angela'nın koynuna girdiğini, sabahın ilk ışıklarının onu uyandırmaması için panjurları kapattığını düşünüyordum.

Eğer Angela'ya karşı bağlılığında biraz değişiklik olsaydı, benimle beraber olduğundan beri, ona ve ailesine karşı daha farklı davrandığını görebilseydim, içinde bulunduğum duruma katlanmak benim için daha kolay olurdu. Ama her gittiğin yere onu da götürüyor, giyim masraflarını karşılayabilmek için deliler gibi çeviri yapıyor, tüm kaprislerini karşılayabilmek için gece gündüz çalışıyordun. Ilu Teyze'nin telefon faturalarını üstlenmiş, Elza için elektrikli bir termosifon taktırmıştın, Domi Amca'dan kalma dul maaşı ve Emil için verdikleri şeref ödeneği, hesap nedir bilmedikleri için onlara iki hafta bile yetmiyordu. Beni sevmenin dışında, olduğun gibi kalmıştın. Ben ise öpüşmelerimizi, çalıştığım roller gibi önceden planlardım, dizlerimin çözülmesini, sırtımın gevşemesini ve tamamen gevşedikten sonra da kendimi senin kollarına bırakmamı önceden çalışıyor, senin yanındayken duyduğum öfkeli nefrete ancak böyle dayanabiliyordum. Bana yük oluyordun ama yine de seni bırakamıyordum. O sabah da, göl kıyısındaki patikada yürürken, seninle birlikte olmaktansa başka bir şey yapmayı tercih ederdim. Diğerleri o gün Badacsony'a gezmeye gideceklerdi, Pipi'yle, Hella'yla, kiminle olursa olsun sohbet etmek, hatta Vanya'yla çene çalmak bile daha zevkliydi. Kavak ağaçlarının iki sıra halinde ufak bir düzlüğe kıvrıldığı yere geldiğimizde, "Bekle, resmini çekeceğim!" de-

din. Yanımızda bir köpek koşuyordu, çağırdın, ben de yanına çömeldim. O sırada Angela'nın uykuda olduğu şu saatlerde, senin elinde fotoğraf makinenle önümde durduğun şu sıralarda; seninle birlikte olmaktansa yatağımda kitap okumak, başımı Pipi'nin beline dayayarak güneşlenmek, dubayı geçerek yüzmek, mayomun askılarını indirmek isterdim, yeter ki burada yanında olmayaydım. Örgülerim boynumdan göğsüme düştü, köpek yüzümü kokladı, sen, "Gülümse!" dedin, ben de makineye gülümsedim.

13

"Gyula Sokoray burada dinleniyor, İsa'nın vaat ettiği ölümden sonraki diriliş gününü bekliyor.

Ve arkasından ağlayan çaresiz dul eşi; Klara Gyula Sokorayne Benedek."

Ben anne ve babamın isimlerinin altına tarih dahil hiçbir şey yazdırmadım. Adlarını da sırf mecburi olduğundan yazdırmıştım. Ben ne zaman öldüklerini biliyordum, gerisi kimseyi ilgilendirmezdi.

Çocukluğumun en büyük eğlencesi, 1 Kasım Ölüler Günü'nde mum yakmak için mezarlığa gitmekti. Daha köprünün üzerinden ileride yanan mumların görüntüsünü seyrederdim. Mezarlık demiryolunun diğer tarafında, köprünün ucundaydı ve bizim melek heykelli aile kabristanımız uzaktan bile belli oluyordu. Dedem Encsy'nin mezarını ziyaret ettiğimizde, annem merdivenlerde bir anlığına durur, diz çöküp haç çıkarırdı. Ancak tepenin üzerinde yükselen şapele girmeye cesaret edemezdik; çünkü o gün bütün Márton'lar dua ederdi, annem de babam yüzünden onlarla karşılaşmak istemezdi. Mezarlığa yaklaştıkça, her mezar taşı belirgin bir şekilde gözükürdü, kasım ayının puslu havasında ışıl ışıl canlı alevlerle yanan mumlar, bir karnaval havası yaratırdı. Kolum kadar kalın mumların yandığı mezarlar da vardı, bunlardan

biri dedemin yanında yatan generalin mezarıydı, başucunda cam bir fanus içerisinde bir mum yanardı, camın ortasında Aziz András'ın kırmızı haçı parıldardı. Bir keresinde ölüler gününün ertesinde öğleden sonra bu mumu çalıp, odunluktaki talaşların altına gömüp, gizlemiştim. Annem hep elimden tutarak yürür, babam da arkamızdan gelirdi. Ama bu en başlardaydı, daha sonra babamın nemli havalarda dışarı çıkması yasaklandı, böylece annemle ikimiz yalnız gitmeye başladık, daha sonraları ise annem babamı bir saatliğine bile yalnız bırakamadığından ben tek başıma gitmeye başladım. Bizim mumlarımız serçe parmağım inceliğinde olurdu, onları yakıp Encsy dedemin kabrine diktikten sonra bir mezardan diğerine gider onları seyrederdim.

Bir bahar günü, sınıf öğretmenimizin kocasının cenazesi olduğu için okulca, mezarlığa gitmiştik, Gizike ile Angela da oradaydı. Kabrinin başında ilahiler okuduk ve daha sonra okula dönmemiz gerekmiyordu. Üçlü sıralar halinde yürüyorduk, Angela ve Gizike gelinliklerinin nasıl olacağından konuşuyorlardı. Baharın parlak ışığının altında mezarlık, her an yağacakmış gibi duran kasvetli kasım gökyüzünün altındaki kadar güzel değildi, baharda dallar nemden çatlayacakmış gibiydi ve kabirler bu mevsimin yoğun ışığı altında gülünç ve anlamsız gözüküyordu. Angela "Onsekiz yaşımda evleneceğim" demişti, Gizike de, zayıf ve çekingen bir yankı gibi "Ben de, ben de" diye ona cevap vermişti. Yerdeki çakılları tekmeleyerek yürüyordum, Angela duvağından ve kiliseden bahsetmeye başlamıştı. Matem ilahileri söyledikten sonra, dönerken bile hâlâ evlilikten konuşuyorlardı. Gizike düğün mönüsünü saymaya başlamıştı, sesine bir güven gelmişti, bayağı bir yemek adı söyleyip, her birinin yanına bir içki yakıştırdı. Angela büyülenmiş gibi dinliyordu. Bana sorduklarında, asla evlenmeyeceğimi homurdandığımda, buna gerçekten de çok şaşırmışlardı. Üzerimizde kuşlar cıvıldıyor,

öğretmenimiz ağlıyor, çevremizde her yer baharın tüm canlılığı ve coşkusuyla pırıl pırıl parlıyordu. Angela'nın yanakları, mart güneşinden kızarmıştı. Beni kimin alacağını düşündüm, ayrıca isteseler bile evlenmezdim; çünkü bir gelinliğe bile sahip olacak güçte değildim.

Gece, Juszti'nin fotoğrafının altında, bir keresinde ölmeni ne kadar da çok istediğimi hatırladım. Gizike ayağımın sargısını değiştirdi, işi bitince yeniden yatmadı, yanıma yatağın kenarına ilişti, çocukluğundaki gibi bir açıklama bekleyen dikkatli ve ciddi bakışlarla beni süzüyordu. Gözlerimi kapadım, ışık değil ama bakışı rahatsız ediyordu. Bana sadece sahnedeyken bir peruk, bir kanat taktığımda ya da bir delikanlı rolüne büründüğümde bakarlardı. Boyanmış yüzümün altına gizlenmiş gerçek yüzümle, benliğimin içine hapsolmuş öteki beni görmek için senden başka kimse bana öyle bakmadı. Baş başa kaldığımızda hep beni incelerdin, başlangıçta Angela da bizimleyken ona da öyle bakardın.

Angela beraber yemeğe çıktığımız zamanlarda neredeyse hiçbir şey istemez, çok az yerdi, sek şarap içerdi, sen ise onun canının çekeceği bir şey buluncaya kadar mönüyü ezberlerdin, o da seçtiğin yemeği iştahsızca bitirmeye çabalarken arada bir sana bakar, çocuksu gülücükler saçardı. Bir gün tepedeki lokantada yemek yerken Pipi gecikmişti, daha sonra telefon ederek gelemeyeceğini haber vermişti, o sıralar genç bir kızın peşindeydi. Çok güzel bir akşamdı, sert ve serindi, tepelerde ışıklar parıldıyordu. Angela, mantosunun içinde bile üşüyordu, üşütmesinden korkup, eve gitmek istedin. Eve gitmeyi canım hiç istemiyordu, beni orada bırakabileceğinizi söyledim. Otobüs durağına gidinceye kadar uzun bir süre arkanızdan baktım, otobüse binmenizi seyrettim, otobüs dönemeçli yokuştan hızla inip de, bir yıldız kadar ufacık kalıncaya dek gözlerimi ayırmadım. *Macbeth*'i oku-

dum, sigara içtim, çıplak bacaklarım, kollarım taş gibi kaskatı oluncaya kadar sonbahar serinliğinin tadını çıkardım. Palton omuzlarında, elin cebinde lokantaya geri döndüğünde, gözlerinle oturduğum masayı aradığını gördüğümde sigarayı ve kitabı önüme koydum. O an benim için bir fazlalıktın, seni istemiyordum, beni yoruyordun. Angela'ya yemek yedirişini, dirseğinin yukarısından tutup yolun karşısına geçirişini görmekten çok sıkılmıştım artık, ikinizden de bıkmıştım, size katlanamıyordum, beni sevdiğini bilmemin de hiçbir hafifletici etkisi kalmamıştı. Sabaha kadar çeviri yapacak olduğun halde ve ertesi gün verecek iki dersine rağmen geri dönmüş olman umrumda değildi.

Bana doğru gelirken şimdi ölsen neler olacağını düşünüyordum. Adımını atarken birden oracığa yığılıversen, garsonlar yanına koşsalar, herkes başını o tarafa çevirse. Angela'ya telefon açmak gerekirdi, o iş de tabii ki bana düşerdi, sonra seni buradan götürürlerdi, ben bir kahve daha içerdim, *Macbeth*'i okumaya devam ederdim ve bütün sorunlar böylece çözümlenmiş olurdu. Angela, ruhu kuruyuncaya kadar gözyaşı döker, ben de bu kadar işimin arasında bir de seninle uğraşmaktan kurtulurdum. Bana yaklaşırken, lokantada bulunanlar seni dikkatle incelediler, içimden gülmek geldi, benden çok seni tanıyorlar, etrafa selam verirken yüzüne benimkinden daha dikkatli bakıyorlardı. Yanıma gelmiştin bile. Biraz önce kalktığın sandalyeye oturdun, Angela'yı yatırdığını söyleyip, ardından her zaman ve her yerde yaptığın gibi gayet doğal bir hareketle elimi tutmak istedin. Elimi elinden çekip, gülümsedim ve *Macbeth*'ten bir repliği yüksek sesle söyledim: "*Peki canım efendim, neden hep böyle yalnızsın?*" O zaman gerçekten geldiğine sevinmemiş miydim, yoksa komik mi olmaya çalışıyordum, pek kestiremedin.

Tan ağarıncaya kadar orada oturduk. Hep sen konuştun. Anneni, babanın sevdiği yemekleri, ölen kız kardeşini anlatır-

ken sen şarabını bense sodamı yudumluyor, sigara içiyorduk. Bana anlattıklarının yarısını bile dinlemiyor, önümde açık olan *Macbeth*'ten rolümü ezberliyordum. Bir ara kahkahama engel olamadım, sen burada oturmuş konuşurken çoktan ölmüştün, ben öldürmüştüm seni, cesedin ya garsonların odasında ya da depodaydı, Angela, dul kaldığını aklının ucundan bile geçirmiyordu, hatta bundan sonra kimse ona bir şeyler yesin diye havyarlı krep ısmarlamayacaktı. Daha sonra taksiyle tepeden şehre inerken, aklıma Angela'nın şimdi uyuduğu ve senin yarın çok yoğun bir tempoyla çalışmak zorunda olacağın gelmişti. O sıralarda daha şehrin merkezinde oturuyordum, kapıcının sokak kapısını açmasını beklerken beni öptün. "Seni bu kadar geç vakitlere kadar ayakta tutmam hiç doğru değil," demiş, ertesi gün çok yorgun olacağımı düşünerek benim için endişelenmiştin. Asansörle yukarı çıkarken, ne yorgun ne de uykusuz olduğumu düşünüyordum, hatta en sonunda yalnız kalabileceğim, kendime bir kahve yapıp, *Macbeth*'e çalışabileceğim için seviniyordum. Aşağıda durup, evin ışığının yanmasını beklediğini pencereden gördüm, giderken belki sana el sallarım, diye köşede dönüp bir kez daha yukarı bakmıştın. Lokantaya yanıma dönmen için seni Angela zorlamıştı, bütün gün kapalı yerde çalıştığını, temiz havaya ihtiyacın olduğunu, ayrıca beni orada yalnız bırakıp gitmekle ayıp ettiğinizi söylemişti. Panjurları indirdim, arkandan el sallamadım.

"Gyula Sokoray burada dinleniyor, İsa'nın vaat ettiği..." Annemle babamı bir daha göreceğime bir an olsun inanmadım. Eskiden de, İsa'nın vaat ettiği dirilişin beni de kapsayabileceğini hiçbir zaman, bir kez olsun aklımdan geçirmemiştim, hatta Bent'te yaşadığımız zamanlarda, "Biz büyük bir olasılıkla hiç dirilmeyeceğiz," diyordum. O zamanlar ölüm de, yaşam da benden çok uzak kavramlardı. Bazen yatağımdan çıkar, an-

nemle babamın yattıkları odanın kapısına kadar gider, içeriyi dinler, bir gün gelip de onların da ölebileceğini düşünür, ağlamaya başlar, yerime dönerek yatağa girerdim. Beni üzen bir başka şey de, kilisede anneannemler ve Juditka'lar gibi özel bir yerimizin olmayışıydı, ayin sırasında kilise için bağış toplanırken 2 *fillér*'den fazla veremezdik, bu durumda kıyamet günü dirilmemiz söz konusu olamazdı. Duvara yansıyan ve oynaşan mum ışığı, Ambrus'un bir şeylerle uğraştığını gösteriyordu. İçimden Ambrus'un bile dirilebileceğini, çünkü domuzları, erik reçeli yapacak büyük tenceresi ve kilerinde bol kepeği olduğunu düşündüm.

Yine de içimden, az bir umut da olsa babamın ahiret mutluluğuna erişmesini dilerdim. Babam şirindi, çiçeklerle konuşur, kimseyi incitmezdi; küfür eden, çalıp çırpan, yalan söyleyen bendim, annem ise kin tutardı, onunla ikimiz asla ölümsüzlerin katına çıkamayacaktık. Bazen babamın, anneme olan aşkından dolayı onu da yanına alacağını, beni ise kimse sevmediği için burada kalacağımı düşünürdüm. Kimsenin beni sevmemesi, bana göre dünyanın en doğal olayıydı, buna ne şaşırıyor, ne de alınıyordum. Beni en çok şaşkınlığa düşüren şeylerden biri de bana karşı yakınlık duyulmasıydı, Gizike ile Pipi gibi ama Gizike ile beraber büyümüştük, Pipi de benim gibi sanatçıydı. Tiyatroda anlaşılmaz bir akrabalık duygusu hâkimdir. Birbirimizi sevsek bile, bir miktar nefret de ederiz, bunlar mesleğimizin tamamlayıcı özellikleridir, ama yine de bu birbiriyle karşıt duygular, bizi kaynaştıran duygulardır.

Sen de bana bağlıydın. Başlarda buna seviniyordum ama daha sonraları bu yüzden gittikçe sinirlenmeye başlamıştım; çünkü yanında Angela vardı. Onu yediriyor, içiriyor, üzerini örtüyor, tatillere götürüyor, mendilini unuttuğunda kendininkini veriyor, onu sevindirmek için yetimhanedeki çocukları kucağına alıp seviyordun. Günlerini, benimkilerine göre

ayarladığının farkında olmama rağmen, Angela'nın varlığı devamlı hissediliyordu, doktora veya buza ihtiyacı oluyor, buzdolabına İskandinav sardalyası koymak gerekiyordu; çünkü ondan mutlaka yiyordu, bu yüzden onca işinin arasında birimizden diğerine koşup duruyordun.

Neler hissettiğini daha önceleri söyleseydin, olaylar daha farklı gelişebilirdi. Bir gün kafedeki buluşmamıza geciktiğinde, Angela'yı röntgene götürmen gerektiğini söylemiş, ben de Angela'nın, senin ve benim aramda dönen bu ilişkiden çok sıkıldığımı ve gittikçe daha fazla sinirlendiğimi düşünmüştüm. O gün sana ne söylediğimi hatırlamıyorum ama yüzünü, göz kırpışlarını, saçını sıvazlayan elini çok iyi hatırlıyorum. Sesini, en sonunda konuşmanı, elimi, masaya vurduğum kırmızı eldivenli yumruğumu ve masanın üzerinde yarattığı parıltıyı da hatırlıyorum. "Ama delirdin mi?" diye sormuş, bakışlarını bakışlarımdan ayırmamış, onların karşısında dizlerimin bağı çözülmüş, masaya tutunmak zorunda kalmıştım. Bardağım madensuyuyla doluydu, yüzünün yuvarlaklaşmış aksi, kenarına yansıyordu. "Sen delisin!" demiştin, kalbimin atışlarının hızlandığını fark etmiştim. "Angela'yı değil de, seni sevdiğimi hâlâ fark edemedin mi, Eszter?"

14

Bu buketi Gizike getirdi, oraya koyarken gördüm. Çiçekçiden değil de sokak satıcısından aldığı belliydi, çünkü adi bir iple; bağlanmıştı. *Delphinium* ve *Antirrhinum**. Öyle yorgunum ki, dilimizdeki adı aklıma gelmiyor. Jószi, geceyi mutlaka kardeşinde geçirmiştir. Gizike'yle tekrar karşılaşalı neredeyse üç yıl oluyor ama bir kez bile Józsi'yle görüşmemize izin vermedi. Tesadüfen karşılaşmış olmasaydık, eminim ki kendisini de gizleyecek, asla bana haber vermeyecekti ama beş yıl önce gazetede çıkan kötü bir resmimi kesmiş ve lavabonun üzerine yapıştırmış olduğunu fark ettim. Hattyú'da birbirimizi ilk kez gördüğümüzde, bir yabancı gibi davranmaya çabalamıştı.

Hella ve Kértész'le beraber akşam yemeği yemiştik. Bana mönüyü uzatırken göz göze gelmiştik. Benim kendisini hemen tanıdığım gibi o da beni tanımıştı; ama her halinden bunu ikimizin de belli etmemesi gerektiğini anlamıştım. Sessizce onu izlemekle yetindim, masamızın yanında dururken çocuksu, ince boynuna kan yürümüş, kıpkırmızı olmuştu. O gün Hattyú'ya ilk gelişimdi, genellikle yemeklerimi tiyatronun kantininde yerdim, kimi zaman Pipi'yle ya da sizinle beraber çıktığımda ise Pipi, beni tiyatronun karşısındaki lokantaya, Angela ile sen de Margit Adası'na götürürdünüz.

* (Lat.) Hezaren ve aslanağzı. (ed.n.)

Tiyatronun içini avcunun içi gibi bilirdin, beni bulacağından korktuğumdan sendika lokalinin odasına saklanırdım, oraya bakmanın aklına gelmeyeceğini biliyordum. Kértész'e, Morozov'un Shakespeare üzerine yaptığı çalışmayı anlattırdım. Kendisine devamlı sorular sorup saat 6'da üniversitede dersin olduğunu bildiğim için çeşitli yalanlarla bu süreyi uzattıkça uzattım. Hella kapıyı açıp da bizi orada otururken görünce içeri girip yanımıza oturdu. Kértész iyice havaya girmişti, el kol hareketleriyle açıklamalar yapıyordu. Hella'yı seyrediyordum, çok çalışkandı, benden geri kalmamak için gerçekten çok uğraşıyordu, aklımdan aslında hiçbirini dinlemediğimi, burada seninle karşılaşmamak için bulunduğumu söylesem nasıl bir tepki vereceği geçiyordu.

Uzun süre sohbet ettikten sonra Kértész, bizi akşam yemeğine davet etti. Hattyú hoşuma gitmişti, küçük bir yerdi, samimi bir havası vardı, tavandan sarkan beyaz kuş süsleri, başkente yakışmıyor, taşra zevksizliğini yansıtıyordu. Gizike üç bardak bira getirip, elime mönüyü tutuşturdu. Sosis ve yanına rendelenmiş hardal kökü ısmarladım, Gizike'ye bakmadım ama gülümseyişini hissettim, eskiden babası, Üç Hussar'da bana bütün bir hardal kökünü rendelerdi, tadını çok severdim, baharlı kokusu gözlerimi yaşartır, soluğumu keserdi, yine de yerdim.Yemeğimi yedikten sonra Hella'ları tuvalete gitme bahanesiyle yalnız bırakıp garsonların servis yaptığı koridora gittim. Gizike tam da mutfaktan çıkmak üzereydi, elinde kocaman bir kayık tabak vardı, beni koridorda görünce birden irkilip, elindekini yanındaki servis masasına bıraktı.

Hiç konuşmadan sadece birbirimize bakıyorduk, yanımızdan geçen iki garson, Gizike'ye bakmamıştı bile. Gizike'nin boynuna sarılıp kendimi tutamayıp ağladığımda şaşkınlıklarını gizleyemediler, Gizike de ağlıyordu ama o benim gibi öfkeli bir inatla değil, acısını içine akıtarak, hafif ve kesik.

O zamanlar daha adını bilmediğim ama yumuşak şişman vücudu ve aptal bakışlarıyla dikkatimi çeken Tera, elini çırparak bize bakıyordu. O anda Gizike'nin ne düşündüğünü bilmiyorum, belki Juszti'yi, belki de dua kitabını yıkadığımız kuyuyu düşünüyordu. Ben ne babamı ne de annemi düşünüyordum. Ben sadece seni düşündüm ve seni bir daha görmek istemediğimi.

Dün burada bulunanlar arasında tiyatronun santral memuru da vardı, o zaman ona bana kimseyi bağlamamasını söyledim. Provalar esnasında seninle yalnız kalmaktan kolayca kaçabiliyordum, orada devamlı birileri oluyordu, sabah erkenden daha temizlik yapılırken geliyor, senin artık bekleyemeyeceğin saatlere kadar kalıyordum. Tencere fabrikasının amatör tiyatro grubunu çalıştırmayı da o sıralarda üstlenmiştim, evimi de o sıralar satın aldım. Benim için en zoru, bunun için paralarımdan ayrılmaktı, biriktirdiklerimi hiç mevduat hesabına yatırmazdım, bankalara güvenmiyordum, benim için para her zaman yakınımda olmalıydı, saydıktan sonra tekrar kutuya koyup kaldırmalıydım. Kossuth Ödülü, primler, film ve radyo çalışmalarından kazandıklarımın hepsi, yığınla para bir aradaydı, aylığımla geçiniyordum, çok bile geliyor, büyük bir kısmı artıyordu. O kadar çok param vardı ki, odamın tabanını yüzlüklerle kaplayabilirdim. Evimi alırken yardımcı olan avukat, evin ücretini peşin ve sadece yüzlüklerle ödediğimde şaşkınlıktan küçük dilini yutmuştu.

Taşındığımda hiç mobilyam yoktu, Juli ise alışverişin altından kalkıp kalkamayacağını bilemediği için iki haftalık bir deneme süresi istemişti, bunu duyduğumda omuz silktim; çünkü belgelerinden bir dağ köyünden geldiğini biliyordum, Kartaltepe gibi ufak bir tepe ona zor gelmezdi. Bence asıl neden, Hella'nın onu işten çıkarmasının nedeni olan aziz heykelciklerine izin verip vermeyeceğimdi. Yerdeki şiltelerin üzerinde yan yana yattığımız ilk gece, aziz heykelciklerini, Meryem Ana'yı,

Aziz Antal'ı, İsa'yı teker teker bir sandığın üzerine dizip, önlerinde diz çöktü, bir yandan duasını ederken, diğer yandan gaz lambasının üzerinden nispet yaparcasına bana bakıyordu. Şiltenin üzerinde, dirseklerime dayanarak Juli'yi ve azizlerini seyrederken, Hella'nın eşeklik yaptığını ve korkak olduğunu düşünüyordum. Esneyip, sırtımı dönerek yattım, duasını biraz daha mırıldanarak okudu, bitince yanıma yattı. Çamaşır kolası ve patates kokuyordu, ceviz büyüklüğündeki topuzunu açtı, saç örgüsü kedi kuyruğu kadardı. Uyumadan önce kendisine, beni kim ararsa arasın evde olmadığımı, hiçbir zaman insanları içeri bırakmamasını tembihledim. Beni meraklı bakışlarla süzdü, dişlerinin arasından bir şeyler mırıldandı, güneş doğarken kiliseye ayine gideceğini haber vermek için uyandırdı. Ama ispirto ocağında kahvaltıyı hazırlamıştı, daha elektriğimiz bile yoktu, aslında hiçbir şeyimiz yoktu. Öğlene doğru yeni evime tebrik ziyareti yapmak isteyen, yukarı çıkarken soluk soluğa kalan Pipi'yi bile, benden daha uzun süredir ve daha iyi tanımasına rağmen içeri almayıp geri çevirdi, hatta bahçede biraz dinlenmesi ve soluklanması için sandalye bile koymadı, kapıyı yüzüne kapatırken kim ararsa arasın evde bulunmadığımı bir papağan gibi tekrarlıyordu.

Mutfakta yere oturup konuşmalarını oradan dinledim, ayakkabılarımı fırçalarken olanlara gülüyordum. Sonra elimden fırçayı fırlatıp Pipi'nin arkasından bahçedeki patikaya doğru koştum, gerisingeri sürükleyip onu öpücüklere boğdum. Juli beni baştan aşağı süzüp odasına kapandı ve Pipi orada olduğu süre içerisinde hiç dışarı çıkmadı. Akşama artık mobilyaların bir kısmı gelmiş, elektrikler yanmıştı, Juli sofrayı topladıktan sonra, alışveriş listesini yazdığı mutfak defterini önüme koyup, "İçeri almamam gereken kişilerin ismini buraya yazın!" dedi. O akşam yemekte yumurtalı ıspanak vardı, defterin bir sayfasında bir kilo ıspanak ve dört yumurta yazılıydı. Altına, senin ve Angela'nın isimlerini yazdım.

Ertesi sabah, pencereden şehre doğru baktığımda, seni patikanın en dik yerinde, parmaklıkların önünde, sırtın, baktığım pencereye dönük, şapkanı arkaya itmiş, çantanı otların arasına yere koymuş otururken buldum. Juli bulaşık yıkıyordu. İkimiz de konuşmadık. Kahvaltı istemedim. Sana orada merdivenlerimin başında ne kadar zaman beklediğini ve ne okuduğunu sormadım, Juli de söylemedi. Ayakkabılarımı ayağımdan çıkararak evin arkasındaki mutfak kapısından çıktım, yanımda götürdüğüm taburenin yardımıyla duvarın üzerinden atladım, otlar yüksek ve yumuşak olduğu için duymamıştın. Tepenin yan tarafındaki dik yokuştan, ayakkabılarım elimde indim. Ayağıma bir şey battığında çok sinirlendim, o güne kadar hiç bu kadar sinirlendiğimi hatırlamıyordum, eğer yokuşun altına varmamış olsaydım, dönüp evimin girişinden toz olup gitmeni, beni bundan sonra rahat bırakmanı söylerdim. Tabanıma bakmak için yere oturmam gerekmişti, erkendi, toprak serindi. Önümden geçen arabaların şoförleri bana bakıyordu, süt kamyonu geçerken yavaşladı, şoförü bir şeyler söyledi ama ben kafamı salladım. Yüzümü dizlerime kapadım, yorgun ve üzgündüm. Tiyatroya otobüsle ne kadar zamanda gidebileceğimi hesapladım. Öğleden sonra barış oturumu vardı. Kapıya en yakın yer olduğu için, teknisyenlerin yanına oturdum. Tabanım öyle acı veriyordu ki, iki adım atmak bile zor geliyordu. Tiyatronun parti sekreteri konuşma yaptı, bir yerlere telgraf çekildi, altına imzalarımızı attık. İmzalarken, savaşı ve şimdi benim de artık bir evim olduğunu düşündüm. Geride bıraktığım ben, insanların tarlada ve evde düşünebildikleri bir kasabadan gelmişti; oradakiler, tapularının üzerinde kendi isimleri bulunmayan evi kendi evleri kabul etmezlerdi. Barış oturumu esnasında sazlığı, gözyaşlarına boğulmuş Palla Amca'yı, bombardımandan sonra evimizin yerinde açılan çukuru ve bunları gördüğüm zaman içimden kahkaha atmak geldiğini düşündüm. Gözümün önüne uzanan manzara karşısında

ağlanamazdı, ancak gülünürdü. O zamanlar kendi kendime, "Bombalandıktan ya da yanıp kül olduktan sonra ev sahibi olmak neye yarar," demiştim. Oturumda, "Yine de bir evim oldu" diye aklımdan geçirdim. Operacılar, Schiller'in dizelerini* seslendiriyorlardı: "Ne-şe, ne-şe, gök-le-rin kı-vıl-cı-mı, Eli-si-um-un kı-zı, sen-sin!"

Gözlerim dizlerimdeydi, senin de orada olduğunu bildiğimden etrafıma bakmıyordum, büyük bir ihtimalle bahçe kapısının önünde uzun süre beklemiştin, Juli de dışarı çıkıp evde olmadığımı, hatta geceyi bile evde geçirmediğimi söylemişti, eğer böyle dediyse ve buna üzüldüysen diye içimde bir sevinç doğdu, daha sonra da tiyatroya gelmiştin. Tenim ve sırtım, bana senin yakınlarımda olduğunu söylüyordu. Evi, rahatsız edilmeden seninle yalnız kalabilmek için almıştım ama bu aklıma geldiğinde orada sinirimden bas bas bağırmak istedim. Seninle karşılaşmak istemiyordum, senden hiçbir şey istemiyordum, paramı böyle çılgınca bir şey için harcadığım düşüncesi bile beni çileden çıkartıyordu. Para? Bütün paramı. Pipi, zavallıcık, çok kötü bir barış şiiri okuyor, ben ise içimden devamlı, "Evim! Evim!" diye tekrarlıyordum. Toplantı salonunun dekorasyonu o kadar çirkindi ki, hiçbirimiz bakmaya bile cesaret edemiyorduk, teknisyenler bizden de kötü durumdaydı; çünkü her şey onların elinden çıkmıştı. Tiyatroda dekorasyon işi kolay değildir, her şey kâğıttan ve kumaştandır, dekoratörlerin hangi malzemelerle çalışıp ne iş çıkartacakları herkesçe bilinir.

Babamın ölümle boğuştuğu gece annem hiç yatmadı, yatağın yanında diz çöküp bir hayvan gibi nefesiyle babamın ellerini ısıtmaya çalıştı. Ben yemek yapıyordum; çünkü ertesi gün buna vaktimin olmayacağının farkındaydım.

* Beethoven'ın *9. senfoni*'si, Schiller'in *An die Freude* (Neşeye Övgü) adlı dini şiiriyle son bulur. (ç. n.)

Sabahın ilk ışıklarıyla babam biraz olsun yatışınca annem yanıma gelip biraz daha iyi olduğunu fısıldadı. İçimden bir ses, söylediklerine inanmasına izin vermemi, günlerdir yatak nedir bilmediğini söyledi, böylece belki yatışır ve bir iki saat uyurdu. Babam artık aramızda olmadığında, bizleri nelerin bekleyeceğini düşünmek için benim de biraz yalnız kalmaya ihtiyacım vardı. Ama annemi yatıştırmayı seçmedim, buna vaktimiz yoktu, yalan söyleyerek ondan beraber geçirecekleri az zamanı çalmak istemedim. Geriye döndürüp yatağa doğru itekledim, şalının altından zayıf ve kemikli omuzları hissediliyordu, hemen babamın yanına gitmesini, her an ölebileceğini söyledim.

Tiyatrodan çıkarken, beni kapıda bekliyordun. Tabanımdaki acıdan dolayı kaçamadım, istemiyordum da, arkamdan gelmene izin verdim. Ana caddede konuşmadan ilerledik. Güneş her şeyi kavuruyordu, sokaklardaki hava basıktı, her yer insan kaynıyordu. Bir süre göz göze gelmekten kaçındıktan sonra yüzümü kaldırıp gözlerinin içine baktım. Durduk. Benzin kokuyor, arabalar korna çalıyordu. O zaman kendi kendime sana âşık olduğumu itiraf ettim.

15

Angela'yı değil de beni sevdiğini söylediğinde, seni orada sözlerinle yapayalnız bırakıp kafeden koşarak çıktığımda, hiçbir yere gitmedim, çıkış kapısının boşluğuna saklandım. Binayı çok iyi biliyordum, tiyatro kürkçüsünün atölyesi de oradaydı. Arkamdan gelmen, hesabı ödemek zorunda olduğun için biraz zaman aldı, dışarıda sağa sola bakındın, trafik lambalarının arasında kararsızca durdun, tiyatroya mı yoksa eve mi gittiğimi bilemedin. Tiyatroya doğru yola koyuldun, bense Tuna'nın kenarına doğru ilerledim. Suyu seyrederken taş iskeleler arasından akışına, üzerinden geçen demir köprülere ve hemen arkasında yükselen tepelere bir türlü alışamadığımı düşündüm. Dağlar beni hep şaşırtırdı ve doğa dışı bir olay gibi gelirdi, sen de ovalar hakkında aynı şeyi düşünürdün. Rüzgâr esiyordu ve buna çok sevindim, rüzgâr tanıdıktı, memleketimde de hep Tisza yönünden sert rüzgârlar eserdi, Tuna'nın üzerindeki dubalar çömelmiş gibiydi.

Beni kandırdığını düşünüyordum, ikiniz de beni kandırmıştınız. Angela'dan daha fazla nefret etmem imkânsızdı, sana zaten kin duyuyordum, şimdi bu duyguya beklenmedik bir şaşkınlık da eklenmişti. Bu duygu, rol arkadaşının da bir sanatçı olmasının karşısında duyulan alınganlığa benziyordu, diğerinin bu oyunculuğu sevdiği için ya da doğuştan

yetenekli oluşundan değil de, bu hüneri konservatuvarda öğrendiği için yaptığını anlamak gibiydi. Her şey karmakarışıktı ama bir tek şeyi çok iyi biliyordum, bunu daha fazla sürdürmek istemiyordum. Angela'dan daha çok param vardı, beni herkes tanıyordu, bir gün tiyatronun fuayesinde benim de büstüm yer alacak, hakkımda tezler yazılacaktı, Angela ise sadece bir ayrıntıydı, bir aksesuvar, sana takılan ve hep yanında taşıdığın bir tasmaydı, senin adın edebiyat tarihine geçtiğinde, onun adı sadece senin özgeçmişinde ufak bir nokta olarak belirtilecekti. Gerçekten sevmiyordun öyle mi? Ona Tanrı'nın, Domi Amca'nm, Emil'in ya da onu tanıyan herkesin yaptığı gibi sadece iyi mi davranıyordun? Senin, benimle tanışmış olmanın ve beni sevmenin ilişkinize etkisi neydi? Angela'nın elinden alabileceğim neler olabilirdi? Biraz önce söylediğin gibi artık ona duymadığın aşkını mı, kendisini Emil'in yerine koyup bakışlarını insanlığa, sonsuzluğa çevirdiği günden beri onun vücudundan karşılık görmeyen vücudunu mu? Sen ona karşı hep böyle iyiyken ve her zaman da iyi olacakken Angela'nın elinden bir şey alamazdım. Herkesin iyi davrandığı bir kişiydi, kuduz köpekler bile önünde sakinleşir, balıklar şarkı söyleyecek hale gelebilirdi. Senin için ne kadar az anlam taşırsa o kadar çok ilgilenecektin onunla. Ne var ki Angela bizim yaşadığımız dünyada yaşamıyordu, kırmızı kimonosuyla, kızarmış hindisiyle ya da kahve değirmeniyle, pullu şapkası ve polyester geceliğiyle bir görüntüden ibaretti. Bir ideal uğruna, koruyucu tanrısını bile inkâr etmiş olmaktan acı çekmemeye uğraşarak, Emil'in hatırasına duyduğu saygıdan ötürü bütün bunlara katlanmaya çalışıyor ve öbür dünyada tüm sevdiklerine ve Emil'e kavuşabilme avuntusunu kendisine verebilen bu umudun tek kaynağı Tanrı'yı reddediyordu. Emil uğruna materyalist olmuş, boynundaki Aziz Antal madalyonunu çıkarıp artık geri gelmeyecek bir çocukluğun, yeniden duyamayacağı bir inanç döneminin

simgesi olarak sana armağan etmiş, kafasını politik ve ekonomik saçmalıklarla dolduran, kendisini kişilere değil de dünyaya adayan garip bir rahibe pozlarına bürünmüştü. Angela'nın elinden ne alabilirdim? Seni mi? Sen hiçbir zaman onun olmamıştın, daha ziyade o senin olmuştu, savaşın dehşetinin ve kendi vücudunun arzusunun Emil'den daha ağır bastığı zamanlardı; ama Emil'in ölümüyle birlikte senin aşkının verdiği güvenin bile bir önemi kalmadı. Seninle, Angela'yla ya da kendimle ilgili ne yapabilirdim ki? Giriş kapısının ardında durmuş, ev sakinlerinin isimlerini okuyordum, duvar gazetesine bir göz attım, geçen yıldan kalan bir yazı, yoldaşlara barış tahvilleri almaları için çağrıda bulunuyordu.

Eve gidip rolümü ezberlemeye koyuldum, Pipi geldiğinde kapıyı açmadım. Akşam yemeğimi pişirdim. O zamanlarda oturduğum evin ayrı bir mutfağı yoktu, sadece mutfağa benzer ufak bir köşesi vardı, kavurduğum soğanın buharı yüzüme vurduğunda gözlerim yaşardı. Dışarıda, tencereden yedim, böylece daha fazla bulaşık çıkmıyordu. İçeri girip kutularımı çıkardım, içlerindeki parayı saydım. Saçlarımı yıkadım, çorapların söküklerini diktim, üç kez telefon çalmasına rağmen açmadım. Seninle bir daha konuşmak istemiyordum.

Babam öldükten sonra, yamalı gömleklerinin hepsini ve eski terliklerini eskiciye satabilmek için anneme çok dil dökmem gerekmişti. Annem ağlayarak hepsini benden saklıyor, göğsüne bastırdığı eşyaları zorla söküp almam gerekiyordu. Bela'nın üç hafta giydiği bahçıvan elbisesini bir türlü satamadım, her yeri aradım, annem çok iyi saklamıştı, çok sonraları bodrumdaki tarım ilaçları fıçısının altından çıktı. Satılan kıyafetlerin parasıyla bir teneke yağ aldım, kuru hamur yaptım, eve 200 kg patates getirdim. Annem bunlarla ilk yaptığım yemeği tabakta gördüğünde rengi soldu, kalkıp kusmak için dı-

şarı koştu. Sattığım ceketi, aradan biraz zaman geçtikten sonra tekrar gördüm, tanınmayacak gibi değildi, aşınan kol kenarlarını başka bir kumaşla ben onarmıştım, düğmelerin rengi de kumaşa göre daha açıktı. Ceket, saldırıları ve bombardımanı atlatabilmişti, bir girişin önünde duran çöpçü, arabasını durdurmuş, onu atının sıcaktan terleyen sırtına sermişti. Atın yanına gidip boynunu okşadım, ceket yağ lekeleriyle doluydu, talaş kokuyor, etrafa sefalete özgü ekşi bir koku yayıyordu. Evimiz yıkıldığında okula yerleştirildikten sonra, orada kaldığımız süre içerisinde, şarkı söylemek istediğim zaman binanın tuvaletine gider, orada bir şeyler mırıldanırdım; çünkü içeride herkesin yanında yapamazdım, ağlayıp sızlanıyor, kurtarabildikleri eşyaları onarmaya çalışıyorlardı. Babamdan hiçbir iz kalmamıştı, çiçek fidelerinin icabına da mayınlar bakmıştı.

Annem burada Peşte'de, Kútvölgyi Kliniği'nde öldü, komodininin üzerinde ne varsa –hiç dokunmadığı bir paket çikolata, Bach'ın hayatını anlatan kitap, tuvalet eşyaları, öldüğü sırada üzerinde olan geceliği– hemşire kız, küçük rugan çantama koymuştu. Çantayla birlikte içindeki her şeyi olduğu gibi kendisine verdiğimde bana bir deliye bakarmış gibi bakmıştı, ben ise burnumun yanından akan yaşlarla beraber bir ıslık tutturmuş bir şekilde merdivenlerden inmiştim. Artık her şeyin sona ermiş olduğunu bilmenin verdiği mutluluktan dolayı ıslık çalıyordum, evde esaslı bir temizlik yapmak gerekecekti; çünkü bundan sonra artık bir başıma yaşayacaktım, kimseyle ilgilenme kaygısı olmadan, yapayalnız. Annemden kalan eşyaların hepsini kapıcı kadınla eskici dükkânına gönderdim; kitaplarını, Peşte'ye geldiğimizde kendisine aldığım notalarını, kürkünü, çok az giydiği pahalı yumuşak ayakkabılarını, elbiselerini... Bunların karşılığında aldığım parayı da kutuya, diğer paraların arasına koydum. Annemle babamdan geriye hiç resim kalmamıştı, gençliklerinde çektirdiklerinin hepsi bombardımanda yok olmuştu. Onları rüyalarımda da

görmezdim, onları düşünmekten kaçınırdım, yine de aklıma gelirlerse repliklerimi çıkarır, ezberlemeye başlardım.

Bir gün Pipi, beni göstermek istediği sevgilisinin bir konserine götürdü. Konseri yönetime ait şeref locasından izliyorduk, kızı göreceğim diye sarkarken neredeyse düşecekti. Ben hiç program okumaz, bundan sıkılır, sadece sahnedekiyle ilgilenirdim, kız üst üste parçalar çalarken hiç de fena olmadığını düşündüm. Birden başımı kaldırdığımda, Chopin'in parçasını tanıdım. *Si minör scherzo*'yu çalıyordu, güçlü ve beyaz kolları klavyenin üzerinde parıldıyordu. Gözlerimi sıkıca kapadım, sımsıkı kirpiklerimin arasından gözyaşları boşaldı. Pipi, antraktta beni öpücüklere boğdu, sevgililerinin beğenilmesinden her zaman ölesiye bir sevinç duyardı. Aşağı inip kızın yanına gittiğimizde çeşitli cilveler yapıyor, içi içine sığmıyordu. Pipi, beni duygulandırdığını söyleyince kız sevincinden kızardı, ben ise gülümseyerek elini sıktım, mutluluktan ağzı kulaklarında olan Pipi'ye ise bir deliye bakar gibi baktım. Akan gözyaşlarımın ardında annemin omuzlarına dökülen simsiyah saçlarının, üzerinde iki küçük tabağa dikilmiş iki ince mumun –mum, elektrikten daha ucuzdu– yandığı piyanonun, ben eşikte dalmış annemin Chopin çalışını dinlerken dibi tutan irmik kokusunun olduğunu nereden bilecekti.

Seni bir daha asla görmek istemiyordum, hatta seninle konuşmak bile istemedim ama evin her tarafı senin izlerinle doluydu; bir kitap, geçen yaz göl kıyısında tatildeyken içini ahududuyla doldurttuğun küçük tencere, yatağımın üstündeki rafta duran, dükkânda çirkinliğinden dolayı satılamamasına üzülüp evde yalnız kalmayayım diye bana hediye ettiğin alacalı oyuncak köpek. Orada durmuş köpeği seyrederken babamın atın sırtındaki ceketini, *Scherzo*'yu ve seni düşündüm. Hiçbir şeyi atmamış, başkalarına hediye de etmemiştim. İçimde kandırılmış olmanın nefreti vardı ama seni unutamayacağımı da biliyordum.

16

Kuş su içiyor.

Sarnıcın yanındaki, beton kanalizasyon çukurunda su birikmiş. Önce içti, sonra da içine girerek yıkandı, tüylerini silkeliyor, ayakları parlıyor. Kuşlardan nefret etmiyordum, masa örtüsünü silkelediğimde, ekmek kırıntılarına üşüşür, sazlık yönünden sürü halinde gelir, bizim öğle yemeği ve bulaşık yıkama zamanlarımızı bilirlerdi. Kışın hava erken kararır, alacakaranlıkla beraber gelirlerdi. Kanat çırpışlarından bahçe inlerdi, kırıntıları yer, ayaklarımın dibinde yeri gagalarlardı. Önlüğümün kıvrılan kollarından açıkta kalan çıplak tenim keskin soğuktan kıpkırmızı kesilir, tüylerim diken diken olurdu. Bahar geldiğinde mutfak kapısını açık bırakırdım, leylakların üzerinde kıpırdaşırlardı, bahçe kapısının orada kırlangıç yuvaları da vardı; Tanrı, kırlangıç yuvaları olan evi kutsar, orada yangın çıkmazdı. Bombardıman sonrasında Bent'e doğru ilerlerken kırlangıçları düşünmüştüm.

Ben kuşlar içerisinde bir tek Péter'den nefret ettim, o sizin kuşunuzdu, ikinizindi, senin ve Angela'nın; Péter'e kin duyuyordum, onu seviyordun ve seni eğlendiren her canlı gibi onunla da eğleniyordun. Péter de seni seviyor, saçına konuyor, sana cevap veriyor, tabağındaki yemekten yiyordu. Angela'yla konuşacak bir şeyiniz kalmadığında Péter imdadınıza

yetişiyor, oradan oraya atlayıp zıplıyor, tabaktaki yemeklerin tadına bakıyor, aranıza konuyor, sesler çıkartıyor, başını yana eğiyor, Angela'ya doğru uçuyor, oradan tekrar sana geliyordu. Çok hassas bir hayvandı, üzerine basmamaya, devamlı suyunun ve yeminin olmasına ve kışın üşütmemesi için camların açılmamasına çok dikkat etmek gerekiyordu. Seni onu çok sevmeye iten neden, bu dünyaya geldiğinden beri senden güçsüz kim olursa olsun sevmeyi bir görev bilmiş olan içgüdündü.

Ambrus her pazar, öğle yemeğinde güvercin çorbası pişirirdi. Güvercinliğe çıkar, birkaçını aşağı indirir, boyunlarını koparırdı. Kutsal panayırı izleyen günlerden birinde sizi ziyarete geldiğimde –bu size son ziyaretim olmuştu– balkonunuzda ayakta dururken Péter gelip saçıma konmuş, sen de saçımda bir mücevher gibi durduğunu söylemiştin. Elimi başıma götürdüğümde, parmaklarıma konmuştu. Ambrus'u ve güvercinleri düşündüm, parmaklarım titremişti. Şimdi karşımda duran kuş, yıkanmayı bırakıp, güçlü bir kanat hamlesiyle söğüt ağacına kondu. Hiç kıskanç değilimdir. Belki de asla kıskanç biri olmadığımı anlayamadın. Belki de o zaman her şey daha kolay olurdu. *Tacım yeşil söğüt dallarından olsun.*

Hella, iki yıl önce şimdikinden çok daha iyi bir Emilia'ydı. İlk oyundan sonra bana rolleri değiştirmemizin daha iyi olacağını söylemiştin, ben Othello'yu, Pipi ise Desdemona'yı canlandırmalıydı. Görebilmek için aynadan sana baktım, kapıya dayanmış, sigara içiyordun, ben ise takma kirpiklerimi yeniden yapıştırmaya çalışıyordum, batıyorlardı. Parmaklarım hissizleşmişti; çünkü Angela, gösteri öncesi kulise gelmiş, el sıkışmıştık, çıktıktan sonra ellerimi öyle sert fırçalamıştım ki, neredeyse derim soyulacaktı.

Angela'yı kıskanmıyordum. Onu değil beni sevdiğini biliyordum. Angela'dan tiksinirdim, bana dokunduğunda,

omuzlarım kasılırdı, ondan kaçamayıp seyrek de olsa bana geldiğinde, kendisine bir şeyler ikram etmek zorunda kaldığımda, içtiği fincanı kırardım. Dokunuşu, soluğu, yürüyüşü, boynuna doladığı atkısı, içimde olan her şeyi, bütün geçmişimi ve senin, onunla olan yaşantının her ânını yeniden canlandırırdı. Süslü topunu, ona âşık olup evlenişini, yavru ceylanı ve sevişmelerinizi düşünür, bu düşünceler de bir akşam yemeğinde çatalı bıçağı elimden bırakmama ya da seninle karşılaşmamak için şehrin neresinde olursa olsun, bir kenar mahallenin sokaklarında saklanmama yeterli olurdu, ama bir yandan da hasretini çeker, içim özlemle dolardı.

Angela'yla ilgili her şey –Péter, sigarası, hatta Elza bile– pisti benim için. Angela'nın seninle de ilgisi olduğu aklıma gelince sanki bu düşünceleri koşmakla aklımdan çıkarabilecekmişim gibi, sokaklarda koşmaya başlardım.

Pipi bir defasında, sen çıktıktan hemen sonra ziyaretime gelmişti, ben yerde halının üzerinde oturuyor, okumak için getirdiğin masal kitabını parçalıyordum. Andersen'in masallarını okumak istemiştim, sen de bana kitaplığındakini getirmiştin, ilk sayfasında büyük yuvarlak harflerle "Angela Graff" yazıyordu. Kitabın kapağında bir kuğu, geniş kenarlı bir şapka giymiş, sarışın küçük bir çocuğun bindiği midye kabuğunu çekiyordu. Kitabı dizlerimin altına alıp, yapraklarına asılarak paramparça ettim. Pipi, konyak şişesini arayıp buldu, şişeyi dizlerinin arasına alarak yere yanıma oturdu. Hiçbir şey söylemeden, yırttığım sayfaların parçalarını, dolabın altına süpürmemi seyretti. Halının üzerine uzanıp başımı Pipi'nin kucağına koydum, saçlarımı ve alnımı bir hastanınkini okşar gibi okşadı. Daha sonra Juli içeri girdiğinde, Pipi çoktan konyağın tümünü içmişti. Ben hâlâ yerde yatıyor, akan gözyaşlarıma mani olamıyordum. Juli ışıkları yaktı, fincanları topladı, Pipi'nin yerdeki bardağını aldı ve akşam yemeği için masayı hazırlamaya başladı. Bana sadece bir kez

baktı, sonra hemen bakışlarını kaçırdı, bana İncil'deki şehvetli kadına bakar gibi bakmıştı.

Bahçıvan çiçek dikiyor. Bu kadar büyük bir bitkiyi başka bir yere dikmek için artık çok geç, eğer yaşarsa bu bol yağmurlar yüzünden yaşayacak. Belki de yaşar, hangi cins çiçek olduğunu göremiyorum, yalnızca rengini görebiliyorum, bakır rengi. Seni ilk defa eve götürdüğümde Juli'den nasıl da korkmuştum, ne diyeceğini, hatta sana akşam yemeği verip vermeyeceğini bile merak ediyordum. Başta seni içeri almamıştım, bahçede ağaçlara bakarak vakit geçirmiştik, birbirlerine uzaklığını ölçüp bana bir salıncak getireceğini söylemiştin. Cesaretimi toplayıp mutfağa girdiğimde karanlık bastırmak üzereydi, mutfak boştu, yalnızca terazinin kefeleri parlıyordu, Bent'ten yanımda getirdiğim tek eşya buydu, veda etmeye gittiğimde Kárász Anne vermişti, neden illa ki bir terazi, bilmiyorum. Koluma vermiş, beni öpmüştü, bir şeker gibi tatlı bir kokusu vardı. Kefelerden birinde Juli'nin yazdığı notu buldum. İki gün evde olmayacaktı, akşam yemeği buzdolabındaydı, ertesi gün de şehirde bir şeyler yemeliydim, kendisi kutsal panayıra gitmişti. Bütün pencereleri dikkatlice kapatmıştı, mutfak yer bezi ve havagazı kokuyordu. Notu, yüzüne bakmadan sana verdim, ipte asılı kurulama bezlerini düzelttim. Anahtarı elimden aldın, kapıyı kilitleyip zincirini taktın.

Eve telefon ettiğinde Angela'ya ne söyledin, bilmiyorum. Banyodaki musluğu, söylediklerinin bir kelimesini, kazara bile olsa duymayayım diye sonuna kadar açmıştım. Senden kaçmaya çalıştığım o iki haftadan önceki dönemde, söylediğin yalanları duymak bana garip bir haz bile veriyordu, Angela'nın senin her söylediğine inandığını biliyor, seninle bir lokantada oturmuş, yemek yerken, onun seni toplantıda ya da tiyatroda provada olduğunu sanması beni eğlendiriyordu. Şimdi ise kafamı karıştırıyordu. Aslına bakacak olursan,

bu akşam eve gitmeyeceğini, benimle kalacağını, eve gitmek istemediğini söylemeni isterdim. Angela'nın ismini duyar duymaz omuzlarımın kasılması o gün başlamıştı. Agrippa heykelciğinin altında Pipi'nin sarı yatağında da çok zorlanmıştım. Ama kendi evimde, benim Angela'yı sevdiğimi söylediğin o gece de hiç kolay olmamıştı.

Bahçıvan mırıldanıyor. İyi ediyor, çiçeklerle konuşmak lazım, babam da fideleri ekerken, körpe yapraklarını okşar, "Uslu durun," derdi. Bahçıvan, dudakları kapalı bir şarkı tutturuyor, *Bahar Rüzgârı*'nı söylüyor... Diz çökmüş bir halde çalışıyor, diktiği fidelerin dibine ıslattığı topraktan destek yapıyor, yeni dikilen çiçeklerin her biri patates tümseğinin üzerinde duruyormuş gibi. O gece sabaha karşı gitmiştin. İnce yoldan aşağı inerken arkandan baktığımda, acı bir tat bütün vücuduma yayılmış gibiydi. Giderken ıslık çalıyordun, pencerenin kenarına oturmuş arkandan baktığımı bildiğin için, dönüp el salladın. *Bahar rüzgârı, suları taşırıyor, çiçeğim, çiçeğim...* Görüntün gittikçe küçülmüştü ve dönemece girdiğinde gözden kayboldun. Bulutlar uçuşuyordu, göğsüm ve ellerim kızarmıştı. Önümdeki pencerede duran tahta saksılara yağan çiy hâlâ duruyordu. Çiçeklere sadece baktım, onlara söyleyecek bir şey bulamadım, ben çiçeklerle konuşamam. Bahçıvan eğilerek çalışmıyor artık, dizlerinin üzerinde doğruldu.

Diz çökmek... O gece böyle demiştin. Gece, Gizike'deyken söylediklerin aklıma geldi. Şimdiye kadar hiç aklıma gelmemişti, aslında bunları duymadığımı bile düşünürdüm, oysa o gece çok uzun süre konuşmuştun. Vücudum, senin özleminle yanıp tutuşurken ve kulaklarım sesinin tonunda daha önce fark etmediğim bir titreşimi beklerken ruhum söylediklerinin hepsini dinlemişti. İçimde bir yerlere sıkışmış sözlerinin her biri, o gece aklıma geldi. Seni neden yalnız bırakıp gittiğimi soran

yakınma ve suçlamalar, dudaklarından dökülmüş; bir daha senden kaçıp saklanmamam için bana yalvarmıştın. Hep diz çökmüştün, böyle söylüyordun, ben ise sigaranın ateşine bakıyor, Angela'nın yanında gece yarısı böyle sigara içip içmediğini merak ediyordum. Şimdiye kadar hep meraklanmasın diye annenin, daha sonra duyduğun şefkat yüzünden Angela'nın; senin daha yüksek ve akıllı olduğunu anlayıp kelleni vurmasınlar diye çevrendeki insanların karşısında hep diz çökmek zorunda kaldığını anlatıyordun. Gerçek kişiliğinle seni kimsenin çekemeyeceğinden endişelendiğin ve insanlar dünyasında yer edinebilmek için hep diz çökmek zorunda kalmıştın; ancak yanımda doğrulabiliyordun, içinden bir kurt gibi saldırmak gelirken şarkı söylemen gerekmiyordu.

Seni dinlemiyordum, dediklerinin hiçbiri beni ilgilendirmiyordu. Kendi kendime "Benden ayrılıp eve gittiğinde Angela'ya sarılacak mısın?" diye soruyor, artık Angela'yla çoktandır bedensel hiçbir yakınlık olmadığını söyleyen sözlerinde doğruluk payı arıyordum. Sen tepeden aşağı inerken ben pencerenin kenarında oturuyordum, duyduğum kinden vücudum buz kesmişti. Angela kendisine söylediğin her şeye inanıyordu, sana böylesine bir güven beslemesi için karşılıklı güzel bir uyum içerisinde yaşamanız gerektiğini düşündüm. Donuk ama keskin bir aydınlık vardı. Seni görmüyordum ama sesini hâlâ duyuyordum: *Bahar rüzgârı suları taşırıyor...* Pencereyi kapattım, mutsuzdum, aynı zamanda yorgun ve kandırılmış.

Sabah, telefonuna uyandım, evden arıyordun. Bazen evet, bazen de hayır diyordum, prova hakkında basit bir konuşma yaptık. Angela'nın, yakınında bir yerlerde oturduğunu ve kahvaltı masasında tüten kahvelerinizi görür gibiydim. Telefonu kapattıktan sonra, elime bir kitap aldım. Okuduklarımın hiçbirini anlamadım. Kendi kendime Angela'yı aldattığını söyledim ama buna sevinemedim.

Hindiba.

Bir su damlacığı, bitkinin taçyapraklarında kaldı, ağırlığıyla yere yuvarlandı, toprak tarafından emildi. *Cichorium endivia.* Gizike sana salatayı sevdiğimi söyleyebilirdi. Salatayı hep Juszti yapar, porsiyonları büyük bir cam çatalla bölüştürür, kâsede kalanları ise Gizike ile ben yerdik, tavşan gibi çiğnemeden kim daha çabuk yutacak diye yarışırdık. Salatanın biçimini, yaprakların koyu yeşil kenarlarını, taze yeşilliğin hışırtısını severdim. Gençliğinde yazdığın ve Angela'nın salatasını öven bir şiirini, eski bir dergide bulup okuduğumdan beri salata boğazımdan geçmiyor.

Yazarları hep bir resmin içerisinde gözümde canlandırırım. Ovidius, denizin kıyısında oturmuş, dalgaların köpükleri ayaklarını yalıyor, tepesinden alçak kara bulutlar geçerken bir kuş daireler çiziyor. Gizike bir gün bize geldiğinde, çalışma odasının kapısını açıp da beni yerde, alnımda boncuk boncuk terlerle yatarken gördüğünde çığlığı basmıştı. O anda üzerimden geçen atların solumasından ve gürültüsünden dolayı korku içerisindeydim, nalların ağırlığını ve keskinliğini etimde hissediyordum. Beklenmedik gelişine ve buna son vermesine sevinmiştim, artık yerimden kalkabilir ve Szegesvár Savaşı'nın* temsiline son verebilirdim. Mısır tarlaları yerini tekrar hukuk kitaplarına bırakmış, köşede yaldızlı ipe asılı sedef çerçeveli kör ayna yine ortaya çıkmıştı. Bir yazarın ya da bir şairin yarattığı kişileri, Piroska Rozgony'yi veya Cordelia'yı, ya da Klärchent'i, hatta insanın hayat yolunun yarısında karşısına çıkan kapkara bir orman dekorunu bile canlandırabilirdim.

Pipi, senin o eski şiirini çıkarıp sana okuduğunda, gülümseyerek omzunu silktin ve "Eskidendi, belki de doğru bile değildi," dedin, Hattyú'da oturuyorduk. Gizike'nin bana

* Ünlü Macar şair ve özgürlük savaşçısı Sándor Petőfi'nin hayatını kaybettiği savaş, (31 Temmuz 1849 (ç. n.)

salata getirmesi tesadüf değildi, mutfakta anılarına kulak verip yemeklerimi öyle hazırlatıyordu. Tadına baktığımda, yağın kaygan tadıyla, sirkenin kokusu hoşuma gitti. İkinci lokmayı artık yutamadım ve tabağı ittim.

Sonraları her şeyin yanında salata yemene alıştım, içkiyi sevmeyişim ya da köylüler gibi her yemeğin yanında ekmek yiyişim gibi. Bende ne zaman bir kapris, bir arzu keşfetsen hep bundan sevinç duyardın ama benim hiçbir şeye karşı isteğim yoktu. Salata tabağını iteklediğimde, "Alerji," demiştin. Yapraklar üst üste yığılmıştı, boğazım tıkandı, sen biberli sosa ekmeğini banıyordun, kalan sirkeli ve yağlı suyu da kaşıkladın. Seni seyrettim. Angela'yı düşündüm, sana daha yeni evliyken pişirdiği ilk öğle yemeğini. Ona şiirler yazıyor, ilk ilkbaharınızı geçiriyordunuz. Şiirin çıktığı dergiyi düşündüm, Angela'nın sofrayı hazırladığı eski masası hep var olacak, biz artık göçüp gittiğimizde bile varlığını sürdürecekti. Şiirlerin korkunç ölümsüzlüğü düşüncesi boğazımı tahriş etti.

Bahçıvan, şimdi duyamadığım bir şeyler mırıldanıyor. Belki de yaşlı köylü kadınların çiçek diktikleri zaman yaptıkları gibi büyülü sözler söylüyor ya da dua ediyor. Ekiyor ve konuşuyor.

Yıllarca süren suskunluktan sonra söylediklerini ilgiyle dinleyen birini bulmuşçasına susmadan konuştun. Vaftiz babanı, batan bıyıklarına, kışın odaya girdiğinde üzerindeki büyük kürkün tütmesine ve siyah kıvrımlarından silkelenen kırağıya kadar her şeyi anlattın. Üniversitedeki öğrencilik yıllarını da anlattın, ilk yurtdışı gezilerini, Angela'yı, onunla ilk tanışmanızı, savaş yıllarında gözlerini kamaştıran parlaklığının geçen yıllarla birlikte sönmesini, gerçek hayattan gittikçe uzaklaşıp ölülerine sıkıca tutunmasını. Sana bakar, susardım. Sokakta yanında seninle yürüyen, bazen başını kaldırıp sana

bakan, fakat iniltilerinden ne söylediği anlaşılmayan dilsiz ve savunmasız bir hayvan gibiydim. O derin suskunluklarımla sana geride korkunç bir geçmişim olduğunu, kendimi mahvetmemek için arkama bakmama izin vermemeni anlatmaya çalışıyordum, ancak sen anlamıyordun. Bir gün, yollar buzlu ve kaygan olduğu için, Angela'nın yetimhaneye yalnız başına gitmesine razı olmadığını anlatırken ağzımı sıkıca kapatıp tabağımı ittiğimde, bana hırsla onu kıskandığımı söylemiştin. Her davranışımdan kıskandığım sonucunu çıkarır, onu kıskanmama bir neden bulunmadığına, aranızda yıllardan beri beni rahatsız edecek tarzda bir ilişki olmadığına dair saatlerce dil döker, beni buna inandırmaya çalışırdın, ben ise güçsüz ve yalvaran bir suskunlukla dinler, aslından aranızda olan hiçbir şeye, ne Péter'e ne kira makbuzlarınıza ne de ortak elektrik hesabınıza katlanabildiğimi sana söyleyemezdim.

Sen bulmalıydın, bakışlarımla, şiddetli çıkışlarımla, yatışmayan öfke nöbetlerimle neden böyle davrandığımı sen bulmalıydın, madem beni seviyordun, benim söyleyemediğim şeyleri fark edip sen bulmalıydın. Artık yerinde olmayan Bent'teki evimizi hiç görmesen bile hayal gücünle tekrar inşa etmeliydin, Kárász Anne'nin mutfağını, Béla'nın öpücüklerini, Ambrus'u, her şeyi senin bulman gerekiyordu, Angela'dan ne derece ve neden nefret ettiğimi de. Senin yanındayken, sen günü anlatırken, ben kendime hâkim olduğum zamanlarda bir şarkı mırıldanır, kirlenmiş olduğunu düşünür, seni sevdiğim için kendimden ve ikinizden nefret ederdim. Angela'dan sırf yaşadığı için, senden de onun elini tuttuğun, mantosunu giymesine yardımcı olduğun ve iyi geceler dilediğin için nefret ederdim.

Bahçıvan, bulunduğum yöne baktı, selam verip vermeyeceğini kestiremedi, ceketinin sallanan düğmesini evirip çevirdi, tekrar dönüp şarkı mırıldanmaya devam etti. Bir keresinde bana büyük bir tiyatro sanatçısı olduğumu söylemiştin, ancak

ses tonunda bir beğeni yoktu, tamamen tarafsızdın. Tam o sırada ceketinin kopmuş olan en üst düğmesini dikiyordum. Elime aldığımda ortanca düğmenin bir başkası tarafından daha açık ve ince bir iplikle beceriksizce tutturulmuş olduğunu fark ettim. Angela dikişi hiç beceremezdi, elişi derslerinde eline iğneyi batırır, daha sonra ağlardı. Ceketi kucağıma indirip dikişe bakakaldım. Angela'nın parmağına kaba bir yüksük geçirilmiş elini ve dar ince omuzlarını gererek sert kumaşla bir türlü başa çıkamayışını görür gibi oldum. Mideme yumruk yemiş gibi oldum. Neyim olduğunu sorduğunda, makasın parmağıma battığını söyleyerek parmağımı emdim, sonra şarkı söyleyerek ve dans ederek odanın içinde dönmeye başladım; bu esnada ertesi gün kendime izin vermeyi, nehrin kıyısında bir yerlere gitmeyi düşündüm. Tiyatroda *Büyülü Tugay* oyunu vardı ve benim rolüm yoktu, yalnız kalmak, karlı havada titremeyi, iliklerime dek donmayı, her yerimin buz kesmesini istiyordum. Giderken, "Yarın, nerede?" diye sordun, "Hattyú'da öğlen vaktinde," diye cevap verdim. Szentendre'den dönünceye kadar üç gün görüşmedik. Evden çıkarken Juli'ye provaya gittiğimi söylemiş, daha sonra Margit Köprüsü'nden telefon edip seyahate gideceğimi haber vermiştim. Tekrar görüştüğümüzde beni aramaktan yüzün süzülmüştü. Beni neredeyse öldürecektin. Başım omzunda tavana bakıyordum, aşağıda arabalar geçtikçe ışıklar hareket ediyordu. Sana, Angela, ceketinin ortadaki düğmesini dikti, diye senden üç gün boyunca kaçtığımı söyleyemezdim, böyle bir şey yakışık almazdı.

Török Sokağı'nın köşesindeki haçın dibinde, Gizike'nin kabın içindeki dua kitabını yıkadığımız kuyunun yanında Ince Amca böyle, bağdaş kurarak otururdu. Bana hep, hatta dokuz yaşındayken bile, "Ellerinizden öperim, küçük hanım," derdi; ben ise bu sözlerine hiç karşılık vermedim, yıllarca beni

boşuna selamlamıştı. Ne kadar üzgün baksa da hiç sadaka vermez, başımı kaldırıp yanından kibirle geçerdim, bizim kadar bile mal varlığının olmaması bana gurur verirdi. Kışın ellerini ve ayaklarını paçavralarla sarar, iplerle tutturur, bez bir bebeğe benzerdi. Bir kış günü öldüğünde, cenazesini belediye kaldırmıştı, töreni muhteşem olmuştu, Józsi'nin meyhanesinde çalan üç Çingene kemancı da katılmıştı, yaşlı adamı oldum olası tanırlardı. Gizike ile ikimiz de gitmiştik, adamlar bol bol konuştular, Ince Amca'yla gurur duyuyorlardı. Çok ihtiyardı, akrabası yoktu, cenaze alayının akrabalara ayrılmış kısmında belediyeden bir bey yürümüştü, bu o kadar ilginçti ki, "Madem bu kadar gurur duyuyordunuz kendisiyle, neden donmasına izin verdiniz?" diye sormuştum kendi kendime. Gömme işi bittikten sonra emektar cenaze arabası da gittiğinde, herkes evine dönmüştü, sadece Gizike ile ben kalmıştım. Hava soğuktu ama üşümüyorduk, zaten ben hiç üşümezdim. Gizike'nin ellerini sokacak bir manşonu ve kar botları vardı. Manşonunu dizlerinin altına koyup dua etti ve yonca yaprağı desenli, süslü, ufak çantasından çıkardığı 1 *pengő*'yü tümseğin yanına gömdü. Ne zaman Gizike'yi gülümserken görsem, hep o günkü gülümseyişi gelir aklıma; Gizike kışın akşam çökerken manşonun üzerinde dua ediyor, annesi daha yaşıyor, mutfaklarında devamlı yağ eritiliyor, lokantaları için kasap her gün bir domuz şişliyor.

Bir saat sonra yine Ince Amca'nın mezarının başındayken çok korkuyordum. Yerdeki kar daha da kalınlaşmıştı, kar ayakkabılarım yoktu, eldivenim de yoktu, Gizike'nin şimdiye kadar çoktan evine varmış olduğunu biliyordum, küçük lambası yanan masasının başında sıcak kakao içip kekini yiyordu. *Pengő* buz kesmişti, neredeyse bulamayacaktım, karları kazıp çıkarmak hiç de kolay olmamıştı. Sokakta kestane ve sıcak kabak tatlısı satılıyordu, mangallar ve sıcak tuğlalar arasında bir müddet oyalandıktan sonra, bir şey almadan oradan

ayrıldım. Piyanonun sesi, evimizin dışına taşıyordu. Paramız hep mutfakta bir fincanın içinde dururdu. *Pengő*'yü onun içine attım. Biraz ağladım, daha fazlasına vaktim yoktu, akşam yemeğini hazırlamam gerekiyordu.

Seni seviyordum. Bunu sana çok az söyledim ve hiç belli edemedim. Ama yine de seni seviyordum. Işık gösterisini izlemek için beni kaleye çıkardığın akşam, bir dilencinin şapkasına para atmıştın, ben de bu akşam o parayı içkiye harcayacağını söyleyerek seninle alay etmiştim. Köşeye kadar gittiğimizde, Üç Aziz Anıtı'nın gölgesi, önümüzde uzanıyor, kilisenin açık kapısından dışarı ışık süzülüyordu. Arkama bakıp birden durdum. Kolundan çıkıp gerisingeri koşmaya başladım, para çantamda ne kadar para varsa hepsini ihtiyar dilencinin kucağına boşaltınca şaşkınlıkla başını salladın, oradan da ters yöne, burçlara doğru koşmaya devam ettim, zor yetiştin. "Deli," deyip öpmeye başladın, ben ise orada sana sokulmuş bir şekilde, ne kadar deli olduğumu tahmin bile edemediğini, hayatımda hiçbir dilenciye para vermediğimi ve burada akan gözyaşlarımı senin yüzüne bulaştırırken aslında paralarını dilencinin kucağına döken ve ona iyi akşamlar dileyen yeni halimden korktuğum için ağladığımı biliyordum.

17

Öğrenciler.

Çocukların yanında topları ve beslenme çantaları var, içlerinden biri bir şeyler yiyor. İki kadın öğretmen var yanlarında, biri ikili sıranın başından, diğeri ise sonundan yürüyor. Acaba bu öğretmenlerin aklından neler geçiyor? Arkadan gelen daha genç olanı daha doğal davranıyor, insanlığını kaybetmemiş. Diğer öğretmenin saçları kırlaşmış, sırayı durdurmadan önce etrafına bakıyor, arkasındaki kareli gömlekli küçük oğlan çocuğu, yerden bir sümüklüböcek alıp, sarnıca atıyor, kimse fark etmiyor. Sırtlarına asılı filelerinden topları ve küçük ekmekleri gözüküyor. Hiç kimse konuşmuyor ve üzerinde konuşulmayacak ne varsa seyrediyorlar; güneş, ben, kuşlar, ağaçların kurumaya başlamış yeşil yaprakları. Birbirlerine birşeyler gösteriyorlar, az ötede kendi kendine konuşarak, oturan bahçıvan hoşlarına gidiyor. Yaşlı öğretmen bir şeyler açıklarken, arada bir bana ve bahçıvana bakıyor, bizden rahatsız olduğu her halinden belli oluyor, bize ne gözle bakacağını kestiremiyor; bahçıvan kendi kendine konuşuyor, ben ise yalınayak yerde oturuyorum, hem çevreye aykırı bir görüntü sergiliyoruz hem de canlıyız. Genç öğretmen bakışlarını sarnıca dikiyor, güneş ışığının vurduğu su parıldıyor. Yaşlı olan, *"Ulusun minnet duyguları,"* diyor. Kuşum ağaçtan

uçup gidiyor, serçe olmadığını, göğsünde sarı bir leke, boynunda yeşil halkası olduğunu fark ediyorum. Üstümüzde kanat çırparken, çocuklar büyülenmiş gibi arkasından baktılar.

Acaba bu gezi hakkında nasıl bir ödev hazırlayacaklar? Din dersinde birbirimizin kişiliğiyle ilgili bir yazı yazmamız istendiğinde, acaba Angela benim için ne yazmıştı? Peder, yazılanları bize geri vermemiş, üzerinde de konuşmamıştı. Birbirimizin dış görünüşlerini de yazmak zorundaydık, bu da ayrıca canımı sıkmıştı, Angela'nın beni ne şekilde tarif edeceğini düşünüp durdum, esaslıca bakıldığında nasıl görünüyordum acaba? Din dersinde her zamanki oturma düzenimizde oturmazdık, başka dinden olanlar dışarı çıkar, biz de arka sıralardan ön tarafa taşınırdık. Angela'nın her zamanki yeri benim önümdeydi ama din dersinde yan yana oturmuştuk. O ödev sırasında bazen uzun ve düşünceli, birbirimizi incelerdik, ilkkez karşılaşan iki kişi gibiydik. Peder sıralar arasında dolaşıyor, yazdıklarımıza göz atıyordu. Ben ezberlemeyi ve kitapsız ders çalışmayı severdim, ama yazı yazmaktan nefret ediyordum, bu iş beni yoruyordu. Bence çok saçma bir işti, bir şey üzerine yazı yazmaya ve doğru sözcükleri aramaya gerek yoktu, aynı şeyler mimiklerle ve oynayarak da anlatılabilirdi. Angela'nın bir şeye konsantre olduğunda baktığı tavandaki çiviye, kafamı kaldırarak baktım. Peder halime güldü ve yazmamı ima ederek, parmağıyla önümdeki boş kâğıda vurdu. Angela'ya baktığımda, elbiseme dikkat ettiğini gördüm. O an onun orada, yanımda, sıranın üzerinde hemencecik ölmesini diledim. "Tanrı'nin sevgili evlatları," demişti Peder vaftiz yenileme duasında. Küçük oğlan çocuğu yine bir sümüklüböcek buldu, onu da sarnıcın içine attı.

Pipi çocukları sever. Angela tiyatroda Pipi ve Vanya yerine bana rastlamış olsaydı ve bir kutlama düzenleme fikrini bana açsaydı, asla yetimhaneye gitmezdik, Pipi'nin her çocuk yu-

vasında yapılan kutlamalara katılmayışının nedeni, şimdiye kadar kendisine bunu teklif etmeye kimsenin cesaret edememiş olmasıydı. Angela tiyatroya gelip yurtta bir öğleden sonra, sanat şenliği düzenleme planlarını açıklayınca Pipi ve Vanya çok mutlu olmuşlardı. Tiyatroya vardığımda herkes, zavallı yetimlerin nasıl mutlu olacaklarını söylüyor ve seviniyordu, Vanya sahne sanatçılarının toplumsal görevlerini açıklayan bir konuşma yapıp Emil'den ve onun kendisini davaya adamış bir şehit oluşundan bahsetti. Angela sevincinden yerinde duramıyor, kızarıp, gülümseyerek, herkese teşekkür ediyordu. Ben de aralarında olduğumdan, gülümseyerek, tabii ki gideceğimizi söyleyip, bunun çok iyi bir fikir olduğunu belirttim. Pipi soyunma odasında keyfinden ıslık çalıyordu, zavallı yetim veletleri sevindirmek için nasıl bir program yapalım, diye odamı aradığında, telefonu hiçbir şey söylemeden kapattım. Pencerenin önünde durup ana caddeye baktım. Tiyatronun karşısındaki eczanenin önünde bir kalabalık vardı, dikkatlice baktım. Juli, elbisemi getirip bana giydirirken yüzüne bir bakış attım. Juli gülümsüyordu. Her zamanki tepkisiz ve ekşi suratında gördüğüm bu gülümseme öylesine garip gelmişti ki, Puck rolü için yaptığım çapraz kaşlı makyajım ve yaldızlı kirpiklerimin arasından şaşkınlıkla bakakaldım. İki kötü ruhlu cüce gibi bakıştık. Angela'yla beraber çalışmak zorunda kalmam, Juli'yi zevkten dört köşe yapmıştı. Aklı sıra benimle eğleniyordu.

Artık gidiyorlar. Yollarındaki kertenkeleyi ürküterek kaçırdım, görürlerse onu da sarnıca atarlardı. Onları öbür yoldan götürüyorlar, böylece bize hem sırtlarını döndürmüş hem de dikkatlerini sonsuzlukla ilgili konulara vermelerini sağlamışlardı. Şimdi yaşlıca olan öğretmen sıranın sonuna geçti, genç olan başı çekiyor. Onlara, "*Kuytu Bir Ormanda Yaşamak İstiyorum*" şarkısını söyletmeliydiler. Ama bu şarkıyı bilmi-

yorlardır, zamanın çocukları Bartók ve Kodály şarkılarıyla büyüyorlar. Yetimhanedeki tören de Kodály şarkılarıyla açıldı. Çocuklar düz bir sıra halinde dizilmişlerdi, içlerinden biri yanıma gelerek, bir şeyler mırıldandı ve elimden tutarak, koridorun başına kadar götürdü. Angela yanımızdan bir an olsun ayrılmadı, sevinçli bir telaş içerisindeydi. Çocuğa ayak uydurabilmek için adımlarımı yavaşlatmak zorunda kaldım, duvarlarda asılı büyütülmüş amatör fotoğraflar bizi izliyor gibiydi, Emil'in bir sürü çocukluk fotoğrafı vardı, birden gözüme doğduğum şehir çarptı. Büyük bir ihtimalle kilisenin kulesinden çekilen fotoğrafta Emil'lerin Köves Sokağı'nda oturdukları villa gözüküyordu. Çocuk odalarında çekilmiş resimlerin birinde Emil'in yanında Angela da vardı. Emil masaya eğilmişti ve önlerinde aritmetik kitabı açıktı, Emil matematikten hiç anlamazdı, sadece daha iyi göründüğü için Angela'nın yanına geçmiş, öyle poz vermişlerdi. Yine duvardaki başka bir resimde Emil, koltuğunun altında kitaplarıyla üniversitenin önünde gözlerini kısarak durmuştu. Tam koridorun kıvrıldığı yerde deri fabrikasının, yakınlarda çekildiği ön cephesindeki kızıl yıldızdan ve sallanan bayrağından belli olan bir fotoğrafı bulunuyordu. Resmin ucundan bir kaç evin tuğlası görünüyordu, daha uzaktan çekilseydi, Üç Huszar'ın hep açık duran küçük kapısı ve dönüşünde Rózsi'ye ve çiftliklerden kente gelen atlı arabalara açtığımız büyük avlu kapısı da belli olabilirdi.

Çocuklar baştan aşağı beyaz giyinmişti, hatta ayakkabıları bile beyazdı. Ilu Teyze ile Elza yanlarında, sandalyelere tünemiş iki ihtiyar kargayı andırıyorlardı. Sen oturmamıştın, Ilu Teyze'nin yanındaki yerin boş kalmıştı, koridorda sigara içiyordun, ancak benim sıram gelip de, bir ayı kılığında bir Kırgız oyununu oynarken salona süzülüp, beni bir köşeden izlemiştin. Çocuklar sevinç çığlıkları atıyorlardı, bir tanesi sahneye koşup, bana bir buket çicek ve bir kutu şe-

ker verdi. Angela mutluluktan ağlamıştı. Sahnede arkamda Emil'in yağlıboya bir portresi asılıydı, iki kardeşe de benzeyen ama ne Emil'in ne de Angela'nın tıpkısı olan bir resimdi bu. Emil bu kadar erkeksi değildi ve hiç bu kadar neşeli gülümsemezdi.

İkinci oyunumu çocuklar için değil de, senin için oynamıştım. Beni seyrederken, bu sahneye çıkışımın sana nasıl bir tepki olarak geri döneceğini hesaplıyordun, acaba yine bir yerlere mi saklanacaktım, yoksa seni eve almamakla mı yetinecektim? Bundan daha uygunsuz bir zaman olamazdı, çok meşguldün, bir yandan Ulusal Tiyatro anketlerine hazırlanıyor, diğer yandan da Ordu Tiyatrosu'na *İspanyol Trajedi*'sini çeviriyordun. Bu eğlence için sahneye çıktığımda, Angela'yla bir araya gelişimin hep olaylı sonuçlandığını biliyordun. Daha sonraları fark ettim ki, sana göre beni bu kadar etkileyen şey, Angela'ya duyduğum merhamet duygusu, çocukluk çağımızın, şehrimizin ve daha başka şeylerin peşimi bırakmayan hatırasıydı. Ben sahnede hoplayıp zıplarken gözlerini benden ayırmıyordun.

Sanat gösterisinin sonunda, yetimhanede ikindi kahvaltısı yaptık, uzun fincanlarda kakao içtik, haber ajansından kameramanlar da gelmişti, Angela onlardan köşe bucak kaçıyor, hep yetimleri öne sürüyordu. Haberlerde yayımlanan hiçbir görüntüde o günkü kadar güzel çıkmamıştım, kucağımda bir çocuk oturuyor, ben bir ana şefkatiyle onu sol kolumla sarıyor, diğer elimle de kek yediriyordum. O gün lapa lapa kar yağmış, temizlik işçileri temizlemeye yetişememişlerdi, her kürümelerinden kısa bir süre sonra tekrar kar birikiyordu, tabanımın altında ezilen karın sesi iyi geliyordu. Angela bizimle gelmedi, Ilu Teyze ve Elza'yla orada kalmıştı. O gece Angela'yı mutlu ve alımlı güzelliğiyle gördüğüm son gece oldu. Başımı çevirip son bir kez baktığımda, ellerini tutan ve eteklerine yapışan çocuklar arasında dururken, o korkak An-

gela daha kendine güvenli ve olgunlaşmış gözüktü gözüme, çevresindeki ufak masalar ve oyuncak küplerle oda o kadar doğaldı ki, bir ev havası veriyordu.

Biraz yürüdük, Pipi çok keyifliydi, buz tutmuş yolda bir çocuk gibi kayıyordu; sen, kaymamam için kolumdan tuttuğunda sertçe çektim ve sesimi çıkarmadım. Bana yardımcı olmak istediğin için sana kızmıştım, Angela değildim ki ben, kaygan yollarda yürümeye alışıktım, hatta bir gün Bent'teyken elimde süt kabıyla koşa koşa eve giderken, karın örttüğü bir taşa takılıp düşmüştüm, dizlerim kanamıştı ama zaten sütün dökülmesi yeterince tatsız bir durum olduğu için kimseye göstememiştim.

Yetimhanenin pencerelerinden ışık süzülüyordu, kapıdaki ışıklı tabelanın çerçevesi krepon kâğıtlarıyla ve kâğıttan beyaz güllerle süslüydü, kenarlarına iki fener asılmıştı: "Emil Graff Çocuk Yuvası". Pipi evine gitmek istedi ama bırakmayıp akşam yemeğini bende yemesini söyledim, seninle vedalaştık. Otobüse binip seni orada bıraktık. O gece Pipi'yi evime götürmedim, iki durak sonra otobüsten indim, o devam etti. Ben tiyatroya dönüp oyunculara ayrılan locaya oturdum ve sanat gösterisi davetiyesinin arkasına adını yazıp durdum. Birinci perdenin sonunda Hella bana tuttuğum notları göndermemi isteyen bir haber yolladı, kendisine göre bazı sahneleri hatasız değildi ama düzeltecekti.

Eve döndüğümde, Juli'nin telefonla arandığımı söylemesini bekledim ama o, hiçbir şey demeden akşam yemeğimi servis etti. Yemekte *kocsonya** vardı, etinden canım istemedi, sadece jölesinden yedim. Kar aralıksız yağıyordu. Juli saatte bir dışarı çıkıp merdivenleri süpürdü. Angela'nın oyun dekoru olarak verdiği seramik fincanı sobaya attım, ateşi hâlâ yanıyordu. Pipi'ye telefon ettim ama evde değildi. Bir kez de

* Eti haşladıktan sonra, suyundan yapılan, jöle kıvamında soğuk yenen bir Macar yemeği (ç. n.)

benim telefonum çaldı, hemen koştum. Vanya'ydı, tebrik ediyordu.

Bahçıvan eşyalarını toplayıp, gitti. Kozmos çiçeği ektiğini şimdi görebiliyorum. Dün Hella da kozmos getirmiş, herkes görsün diye elinde bir müddet dolaştırmış, sonra da mezara koymuştu. Juli'ye sorsaydın, bana getirdiğin çiçeği çöpe atmadığımı, dolabın en üst gözünde, bir kutunun içinde sakladığımı sana söylerdi.

Annemin gelin çiçeği de bu kutudaydı, kutunun kapağında bir şapkacının adının yaldızlı harfleri parlıyordu. Çocukken bir gün bu kutuyu yerinden almıştım, kola geçirilebilen bir sapı olduğu için çok hoşuma gitmişti, içindeki kurumuş kahverengi çiçekleri özenle çıkardıktan sonra kutuyu kirazla doldurmuş, bahçemizde şarkı söyleyerek turlamaya başlamıştım. Babam hep, "Bahar çiçeklerle gelir," derdi, ben de o zamanlar da her şeyi anında gözümde canlandırma özelliği vardı ve bu sözlerden sonra mart ayını, sırtında çiçekler ve meyve ağaçları dallarıyla dolu bir çuvalla gelirken görür gibi olmuştum. Haziran sonuydu ve kiraz toplamıştım, kenarlarını kestiğim eski hasır şapkamızı başıma geçirmiş, bahçede şarkı söyleyerek dans etmiştim, şimdi de yaz mevsimi olmuştum. Böyle zamanlarda öğleden sonraları Ambrus'un domuzlarının kokusu ile menekşelerin mis kokusu birbirleriyle yarışırlardı, ikisini birbirine karışmış olarak solurduk ama rahatsız etmezdi; çünkü menekşelerin ağır kokusu ile, hayvanların keskin kokusu, yazın bir parçası sayılıyordu. Yalınayak geziyordum, bahçeyi biraz önce suladığımdan toprak yumuşak ve ılıktı.

Getirdiğin çiçek selofan kutusu içinde olduğu gibi duruyor. Evde büyük temizlik yapıldığı günlerde, Juli sarsılıp yapraklarına zarar gelmesin diye, onu uzak bir köşeye kaldırır.

Getirdiğin gün de çok kar yağmıştı, iki adım ötesi görünmüyordu, eldivenini yine kaybettiğin için ellerin soğuk rüzgârdan şişip kıpkırmızı olmuşlardı. Sana kızgın ve kuşkuyla baktım ve ardında ne yattığını sordum kendime. O güne dek getirdiğin çiçekleri hiç böyle getirmemiştin, sokaktan alır, cebine sokardın ve çoğu kez vermeyi unuttuğun için sonunda da çöpe atardık. Islık çalıyordun, bir çay istedin, evin içinde dolaşmaya başladın, kuşkuyla seni dinledim. Gösteri akşamı neredeyse hiç konuşmadan ayrılmıştık, Pipi yolda buzun üzerinde kayarken ben susuyordum, devamlı Pipi'yi seyrediyordum, daha sonra bir kartopu yapıp ona attım, sana bakmadım bile. Şimdi evime ayak bastığında, beraberinde yetimhaneyi ve Angela'yı getirmiştin, daha sen konuşmadan içimde bir şeyler kabardı, yine olay çıkacağı belliydi, gene de sana bakmakla yetindim ve *İspanyol Trajedisi*'ni bir kenara bırakıp başka bir konudan bahsetmeni bekledim, bizden. İçim kavga etme isteğiyle dolmuştu. Bir gün önce sahnede gözünün önünde zıplamış, bal yemiş, ayı olmuştum, kendim de bal gibi tatlıydım. Yanıma yaklaşmanı, bir gün öncesinden beri bekliyorum. Çiçeklere baktım, uzun saplı güllerdi ve içimden sana ne kadara mal olduklarını düşündüm, bu mevsimde çiçekler çok pahalı olurdu. Juli çayı getirdi, koltuktaki çiçeğe iyice baktıktan sonra, tepsiyi koyup senin yanına gitti ve elini kolunun üstüne koydu. Seninle Juli'ye baktım, senden ne istiyordu, aklını mı kaçırmıştı? Juli, "Yapmayın!" dedi, sen başını sallayarak gülmeye başladın, Juli ise gözyaşlarına boğulup odayı terk etti. "Onaylamıyor, duydun mu Eszter?" dedin. "Onaylamıyor." Bana sarılmak istedin ama kollarından sıyrıldım. Sinirden köpürüyordum, bütün bu olanlardan hiçbir şey anlamamıştım

Hırsımdan çayı koyarken fincanın dışına taşırdım. Seni Angela'nın elinden almanın beni rahatsız etmemesi gerekti-

ğini, tüm ihtiyaclarının karşılandığını, tek ihtiyacının birinin kanatlarının altına sığınmak olduğunu açıklayan sözlerini bıktırıncaya kadar söyleyeceğin zamanı bekliyordum. Angela bir kadın değildi, Angela bir çocuktu ve Angela kendisini parti üyesi sanıyordu ve bu iki özellikten ibaret bir kişilikti. Seni seyrediyor, içimi kaldıracak daha başka şeyler de söylemeni bekliyordum, daha acı ve daha iç karartıcı şeyler. Juli'nin senin için aceleyle kızarttığı ekmek dilimlerini iştahla yiyordun, ne kadar aç ve neşeli olduğuna baktım, sanki dün dostça birbirimizden ayrılmış gibiydik, birden acıktığımı hissettim, ekmeğinden bir parça ısırdım, çay da hoşuma gitmeye başlamıştı.

Öğleden sonra eğer tiyatroya gidersem götürürüm diye ayı maskesini ve pençelerini pencerenin kenarına koymuştum, onu seyrederken içimdeki öfke uçup gitmişti. Elimdeki fincanı bırakıp yanına yere oturdum, başımı dizlerine koydum. Saçımı örmüştüm, örgülerimi çözdün. Dışarıda manzara hareket ediyor, daireler çizerek dönüyor, salıncak gibi sallanıyor, rüzgâr kar taneciklerini bir hortum gibi savuruyordu. Nehir daha sabah gözden kaybolmuştu, böyle havalarda yükseklerde kendimi bu dünyada yalnız yaşıyormuş, şehir ortadan kaybolmuş, insan eli bile değmemiş bir yerdeymiş gibi hissederdim. Sadece dağ, gökyüzü, dışarıdaki doğal güçler, rüzgâr ve kar...

O zaman çiçekleri suya koymuştum, kokuyorlardı. Sana tedirgin bir bakış attım, eğleniyordun, nedeninin çiçeklerin olduğunu biliyordum, bugün bana selofan kutuda güller getiren kendini bile ciddiye almıyor ve ben onları vazoya koyup koklarken benimle alay ediyordun. Bu bir oyundu, ama neyi oynadığını bilmiyordum, çiçekler de bu oyunun bir parçasıydı. Juli oyunun ne olduğunu biliyordu, biliyordunuz, ancak ikiniz de ne olduğunu söylemek istemiyordunuz.

Noel'de bana hep çiçek hediye edilirdi, babamın gizlice yetiştirdiği ve sadece Noel'de elime verdiği benekli ya da balık şeklinde egzotik çiçeklerdi bunlar, o kadar güzellerdi ki, sulamaya bile korkardım. Annem ağacı süslerken, bizi mutfağa kovalardı. Bu esnada biz babamla kutsal ilahiler ve operet şarkıları söylerken, annem içeride benden daha yaşlı olan ağaç süsleriyle uğraşırdı. Akşam yemeğine fırında patates yapardık, dışarıda sert rüzgâr karları savururdu. *"Tatlı efendimiz İsa, yemlikte bir bebecik gibi yatıyor,"* diye şarkıya başladım, fakat sen bir kahkaha savurunca geri kalan bölümü boğazıma takıldı. Sıkıntıyla durdum, utanmıştım, sen sadece gülüyordun, sonra bu Noel şarkısının ne kadar uzaktan ve içimden, derinlerden bir yerden geldiğini, babamın kış çiçeklerini ne kadar çok sevdiğimi, onlara yeni doğmuş bir kardeş gibi sevindiğimi, sadece şekillerinin farklı olduklarını, onları babamın ve annemin kanından gibi gördüğümü hissetmiş gibi gülmeyi kestin. Hep bir kardeşim olmasını istemiştim, böylece bu kadar çalışmam gerekmezdi.

"Cevap vermeyecek misin?" dedin, ben sadece sana bakmakla yetindim. Pencereye yaklaşıp dışarıyı seyrettin, rüzgâr karları uçuşturup duruyordu. Neden cevap verecektim ki? Bir şey sormamıştın. Pençeleri eline geçirmek istedin ama küçük geldi, ayı maskesini başına geçirdin. Başka zaman olsa gülmekten katılırdım, ama şimdi gülmek için hiç havamda değildim. Masanın yanında duruyordum, saçlarımı yeniden ördüm, çiçeklerin yanı başımda duruyordu. Hangi soruna cevap vermemi bekliyordun? Oda şimdi tam da tiyatroda bir sahne gibiydi. Dışarıdaki hava, bu buket, bu baştan çıkartıcı kırmızı çiçek sahne dekorunu andırıyordu. Vanya, bir yıldönümü kutlamasını canlandırdığımızda, dekorcuya böyle bir buket hazırlatırdı.

"Haydi cevap ver!" dedin sonunda gözlerimin içine bakarak. Daha sonraları, yüzümü hiç o an gördüğün kadar anlam-

sız görmediğini, sadece bir çift gözle, dudaklarla burundan, yarım örgülerden ve bembeyaz bir tenden ibaret olduğunu söylemiştin. İstersem gözlerimden yaş getirebilir, yüzümü kızartabilir, bir lamba gibi ışık saçabilirdim; çünkü yüzüm istediğimi yapardı ama o zaman hiçbir şey istememiştim. Ayı maskesi hâlâ başındaydı. Ben sana, sen bana, bakakalmıştık. O zaman artık bana ikinci kez karın olup olmayacağımı sorduğunu biliyordum.

18

Dün heykel sanatçıları da oradaydı, mezar taşından bahsediyorlar, bunun kime yaptırılacağını birbirlerine soruyorlardı. Pipi bir ara arkasına dönüp eliyle susmalarını işaret etti, bu densiz gevezelikleriyle beni rahatsız edeceklerinden korkmuştu; ama onları rahat bırakmasını ima ederek başımı salladım. İşten bahsetmeyeceklerdi de neden bahsedeceklerdi. Sergide seramik çalışmalarına hayran kaldığımız Ramocsay da aralarındaydı. Kendi işlerinin sergilendiği vitrinin önünde bizi gördüğünde sana, " Böyle yalnız mısınız, yapayalnız?" demişti. Beni tanımamıştı, tanıştırılmaktan kaçınmak için bir adım geri çekildim. Vitrinde bir testi vardı, sen Ramocsay'la konuşurken ben o testiyi o kadar dikkatle inceledim ki, şimdi bile tüm hatlarıyla aklımda. Bakışlarım içeride, içimden, "Böyle yalnız mısınız, yapayalnız?" diye tekrarlıyordum, kulak kabartmış, Ramocsay'a vereceğin cevabı bekliyordum. Her zamanki ses tonundan daha alçak bir tonda konuşuyordun, söylediklerinin beni kırmasını ve Angela'yla evliliğinizin ilk yılında sık sık sergilere gittiğinizi söylediğini hatırlamamı istemiyordun. Vitrinlerin arasında dar geçitler vardı. Müzenin yan kapısından çıktım ve o öğleden sonrayı Pipi'yle geçirmedim. Pipi, sana ben orada olduğum için kapıyı açmamış değildi, o sırada Marica ondaydı ve Marica'dan bizim ha-

berimiz olmadığını düşünüyordu. Kısa bir süre, arkana dönüp de beni aramanı, sorulduğunda ise *benimle* olduğunu, *benimle* geldiğini söylemeni, Angela'yı Tanagra* şeklinde gören Ramocsay'ın da şaşkınlığından kekelemesini bekledim. Ama sen Ramocsay'a, "Kendini iyi hissetmiyor," dedin. "Yetimhanedeki işlerinin yoğunluğundan pek dışarı çıkamıyor."

Pipi'de değildim ama öyle sanmanı istemiştim. Vanya'lardaydım, doğrudan onlara gitmiştim. Kapıyı kendisi açıp beni mırıldanarak içeri davet etti. Annesi, mutfaktan çıkıp içeri bir göz attı, asık suratı yemek yaparken kızarmıştı. Biraz sonra karısı gelmişti, onu da beklemiştim, onun gelmesiyle birlikte Vanya'nın sinirleri iyice gerilmişti. Başımı yana çevirip saçımı düzeltir gibi yaparak, dua kitabını saklamasına fırsat verdim. Öğlen vakti kilise çanları çalıyor, zavallı kadının Vanya'nın günahlarının affedilmesi için dua ettiği, bir tanıdık tarafından görülmesin diye uzaktaki bir kiliseye ne kadar uzun süre tramvayla yolculuk ettiğini düşünüyordum. Seni, beni arayıp aramadığını düşünürken repliklerimi Vanya'yla karşılıklı tekrarlıyor ama ben dikkatimi veremediğimden çok kötü okuyordum. *"Sevgili efendim, nasılsınız, ne zamandan beri kendilerini görmüyorum?"* Vanya homurdanıyor, boynunu kaşıyarak anlamadığım cümleleri bana açıklamaya çalışıyordu. Karısı ellerini birbirine kenetlemiş bizi seyrediyordu, Vanya'nın karısı çok gençti, daha yirmisinde bile yoktu. Bizi izliyor, kocasıyla beraber, güpegündüz, pazar günü öğleden önce oyunun metinini tekrarladığımız için aklımızı kaçırdığımızı düşünüyordu. *"Ekselans, bana verdiğinizi siz kendiniz de biliyorsunuz... Tanrı'nın yardımıyla manastıra git! Baban nerede?"* diye sordu Vanya. Oyun metni birden gerçeğe dönüştü, babam, Márton'ların aile kabristanında yatıyordu, manastıra gidemezdim çünkü hepsi kapatılmıştı. Evimde neredeyse

* Yunanistan'da Boiotia bölgesindeki Tanagra kentinde bulunan İlkçağ'dan kalma pişmiş topraktan yapılmış kadın heykelcikleri. (ç. n.)

her ay, bir-iki günlüğüne sivil giysili gezgin rahibeler kalıyor, Juli fark etmediğimi düşünerek beni aptal yerine koyuyordu. Yemek kokuyordu, et çorbası kokusu etrafa yayılıyordu, Vanya'ya düzeltmede iş çıkarmak için, repliklerimi bilerek kötü okuyordum. İhtiyar kadın, mutfakta tencerelerle ses çıkartıyordu. Vanya, beni öğle yemeğine alıkoydu, yemek çok iyiydi ancak benim hiç iştahım yoktu.

Profesör, "Yalnız karısı girebilir," demişti. O zaman yine Ramocsay'ı düşündüm, merdivenin başında durdum, nefret ayaklarımı bağlamıştı, adım atamadım. Angela'yı uzaktan gördüğüm halde tanıdım, hastaneye, benim bindiğim taksiden önce Gyurica'nın arabasıyla gelmişti, ilk önce içeri bırakmadılar, giriş kapısında durmuş kekeliyordu. Korktuğu ya da heyecanlandığı zamanlarda hiçbir zaman derdini doğru dürüst anlatamazdı, kapıcı yolunu kesip ziyaret saati olmadığını söyledi. Yanında Gyurica olmasaydı, belki de içeri hiç giremeyecekti. Angela içinde komposto olan bir torba taşıyordu, ayrıca çiçek ve ufak bir paket daha getirmişti, sağ elinde Péter'in kafesi sallanıyordu. Ben ise arkalarında evden hemen taksiye atlayıp geldiğim için üzerimde sadece bir paçavrayla duruyor, orada Gyurica'nın dil dökmesini ve kapıcının Angela'nın karşısında gittikçe yumuşamasını seyrediyordum. Sanırım o da evden gelmişti ama herşeyi adabına uygun toparlamış, hastasına kompostosunu getirmiş, pijamasını, terliğini, diş fırçasını ve diğer şeyleri ihmal etmemişti, Péter'i pencerenin kenarına yerleştirecek, hasta odasını yeniden döşeyecek, arkasına tükürük hokkasını koyacak bir paravan da isteyecekti. Gyurica beni görmüştü ama Angela gözlerindeki yaşlardan göremedi, kapıcıyı kenara itip geçtim, bir şeyler söylemek istediğinde ona öyle bir bakış fırlattım ki, geri çekilip kapıyı açtı. O zaman çantamın takside kaldığını fark ettim, yanımda hiç kimlik yoktu.

Odanın bulunduğu binaya, birbirine paralel iki beton zeminli yoldan gidiliyordu; birinden Gyurica'yla Angela, diğerinden ise ben gidiyordum, binanın kapısında karşılaştık. Angela beni fark ettiği zaman gülümsemeye çalıştı. Kendince böyle büyük bir olay karşısında orada bulunuşumu doğal karşılamıştı, görünüşe göre burada ne aradığıma ve senin bir arabanın altında kaldığını bana kimin söylediğine hiç kafa yormuyordu. Senin ufak yaralarla atlattığına inandığı yüzünden okunuyordu, dirseğini kanırttığını ya da ayak bileğini kırdığını sanıyordu ve o sırada koridorun camından kaza ânını, ambulansın geldiğini gören ve bana ulaştığında olanları ağlayarak haber veren Pipi'yi düşündüm. Gyurica asansörü bekledi, Angela'nın kalbi zayıftı. Ben merdivenlerden yukarı koştum, koridora hepimiz aynı anda vardık. Angela kapıda durup da, Elza'yı, annesini ve profesörü görünce durumun ciddiyetini kavrayabildi. Benim gerçek yüzüm, yaptığım tüm makyajlardan daha korkunçtu.

Aslında Pipi telefon ettiğinde her şeyi anlamıştım, her şeyi tüm açıklığıyla söylememesine rağmen bunu sezmiştim, çünkü Pipi hiç ağlamamaya çalışırdı; cildi çok kuruydu ve gözyaşı cildini bozardı. Ama koridora vardığımda, aslında o zamana kadar kötü bir şeyler olduğuna inanmak istemediğimi anlamıştım. Sabah daha bahçemdeydik, havuzun yerini ölçmüştük, öğlen gittiğinde arkandan bile bakmadım çünkü akşam yemeğini beraber yiyeceğimizi biliyordum; akşama kadar işlerin vardı, Angela'nın diş doktoru randevusunu hallettikten sonra Hattyú'da buluşacaktık. Arkandan sadece Juli el salladı, her zaman sen gözden kaybolduncaya kadar arkandan bakardı, sofrayı toplarken Meryem Ana'yla ilgili bir ilahiyi mırıldanıyordu. Güldüm, fincanda bıraktığın kahveyi içerken, Juli'nin sana âşık ve bu durumun ne kadar gülünç olduğunu, bu aşkının farkında olup olmadığını düşünüyordum.

Durumun ciddiyetini asıl, Ilu Teyze ile Elza'yı birbirlerine sokulmuş bankta oturur halde ve yanlarında duran profesörü görünce anladım. Kirli çamaşır sandığının yanında canlı bir tablo gibiydiler, koridora açılan kapılardan birinin üzerinde kırmızı bir lamba yanıyordu, kanser hastanelerinde, radyum tedavisi sırasında yaktıkları ışıklara benziyordu, kapının koluna ise, "*İçeri girmek yasaktır*" tabelası asılmıştı. Profesör Weltner'i tanıyordum, benim aldığımın ertesi yılında Kossuth Ödülü'nü almıştı, haberlerde onu görmüştüm ve beni tanımadığını biliyordum, belki adımı bile duymamıştı; çünkü tiyatro ve sinemadan nefret ediyor, sadece konserlere gidiyordu. Ne hissetiğimi bilmiyorum. Sanırım hiçbir şey. Olayları olduğu gibi kabul ettim. Weltner "yanına sadece karısı girebilir" dedikten sonra Ilu Teyze ile Elza'nın feryatlarını ve yalvarışlarını duyuncaya kadar bir şey hissedecek gücüm de yoktu; ama Weltner orada durup yollarını kesti ve yalvarmalarını duymazlıktan geldi. Angela kuş kafesini kirli çamaşır sandığının üzerine koydu.

"*Böyle yalnız mı, yapayalnız?*" diye sormuştu Ramocsay. Ben hemen geriye bir adım atmıştım, sen de bana bakmıştın, belki de duymamışımdır, diye umuyordun. Sen Ramocsay'la konuşurken, ben vazoyu inceliyordum, üzerinde tüylerini kabartmış mavi bir kuş resmi vardı. Weltner'in ağzı, bir kuş gagasına benziyordu. İşte o anda yine senden nefret ettiğimi hissettim, ölmeni, oracıkta ölmeni, son soluğunu verinceye dek acılar içinde sefilce kıvranmanı istedim. Hayatımdan çık, toprak ol ve gerçekten yeniden diriliş varsa o zaman bile seni tekrar görmek istemiyorum! Angela korkuyordu, gözlerinden yaşlar akıyordu. Weltner neredeyse onu kendine getirmek için tokatlayacaktı, şimdi kaybedecek zamanları yoktu, iki ihtiyar karga ise onu okşuyor, avutmaya çalışıyorlardı. Péter çıngırağına vurdu, Angela'nın torbasında şeftali kompostosu vardı. Ben hâlâ Gyurica'nın yanında kapıda duruyordum, ya-

zın en bunaltıcı sıcağında bile ellerim buz gibi ve nemliydi. Weltner, "Sadece karısı," demişti. O zaman Angela gitsindi, kırk sekiz yetimi büyüten, iyi küçük Angela, insanlığın anası, gitsin ve son nefesini yakalasın! Artık yalnız olmadığın için Ramocsay'ın da içi rahat etsin. Tanrı onu kahretsin, seni de, ölümün acısını çek, boğul, sürün, babam gibi kollarınla debelen, eğer ölümden sonra bir hayat varsa Araf'ta zamanın doluncaya kadar yanıp kavrul, fakat sen Araf'a da inanmazsın ki, kendi dinine bile inanmazken benimkine mi inanacaksın!

Weltner ve koridordaki canlı tabloda, herkes bir şeyleri seyrediyordu, çiçeklerle cılız kuşkonmazlar bile bir şeyi bekliyor gibiydiler. Ben de artık ölmeni ve her şeyin sona ermesini bekliyordum. Seni, üzerinde düzgün bir palto olsun diye terziye götüren, hastalandığında ilaçlarını yazdıran, gömleklerinin kol ağızları aşındığında seni gömlekçiye gönderen, bütün gün neler yaptığını dinleyen, yanında yatan, dünyaya gelişinden pişmanlığını, yakınmalarını anlattığın, yazdıklarını tartıştığın kimdi?

Weltner, Angela'ya, "Sizin isminiz Eszter değil mi?" diye sordu. O zaman Angela'yı kapının önünden itip odaya daldım.

19

İleride birşey parlıyor. 10 *fillér*. Toprağa bastırılmış, yağmurdan ortaya çıkmış. Çocuklar daha önce tramvayın raylarına koymuş olmalılar, yazıları silinmiş. Bizim memlekette çocuklar bunların ortasında bir delik açar, boyunlarına asarlardı, içlerinde herşeyi saklayan bir ben vardım, bunları diğerlerinin arasına karıştırıp fırıncıya verebiliyordum. Csák Amca'nın gözü iyi görmezdi. Angela'nın parayla hiçbir zaman arası olmadı, Angela bugün bile forint ile *pengő* arasındaki farkı bilmez.

Kar yağıyordu, dönüp duran kar tanelerine bakıyordum, orada ayı maskesiyle duran sana değil. Ve bu esnada yetimhanenin dün ne kadar da sıcak olduğunu düşünüyordum. Artık Angela'yı terk ediyordun, öyle demiştin, dünkü manzaradan sonra en sonunda onu bıraksan bile, gene de kendisini bir çeşit yuva hayaliyle avutabileceğine inanmıştın. O kırk sekiz çocuk, yetimhane, çok sevdiği işi, Angela'yı ayakta tutacaktı; çünkü Angela yalnız yapamazdı, Angela kendisini kollayan, kendisini seven ve kendisiyle ilgilenen birileri olmazsa yıkılırdı. Ayı maskesini başıma geçirdim, altından örgülerim sarkıyordu. Halıya oturup sana oradan baktım, arkanda karlar dönerek uçuşuyordu, önünde ben pantolonla, örgülerimin ucunda kırmızı kurdeleyle oturuyordum, yüzüm yoktu, şim-

di karşında, sana bakan sadık ve aptal bir ayı vardı, maskenin göz çukurlarından gözlerim parlıyordu ama bakışlarım sana bir şey söylemiyordu, tıpkı bir hayvanın bakışları gibiydiler.

Angela'nın ideolojinin ne olduğunu bildiğini söylediğinde seni, ayı maskesinin altından duyuyordum, ama bir giriş formunu bile doldurmayı beceremediğini, üç aylık mesai planını hazırlamaktan âciz olduğunu ve yüzde hesaplarıyla yıl sonu bilançolarını da senin yaptığını anlattın ve ben senin karın olsam bile bu işleri halletmek yine sana düşecekti. Gülerek sigara içiyordun, sesinin tonu tatlı ve beceriksiz bir bebekten bahseder gibiydi.

Ayı gibi homurdanarak başımı salladım ve elime pençeleri geçirip önünde eğilirken, pençemi kalbime koyup evlenme teklifin için sana teşekkür ettim. Ama işte ben de tam bunu istiyordum: Angela'nın yıkılmasını, dağılmasını, giriş formu doldurmayı öğrenmesini, bilanço yapmasını, kömür taşımasını, aç kalmayı ya da kaçmayı, başkalarının çoktan bildiği her şeyi bilmesini, gebermesini ve bir daha gözüme gözükmemesini.

Bazen Angela'ya gidip kendisini görmen, odun alıp almadığına bakman gerektiğini çünkü yetimhane için yıllık yakacağı sağlayabileceğini ama kendisiyle ilgilenmezsen kışa yakacak bir kürek kömür bile almadan girebileceğini söyledin. O zaman ayı maskesini çıkardım, yüzüme baktığında, suratındaki ifade değişti. "Hayır!" dedim ve masayı düzeltmeye koyuldum. "Çok teşekkür ederim ama hayır." Seni sevgilim olarak daha çok seviyordum.

Kısa bir süre sonra o akşam beni bir daha öpmeden gittin. Her zamankinden daha erken çıkmıştın, büyük bir olasılıkla Angela'nın yerine gösterinin geliriyle, masraflarının hesabını yapacak, Angela hayatı boyunca tek bir resmi yazı yazmadığından onun yerine sen raporu yazacaktın. Juli dışarıda kar-

ları süpürüyordu, yanına gidip, şalını belime sardım, elinden süpürgeyi alıp, süpürmeye başladım, karlarla beraber ayak izlerini de süpürdüm. Yağan karın altında şarkı söyledim. Juli mutfak merdiveninin başında durup, süpürmemi ve şarkı söylememi seyretti. Verdiğim cevabı senin yüzünden okumuş olmalıydi ki, bir müddet gözlerini dikip bana baktı, daha sonra dönüp mutfağa girdi, beni görmeye bile dayanamıyordu. Angela'ya karşı gösterdiğin iyi niyeti, bana karşı yapılmış bir terbiyesizlik olarak görüyordum, tepeden inerken içinden kuşkusuz sen de benim sana karşı terbiyesizlik yaptığımı düşünüyordun.

Sarnıcın kenarına biraz yemek artığı dökülmüştü, bir kaç parça biberli patates göze kötü görünüyordu. Memlekette bazı kişiler böyle artıkları kapı eşiklerine dökerlerdi; dokunanın tırnakları düşer, denirdi. Yemek artıklarını evinin önünde bulanın bir ayin yaptırması gerekiyordu; çünkü bu bir düşmanının yuvasının önünden geçtiğinin ve uğursuzluğun işaretiydi. Bir gün Kárász Anne, kapısındaki çizme çamuru silinen ızgaranın önünde yemek artığı bulmuş, bütün gün ağlamıştı. Devamlı ahıra gidip domuzlarının yaşayıp yaşamadığına bakıyordu, kıştı ve domuz kesiminin arifesindeydi. Kárász Anne hayvanları için endişeleniyordu, oysa Béla da hasta yatıyordu, ama o aklına bile gelmemişti, varsa yoksa domuzlarıydı. Pisliği ben kaldırmıştım, o yanına bile yaklaşmaya korkmuştu, ben de dokunmaya cesaret edemedim, eski bir süpürgeyle faraşa alıp, ateşe attık. Angela, torbasını yere tam da oda kapısının eşiğine koyduğunda, içindeki şeftali kompostosu göründü, tam oraya koyduğu sırada az kalsın, "Uğursuzluk!" diye bağıracaktım. Hastanenin koridoruna eskiden yatılı okulların koridorlarında olduğu gibi rutubetli banyo kokusu hâkimdi, her şey bende bir *déjà-vu* etkisi yaratıyordu, bütün sahneleri bir arada olmasa bile, parça par-

ça daha önce görmüş gibiydim: Ilu Teyze çıldırmış gibiydi, sadece başına sardığı havlu eksikti, kirli çamaşır sandığının gölgesinde Elza daha esmer ve daha genç görünüyordu, Angela'nın yanında yine bir kuş vardı, o ve ben iki iyi kız kardeş gibi yan yana duruyorduk. Arkamızda Gyurica, önümüzde profesör ve tabelada "GİRMEK YASAKTIR" yazısı vardı. Senin yanına girdiğimde, kapının açılmasıyla kırmızı ışık sönmüştü, lamba yanmıyordu.

Yarın Aziz Valentin günü, gün ağarırken,
*eşin olarak pencerenin önüne geleceğim...**

Yatağının yanında bir doktor oturuyordu, odadaki kâfuru kokusu genzimi yaktı. Pazar günü senin yanından ayrıldığımda bu koku Hattyú'ya, oradan da evime kadar beni takip etmişti. Soyunurken, banyonun aynasında aksimi gördüğümde, şaşkın bakakaldım ve beni ne kadar sevdiğini düşündüm.

Belki de senden Angela'yı kaderine terk etmeni istememeli, doğduğum şehri, Köves Sokağı'nı, Bent'i göstermeli, Ilu Teyze'yi nereden tanıdığımı ve ayakkabılarımın burunlarını kesip öyle dolaşmak zorunda kaldığımı söylemeliydim; bize herkesin "deli avukatlar" dediğini, Karoly'un kendisini gammazlamamdan korktuğu için nasıl dövdüğünü, ama aslında orada, Ambrus'un odasında benim de asla söylemeye cesaret edemediğim, fakat kalbimde yatan şeyleri kelimelere döktüğünü sana anlatmalıydım. Her şeyin bedelini hep kendimle ödemek zorunda kaldığımı ve bir gün Vanya'nın, "Buraya sadece parti üyeleri girebilir," diye bana çıkıştığında koşarak kendimi dışarı atışımı, boş krem kavanozlarının çıkardığı sesleri, içeride herkes için güzel yarınlar vaat edildiğini söylemeliydim. Ayrıca sana, personel şefinin benim yazdığım özgeçmişler arasında en doğru olanını okuduktan sonra hiç

* Eski bir Macar halk şarkısı. (ç. n.)

ciddiye almadığını, ama üç hizmetçiyle büyümesinden ve Ilu Teyze'nin dirseklerine kadar gelen altın bileziklerinden dolayı hiç kimsenin Angela'ya tek laf etmediğini de anlatmalıydım. Kossuth Ödülü'nü alan da ben değildim aslında, o ödülü bir hayal ürünü, sınıfının engellerini aşıp kendisini halkın seviyesine indiren bir avukat kızı almıştı. Senden başka kimseye ait değildim ben, eğer birine ait olmam gerekseydi bile bu, Ambrus'un domuzlarından, Irma Teyze'nin ayakkabılarından, gün boyunca ağlayan piyanodan, Üç Husár'da yediğim bedava akşam yemeklerinden, dayanılmaz arzularımdan ve acımasız sefaletimin dünyasından başka ne olabilirdi? Bir kez bile olsun biri, herhangi biri, beni olduğum gibi, önyargısız ve koşulsuz, Irma Teyze ve Bent'in hatıralarıyla birlikte kabullenebilseydi... Gerçeği... Sen bile kabullenemedin. Sen bile beni Angela'yla bir arada istedin. Bilmiyorum. Bana hiç kimse hiçbir zaman yardımcı olmadı.

Bir akşam Kale'deyken, Lovas Sokağı'nı, tepeleri ve şehri seyrederken, evlerden birinin bacasından kıvrılarak çıkan dumanı bana hediye ettiğini söylediğin aklıma geldi. Duman kıvrılarak yukarı çıktıkça, onu gözlerimle izlemiş, şimdiye kadar bana hiç kimsenin bir duman hediye etmediğini düşünmüştüm. "Bir yuvam bile yok," demiştin sitem ederek, "Beni daha ne kadar bekleteceksin Eszter?" O zaman sana *Hamlet*'ten bir parçayla cevap vermiştim. *"Koca Sezar, bir avuç toprak olmuş, rüzgârı durdurmak için delikleri kapayan..."* Seni kendime doğru çekip kucakladım ve benim de bir yuvamın olmadığını düşündüm, benim şu dumandan başka hiçbir şeyim yoktu, seni öptüm ve ağladım.

Pazartesiyi salıya bağlayan gecenin şafağı ne kadar da geç sökmüştü. Sana herşeyi anlatmak istemem boşunaydı. Bir ara Angela'yı öldürmek bile geçmişti aklımdan, onunla Tuna'nın kıyısında geziye çıkacak, sonra onu nehre itecektim, hiç yüz-

me bilmezdi; ya da Emil'in adını taşıyacak diye bir binanın inşaatına götürüp oradan kendisini aşağı atacaktım; böylece bu ülkedeki ve yanımdaki varlığı son bulacak, sen de bir daha onun için endişelenmeyecektin, herşey yoluna girecek, bütün taşlar yerine oturacaktı.

Sonra kitaplıklarda sonsuza dek yer alacak o şiir dergisini, Angela'nın mezar taşında senin adının yazılacağını ve artık hiçbir şeyin fark etmediğini düşünüp kendi kendime güldüm. Angela'yla beraber yaşayamıyordum, ama seninle beraber yaşasaydım eğer, onunla da yaşamam gerekecekti. Üç yıl boyunca seni incelediğimde tamamen tabiatına aykırı, insanlıktan uzak bir varoluşu zorla benimseyip konuşmayı çok sevmene rağmen susmayı öğrendiğini fark etmiştim. Bana askerliğini, üniversite öğrenciliğini, hatta ilk sevgilini bile anlatmış, sorun olur mu, diye bir bakış atmıştın, ben ise buna sadece gülüp geçmiştim, senin gençliğini gözümün önüne getirmek, on yedi yaşındaki halinle bir kadına kocasını kendisine yaklaştırmaması için kilisede yemin ettirişini dinlemek oldukça eğlenceliydi. Öğretim üyeliği çalışmalarından, Yazarlar Birliği'nde neler yaptığından, annenin sana doğum günlerinde hazırladığı yemeklerden ve her yıl aynı saatte seni beklediğinden bahsederdin. Yalnız Angela'dan ve onu tanıdığından beri geçen uzun yıllardan, sanki savaş hiç olmamış ve bu büyük olay, hayatında hiç yer etmemiş gibi susmuştun. Oysa bu dönemde evlenmiş, tarz edinmiş, kişiliğin oturmuş, tam bir erkek olmuştun. Sustun. Yetimhanedeki şenlikten sonra bir daha Angela'dan bahsetmemiş, bu suskunluğun karşısında neden meraklanmadığımı bana sormamış, açıklama yapmaya zorlamamıştın ve Ramocsay, sana yalnız olup olmadığını sorduğunda, Angela'nın adını duymayayım diye kısık sesle konuşmuştun. Diğer yandan her hafta aynı soruyu sorup hâlâ cevabım "hayır" mı diye yokluyordun; ben ise omuz silkerek hâlâ öyle olduğunu söylüyor ve Angela konusundaki suskunluğuna dikkat ediyordum.

Angela'yı öldürmenin ne kadar gereksiz olduğunu düşündüm. İnsan, başkaları onu düşündüğü sürece bu dünyada ölümsüzdü, benimle gezdiğin yollarda, beni götürdüğün lokantalarda, bana verdiğin ve diğerlerinin yanına koyduğum kitaplarda hep Angela vardı, sen her ne kadar ondan bahsetmesen de o, hep buradaydı. Ayaklarını sallandıran genç kız, seninle Szent Anna Kilisesi'nin mihrabına doğru ilerleyen gelin ve karın olarak aldığın, parmağını kestiği için ağlayan Angela. Senden kitap istediğinde, beraber bir kitapçıda seninle kendimize kitap seçerken, bunlardan hangisinin Angela'nın hoşuna gideceğini aklından geçirip geçirmediğini merak ederdim, bana güzel bir Macar Biedermayer stili ev gösterdiğinde, onu daha önce Angela'ya gösterip göstermediğini bilmiyordum.

Bir gün gelip de bana, Angela'yı terk ettiğini, bir daha asla dönmeyeceğini, hayatını nasıl sürdüreceğinin seni artık ilgilendirmediğini, canının istediğini yapmasını, kendisine para bile vermeyeceğini, yaşamını idame ettirecek kadar para kazandığını, ona acımadığını, kendini ona karşı sorumlu hissetmediğini söyleseydin –çünkü Angela'yı tanıyan herkes, kendisini ona karşı sorumlu hissederdi– seninle evlenirdim. Ben yine de seni geceleri dürterek uyandırıp gördüğün rüyayı anlatmanı isteyecektim; çünkü bir insanın ne olursa olsun hiçbir şeyi unutmadığını biliyordum, Ince Amca, Ambrus ve domuzları, Angela bir yerde kendilerine yer edinmişlerdi ve yıllar geçtikçe hatıralar, kanser gibi her yeri sarıyordu. Bir yuvanın olmadığını söyleyip sızlanıyordun, sana bunu vermediğim ve payına ancak birkaç saat düştüğü için şikâyet ediyordun. Benim de bir yuvam yoktu. Sadece evim vardı, seninle az ama sakin zamanlar geçirdiğim ev; ama sen oradan hep giderdin, çünkü orada yaşamıyordun, Juli de yaşamıyordu, sadece kuşku uyandıracak bir şekilde sığınmıştı. Juli salı sabahı istifa etti, buna sevindim, Juli'yle ilgili tek hoş anım bu olmuştu.

Hastanenin bahçesinden koşarak geçerken, Angela'nın elbisesinin yakasından bir zincir dışarı fırlamıştı. Odandan çıktığımda, açtığım kapıdan süzülen ışık karşısında ışıldamıştı; gözüm zincirin ucundaki üzerinde kardelen motifi olan madalyona takıldı, neredeyse göbeğine kadar iniyordu; bunu daha önce takan, Angela'dan daha şişman olmalıydı, büyük bir ihtimalle bu mücevher dolgun göğüslerinin üzerinde normal yükseklikte duruyordu. Birden bana verdiğin çocukluk resmini hatırladım, Juli'nin her gün tozunu almayı ihmal etmediği tek şeydi, annenin kucağında çektirdiğin bir bebeklik resmiydi bu, kollarını objektife dogru uzatırken, küçük sarı başının arkasında annenin geniş gerdanında antika bir madalyon sallanıyordu. Odandan çıkarken Angela'nin haline değil, açıklaması imkânsız olan bu duruma gülmüştüm. Gülmek zorundaydım, çünkü sana bir keresinde o madalyonun ne olduğunu sormuş, sen de kaybolduğunu söyleyip lafı değiştirmiştin, işte şimdi onu Angela'nın boynunda görünce kendimi tutamayıp güldüm. Angela'ya gülmüyordum, yalan söylemek zorunda bıraktığım için sana gerçekten çok kötü davranmış olmalıydım, kendi cadalozluğuma güldüm.

Şimdi buradaki çelenkleri toplayıp çöpe atacağım ve yavaş yavaş gideceğim. Evde panjurları indirmeyi unutmuştum, mutfak şimdi hamam gibi olmuştur. Odandan ayrılırken perdeleri açtım, artık gizleyecek birşey yoktu. Cüzdanını alıp da kucağıma boşalttığımda nöbetçi doktor bana korku ve şaşkınlıkla bakakaldı. Cüzdanında neler olduğunu hep merak ediyordum ama Angela'yla ilgili birşey bulurum korkusuyla karıştırmaya cesaret edememiştim. İçinde daktilonun üzerine konmuş Péter'in resmi, bir de Balaton Gölü'nde benim köpekle çekilmiş o resmim, ayrıca Szolnok'ta beraber geçirdiğimiz ilk gece saç örgümü tutturduğum kurdele vardı. Kapıdan içeri girdiğimde artık yaşamadığını sanmıştım, doktor

nabzını kontrol ediyordu, bir şeyler mırıldanıp elini bıraktı. Sahnede olsaydım ne yapacağımı bilirdim, ama orada aklıma hiçbir şey gelmedi, yanına diz bile çökemedim, sana dokunamadım, sadece baktım. Korkunç denecek kadar çabuk öldün, komodinin üzerinde parçalanmış kol saatin duruyordu, öğlen sen ellerini yıkarken düzelttiğim saat, Angela'yla buluşacaktın, geç kalmak istemiyordun, yalnız diş çektirmekten korkuyordu. Pipi, senin Corvin Mağazası önünden karşıya geçmek için caddeye atlamadan önce saatine baktığını görmüş.

20

Saat 2'yi geçmiş olmalı, yollar kalabalıklaşmaya başladı. Saatimi kurmayı unutmuşum, ama saatin kaç olduğunu tahmin edebiliyorum, şu anda herşey gerçek dışı gibi, dakikalar ne zaman hızlanıyor, ne zaman duruyor belli değil, pazartesi hastaneden sonra Hattyú'da sanki saatlerce kalmışım gibi gelmişti bana; ama eve vardığımda Juli'nin çalar saatinden, saatin daha sekiz bile olmadığını fark etmiştim. Salı gecesi Pipi'ye gidişimin nedeni, evde yıkanacak çamaşır kalmamış olmasıydı.

Pazartesi çamaşır yıkamaya hiç niyetim yoktu aslında, yatıp uyumaya çalışmıştım, fakat Juli mumları yakıp, telefonun fişini çekti, alevler pencerenin kenarında oynaşırken, bütün kapıları açıp oturma odasında duaya başladı, çiçeklerin önüne, mavi Acem halısının üzerine diz çöküp bütün gece dua etti. Bitirdiğinde baştan başlıyordu: *"Günahların acımasız bağından kurtar onu, meleklerinin eşliğinde sonsuz mutluluğun huzuruna erdir..."* Tek duan bu olmuştu, Angela bir papaz bile çağırmaya cesaret edememişti, cenazende dini tören yapılmadı. Juli, yatağımın başucundan senin küçüklük fotoğrafını alıp karşısına koymuştu. Duasına dördüncü kez başladığını duyunca mutfağa gidip kapıyı içerden kilitledim. Kirli çamaşır sandığındaki bütün çamaşırları boşaltıp ilk önce hepsini

çamaşır makinasına atmayı düşündüm, ancak vazgeçtim ve Juli'nin büyük leğenini çıkardım. Juli, benimle aynı küvete girmemek için leğende yıkanıyordu. Leğen çok ağırdı, onu merdivenlerden çıkartırken belim kopmuştu. Su o kadar sıcaktı ki neredeyse ellerim haşlanacaktı, çarşafları bütün gücümle çitilemeye koyuldum, önceden suya bastırılmadıkları için temizlenmeleri kolay olmamıştı. Juli'nin kirli çamaşır sandığının dibinde ayrı bir bohça içinde bulduğum kirlilerini de yıkadım. İşimi bitirdiğimde sabah olmak üzereydi. Çamaşırları bahçeye çıkardığımda yıldızlar yeni kaybolmuştu. Tepenin bir tarafı hâlâ karanlıktı, öbür yüzüne günün ilk ışınları yavaş yavaş düşmeye başlamıştı, ipe serilen çamaşırlar, bu siyahlık ve kızıllık içerisinde dalgalanıyorlardı. Juli, halının üzerinde uyuyakalmıştı, yataktan yorganımı alıp üzerine örttüm. Mutfak su içerisindeydi, yer taşlarını kurulayıp merdivenin basamaklarına oturdum ve gittikçe aydınlanan günü seyrettim. Juli uyandığında mutfak masasında Rusça ödev defterimi temize geçiriyordum, bütün alıştırmaları ve ödevlerimi diğer deftere geçirip kelimeleri ezberledim. Öğleden sonra yıl sonu yapılan bitirme sınavlarının başarılı geçmesinden dolayı bir kitap hediye edildi: Stanislavski'nin Rusça bir eseri. Pipi her zamanki gibi hiçbir şey bilmiyordu, defteri de tam değildi.

Pipi'ye gitmek istemiyordum. Kapıyı açıp da beni karşısında görünce yüzü değişti, Marica'yı beklediği her halinden belliydi, yatağı hazırlamıştı. Ama içi beni eve göndermeye elvermedi. Marica'ya telefon ederek gelmemesini söylediğinde Marica kıskandı ve çok sinirlendi. Pipi, yanında başka bir kadın olmadığına yeminler ediyordu. Yatağa girdiğimde telefonda sinirinden bağırarak bir şeyler anlatmaya çalışıyor, Marica da ona aynı tonda karşılık veriyordu. O kadar utanmıştım ki, neredeyse oradan kaçacaktım ama çok yorgundum,

kıpırdayacak halim yoktu. Tek kelime etmedik, ben devamlı su içiyordum, Pipi konyağa dadanmıştı, ikimiz de sigara içiyorduk. Gece yarısına doğru Pipi de yattı, biraz yatakta döndükten sonra uyuyakaldı. Kendisinden mümkün olduğunca uzaklaşıp duvara yapıştım.

Akşam olduğunda, Juli yine mumları yakıp, eline dua kitabını almıştı. Pipi'de herşey sessiz ve karanlıktı. Evindeki pencerenin konumu, Bent'teki evimizdeki çalışma odasının penceresi gibiydi. Tepedeki evimde olduğu gibi tam karşımda ya da Angela'nınki gibi yatağın gerisinde değil, tam yanındaydı. Rüzgâr perdeleri hareket ettiriyor, Pipi'nin horlaması duyuluyordu. Üllöi Caddesi'nde trafik, gecenin bu saatinde bile öğleden sonraki yoğunluktaydı. Şimdi senin ne kadar yakınında olduğumu düşündüm. Seni gömeceklerini geçirdim aklımdan.

Pipi horlamayı kesip gözlerini açti. Ona baktım. Sokak lambalarının ışığında odanın içi yeterince aydınlıktı, birbirimizin yüzünü görebiliyorduk. Pipi bir müddet bana bakıp, sonra hıçkırarak ağlamaya başladı. O zaman ben de ağladım. Pipi bana sarıldı ve gözyaşlarımız birbirine karıştı. Banyoya gidip, krem getirdi, gözlerinin çevresini kremledi, bana da sürdü. Yatağın kenarına oturup beni seyretti, sonra birden yere diz çöktü, başını elime koydu. Yine ağlıyordu, gözyaşları elime damlıyordu. "Seninle evlenmemi istemiyorsun, değil mi?" diye sordu ağlayarak, ben sadece ona bakakalmıştım, kremli yüzünden gözyaşları yuvarlanıyordu. "Bunu benden isteme Eszti" dedi. Sarılıp, öptüm ve teselli ettim, bir çocuğu yatıştırır gibi yatıştırdım, o da daha sonra tekrar yatıp, gönül rahatlığıyla uykuya daldı.

Hem ona hem de kendime bakıyordum, Pipi'nin odasını bilirsin, yattığın yerden aynada kendini görürsün. Üllői Caddesi'nden tramvayların sesi geliyordu. Sabaha doğru eve döndüm, Juli benim selamıma karşılık vermeden, şöyle bir

süzüp başını çevirdi. Hayatımda kimseye hesap verme ya da açıklama yapma ihtiyacı hissetmedim ama Juli'nin karşısında dikilirken, birden eğer geceyi neden Pipi'nin yanında geçirdiğimi kendisine anlatamazsam, acı dolu çığlıklar atarak, kendimi yerden yere atabileceğimi hissettim. Juli odasına çekilip ardından kapıyı kapattı. Mutfakta gazocağının üzerindeki tencere de bir kişilik bezelye yemeği vardı, anlaşılan Juli bana değil, sadece kendine pişirmişti. Acaba çıkar mı diye biraz bekledim, ama odasında tamamen bir sessizlik hâkimdi, ölmüş gibiydi. Bir tahta kaşık alıp Juli'nin yemeğini çöpe boşalttım, sonra boş tencereyi mutfağın yer taşlarının üzerine ters çevirerek koydum.

Herkes dizlerinin üzerinde yüksek sesle dua kitabından dualar okuyan Juli'ye bakıyordu, ama en çok Angela'ya ve bana bakıyorlardı. Angela tabut mezara indirildiğinde hıçkırarak ağlamaya başladı, o âna kadar, tam bir sessizlik içerisinde gözyaşlarını akıtmıştı, çocukken de böyle ağlardı, eğer kendisini teselli etmeyi beceremezlerse bu sessizlik çığlıklara ve sitem dolu hıçkırıklara dönüşürdü. Ben, seni sadece seyrettim. Seni dün tabutunun içinde gördüğümde, içimde uyanan hafifleme duygusundan neredeyse bağıracaktım. Pipi korkunç göründüğünü söylemişti ama ben hiç de öyle düşünmüyorum, olduğun gibiydin, koyu gri takım elbisenin içerisinde, sana hediye ettiğim çizgili kravatınla, yüzün, saçların ve yakınlığınla, sendin. Elini tutmak, sana dokunmak, seni öpmek istemiştim, ölü halin bile, bundan sonra artık hiçbir yerde olmayacağından daha doğal gelmişti bana.

Perşembeydi, seni pazartesinden beri görmemiştim. Cenaze odasına girip de yüzünü gördüğüm an kalakaldım, her şey yeniden eski haline dönüyordu, eski şeklini alıyordu, seni görmek bile yaşantımın kopmuş bağlarını birbirine eklemeye

yetmişti. Acıktım, yemeklerin tadını almak istedim, uykum gelmişti, canım kahve çekiyordu, yüzmek, koşmak ve hoşuma giden şeyleri yapmak istiyordum. Pipi, kolumdan tuttu ve bana baktı. Beni böyle gözlemleyerek, tabuta yaklaşan bir kişinin yüzünde nasıl bir ifade olduğunu görüp de, kendisine malzeme çıkarmak istediğini düşündüm. Gülümsedim. Angela ağlıyordu. Duvara yaslandım, hayalimde yüzünü canlandırıyordum ama o günkü çehreni değil, yaşarkenki yüzünü. O sırada Gizike geldi, küçük haç şeklindeki çelengi yanına koyup Juli'nin yanına diz çöktü. Hattyú'yu, yemek tabaklarını, Gizike'nin sana en güzel yarımay biçimindeki beyaz ekmekleri seçen becerikli parmaklarını ve şarap dolduruşunu düşündüm.

Gece, Gizike senin sadece uyuduğunu söyledi. Kremalı hamur lokması yiyerek pencereden bakıyordum. Bazen Bent'le ilgili kötü rüyalar görürüm, babamı, Ambrus'un beni dövdüğünü görür, ama senin de bildiğin gibi ne ağlayarak ne de bağırarak uyanırım, sadece vücudumdaki her adele kasılır, donup kalırım, korkudan sesim kısılır, rüyamda konuşamadığımı hissederim. Bende kaldığın gecelerde tehlikeyi önceden sezer, uyanırdın. Daha ben titremeye başlamadan, kaskatı kesilmeden, korkulu halimi ve dehşetimi fark eder, sıkıca sarılarak uyandırırdın. Bunun üzerine her şey dağılır, kaybolurdu, Ambrus, savaş ya da rüyalarıma giren herhangi başka bir şey gerçekliğini yitirir, ben ise kollarında gevşeyerek uyuyakalırdım. Gizike sadece uyuduğunu söylediğinde, lokmam boğazıma takıldı, güçlükle yutabildim.

Hastanede simit yedim. Çarsamba ziyaret günüydü, öğlen Hella'ya uğrayıp çorbasından içtim, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nın provalarını yapıyorduk, önümüzdeki hafta Margit Adası'ndaki yazlık tiyatroda sahnelenecekti. Saat dört buçukta paydos

edip vitrinlere bakınırken aklıma hastane geldi, çarşambaydı, saat beşe geliyordu, bir otobüse atlayıp, oraya gittim. Kapıda dondurmacı ve limon karaborsacıları vardı, meydan ana baba günüydü, kendime oradan bir tarak aldım. Ölünü nereye koyduklarını bilemiyordum, binaların arasında dolaştım, hastane bahçesinin arka köşesinde uzun süre bekledim, içimden bir ses orada olduğunu söylüyordu, pencereden bakmak istedim ama bir üst katınkiler oldukça yüksekti, bodrum katınınkiler ise buzlucamla kaplanmıştı. Pazartesi günü perdelerini açtığım pencerene baktım, sonra yine fıskiyeli havuzun kenarına oturdum, çevremde çocuklar oynuyordu. Bahçeye bir baloncuyla simitçi girdi, hastalar ameliyatlarının ne kadar iyi geçtiğinden bahsediyorlardı, bacağı alçılı bir çocuk topunu havuza kaçırdı. Senin pencerende ışık yanıyordu, orada artık senin yerine başkasının kaldığını bilmek çok garip bir duyguydu, ben burada aşağıda otururken, aynı zamanda yukarıda gibiydim, birincisi buradan, aşağıdan odanın penceresine bakıyor, gözlerini boyaları yer yer dökülmüş komodinine ve çekmecesinin parlayan düğmesine dikmiş olan yukardaki beni gözetliyordu.

Saat 7'de kilise çanları çaldı, önce satıcılar gitti, sonra sıra ziyaretçilere geldi, bahçe boşaldı. Akşam yemeğini hastaneye yakın bir yerde yedim, lokanta pis, bira ise ılıktı. Bir gazete alıp ilk sayfasına bir şeyler karaladım, sonra harflerin ve sayıların üzerinden dolmakalemimle geçtim: "ESTÍ HÍRADÒ 1954"* Yemek artıklarımı isteyen bir köpek yaklaştı masama, uzattığım kemiği çekinerek aldı, yere koyduktan sonra kemirmeye başladı. Masanın altında yemek kırıntıları ve ezilmiş salata yaprakları vardı. Seni gömerken üzerine toprak atıldığında hafif sesle dua etmekte olan Gizike'ye baktım, seni yeniden göreceğine inanıyordu, yüzünden acı ve güven okunuyordu. Ben ise o sırada seni oradan ellerimle çıkartabilir miyim, diye düşünüyordum.

* (Mac.) Akşam gazetesi 1954 (ç. n.)

Megyer'de sahilde bir midye kabuğu buldum, onunla uzun bir süre kumu kazdım. Megyer'e hiç hızlı trenle gitmemiştim, tatile her seferinde ya otobüsle ya da arabayla giderdik. Lokantadan çıktıktan sonra meydanda biraz oyalandım, Pipi'yle Juli'yi düşündüm, tepenin gözüktüğü Gyöngy Sokağı'nın köşesine kadar gittim. Dağın en tepesinde evimin bulunduğu yer karanlıktı, yolun ışıklarından başka hiçbir şey gözükmüyordu. Hastanenin büyük binaları karanlığa gömüldü, meydandan hızla arabalar geçiyordu. Pazartesiden beri sadece akşamları karanlık çöktüğünde içimde canlanan o enerji yine kendini göstermişti. Margit Köprüsü'ne kadar yürüyerek gittim, oradan trene bindim, çok az yolcu vardı, onlar da uykuluydu, yanımda oturan adam, başını alet çantasına dayayıp Aquincum'a kadar uyudu.

Megyer'de indim, tren istasyonunda, sahile nasıl gidebileceğimi tarif ettiler, tarlaların arasından yürüdüm. Akasya ve çınar ağaçlarının gölgeleri önümden akıyor, bir yerlerden karanfil kokusu yükseliyor, hiç kaybolmayan bir mis bulutu içerisinde ilerliyormuşum hissi uyandırıyordu. Seraların cam çatıları parlıyordu. Trenin düdüğü sessizliği yırttı, hayvanlar ahırda tepinmekte, kooperatifin önünde iki kız sohbet etmekteydi, partinin kıyıda sıralanmış yazlıklarından radyo sesleri yükseliyordu. Kavşağa gelince nerede olduğumu kolayca çıkartabildim, tatil evini bulup tanınmamak için önünden çabucak geçtim. Bahçede Diósy'yi gördüm, pipo içiyordu. Jolán ise gıcırtılı bir salıncakta sallanıyordu.

Sahile indim, nehir bana orada, şehirdekinden daha samimi gelmişti. Sağdaki fabrikalar ve uzaktaki bacalar olmasa kendimi memleketimde olduğuma bile inandırabilirdim. Adanın alçak ağaçlarının arasından esen hafif rüzgâr yüzümü okşuyordu. Bir taşa oturup suyu seyrettim. Çarşamba akşamıydı, dinlenme evlerinde değişim günüydü, hepsinden ayrı müzik sesi yükseliyordu.

Salı günü yıl sonu sınavları* bittikten sonra Vanya, sonbaharda *Hile ve Aşk*'ı Almanya'da sahneleyeceğimizi söyledi. Lady rolünü benim oynayacağımı düşündüm, ayrıca yurtdışına giderken arkasında birini rehin bırakmayacak tek kişi de bendim, Pipi'nin bile taşrada bir yerde yaşayan bir annesi vardı. Kolaylıkla kaçabilirdim, üzerime bir hizmetçi önlüğü geçirir, başıma bir kep takar, otelin servis kapısından dışarı süzülürdüm, Vanya ise ağlanıp, dövünür ama yine de tiyatroya bensiz dönerdi.

Yarım bir midye kabuğu buldum, elime alıp kumu kazmaya başladım. Akşam vapuru geldi, sular ayaklarıma kadar çıktı, oturduğum taşları yaladı. Kumlarla bizim Bent'i inşa ettim, suyun kıvrımı şuradaydı, şu çakıltaşı ise Ambrus'un eviydi. "Babam Reiner'ı Josefstädt Tiyatrosu'nda seyretmiş" demişti çocuk Angela. "Kendisi çok ünlü bir artisttir." Su dalgaları sesler çıkartıyordu, öne eğildim, elimi daldırdım, hâlâ ılıktı. Kabukla kumdan küçük taşlar çıkarttım, kumlardan Kartal Tepesi'ni de yaptım, yamacını düzelttim. Arkamda bir araba durdu, içinden bir adamla bir kadın indi, Başkent Dinlenme Evi'ne girdiler. Hiç gerçek bir deniz ya da büyük bir şehir görmediğimi düşündüm. Bir keresinde Mátra Dağları'na gitmiştim, ince patikada ilerlerken başım dönmüş, kendimi bin metre yükseklikte sanarak sendelemiştim. O zaman Vanya'yı o kadar sinirlendirmek istemediğimi fark ettim, yurtdışında şimdi baştan başlamak olmazdı. Neden? Niçin? Artık beni başka bir şehir, başka bir dağ, hatta deniz bile ilgilendirmiyordu.

Ayakkabılarımı giydiğimde, yine yürümekte zorlandım. Çelenkleri çöpe götürdüm, bahçıvan işini bırakıp kuşkuyla bana baktı ama birşey demedi. Juli bana böyle kuşkulu ve güven-

* Komünist rejimin ilk yıllarında devlet memurları ve sanatçıları, Rus tarihi ve Rusça eğitimi almaya mecbur edilmişlerdi. (ç. n.)

mediğini belli eden bakışlar atardı. Şimdi burada dört çıta arasındaki toprak, adının ve otuz sekiz yaşında öldüğünün yazılı olduğu tahta mezar taşından başka bir şey kalmadı. Toprak yumuşaktı, parmağımı soktum, gevşek ve ıslaktı, o kadar az bir yığındı ki, çıplak elle bile kazabilirdim. Juli'nin treni şimdi kalkıyor olmalıydı. Eve gittiğimde, evi bomboş bulacaktım.

Bahçıvan, mezarlığın anayoluna bakıyor, hiçbir şey görmüyor ama duyuyor, bir yerden Kerepesi Caddesi tarafından geçen askerî bandonun sesi geliyordu.

Megyer'de uzun süre müziğin sesi duyulmuştu, sahil sadece gece yarısından sonra sessizliğe bürünmüştü. Pencerelerde ışıklar sönmüş, yolda gezinen çiftler kaybolmuşlardı. Üşüyordum, sigaram da kalmamıştı, ayaklarım uyuşmuş, oturduğum yerde kaskatı olmuştum. Dinlenme evine döndüm. Dışarıda artık kimse oturmuyordu, ana kapı kapalıydı, etrafında dolandım, arkasındaki küçük kapının parmaklıkları arasından elimi sokup, sürgüyü çektim. Kayıkhanenin duvarına sırtımı dayadım, bütün gün güneş vurduğundan, henüz ılıktı. Her tarafım gökyüzüyle, yıldızlarla ve ay ışığıyla kaplanmıştı, cırcırböcekleri ötüyor, dinlenme evinin arkasındaki dereden kurbağaların şarkıları duyuluyordu. Tepeler ve ağaçlar gökyüzünü taşıyor gibiydi, ay ışığı otobüs durağının üzerinde parıldıyordu, çevre yolu kapkaranlıktı, kırık bir akasya dalının gölgesi yere vuruyordu. Orada sırtım duvara yaslanmış durdum, yolu, gökyüzünü ve ağaçları seyrettim. Sanırım seni bekliyordum.

O zaman bunu kendime bile açıkça itiraf edemedim, düşünmekten kaçındım, sadece orada durup şehre doğru baktım, Angela'nın bordo elbisesini düşündüm, tiyatronun arkasında önümüze çıktığında sen yavaşlamıştın, ben ise senin yanından koşarak uzaklaşmış, tiyatronun etrafını dolanıp dinlenme evinin otobüsüne atlamış, sen yetişinceye kadar, Megyer'e gitmek üzere ana caddeye çıkmıştım. Parti sekreteri

hep topluma ayak uyduran biri oldugumu söylerdi, yemekte konservatuar öğrencileri ve figüranlar arasında oturmuştum, şarkı söyleyip gece yarısına kadar tombala oynamıştık, sonra herkes yatmış, ben de kızların odasında uyumuştum. Orada kalanların arasında tanınmış isim olarak sadece Hella vardı, bana gecelik vermişti. Uyku tutmamış, bahçeye çıkmıştım. İçimdeki hüzün dalga dalga yayılmıştı, içinde çırpınıyor, boğuluyordum, tam o sırada gittikçe yaklaşan arabanın farlarını fark etmiştim, araba plajın önünde durmuş, içinden sen inmiştin, önce büyük kapıdan girmek istedin, daha sonra arkadan dolanıp sürgüyü çekmek için elini uzattığında Hella'nın dantelli uzun geceliği içerisinde duvara yaslanmış beni gördün. "Böyle mi geleceksin?" diye sordun, gidip elbisemi giydim, takside senin sıcaklığını hisseder hissetmez uyuyakalmıştım.

Seni bir daha göremeyeceğimi biliyorum, bunu dün sırtım kayıkhanenin duvarına dayalıyken de biliyordum, gözyaşlarım akıyor, Gizike ya da Juli'den bir farkım olmadığı için kendimle alay ediyordum; çünkü şimdi şuracıkta senin adımlarını duysam hiç de garipsemeyecektim. Arada sırada bir trenin düdüğü duyuluyordu, anlaşılan tepenin eteğindeki tuğla fabrikasında gece mesaisi de vardı, kızıl bir duman göğe doğru yükseliyordu. İdarecinin kapısını çaldım, bana bir battaniye verip yemekhaneye portatif bir yatak koydu. Sabah kahvaltısında süt, tereyağı ve elma reçeli vardı.

Artık gidiyorum ve seni burada bırakıyorum. Ayağım böyle ağrımasaydı, yürüyerek giderdim ama bu şekilde tepeye tırmanamam. Bugün bir başıma kaldım, Juli bir hamal getirtip büyük leğenini yeni adresine yollattığı için çamaşır bile yıkayamayacağım. Gizike, senin sadece uyuduğunu ve bir gün yine karşılacağımızı söyledi. Bunu düşünürken başımı salladım, bugün gelip seni göreceğimi düşünmüştüm, Angela gelemezdi, yatak döşek yatıyordu, Elza'nın ise gelip

buraya birkaç çiçek dikmeye zamanı yoktu. Mezarını açsam ve geldiklerinde İsa'nın mezarı gibi bomboş bulsalar ne olacağını düşündüm. Seni alır tepeye götürür, karşıma koyar, seni senden bir toz taneciği kalmayıncaya kadar seyrederdim. Dün gece Gizike'de tan çok geç ağardı, sabah hava kapalıydı, gün çok sonra açtı.

Geçen yıl ikimiz Megyer'deyken sen, önümden kıyı boyunca suya koştun, ben ise sadece iskelede durmuş, ayaklarımın ucunu suya değdirip yüzümü buruşturuyordum, sen çoktan açılmıştın, ben ise kıyıda ayaklarımı suya sokuyor, omuzlarıma güneş yağı sürüyordum. Sen adaya doğru yüzerken birden yerimi bulamadım, kendimi çok yalnız hissettim, seni görüyordum ama gittikçe uzaklaşıyordun ve sen yüzdükçe ada geriye doğru kayıyor gibiydi. O zaman beni beklemeni ve arkandan geldiğimi söyleyerek bağırdım ve nehre atladım, suyun yüzüne çıktığımda seni yanımda buldum ve soluk soluğa, saçlarımdan sular damlayarak omuzlarına tutundum.

Girdiğim yan kapıdan çıkacağım. Eğer öbür dünya diye birşey olsaydı beni gelip kayıkhanede, Gizike'nin evinde ya da mutfakta bulurdun. *Bartlan Szekely.* Bronzdan sakallarında yağmur damlacıkları parıldıyordu. *Hier ruhet Adam Clark.** Yağmur az ilerideki sarmaşığı yere indirmiş. Artık Sigorta Hastanesi'nin kulesindeki saati görebiliyorum: Dörde çeyrek var. Giriş kapısından artık sen görünmüyorsun. Çiçekçi şimdi ikindi kahvaltısını ediyor, kestiği yeşil biberleri ekmeğinin üzerine diziyor. Kapı bıraktığım gibi açık, sokakta bir çocuk, çıngıraklı oyuncağını döndürerek koşuyor.

Yine geleceğim.

* Adam Clark burada dinleniyor. (ç. n.)

Samet Ağaoğlu
Yassıada, Kayseri ve Toptaşı Cezaevi Günlükleri
İlk Köşe
Hayat Bir Macera
Nazmi Ağıl
Beowulf
Seamus Heaney'nin Modern İngilizcesinden
Yavaş Matematik
Semra Aktunç
Yalos
Semra Aktunç - Hulki Aktunç
Araname
Şavkar Altınel
Mavi Defter
Taylan Altuğ
Son Bakışta Sanat
Özdemir Asaf
Sen Bana Bakma Ben Senin Baktığın
Yönde Olurum
Bâki Asiltürk
Türk Şiirinde 1980 Kuşağı
Roland Barthes
Çin Yolculuğu Defterleri
Eleştirel Denemeler
Sami Baydar
Dünya İnancı - Toplu Şiirler
Niyazi Berkes
Türkiye İktisat Tarihi
Thomas Bernhard
Amras • Watten
Eugenio Borgna
Ruhun Yalnızlığı
Pascal Bruckner
Aşk Paradoksu
İpek S. Burnett
Romancı
Louis-Ferdinand Céline
Profesör Y ile Konuşmalar
Melek Çolak
"Aksakallı Havabakan"
Antal Bey ve Türk Meteorolojisi
A. Muhibbe Darga
Anadolu'da Kadın
On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe
Oğuz Demiralp
"Hepinize Etkin Okumalar Dilerim"
Selçuk Demirel
Başka Bir Yerde
Kalemiti
Misha Defonseca
Kurtlarla Yaşam
Mehmet Can Doğan
Üvey İkiz
Haldun Dormen
Anılar / Sürç-i Lisan Ettikse-Antrakt-İkinci Perde
Douwe Draaisma
Aklın Çıkmazları
Orhan Duru
Roman Medyadan Önce Gelir - Seçme Yazılar
Ömer Eğecioğlu
Müzisyen Strausslar ve Osmanlı Hanedanı
Tuncer Erdem
Güzel Eşya, Alelade Dünya
Ebubekir Eroğlu
Geçmişin İçindeki Geçmiş
Mehmet Erte
Sahte
Emine Fetvacı
Sarayın İmgeleri
Osmanlı Sarayının Gözüyle Resimli Tarih
Orlando Figes
Kırım - Son Haçlı Seferi
Jean-Louis Fournier
Dul
Son Siyah Saçım ve İhtiyar Delikanlılara
Bazı Öğütler
Memet Fuat
Gölgede Kalan Yıllar
Damon Galgut
Sahtekâr
Jean Giono
Sevincim Eksilmesin Yeter ki
John Gray
Ölümsüzlük Kurulu
Kara Ayin - Apokaliptik Din ve Ütopyanın Ölümü
Julien Gracq
Sirte Kıyısı
Bella Habip
Kuram ile Klinik Buluşunca
John Harvey
Siyah Giyen Adamlar
Levi Henriksen
Kar Yağacak
Nâzım Hikmet
Piraye'ye Mektuplar
Ne Güzel Şey Hatırlamak Seni -
Genco Erkal'ın Sesinden Nâzım Hikmet Şiirleri
Selahattin Hilav
Diyalektik Düşüncenin Tarihi
Abdülhak Şinasi Hisar
Geçmiş Zaman Edipleri
Mihály Hoppál
Avrasya'da Şamanlar
Gül İrepoğlu
Lâle Kitabı - Doğada,
Tarihte, Sanatta.

Kazuo Ishiguro
Uzak Tepeler
Christopher William Bradshaw-Isherwood
Hoşça Kal Berlin
Tek Başına Bir Adam
H. Jordan
Uyandığında
Tony Judt
Kötülük Kol Gezerken
Yirminci Yüzyıl Üzerine Düşünceler
Anılar Şalesi
Tarık Dursun K.
Alçaktan Uçan Güvercin
Denizin Kanı
Kurşun Ata Ata Biter
Aristomenis Kaliviotis
İzmir Rumlarının Müziği 1900-1922
Eğlence, Müzik Dükkânları, Plak Kayıtları
Bilge Karasu
Jean ve Gino'ya Mektuplar 1964-1994
Gülayşe Koçak
Siyah Koku
Çifte Kapıların Ötesi
Gürgenç Korkmazel
Sırkıran
Herbert Kraft
Musil
Timur Kuran
Yollar Ayrılırken
Amin Maalouf
Doğu'dan Uzakta
Alberto Manguel
Bütün İnsanlar Yalancıdır
Predrag Matveyeviç
Ekmeğimiz
Sean McMeekin
I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü
Michelde Montaigne
Yol Günlüğü
Cees Nooteboom
Bütün Ruhlar Günü
Behçet Necatigil
Solgun Bir Gül Oluyor Dokununca
Filiz Özdem
Rüya Bekleyen Adam
Demir Özlü
Sürgün Küçük Bulutlar - Toplu Öyküler
Önünde Boş Bir Uzam
Bir Küçükburjuvanın Gençlik Yıllar
Bir Uzun Sonbahar - Bir Yaz Mevsimi Romansı
Boris Pasternak
İnsanlar ve Haller
Michelle Perrot
Odaların Tarihi
Marcel Proust
Hazlar ve Günler
Adam Ross
Bay Fıstık
Philip Roth
Öfke
Nemesis
Oliver Sacks
Oaxaca Günlüğü
Aklın Gözü
Leonardo Sciascia
Şarap Rengi Deniz
Sicilyalı Amcalar
Tuğul Tanyol
Öncesi ve Sonrası
Michael Taussig
Walter Benjamin'in Mezarı
Doğan Tekeli
Zor Sanat
Ali Teoman
Karadelik Güncesi
Kırık Kalpler Terzihanesi
Ingrid Thobois
Sollicciano
Feryal Tilmaç
Esneyen Adam
Claude Thiébaut
Franz Kafka'nın Dönüşümleri
Muzaffer Tayyip Uslu
Şimdilik
M. Çağatay Uluçay
Sancaktan Saraya - Seçme Yazılar
Ümit Ünal
Işık Gölge Oyunlar
Gündüz Vassaf
Mostari - Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü
David Vogel
Evlilik Hayatı
Murat Yalçın (haz.)
Yeraltına Mektuplar
59 Yazardan Hayatta Olmayan Yazarlara
Mehmet Yaşın
Evden Kaçan Çocuk
Doğan Yarıcı
O Boşluk
Her Aşk Gibi Yarım
Hilmi Yavuz
Yara Şiirleri
Üç Anlatı - Taormina /
Fehmi K.'nın Acayip Serüvenleri / Kuyu